

TRADIȚIE ȘI EXCELENȚĂ

ȘCOLILE ACADEMICE / DE ȘTIINȚĂ LA UNIVERSITATEA BABEŞ-BOLYAI DIN CLUJ-NAPOCA (1581-1872-1919-PREZENT)

COORDONATOR:
DANIEL DAVID

The collage consists of several panels arranged in a grid-like structure:

- Top Left Panel:** A black and white photograph of a church facade with a cross, labeled "Academia Clujopolitană înaintea lui Bolyai" (Academy of Cluj before Bolyai).
- Top Middle Panel:** A handwritten diploma from 1610, titled "Diploma fondarei Academiei din Cluj" (Diploma of foundation of the Academy of Cluj).
- Top Right Panel:** A photograph of a building with a clock tower, labeled "Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj - Universitatea Transilvania din Cluj - Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca" (Babeș-Bolyai University of Cluj - Transylvanian University of Cluj - Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca).
- Middle Left Panel:** A photograph of a building with a balcony, labeled "Academia Clujopolitană înaintea lui Bolyai" (Academy of Cluj before Bolyai).
- Middle Center Panel:** A photograph of a building with a dome, labeled "Universitatea de Stat Babeș-Bolyai din Cluj - Repubblica" (University of State Babeș-Bolyai of Cluj - Republic).
- Middle Right Panel:** A photograph of a large, ornate building, labeled "Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj - Universitatea Transilvania din Cluj - Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca" (Babeș-Bolyai University of Cluj - Transylvanian University of Cluj - Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca).
- Bottom Left Panel:** A photograph of a building with a balcony, labeled "Academia Clujopolitană înaintea lui Bolyai" (Academy of Cluj before Bolyai).
- Bottom Center Panel:** A yellowed historical document with Latin text, labeled "Diploma de fondare a Academiei Clujului" (Diploma of foundation of the Academy of Cluj).
- Bottom Right Panel:** A photograph of a building with a tower, labeled "Academia Clujopolitană înaintea lui Bolyai" (Academy of Cluj before Bolyai).

On the far left, there is vertical text: "Tradiția Academică" and "Academia Clujopolitană înaintea lui Bolyai". On the far right, there is vertical text: "Tradiția Academică" and "Academia Clujopolitană înaintea lui Bolyai".

**TRADIȚIE ȘI EXCELENȚĂ
ȘCOLILE ACADEMICE/DE ȘTIINȚĂ
LA UNIVERSITATEA BABEŞ-BOLYAI
DIN CLUJ-NAPOCA
(1581-1872-1919-PREZENT)**

Coperta I: O sinteză a tradiției academice a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, ilustrată prin evoluția în timp a principalelor clădiri/organizări instituționale ale acesteia.

Coperta IV:

Partea de sus: Siglele celor 21 de facultăți, care funcționează în prezent în cadrul Universității Babeș-Bolyai.

Partea de jos: Diploma de fondare pentru Academia Claudiopolitana Societatis Jesu (Academia Claudiopolitană/ Colegiul Academic Claudiopolitan/ Colegiul Claudiopolitan/ Colegiului Iezuit Major/Universitatea Bathoriană), emisă la Vilnius în 12 mai 1581, de Ștefan Báthory.

TRADIȚIE ȘI EXCELENȚĂ
ȘCOLILE ACADEMICE/DE ȘTIINȚĂ
LA UNIVERSITATEA BABEŞ-BOLYAI
DIN CLUJ-NAPOCA
(1581-1872-1919-PREZENT)

COORDONATOR:
DANIEL DAVID

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ
2019

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca / coord.: Daniel David. - Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2019.

Conține bibliografie

ISBN 978-606-37-0641-7

I. David, Daniel

37

© 2019 Coordonatorul volumului. Toate drepturile rezervate. Reproducerea integrală sau parțială a textelor, prin orice mijloace, fără acordul coordonatorului, este interzisă și se pedepsește conform legii.

Redactor: Ana-Maria Stan

Universitatea Babeș-Bolyai

Presa Universitară Clujeană

Director: Codruța Săceleean

Str. Hasdeu, nr. 51

400371 Cluj-Napoca, România

Tel./fax: (+40)-264-597.401

E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro

<http://www.editura.ubbcluj.ro/>

Cuprins

<i>Lectori salutem!</i>	i
<i>Ioan-Aurel Pop</i>	
Prefață	11
<i>Daniel David</i>	
Introducere	
Despre universități și școli academice/de știință. Cazul UBB	17
<i>Autor: Daniel David</i>	
Etapa 1.	
Universitatea Claudiopolitană (1581-1786)	
Școli de știință/academice	
la Universitatea Claudiopolitană (1581-1606).....	43
<i>Autor: Alexander Baumgarten</i>	
Școli de știință/academice	
la Universitatea Claudiopolitană (1698-1786)	55
<i>Autori: Ferenc Páll-Szabó și Loránd Mádly</i>	
Personalități în perioada de tranziție	
a învățământului superior clujean: 1786-1872	61
<i>Autori: Ferenc Páll-Szabó și Loránd Mádly</i>	

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

Etapa 2.

Universitatea de Științe Regală Maghiară din Cluj/
Universitatea Franz Josef (1872-1919/1945). Școli de știință/
academice la universitatea maghiară (1872-1919/1945)

Școala clujeană de matematică	67
<i>Autor: Ferenc Szenkovits</i>	
Școala clujeană de fizică. Fizică experimentală și teoretică la Cluj în perioada 1872-1919	71
<i>Autor: Karácsony János</i>	
Școala clujeană de chimie reprezentată de Fabinyi Rudolf (1848-1920).....	76
<i>Autor: Barabás Réka</i>	
Școala clujeană de zoologie	79
<i>Autor: Markó Bálint</i>	
Școala clujeană de geologie. Învățământul geologic din Cluj în oglinda carierei a două personalități.....	83
<i>Autor: Wanek Ferenc</i>	
Școala clujeană de geografie	87
<i>Autor: Bartos-Elekes Zsombor</i>	
Școala clujeană de lingvistică.....	93
<i>Autor: Benő Attila</i>	
Școala clujeană de comparatistică (literatură comparată)	95
<i>Autor: T. Szabó Levente</i>	
Școlile clujene de știință literaturii, biblioteconomie și teatrologie	98
<i>Autor: T. Szabó Levente</i>	
Școala clujeană de etnografie	102
<i>Autor: Keszeg Vilmos</i>	

Școala clujeană de istorie	104
<i>Autor: Toth Szilárd</i>	
Școala clujeană de filosofie.....	118
<i>Autor: Ungvári-Zrínyi Imre</i>	
Școala clujeană de fitosociologice.....	120
<i>Autori: Ruprecht Eszter și Fenesi Annamária</i>	
Etapa 3.	
Universitatea din Cluj/ Universitatea „Regele Ferdinand I“/ Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (1919–2019). Școli de știință/academice de la universitatea românească (1919-2019)	
Școala clujeană de matematică și informatică (1919-2019)	125
<i> Coordonator: Adrian Petrușel</i>	
<i> Autori: Octavian Agratini, Florian Boian, Andrei Mărcuș, Horia F. Pop, Grigore Sălăgean</i>	
Școala clujeană de fizică	149
<i> Coordonator: Ladislau Nagy</i>	
<i> Autori: Monica Baia, Vasile Chiș, Onuc Cozar, Mircea Crișan, Traian Iliescu, János Karácsony, Aurel Pop, Simion Simon</i>	
Școala clujeană de chimie și inginerie chimică.....	159
<i> Coordonator: Gabriela Nemeș</i>	
<i> Autor: Colectiv format din membri ai școlii</i>	
Școala clujeană de biologie.....	166
<i> Coordonator: Octavian Popescu</i>	
<i> Autori: Octavian Popescu, Horia Leonard Banciu</i>	
Școala clujeană de geologie	178
<i> Coordonator: Ioan Bucur</i>	
<i> Autor: Colectiv format din membri ai școlii</i>	
Școala clujeană de geografie	182
<i> Coordonator și autor: Dănuț Petrea</i>	

Școala clujeană de știință și ingineria mediului	191
<i>Coordonator: Alexandru Ozunu</i>	
<i>Autor: Colectiv format din membri ai școlii</i>	
Școala clujeană de drept	197
<i>Coordonator și autor: Florin Streteanu</i>	
Școlile clujene de filologie	202
<i>Coordonator: Corin Braga</i>	
<i>Autor: Ioana Bican</i>	
Școlile clujene de filologie maghiară	210
<i>Coordonator: Corin Braga</i>	
<i>Autor: T. Szabó Levente</i>	
Școala clujeană de istorie	216
<i>Coordonator: Ovidiu Ghitta</i>	
<i>Autori: Ovidiu Ghitta, Judith Pál</i>	
Școala clujeană de arheologie	221
<i>Coordonator: Ovidiu Ghitta</i>	
<i>Autor: Liliana Mateescu-Suciu</i>	
Școala clujeană de istoria artei.....	227
<i>Coordonator: Ovidiu Ghitta</i>	
<i>Autor: Greta-Monica Miron</i>	
Școala clujeană de studii de populație	232
<i>Coordonatori: Ioan Bolovan și Traian Rotariu</i>	
<i>Autor: Colectiv format din membri ai școlii</i>	
Școala clujeană de filosofie	
(cu predare în limba română)	238
<i>Coordonator: Ovidiu Ghitta</i>	
<i>Autori: Alexander Baumgarten, Marta Petreu-Vartic</i>	
Școala clujeană de sociologie	246
<i>Coordonator: Paul Teodor Hărăguș</i>	
<i>Autor: Norbert Petrovici</i>	

Şcoala clujeană de psihologie	252
<i>Coordonatori și autori: Daniel David, Adrian Opre</i>	
Şcoala clujeană de științe ale educației	259
<i>Coordonator: Adrian Opre</i>	
<i>Autor: Adina Glava</i>	
Şcoala clujeană de științe economice	268
<i>Coordonator și autor: Răzvan V. Mustață</i>	
Şcoala clujeană de business.....	282
<i>Coordonator și autor: Ioan Alin Nistor</i>	
Şcoala clujeană de europenistica	285
<i>Coordonator: Nicolae Păun</i>	
<i>Autori: Georgiana Ciceo, Adrian Corpădean, Laura Herța, Sergiu Mișcoiu, Paula Mureșan, Nicoleta Racolța-Paina</i>	
Şcolile clujene ale Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării	297
<i>Coordonatori: Călin Hințea, Levente Salat</i>	
<i>Autor: Colectiv format din membri ai școlii</i>	
Şcoala clujeană de educație fizică și sport.....	311
<i>Coordonator și autor: Leon Gombos</i>	
Şcoala clujeană de teologie ortodoxă.....	320
<i>Coordonator: Vasile Stanciu</i>	
<i>Autori: Ștefan Iloaie, Cristian Sonea</i>	
Şcoala de teologie greco-catolică	327
<i>Coordonator: Cristian Barta</i>	
<i>Autor: Colectiv format din membri ai școlii</i>	
Şcoala clujeană de teologie reformată	335
<i>Coordonator și autor: Lukács Olga</i>	
Şcoala clujeană de teologie romano-catolică	344
<i>Coordonator: Vik Ioan</i>	
<i>Autori: Vik Ioan, Holló László</i>	

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

Școala clujeană de muzică din Facultatea de Teologie Reformată a UBB	349
<i>Coordonator și autor: Emese Sófalvi</i>	
Școala clujeană de teatru și film	358
<i>Coordonator: Liviu Malița</i>	
<i>Autori: Anca Hațiegan, Delia Marchiș, Rodica Mocan,</i>	
<i>Laura Pavel, Doru Pop, Miruna Runcan,</i>	
<i>Ligia Smarandache, Szilágyi-Palkó Csaba, Visky András</i>	
Postfață.	
Tradiție și excelență. De ce este UBB altfel?	365
<i>Daniel David</i>	
Anexe.....	371

Lectori salutem!

Ioan-Aurel Pop

Orice universitate de mare valoare, prestigiul și performanță, de tradiție humboldtiană, se validează în fața lumii prin cercetarea științifică. Aceasta a fost crezul iluștrilor savanți care au fondat Universitatea românească în 1919 – după modelele german, american și anglo-saxon, altoite pe tradiția locală de la București și Iași, inspirată în secolul al XIX-lea de exemplul francez – iar legatul lor a rămas constant și actual până astăzi. Ei, fondatorii, au planuit și creat primele institute integrate universității. Școlile de cercetare ale acestei prestigioase instituții s-au dezvoltat major în perioada interbelică, atingând vârfuri de nivel european și mondial în speologie și biospeologie, psihologie experimentală și psihologia muncii, medicină, fizică, chimie, istorie națională, istorie universală, studii clasice, limba și literatura română, folclor, drept, geografie etc. Multe dintre aceste domenii, dezvoltate după reîntemeierea instituției ca școală superioară românească, au notabile antecedente în trecut, rădăcinile unora dintre ele mergând până la prima fondare, în 1581. Lucrarea de față, elaborată de specialiști de marcă, pe domenii, ai Universității „Babeș-Bolyai”, coordonați atent și competent de către prof. univ. dr. Daniel David, prorectorul răspunzător de mersul cercetării științifice a *Almei Mater* în perioada 2016-2020, devine astfel o istorie cvasi-completă a investigației diferitelor științe și discipline, pe școli de specialitate, de la originile renascentiste până astăzi. În ciuda sincopelor, cezurilor, reculurilor, pe care le-a suferit de-a lungul secolelor și care au fost proprii mai

tuturor universităților vechi, instituția clujeană a avut câteva etape majore în evoluția sa, aureolate de organizarea universității moderne și contemporane. Secolul al XX-lea – universitatea românească – cuprinde mai multe sub-etape, între care cele mai importante sunt cea interbelică, cea din anii comunismului și cea post-decembristă. Evoluțiile din ultimele trei decenii au făcut ca Universitatea „Babeș-Bolyai” să fie, conform clasamentelor interne și internaționale, cea mai bună universitate din România, pe de o parte și, pe de altă parte, prima universitate românească care, supusă unei evaluări internaționale QS-Star, a fost recunoscută drept „Universitate de excelență la nivel internațional” (cu patru stele din cinci posibile), pe baza unor criterii de performanță precum predarea, cercetarea-inovarea, internaționalizarea, gradul de angajare a absolvenților, mediul de învățare și incluziunea socială. Școlile de cercetare științifică și de creație intelectuală pe care le reflectă această carte, girată de înalta competență profesională a coordonatorului său științific, au contribuit în proporție covârșitoare la recunoașterea valorii instituției.

Cu o asemenea carte de vizită, Universitatea „Babeș-Bolyai” se prezintă la centenarul etapei sale de dezvoltare în cadrul României drept o instituție performantă și dinamică, cu cele trei linii tradiționale de studiu (română, maghiară, germană), cu zeci de programe în limbi de mare circulație, mai ales în engleză, cu peste 20 de institute și centre străine, cu studenți din toate colțurile lumii, înscrisă ferm în circuitul național și internațional de valori intelectuale. Între acestea, cercetarea și creația originală rămân motorul dezvoltării și cartea de vizită cea mai grăitoare ale *Almae Matris Napocensis*.

Prefață

Daniel David

Volumul de față, dedicat Școlilor academice/de știință din Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (UBB – <http://www.ubbcluj.ro>), a apărut cu ocazia celebrării în UBB a 100 de ani de învățământ superior românesc. UBB este moștenitoarea legală și academică a Universității din Cluj (Universitatea denumită, între 1927 și 1948, „Regele Ferdinand I”), prin care s-a introdus în 1919 în mod formal învățământul superior în limba română la Cluj. Așadar, deși UBB există doar din 1959/1990 sub acest nume, aceasta încorporează 100 de ani de învățământ românesc la Cluj.

Școlile academice/de știință se referă astăzi la un grup de profesioniști din universități (incluzând și studenți), între care, de obicei, există și/sau au existat relații de mentorare de durată; aceștia lucrează împreună de mult timp, cu metode înțelese și agreate în comun (paradigme comune), asupra unor teme academice comune și/sau interrelaționate. Dacă astăzi școlile academice/de știință reunesc de obicei mai multe personalități, în trecut adesea o școală se putea crea în jurul unei singure personalități și/sau adesea termenul de școală includea și realizările majore și cu impact ale unei singure personalități.

Volumul apare sub egida Institutului STAR-UBB (Institutul de Studii Avansate în Știință și Tehnologie - <http://starubb.institute.ubbcluj.ro/>), cu implicarea Consiliului Științific al UBB și a decanilor facultăților UBB, alături de alții experți din universitate sau din afara acesteia.

În secțiunea de Introducere a volumului se prezintă cadrul istoric și tradiția academică a UBB (autor: Daniel David, în urma consultării cu istoricul Ovidiu Ghitta). Pornind de la acest cadru, se analizează apoi școlile academice/de știință, corespunzând celor trei mari perioade universitare din tradiția academică a UBB:

- (1) Universitatea Claudiopolitană (1581-1786), în timpul Academiei Claudiopolitane (*Academia Claudiopolitana Societatis Jesu*: 1581-1606 – autor: Alexander Baumgarten) și a universității propriu-zise (*Universitas Claudiopolitana*: 1698-1786 – autori Ferenc Páll-Szabó și Loránd Mádly).
 - Desființată în 1786, Universitatea Claudiopolitană lasă moștenire academică două instituții independente de învățământ superior semiuniversitar, și anume: (1) Institutul de Medicină-Chirurgie (Institutul Didactic de Medicină-Chirurgie) – cu funcționare continuă, provenit din facultatea de medicină, transformată, între 1786-1850, în catedră/facultate/institut la nivel semiuniversitar și devenită apoi, după 1850, institut independent în Cluj și (2) Academia Regală de Drept din Cluj – refondată în 1863 –, având tradiția în facultatea de drept, transformată între 1786-1850 în catedră/facultate la nivel semiuniversitar. Prin statut semiuniversitar se înțelege instituții de învățământ superior, care făceau legătura între învățământul secundar (gimnazial) și cel universitar, făcând o pregătire la nivelul unor titluri universitare de tip *bacalaureus* superior (uneori și cel de *magister*), dar nu de *doctor* (vezi și Surman, 2019). Istoricii Universității din Szeged consideră aceste două instituții ca moștenitoare ale Universității Claudiopolitane (ale Universității Bathoriene cum o numesc ei – vezi Makk și Marjanucz, 2011, în *The History of the University of Szeged – 1581-2011*, dar și Szögi și Varga, 2011). Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și Universitatea din Szeged sunt instituțiile din prezent care moștenesc și continuă tradiția Universității Claudiopolitane (vezi Makk și Marjanucz, 2011).

- (2) Universitatea de Științe Regală Maghiară din Cluj/ Universitatea din Cluj sau (din 1881) Universitatea „Franz Josef”/ Universitatea „Francisc Iosif”/ Universitatea „Ferencz József” – 1872-1919/1945, parte coordonată de reprezentanții liniei de studiu maghiare din UBB, alături de alți experți din UBB, cu accent pe activitățile din Cluj ale universității (până în 1919, în unele cazuri, pentru situații de excepție, și pentru perioada 1940-1945).
 - La fondare, Universitatea de Științe Regală Maghiară din Cluj încorporează și cele două instituții de învățământ superior semiuniversitar preexistente (ca personal și infrastructură), și anume Institutul de Medicină-Chirurgie și Academia Regală de Drept din Cluj, instituții care prin apariția universității maghiare au fost desființate ca structuri independente; spre exemplu, directorul academiei de drept, Aron Berde, devine chiar rectorul noii universități.
- (3) Universitatea românească din Cluj (Universitatea din Cluj), numită generic de Vasile Pârvan și „Universitatea Națională a Daciei Superioare” (devenită oficial, din 1927, Universitatea „Regele Ferdinand I”), a rezultat din transformarea și reorganizarea universității maghiare. Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca este astăzi moștenitoarea academică legală a Universității „Regele Ferdinand I” (și astfel a tradiției acesteia) și a noii universități maghiare Bolyai înființate în 1945/1948.
 - Prezentarea fiecărei școli este coordonată de decanul facultății (uneori alături de un membru al rectoratului) din care aceasta face parte, iar autorii pot să fie individuali sau colectivi. Școlile academice incluse aici nu se referă și la cea de medicină, care s-a desprins în 1948 din universitate, devenind în timp un institut, apoi o universitate de sine stătătoare, de prestigiu, cu vizibilitate și impact internațional (pentru detalii privind medicina clujeană vezi aici:

<http://www.umfcluj.ro/>). De asemenea, componenta medicală a universității maghiare Bolyai s-a mutat și dezvoltat ulterior la Târgu-Mureș (<https://www.umfst.ro/home.html>).

Istoria celor mai multe universități create în Evul Mediu sau în epoca Renașterii este una sinuoasă, adesea după perioada de fondare (inclusând inițial o perioadă de dezvoltare), urmând perioade de tranziție (cădere, desființare vremelnică), iar apoi de refondare și de dezvoltare. Așa s-a întâmplat spre exemplu cu universitățile din Paris, Viena, Praga, Vilnius, etc. Mai mult, în cazul unora (ex. Bologna, Oxford, etc.), anul actului fondator nu se suprapune cu anul asumării tradiției. Așa cum se va vedea în această lucrare, și istoria academică a UBB se înscrie într-un astfel de tipar european, deși perioadele de tranziție sunt uneori mai mari ca în cazul altor universități reprezentative (ex. Paris, Viena), dar similare cu altele (ex. Praga). În schimb, anul asumării tradiției prin sigla și prin însemnele UBB, și anume 1581, este bine stabilit prin Diploma de fondare a suveranului Ștefan Báthory, care era atât principă al Transilvaniei, cât și rege al Poloniei și duce al Lituaniei (suveranul Uniunii Statale Polono-Lituaniene). O sinteză a acestei istorii a UBB este prezentată în figura următoare și va fi detaliată pe parcursul volumului. O universitate are, prin tradiție, menirea primă de a transmite studenților, la cel mai înalt nivel, zestrea științifică și creația spirituală acumulate de omenire de-a lungul timpului, dar acest lucru nu mai este suficient astăzi. O universitate contemporană de excelență există prin știință și datorită cercetării, care propulsează lumea înainte, facilitând viața oamenilor și funcționarea societății. Comunitatea magiștrilor și discipolilor de la UBB a înțeles pe deplin toate aceste rațiuni de fi ale *Almei Mater* și s-a înscris pe traекторia lor.

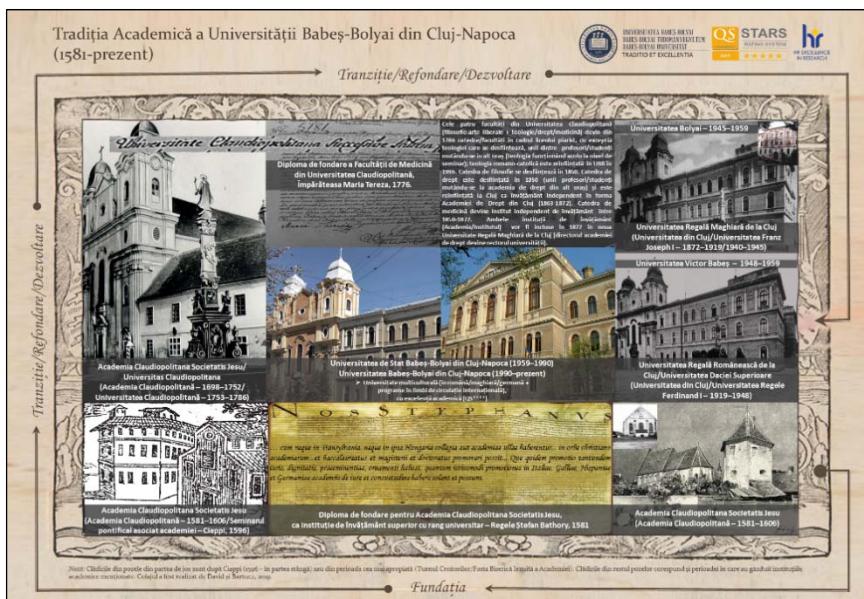

Figura 1. O sinteză a tradiției academice a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

...

Istoria UBB a beneficiat de-a lungul timpului de analize riguroase de specialitate din partea istoricilor clujeni. Pormind de la această realitate, prin lucrarea de față urmărим două lucruri: (1) să transferăm componenta de istorie – sau cel puțin o parte mai accesibilă a acesteia – în cultura organizațională a comunității UBB, într-o formă reflectată astăzi de comunitatea mai specifică a fiecărei Școli și (2) să valorizăm, cu ocazia sărbătoririi a 100 de ani de învățământ superior românesc la UBB, întreaga tradiție academică a universității clujene. În acest fel trecutul, prezentul și viitorul, părți integrante din cultura organizațională a UBB, devin factori catalizaitori ai actului academic în lumina motto-ului *Traditio Nostra Unacum Europae Virtutibus Splendet* și a angajamentului academic al UBB, *Traditio et Excellentia!* Așadar, din punct de vedere metodologic, prezentarea școlilor academice/de știință nu este aici un demers istoric de specialitate, ci este unul de reflectare a culturii organizaționale, aşa cum este aceasta înțeleasă astăzi de reprezentanții școlii

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

respective. Așadar, responsabilitatea textelor aparține coordonatorilor/autorilor. Pentru detalii privind aspectele istorice de specialitate recomandăm lucrarea coordonată de Ghitta (2012).

Pentru coerența demersului am propus un cadru general privind structura prezentării școlii și conținutul. Astfel, am accentuat ideea că focalizarea trebuie făcută pe prezent doar prin prisma instituțiilor și mai puțin prin nume de persoane încă active; totuși, acolo unde școlile sunt mai noi și astfel acest lucru este fundamental, am acceptat și includerea unor personalități încă active în prezent (dar cu o descriere minimală). Apoi, am lăsat ca numele unor instituții/personalități să fie scrise așa cum sunt acestea reflectate de școala respectivă, deși am încercat o clarificare pentru a se evita unele confuzii și erori. În fine, stilul de redactare și de citare reflectă de asemenea particularitățile școlii din care face parte autorul.

Notă: Sugestii de îmbunătățire, corecții și/sau noi informații/documente relevante pot fi trimise către coordonatorul volumului (la daniel.david@ubbcluj.ro), textul urmând astfel a fi dezvoltat în varianta online, inclusiv în edițiile viitoare.

Referințe selective:

- Ghitta, O. (2012, ed.). *Istoria Universității „Babeș-Bolyai”*. Editura Mega, Cluj-Napoca.
- Makk, F. și Marjanucz, L. (2011). *The history of the University of Szeged. (1581–2011)*. University of Szeged, Szeged.
- Surman, J. (2019). *Universities in Imperial Austria, 1848–1918. A social history of a multilingual space*. Purdue University.
- Szögi, L. și Varga, J. (2011). *A szegedi tudományegyetem és elődei története. I. rész: A Báthory-egyetemtől a Kolozsvári Tudományegyetemig 1581–1872*. Szeged.

Introducere¹

Despre universități și școli academice/de știință. Cazul UBB

Autor: Daniel David

1. Fundamente

La apariția lor în Evul Mediu, universitățile erau „instituții” (adesea corporații între profesori și/sau studenți) care, în urma unui proces de educație (*studium generale*), confereau, în baza dreptului acordat de un suveran (suveranul pontif/impărat/rege/altă autoritate similară), titluri universitare de *baccalaureus-baccalaureatus/magister/doctor*, prin care beneficiarul putea accesa poziții universitare și/sau în societate. În definiția cea mai largă de astăzi, o universitate este o instituție, care, în urma unui proces de educație care implică studenți și cadre didactice/de cercetare, conferă titluri universitare [adesea licență (*bachelor*)/master/doctor], prin care se certifică o pregătire care să permită accesarea unor funcții/roluri în societate; titlul latin de *baccalaureus* a deveni azi bacalaureat (la nivel de liceu) sau licență (la nivel de facultate – *bachelor* în spațiul anglo-saxon), cel de *magister* a devenit master, asociat studiilor masterale, iar cel de *doctor* a rămas atașat nivelului doctoral.

¹ Consultant istoric de specialitate, Ovidiu Ghitta; vezi și Moore, 2019 sau Rashdall, 1895; de asemenea, ca autor mulțumesc pentru discuții clarificatoare colegilor istorici Remus Câmpeanu, Ionuț Costea, József Lukács, Mihai Teodor Nicoară, Vasile Pușcaș, Vasile Rus și Alexandru Simon, concluziile discuțiilor angajând însă strict autorul.

Primele universități au apărut în Evul Mediu, începând aproximativ cu secolul XI, referința la acestea fiind de obicei cea de *studium generale*. Doar papa (suveranul pontif) sau un suveran (împărat/rege/sau altă autoritate cu un rol similar) puteau stabili un *studium generale* asociat conferirii de titluri universitare (uneori studiile putea demara înainte de confirmarea formală din partea autorității, dar confirmarea asigura statutul formal de *studium generale* și oferirea de titluri universitare larg recunoscute). De obicei, un *studium generale* avea două cicluri. Ciclul inferior se baza în principiu pe studiul celor șapte arte liberale (numit uneori mai general, mai ales în aria de influență germană, și studiul filosofiei) și era reprezentat de regulă de *trivium* (gramatică/logică/retorică – cu accent pe logică) și *quadrivium* (aritmetică, geometrie, muzică, astronomie). Ciclul inferior din această perioadă se suprapune aproximativ peste pregătirea „gimnazială” din perioada antichității (aria greacă și romană – incluzând persoane de la aprox. 11/12 ani până la aprox. 18/30 de ani), fiind astăzi similar „Academiei” lui Platon sau „Liceului” lui Aristotel – unele din cele mai faimoase gimnaziile din acea perioadă. Ciclul superior era reprezentat de studiile teologice (considerate adesea cele mai importante), de drept și/sau de medicină. Prototipul inițial pentru pregătirea în teologie era universitatea din Paris, pentru drept cea din Bologna, iar pentru medicină cea din Salerno. Studenții erau acceptați în ciclul inferior de la aproximativ 11/12 (adesea 14/15 ani), din orice regiune. La momentul acceptării se presupunea că studenții au noțiunile elementare de scris/citit/aritmetică etc., dobândite adesea în *Ludus Litterarius* (începând cu aprox. 6/7 ani) și/sau în *Școli de Gramatică* (începând cu aprox. 10/11 ani) din jurul mănăstirilor sau altor instituții; însă adesea primele clase de gramatică/aritmetică din cadrul ciclului inferior al universităților aveau și acest rol educațional cvasi-elementar. Absolvenții ciclului inferior (mai ales *trivium*) primeau titlul de *baccalaureus*. Cei care absolveau *quadrivium* puteau fi numiți *magister* – mai ales dacă erau înscrisi în ciclu superior –,

aceștia având apoi dreptul să predea în ciclul inferior. Cei intrați în ciclul superior puteau iar parcurge etapele de *baccalaureus*, *magister* sau *doctor* (*dominus/professor*) în facultatea aleasă (teologie/drept/medicină). Inițial nu se făcea distincție clară între *magister* vs. *doctor*, depinzând de opțiunea universității ce termen folosește, dar ulterior titlul de *doctor* devine mai puternic, asociat cu absolvirea ciclului superior, titularul putând astfel predă complet în ambele cicluri (titlul de *magister* rămâne la acest nivel unul intermedian între celelalte două). Un *studium generale* trebuia să aibă majoritatea profesorilor cu titlul de *magister/doctor*, aceștia putând predă în orice *studium generale*, în funcție de actul fondator și/sau de prestigiul universității în care s-au format. Evident, cu cât autoritatea care a emis actul fondator era mai puternică (ex. suveranul pontif/împărat/rege), cu atât opțiunile erau mai largi. Spre exemplu, în ceea ce privește prestigiul, universitatea din Bologna nu a solicitat inițial recunoașterea papei, considerând că absolvenții ei sunt de nerefuzat de alte universități, ci doar ulterior, când acest lucru a contat mai mult (vezi și Rashdall, 1895).

Până la apariția Reformei (secolul XVI) s-au înființat în Europa aproximativ 81 de universități, din care 33 printr-un act papal, 15 printr-un act al unui suveran (împărat/rege), 20 prin acte comune ale papei și ale suveranilor, iar 13 fără implicarea inițială a papei sau a unui suveran (vezi Woods, 2005). Sigur, doar universitățile înființate de papa și/sau un suveran (împărat/rege – sau altă autoritate cu un rol similar) puteau acorda titlurile universitare (larg) recunoscute, care contau.

În perioada Renașterii și în perioada modernă timpurie (secolele XVI-XVII) rolul papei și al bisericii s-a redus tot mai mult, suveranii sau altă autoritate având atribuții din ce în ce mai importante în fondarea de universități. De asemenea, în ciclul inferior s-au extins și au pătruns tot mai mult studiile umaniste, pe lângă gramatică, retorică și muzică, din vechile *trivium* și *quadrivium*, dobândind o pondere tot mai mare aspectele de literatură-poezie/

teatru/istorie/elemente de drept/geografie umană etc. În ciclul superior a apărut filosofia, ca precursoare a teologiei, dreptului sau medicinei. Sigur, termenul de filosofie trebuie înțeles aici în sensul său larg de atunci, incluzând pe lângă vechile elemente din *trivium* (ex logică) și *quadrivium* (ex. matematică/astronomie) și semnificațiile ei clasice (ex. metafizică), alături de disciplinele numite astăzi științe (ex. fizică/psihologie etc.). În principiu, în această perioadă o instituție de învățământ superior universitar se numea universitate dacă avea mai multe facultăți în ciclul superior, o universitate complexă însemnând prezența tuturor celor patru facultăți superioare: filosofie urmată de teologie, drept sau medicină. Dacă avea mai puține facultăți (ex. filosofie + teologie), atunci instituția se numea adesea academie. Numele pentru instituțiile care aveau mai multe facultăți, dar nu toate cele patru clasice (filosofie + teologie/drept/medicină), era fie academie, fie universitate. Sigur că acest lucru se particulariza în funcție de legile existente și de reformele implementate. Spre exemplu, termenul de „academie” însemna în această perioadă și o asociere a unor erudiți și/sau studenți organizați pentru studiu suplimentar (de la oricare ciclu al universității). Termenul „academic” se leagă la rândul său diferit de diverse forme de învățământ (ex. secundar/superior). Spre exemplu, dacă la catolici acesta este mai strâns asociat cu învățământul superior și conferirea de titluri universitare, la protestanți este folosit mai larg, cu ambele semnificații. Într-adevăr, în această perioadă se dezvoltă și instituțiile secundare și superioare protestante. Nevoia majoră de preoți/pastori i-a făcut pe aceștia să se focalizeze inițial pe învățământul secundar în forma colegilor, mult mai influențate însă de umanism/filosofie/științe (de aici adesea numele, unora mai prestigioase, de colegii academice), decât învățământul catolic la acest nivel (adesea la catolici numele fiind cel de colegii minore/școli de gramatică/școli latine). Protestanții au dezvoltat însă și un învățământ superior, adesea semiuniversitar (colegii academice mai avansate), dar și universitar (academii), formând – inițial, adesea, fără titlurile universitare clasice – astfel

preoți/pastori, funcționari, dar și profesori pentru colegiile și academiiile lor (poate cea mai reprezentativă a fost Academia de la Geneva).

În perioada modernă și contemporană (secolul XVIII-prezent) universitățile au avut/au o organizare complexă și diversă, păstrându-se însă funcția socială a acestora de a acorda titluri universitare, prin care se certifică o pregătire care să permită accesarea unor funcții/roluri în societate. O schimbare majoră este faptul că aproximativ de la mijlocul secolului XIX, facultățile de filosofie nu mai reprezintă prerechizita pentru celealte facultăți, ci devin de același rang cu acestea. De asemenea, aproximativ din secolul XVIII, cursuri de filosofie (larg definite)/teologie/drept/medicină încep să pătrundă sistematic și în învățământul secundar, lucru demarat deja în colegiile academice protestante (la nivel de învățământ secundar) încă din secolul XVI. În fine, învățământul se structurează mai clar în nivelul primar (aprox. 6/7-10/11 ani), secundar (până spre 18 ani) – segmentat treptat în gimnaziu, urmat de liceu – și superior (peste 18 ani). Termenul de academie înseamnă acum lucruri și mai diverse: o universitate focalizată pe o specializare, învățământ superior inferior universității (ex. semiuniversitar – nu poate acorda doctorat, ci doar celelalte titluri universitare – ex. *baccalaureus* superior și/sau *magister* – vezi Surnam, 2019), o organizare a unor erudiți, studenți organizați pentru studiu suplimentar etc. Si în această perioadă, termenul „academic” se leagă diferit de diverse forme de învățământ (ex. secundar/superior) și de cercetare.

2. Tradiția Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (UBB)

Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (UBB) are o tradiție academică veche. Să o analizăm succint în cele ce urmează, școlile academice/de știință urmând apoi a fi prezentate în cadrul perioadelor istorice descrise aici, în capitole distințe ale volumului.

2a. Universitatea Claudiopolitană (1581-1786)

2aa. Prima perioadă – Fondarea (1581-1606)²

Figura 1. Diploma de fondare pentru Academia Claudiopolitana Societatis Jesu (Academia Claudiopolitana/Colegiul Academic Claudiopolitan/Colegiul Claudiopolitan/Colegiului Iezuit Major/Universitatea Bathoriană), emisă la Vilnius în 12 mai 1581 (traducerea efectuată de Rus în 2007 se regăsește în anexa 1). O Diplomă similară a fost emisă la 18 mai 1580, la Vilnius, dar nu s-a implementat într-o structură academică, ci a fost reluată prin prezenta Diplomă din 1581.

Prima universitate de pe teritoriul actual al României – *Academia Claudiopolitana Societatis Jesu* – a apărut în 1581 la Cluj (Napoca), pe strada pe care se află și astăzi Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (UBB), stradă numită atunci *Platea Luporum* („Ulița Lupilor”). Înainte de apariția acesteia, învățământul în Cluj a ajuns până la nivel primar și secundar (gimnazial), prin școlile protestante (unitariene) și catolice-iezuite (Cluj-Mănăstur). Unele din aceste școli mai avansate (ex. colegiul protestant), chiar academice devenind, nu sunt însă considerate academii/universități, deoarece nu aveau în statut dreptul conferit de un suveran de a acorda titlurile universitare avansate de *magister* și, mai ales, de *doctor*.

² Pentru detalii vezi Pop, 2012; Szögi și Varga, 2011.

Actul fondator eliberat de Ștefan Báthory, principele Transilvaniei, regele Poloniei/Ducele Lituaniei (suveranul Uniunii Statale Polono-Lituaniene – unul din cele mai mari și populate state din Europa la acea vreme), arată clar că această instituție este o academie (*Academia Claudiopolitana Societatis Jesu*) cu statut universitar, o instituție de învățământ superior, nu secundar (gimnazial), deoarece era împoternicită să confere, după modelul universităților existente deja la nivel european, titlurile universitare de *baccalaureus*, *magister* și *doctor* (selecție din Diploma de fondare din 1581 conferită de Ștefan Báthory, traducere Rus, 2007, pg. 301):

„...după obiceiul celorlalte academii din lumea creștină, hotărâm și decidem prin puterea prezentei scrisori, în temeiul deosebitei noastre dărmicii regești, ca cel care s-a instruit cu vrednicie în literele umaniste, ebraice, grecești, latinești, și apoi va fi vrut să ajungă, prin judecata colegiului, la culmea uneia din cele două facultăți, fie de teologie, fie de filosofie, dacă va fi făcut dovada științei sale de carte, să poată să fie promovat la gradele de bacheloret, magistru și doctor. Iar această promovare să aibă același drept, demnitate, excelență și strălucire pe care obișnuiesc și pot să o dețină de drept și din obișnuință astfel de promovări în academile din Italia, Franța, Spania și Germania. Insistăm pe lângă scaunul Apostolic ca acest lucru să fie consfințit de autoritatea Suveranului Pontif iar colegiul să obțină în întregime privilegiile unei universități îndreptățite.”

Papa Grigore al XIII-lea vă întări doar indirect voința suveranului, când în 1583 se asociază universității și un seminar pontifical iezuit pentru formarea separată la ciclu inferior a preoților/călugărilor față de laici, organizat de o personalitate intelectuală de anvergură a acelor vremuri, și anume Antonio Possevino (vezi în anexa 2 actul fondator emis de Papa Grigore al XIII-lea, tradus de Baumgarten, 2019). Deși cele două instituții au acte fondatoare diferite, prin organizarea făcută de Possevino, seminarul funcționează integrat Academiei Claudiopolitane (ex. cu profesori comuni). În această perioadă (1581), confirmarea directă a suveranului pontif nu mai era o condiție necesară/importantă

pentru funcționarea unei universități în Europa, precum era în perioada medievală, iar ordinul iezuit, subordonat direct papei, avea deja reglementări în acest sens, reglementări care au fost aplicate direct în înființarea Academiei Claudiopolitane.

Într-adevăr, iezuiții aveau trei tipuri de prezențe într-o regiune: misiune, rezidență sau colegiu (vezi pentru detalii Rus, 2007). În cadrul misiunii se oferea doar servicii religioase populației, iezuiții trăind din eleemosină (pomană/milostenii), neavând locuință stabilă sau proprietăți. În cazul rezidenței aveau locuință stabilă și oferea servicii religioase populației; uneori, la acest nivel, începeau organizarea de școli la nivel primar (*Ludus Litterarius* – elemente de scris/citit/aritmetică etc.) și/sau secundar/gimnazial (*Școli de Gramatică* – gramatică complexă, uneori și *Școli Latine* - școlile latine includeau pe lângă gramatica complexă și studii umaniste și/sau retorică). În cazul colegiului aveau locuință, biserică și proprietăți, toate acestea permitându-le să organizeze stabil și complex școli de nivel primar (*Ludus Litterarius*), secundar/gimnazial (*Școli de Gramatică/Școli Latine*) și/sau superior (Colegii Academice/Universitare – în structura iezuită academică intrând studiile de filosofie de aproximativ 3 ani, urmate de cele de teologie de aproximativ 4 ani). De obicei, colegiile care includeau doar *Ludus Litterarius/Școli de Gramatică/Școli Latine* erau numite Colegiu Minore, iar cele care includeau și studii superioare (academice/universitare) erau numite Colegiu Majore. Acadețiile iezuite/Colegiile Majore aveau statutul de universități, iar cele care pe lângă filosofie + teologie aveau și filosofie + drept și/sau filosofie + medicină erau adesea și numite universități (vezi Universitatea din Viena).

Această universitate iezuită a funcționat cu mici intreruperi aproximativ un sfert de secol, în forma sa maximă de Academie Claudiopolitană. Limba de predare a fost limba latină (dar era prins în curriculum și studiul altor limbi, precum greacă și ebraică), iar

Introducere. Despre universități și școli academice/de știință. Cazul UBB

studiile superioare incluse în structură erau cele de filosofie (3 ani), care erau apoi urmate de cele de teologie (4 ani).

Figura 2. Academia Claudiopolitana Societatis Jesu (Academia Claudiopolitană/Colegiul Academic Claudiopolitan/Colegiul Claudiopolitan/Colegiului Iezuit Major/Universitatea Bathoriană) a funcționat în zona reprezentată azi de Biserică Reformată (poza 2 de sus – amintită din 1486) și de Turnul Croitorilor (poza 3 de jos – amintit din 1475). O reprodusere a universității/seminarului (după Marc Antonio Ciappi din 1596) este prezentată în poza 1 de sus. Poza 4 reprezintă coperta Ratio Studiorum, actul care reglementa studiile în școlile iezuite (proces demarat în 1581/cu variantă preliminară în 1586/cu variantă finală în 1591/approbat formal în 1599).

Ca funcționare și arhitectură academică asumate formal de Academia Claudiopolitană prin organizarea iezuită, studenții erau acceptați de la aproximativ 11/12 ani (14/15 pentru seminar) ani în ciclul inferior, numit uneori și *Gimnaziu/Școala de Gramatică/Școala Latină/Colegiu Minor*. La acest nivel, în primul an se studia gramatică, se continua cu gramatică în al doilea an, în al treilea an se introduceau științele umaniste, iar în al patrulea an se studia retorică (ulterior studiile de gramatică s-au extins la trei ani). În principiu, după studiile de gramatică se primea titlul de *baccalaureus*, iar la finalizarea

ciclului inferior un titlu de *baccalaureus* mai avansat (de nivel secundar) sau uneori și cel de *magister* (adesea cu condiția ca studentul să fie înscris deja în ciclul superior). Frecvent, unii dintre studenți au studiat anterior în *Ludus Litterarius*, independent sau parte a colegiului. Într-adevăr, structurile iezuite erau dezvoltate cumulativ, astfel că nu era neobișnuit ca un colegiu iezuit să aibă de la studii primare (*Ludus Litterarius*) și secundare-gimnaziale (*Școli de Gramatică/Școli Latine*) până la studii universitare; termenul de student în sens larg (*discipulus/scholasticus/studiosus*) se referă la toate ciclurile, iar în sens restrâns doar la ciclul superior, pentru cele inferioare folosindu-se uneori termenul de elev (*discipulus/auditor/puer/alumnus*). După acest ciclu inferior, urma ciclul superior, format inițial din studii de filosofie (aproximativ trei ani – absolvirea asigura titlul *baccalaureus* de nivel superior și uneori cel de *magister/doctor* în filosofie), urmate apoi de studii de teologie pe parcursul a aproximativ patru ani (absolvirea asigura titlul de *magister/doctor/professor* în teologie). Ciclul superior a fost atins la Academia Claudiopolitană în 1585, după cum rezultă din textul de mai jos (preluat din Rus, 2005, pg. 96) (fără însă a avea până acum identificate diplome de finalizare a nivelului superior):

„Pater Ioannes Paulus Campano Praepositio Provinciae Poloniae Societatis Iesu Patri CĂTRE (n.a.) Claudio Acquaviva Praeposito Generali Societatis Iesu, Claudiopoli 1 decembris 1585 – Romam: „Studia renovata praesente Principe, qui mirifico in nostros amore fertur: <Multum enim laborandum fuit in ordinandis studiis et nove cursu philosophiae ac aliquibus lectionibus theologicis, ut dignitati académiae satisficeret et voluntati ac postulatis Sererenissimi Regis>”. (Traducere de Alexander Baumgarten: „Părintele Ioan Paul Campanus, prepozit al provinciei Poloniei din Societatea lui Isus, către părintele Cladius Aquaviva, prepozit general al societății lui Iisus, de la Cluj spre Roma, la 1 decembrie 1585: <Au fost reînnoite studiile în prezența principelui, pe care îl purtăm în minunata noastră iubire: <căci a trebuit să lucrăm mult în vederea studiilor care urmău orânduite precum și în vederea cursului cel nou de filosofie și a unor lecții teologice, aşa încât să satisfacem rangul de academie, precum și voința și cererile serenissimului rege>”.)

Unii autori (Kent și colab., 1976; Pop, 2012) vorbesc și despre o „facultate de drept” ca structură în cadrul Academiei Claudiopolitane. Această structură s-a manifestat cel mai probabil ca „școală” cu cursuri de drept și cu o bibliotecă de drept puternică, bine identificată în documente (vezi Jako, 1991). De altfel, nu era în această perioadă practica curentă a academilor/universităților iezuite să includă și o facultate de drept (vezi Farrell, 1970 – și *Ratio Studiorum* din 1599).

Dacă în 1581 au fost înscriși la Academia Claudiopolitană un număr de aproximativ 200 de studenți, aceștia ajung în 1586 la un număr de 350 (considerând împreună ciclul inferior și superior) (vezi Pop. 2012). În timp ce studenții scolastici iezuiți, implicați și în seminarul pontifical, locuiau în clădirile mănăstirii, laicii săraci, care nu-și permiteau să locuiască în oraș, locuiau în *Convictus Sanctissimae Trinitatis* (i.e., *Domus Pauperum Studiosorum*), cheltuielile fiind suportate printr-o donație din 1580 de Cristofor Bathory (voievod al Transilvaniei) (vezi Rus, 2007).

Universitatea avea o prezență puternică în oraș și prin reprezentările teatrale (adesea în limba latină, uneori și în limbile germană și maghiară) și prin dezbatările teologice pe care le organiza (frecvent în limba latină, uneori și în limbile germană și maghiară) (vezi și Pop, 2012).

Ca urmare a ciumei și a disputelor dintre catolici și protestanți, Academia Claudiopolitană nu funcționează dincolo de anul 1606. Iezuiții se retrag din Cluj la marginea orașului (Cluj-Mănăștur), unde continuă educația, mai formal sau mai informal, în *Ludus Litterarius* și, mai târziu, în *Școli de Gramatică/Școli Latine* (după 1659 și în oraș), revenind în oraș la nivel universitar doar din 1698. Între timp, la Cluj funcționează independent, din prima jumătate a secolului XVII, un colegiu academic reformat de învățământ secundar/semiuniversitar, pe lângă biserică reformată de pe „Ulița Lupilor”, continuat azi ca tradiție de Liceul Teologic Reformat din

Cluj-Napoca (de pe aceeași stradă). De asemenea, continuă funcționarea colegiului protestant/unitarian, apărut la Cluj încă în secolul XVI. Pasager a funcționat în Cluj și colegiul academic reformat creat de principalele Bethlen Gábor în Alba Iulia. Aceste colegii protestante, deși academice, nu au avut statutul de universitate, deoarece nu au avut prin actul fondator dreptul conferit de un suveran de a acorda titlurile universitare clasice în facultăți superioare (ex. *doctor*), ci pregătirea era mai ales la nivel secundar și superior de *baccalaureus* (uneori și cel de *magister*); aveau aşadar un statut semiuniversitar, făcând legătura între învățământul secundar și cel universitar. Prin suportul autorităților și al populației au avut însă un rol major în cultura vremii lor, cu rol educațional cel puțin la fel de important, dacă nu uneori mai important, în raport cu Academia Claudiopolitană.

Așadar, deși vizibilă, universitatea nu reușește să se impună clar în aria europeană a universităților din acea vreme. Universitatea rămâne totuși în circuitul cultural al timpului (vezi și Makk și Marjanucz, 2011), împăratul Leopold I de Habsburg referindu-se la Academia Claudiopolitană ca un exemplu de urmat, atunci când înființează în 1660 Universitatea din Kosice (preluat de la <https://www.mek.oszk.hu/01800/01882/01882.htm#19> în 1 august 2019 – după Szögi, 1995):

„Quin aequissimo Serenissimi quondam Poloniae regis Stephani Bátori, Academiae Claudiopolitanae Societatis Jesu in Transylvania piisimi Fondatoris exemplo permoti atque incitati, statuimus et decernimus, ut Academia et Collegium Cassoviense, nec non subditi ad ipsum pertinentes, ab omnibus contributionibus et oneribus, tam ordinariis, quam extraordinariis, sint immunes et exempti.” (Traducere de Alexander Baumgarten: Pentru că am fost mișcați și împinsă de exemplul lui S. Báthory, deopotrivă serenissim și odinoară rege al Poloniei, preapios fondator al Academiei Claudiopolitane a societății lui Iisus în Transilvania, instituim și decidem ca Academia și Colegiul de la Kassowitz, împreună cu supușii și aparținătorii lui, să fie imuni și scutiți de la orice contribuții și sarcini, atât ordinare, cât și extraordinare).

2ab. A doua perioadă – Refondarea/Dezvoltarea (1698-1786)³

Figura 3. Universitatea Claudiopolitană (Universitas Claudiopolitana) aflată pe locul actualului sediu al UBB (poza 2 de sus). Poza 1 de sus reprezintă sediul din Piața Muzeului, iar poza 3 – Convictul Nobiliar. Poza 4 (dreapta jos) reprezintă locația asociată cu Seminarium Bathorianum – Aporianum Sancti Josephi.

Odată cu intrarea Principatului Transilvaniei în structura Imperiului Habsburgic, împăratul Leopold I de Habsburg reconfirmă în 1701 privilegiul dat în 1581 de prințele/regele Ștefan Báthory (vezi documentul în anexa 3), refondând astfel și universitatea („școlile înalte”), care funcționează până în 1786. Împăratul Carol VI reîntărește în 1732 demersul lui Ștefan Báthory (vezi anexa 4), permisând iezuiților să-și răscumpere proprietățile donate de prințele/regele Báthory. Diploma lui Ștefan Báthory are de fapt o recunoaștere deja prin Diploma Leopoldină din 1691, când împăratul Leopold I de Habsburg recunoaște actele vechilor

³ Pentru detalii vezi Costea, 2012; Shore, 2001; Szögi și Varga, 2011.

principi ai Transilvaniei. De aceea, activitățile în Academia Claudiopolitană din Cluj fuseseră reluate deja de iezuiți încă din 1698 (în baza Diplomei lui Ștefan Bathory, validată prin Diploma Leopoldină din 1691 – vezi și Fig. 4, poza 1), în ceea ce ei numeau atunci în mod public *Universitatea Catolică*, având sediul în fostă biserică/mănăstire dominicană (acum biserică franciscană din Piața Muzeului – vezi poza 1/Fig. 3). De asemenea, asociat universității, se reactivează și seminarul iezuit sub numele de „Seminarul Sfântul Iosif” (*Seminarium Bathorianum-Aporianum Sancti Josephi*).

În structura iezuită biserică-mănăstire/școală-internat, mănăstirea/școala a fost construită cu un etaj în 1714 pe sediul actual al UBB (terminată în 1724 – vezi poza 2/Fig.3 –, alături de alte clădiri, spre exemplu pe sediul actual al liceului Báthory), apoi biserică a fost terminată în 1725, între 1721-1727 se construiește noua clădire a seminarului (vezi poza 4/Fig.3), iar în 1734-1735 au finalizat internatul în forma Convictului Nobiliar (*Convictus Nobilium* – vezi poza 3/Fig. 3), universitatea mutându-se în aceste clădiri de pe „Ulița Lupilor” (încă din 1715).

Universitatea își va schimba numele și organizarea în funcție de reformele din imperiu (vezi și capitolele din lucrare redactate de Ferenc Pál-Szabó și Loránd Márky). Astfel, (1) universitatea era numită inițial ca în 1581 – *Academia Claudiopolitana Societatis Jesu* (*Academia Claudiopolitană/Colegiul Academic Claudiopolitan/Colegiul Claudiopolitan/Colegiul Iezuit Major*) –, (2) rectorul era *rector academicus* (din 1713/1725 *rector magnificus* – odată cu dezvoltarea în noua locație de pe „Ulița Lupilor” și cu diversificarea acordării mai multor titluri de doctor în universitate, inclusiv cu editură proprie din 1727), (3) limba de predare latina (dar se studia și limba greacă și limba ebraică), (4) iar curriculumul era bazat pe *Ratio Studiorum* (elaborat de iezuiți în 1581/1591/1599). Shore (2001), arată, în baza textelor lui Hello von (de) Hallerstein (1737), că susținerea doctoratelor era publică, după modelul universităților

iezuite de la Viena și Praga. Într-adevăr, Rus (2005, pg. 259) arată că, într-un raport al ordinului iezuit asupra activităților din 1713-1714, rectorul era deja numit magnific (*magnificus*), iar cele două facultăți erau bine individualizate la momente solemne (ex. conferirea unor titluri universitare), după modelul universităților europene: cea de teologie avea ca simbol un sceptru aurit mai mare, cu blazonul bathorian, iar cea de filosofie unul aurit, mai mic, cu blazonul aporian. Între 1725 și 1752 au fost înscrise 231 de doctoranți (inclusiv români). Din datele disponibile, știm că în 1741 se conferiseră 10 doctorate, în 1744 de asemenea 10 doctorate, în 1749 se acordaseră 13 doctorate, iar în 1750 se conferiseră 14 doctorate (vezi pentru detalii Câmpeanu, 1999). Pe măsură ce instituția devine mai activă, Academia este numită oficial Universitate (*Universitas Claudiopolitana*), aşa cum se vede și în documentul de mai jos (Fig. 4, poza 2).

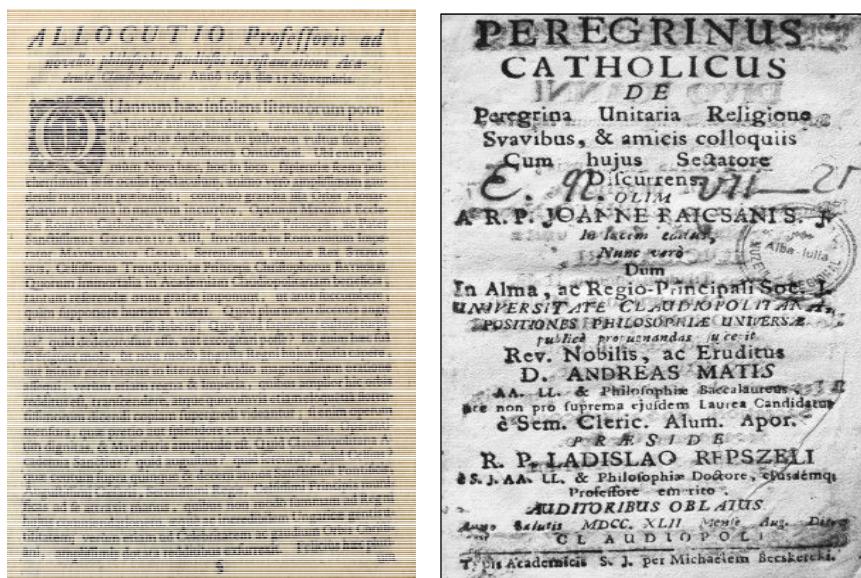

Fig. 4. Poza 1: Discursul inaugural din 1698 (confirmă ideea de continuitate cu instituția din 1581 – preluat/prelucrat din Szögi și Varga, 2011, pg. 111).
Poza 2: Coperta cărții lui Andreas Matis, *Peregrinus Catholicus de peregrina unitaria religione*, 1742 – aflată în Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia.

În 1753 universitatea devine universitate imperială – ca urmare a reformei inițiată în imperiu de Maria Tereza – în forma Colegiului Academic Universitar, după modelul universității din Viena, predarea făcându-se astfel atât în latină, cât și în limba germană, iar rectorul se numea *Collegii Academici et Almae Universitatis Rector Magnificus*. Prin această schimbare statul începe să aibă un control mai mare în raport cu ordinul iezuit, iar studiile de filosofie se restructurează (ex. aspectele clasice se reduc la doi ani, iar științele dobândesc un rol tot mai mare), alături de cele de teologie (1767). Până în 1770 universitatea pregătise aproximativ 20487 de studenți (considerați din toate ciclurile) (vezi Câmpleanu, 1999). Pascu (1972) arată că în 1773 universitatea avea 493 de studenți, ceea ce însemna, împreună cu profesorii (dintre care unii și români), aproximativ 20% din populația adultă a Clujului (vezi și Shore, 2001).

După desființarea ordinului iezuit în 1773, universitatea rămâne inițial o scurtă perioadă sub controlul total al statului, iar apoi (din 1776) intră și în administrarea ordinului piarist. În 1774 se adaugă facultatea/specializarea de drept (vezi anexa 5), iar în 1775/1776 se adaugă facultatea de medicină (vezi anexa 6), astfel că instituția este numită constant/formal în actele emise de împărată Maria Tereza Universitate Claudiopolitană. Având toate cele patru facultăți superioare – filosofie urmată de teologie, drept sau medicină –, Universitatea Claudiopolitană (*Universitas Claudiopolitana*) atinge astfel în 1776 un maximum de dezvoltare ca structură academică din acea perioadă, după modelul celorlalte universități europene.

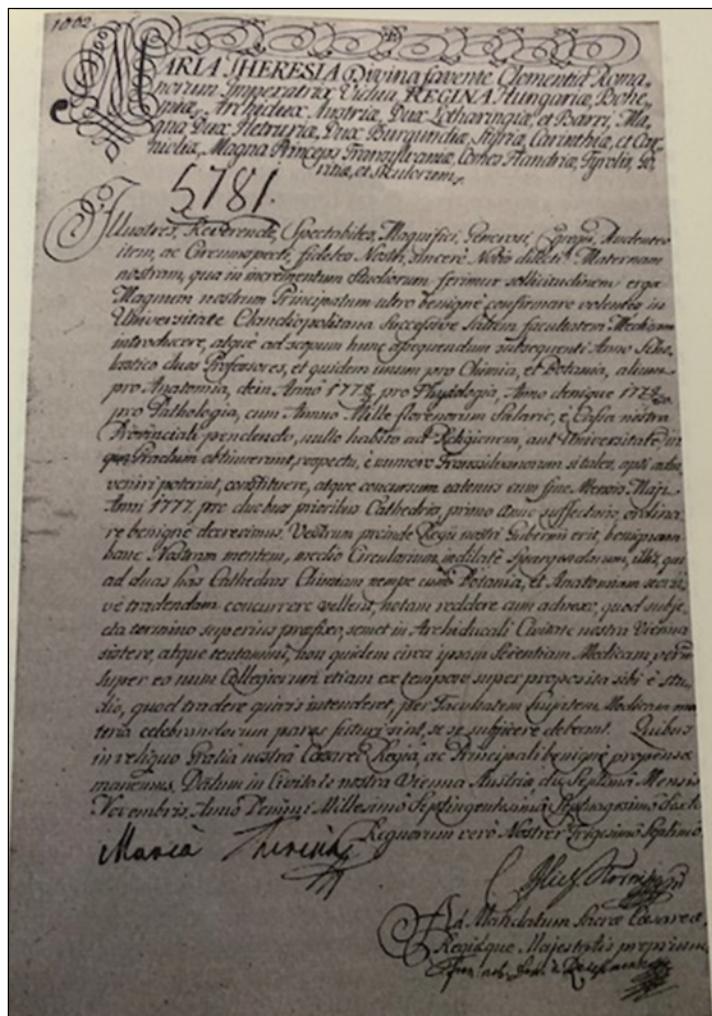

Figura 5. Actul de constituire a Facultății de Medicină în cadrul Universității Claudiopolitane (Universitas Claudiopolitana), emis în 1776 de împărăteasa Maria Tereza (preluat/prelucrat din Szögi și Varga, 2011, pg. 195).

Și în această formă universitatea a avut o prezență puternică în oraș și prin reprezentările teatrale (adesea în limba latină, uneori și în limbile germană și maghiară) și prin dezbatările teologice pe care le organiza (frecvent în limba latină, uneori și în limbile germană și maghiară).

Universitatea Claudiopolitană a fost desființată în 1786 – mai precis transformată într-un liceu piarist regal (înital *Lyceum Regnum*

Academicum, iar mai târziu *Lyceo Regio Claudiopolitano*) – când, în cadrul reformei din imperiu inițiată de Iosif al II-lea în 1784, a funcționat regula: o universitate pentru fiecare țară a Coroanei (iar pentru Transilvania, universitatea aleasă a fost cea de la Buda/Pesta). Filosofia, dreptul și medicina devin catedre/facultăți în liceul piarist, cu statut semiuniversitar, acest lucru însemnând după Surman (2019) că făcea legătura între pregătirea secundară/gimnazială și pregătirea universitară superioară (ex. dintre titlurile universitare putând oferi mai ales titlul de *baccalaureus* avansat/superior sau uneori de *magister*, nu cel de *doctor*). Teologia (care avuse o evoluție sinuoasă începând cu 1767 și afectată de desființarea seminarului în 1776/1778) se desființează ca structură, profesorii/studenții fiind orientați spre instituțiile din alte orașe din imperiu (vezi pentru detalii Școala de teologie romano-catolică).

După desființarea Universității Claudiopolitane în 1786, învățământul superior a supraviețuit, aşadar, în Cluj nu atât ca instituție/structură universitară, ci mai ales prin structurile de învățământ superior semiuniversitar din cadrul liceului piarist (filosofie/drept/medicină; inclusiv teologie, prin unele cursuri teologice și/sau refacerea temporară a seminarului) și prin colegiile de învățământ secundar/semiuniversitar ale altor confesiuni (ex. unitarian/reformat). Într-adevăr, un act administrativ nu a putut anula peste noapte activitățile și expertiza academică avansată.

După 1850 au loc în imperiu o serie de noi reforme în educație, astfel încât structura de filosofie din liceul piarist se desființează după 1850, conținutul filosofiei mutându-se în noul sistem educațional la nivel gimnazial și/sau la nivel de universitate ca facultate de sine stătătoare, fără a mai fi precursor pentru teologie, drept sau medicină. Structura de drept din liceul piarist se desființează (profesorii/studenții fiind orientați spre o academie de drept în alt oraș, cu predare în limba germană), dar din 1863 este reînființată ca Academia Regală de Drept din Cluj, cu statutul semiuniversitar de academie regală (cu predare în maghiară). Structura de medicină din liceul piarist devine din 1850 un institut

independent în Cluj (Institutul de Medicină-Chirurgie), cu statut semiuniversitar și predare în limba germană, iar apoi în limba maghiară. Așadar, precursori ai învățământului universitar superior reapar la Cluj și în forma academiilor/institutelor independente, care nu aveau însă anvergura complexă a unei universități, ci un statut de învățământ superior semiuniversitar.

2b. Universitatea de Științe Regală Maghiară de la Cluj (Universitatea din Cluj – 1872-1919)

Figura 6. Universitatea din Cluj (maghiară) aflată pe locul actualului sediu al UBB. Poza 1 de sus – Universitatea maghiară funcționează în sediul fostei Universități Claudiopolitane. Poza 2 – Clădirea universității maghiare (construită între 1893-1902) care este și clădirea actuală a UBB.

În 1872 se fondează Universitatea de Științe Regală Maghiară de la Cluj (vezi anexa 7), care din 1881 este redenumită Universitatea „Francisc Iosif” (Universitatea „Franz Josef”/ Universitatea „Ferencz József”). Apariția universității va duce, după consultarea lor, la desființarea și includerea în noua structură a instituțiilor de învățământ superior semiuniversitar preexistente – Institutul de Medicină-Chirurgie și Academia Regală de Drept din Cluj – (spre exemplu, directorul academiei de drept devine rectorul noii universități maghiare) și la dezvoltarea de facultăți noi. Prin Institutul de Medicină-Chirurgie (după istorică Universității din Szeged și prin Academia Regală de Drept din Cluj – vezi în Makk și Marjanucz, 2011 și în Szögi și Varga, 2011) există o legătură instituțională continuă cu structurile academice din vechea universitate catolică (Universitatea Claudiopolitană). Universitatea maghiară includea Facultatea de Medicină, Facultatea de Filosofie, Litere și Istorie, Facultatea de Matematică și Științe Naturale și Facultatea de Drept și Științe de Stat. Între 1919 și 1940 universitatea se mută în Ungaria (la Budapesta, iar din 1921/1922 la Szeged), o mică parte a comunității academice rămânând la Cluj. Ca urmare a modificărilor teritoriale din timpul celui de-al doilea război mondial, între 1940-1945 universitatea maghiară se reîntoarce la Cluj, având cinci facultăți: Facultatea de Științe Juridice și de Stat (Drept), Facultatea de Matematică și Științe Naturale, Facultatea de Arte, Limbi și Științe Istorice (Filologie), Facultatea de Medicină și Facultatea de Științe Economice. Din 1945, universitatea maghiară se desființează, o mare parte a comunității academice restabilindu-se în universități din Ungaria (ex. Szeged); dar o parte a comunității rămâne să formeze în Cluj, în 1945, noua universitate maghiară Bolyai. Pentru detalii privind această perioadă vezi Szögi și Varga (2011).

2c. Universitatea Românească Regală de la Cluj

(Universitatea din Cluj – 1919-1948)

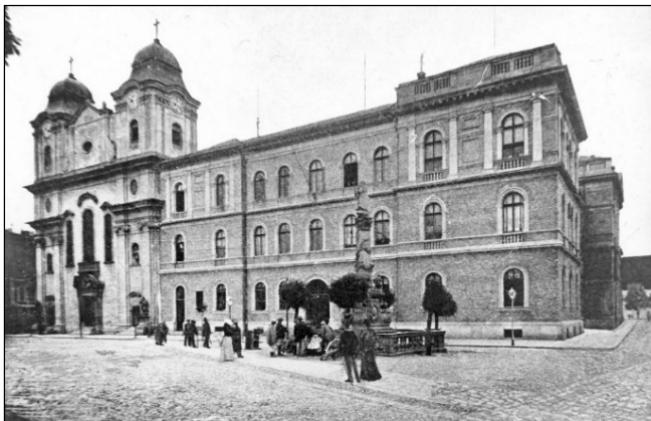

Figura 7. Universitatea din Cluj (românească) aflată pe actualul sediu al UBB.

În 1919, prin decretul Regelui Ferdinand, publicat în Monitorul Oficial nr. 126 din 23 septembrie 1919, universitatea maghiară este transformată în universitate românească (vezi pentru detalii anexa 8):

„Art. 1. Universitatea maghiară din Cluj se transformă pe ziua de 1 Octombrie 1919, în Universitate românească... Dat în București, la 12 Septembrie 1919.”

Numele propus inițial a fost cel de „Universitatea Națională a Daciei Superioare” sau „Universitatea Românească din Cluj”, dar numele formal/legal a devenit în final cel de Universitatea din Cluj. În octombrie 1927, Senatul universității adoptă numele „Universitatea Regele Ferdinand I” („Universitatea Regele Ferdinand I-iu”), recunoscut ca atare în legislația ulterioară, până în 1948. Universitatea includea Facultatea de Medicină, Facultatea de Litere și Filosofie, Facultatea de Științe și Facultatea de Drept. Ca urmare a modificărilor teritoriale din timpul celui de-al doilea război mondial, între 1940-1945 universitatea funcționează la Sibiu (Facultatea de Medicină, Facultatea de Litere și Filosofie, și Facultatea de Drept) și Timișoara (Facultatea de Științe), în locul acesteia la Cluj întorcându-se universitatea maghiară. Universitatea românească revine la Cluj în 1945. Pentru detalii privind această perioadă vezi Nicoară (2016) și Pușcaș (2019).

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

2d. Universitatea în perioada (pre)comunistă (1945-1989)

Alături de Universitatea Regele Ferdinand I, prin decretul Regal 407/1945 se înființează la Cluj Universitatea Bolyai, ca universitate românească de stat, cu predare în limba maghiară, mulți profesori/studenți maghiari provenind de la Universitatea „Franz Josef”.

Figura 8. Universitatea Bolyai – sediul rectoratului, aflat în actualul sediu al Facultății de Chimie și Inginerie Chimică din UBB.

La reforma învățământului din 1948, în Cluj se formează două universități (Monitorul Oficial nr. 249 din 26 octombrie 1948): Universitatea „Victor Babeș” din Cluj și Universitatea cu limbă de predare maghiară „Bolyai” din Cluj. Universitatea „Victor Babeș” este continuatoarea Universității „Regele Ferdinand I”.

Cele două universități sunt unificate în 1959 în „Universitatea de stat Babeș-Bolyai” Cluj, printr-o hotărâre (No. 339/1959) a Biroului politic al CC al PMR din 20-21-23 aprilie 1959:

«I. Cu privire la unificarea universităților „V.Babeș” și „I. Bolyai” din Cluj.

Se aprobă propunerile privind unificarea universităților „V. Babeș” și „I. Bolyai” din Cluj într-o singură instituție de învățământ, cu denumirea „Universitatea de stat Babeș-Bolyai” Cluj.»

2e. Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (1990-)

Imediat după Revoluția din 1989, numele universității devine UNIVERSITATEA „BABEŞ-BOLYAI” DIN CLUJ-NAPOCA, iar în 2002 aceasta este recunoscută ca fiind continuatoarea în drepturi a Universității „Regele Ferdinand I” (prin Sentința Civilă nr. 9226/2002). Rectorii Universității în perioada postcomunistă au fost: Ionel Haiduc (1990-1993), Andrei Marga (1993-2004 și 2008-2012), Nicolae Bocșan (2004-2008) și Ioan-Aurel Pop (2012-2020). Pentru rectorii din celelalte perioade se pot studia lucrările de specialitate (unele indicate și în prezentul volum), inclusiv Galeria Rectorilor din clădirea centrală/rectoratul UBB.

Figura 9. UBB astăzi (2019).

Referințe selective:

- Câmpeneanu, R. (1999). *Întelectualitatea română din Transilvania în veacul al XVIII-lea*. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Costea, I.A. (2012). *Învățământul academic la Cluj în secolul al XVIII-lea*. În Ghitta, O. (ed.). *Istoria Universității „Babeș-Bolyai”*. Editura Mega, Cluj-Napoca.
- Pentru detalii vezi Szögi și Varga, 2011; Shore, 2001.
- Ciappi, M.A. (1596). *Compendio delle Heroiche, et Gloriose Attioni, et Santa vita di Papa Greg. XIII [...]*, Roma.
- Farrell, A. (1970). *The Jesuit Ratio Studiorum of 1599*. Conference of Major Superiors of Jesuits.
- Heller von (de) Hallerstein, C.P. (1737). *In ipso actu defensionis a Sacratissima Caesaraeo-Regia majestate torque aureo donatus, in alma ac refio-Princ. Soc Acad. Claudiopolitana...Anno MDCCXXXVIII*. Claudiopoli: Typis Academicis Soc. Jesu, per Simonem Thadeum Weichenberg.
- Jakab, E. (1888). *Oklevétár Kolozsvár története második és harmadik kötetéhez* [Culegere de documente la volumele II și III ale Istoriei Clujului], Budapest, 1888, p. 449-450.
- Jakó, K. (1991). *Erdélyi könyvesházak. Az első kolozsvári egyetemi könyvtár története* és állományának rekonstrukciója 1579-1604. Szeged.

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

- Kent, A., Lancourt, H. și Daily, J.E. (1979). *Encyclopedia of library and information science* (vol. 26). Marcel Dekker Inc., New York.
- Makk, F. și Marjanucz, L. (2011). *The history of the University of Szeged*. (1581-2011). University of Szeged, Szeged.
- Moore, J.C. (2019). *A brief history of universities*. Palgrave Pivot: New York.
- Nicoară, M.T. (2016). *Dicționarul universitarilor clujeni* (1919-1947). Editura Accent, Cluj-Napoca.
- Pascu, Ș. (1972). *Die Babes Bolyai Universität aus Cluj (the Babes Bolyai University of Cluj)*. (E.M. Moisescu Trans). Cluj: Dacia Verlag.
- Pop, I.A. (2012). *Începuturile Colegiului iezuit din 1579-1581, în Ghitta, O. (ed.). Istoria Universității „Babeș-Bolyai”*. Editura Mega, Cluj-Napoca.
- Pușcaș, V. (2019). *Universitate. Societate. Modernizare. Idealul universitații moderne la Cluj (1919-1945)*. Editura Școala Ardeleană.
- Rashdall, H. (1895). *The universities of Europe in the Middle Ages: Salerno, Bologna, Paris*. Clarendon Press.
- Rus, V. (2007). *Operarii in Vinea Domini. Misionarii iezuiți în Transilvania, Banat și Partium (1579-1715). Volumul I – Tablouri istorice și spirituale*. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Rus, V. (2005). *Pro Scientiarum Academia. Calvaria și școlile iezuite din Cluj (sec. XVI-XVIII)*. Editura Ecco, Cluj-Napoca.
- Surman, J. (2019). *Universities in Imperial Austria, 1848–1918. A social history of a multilingual space*. Purdue University.
- Shore, P. (2001). Cluj: A Jesuit educational outpost in Transylvania, 1693-1773. *Catholic Education: A Journal of Inquiry and Practice*, 5(1), 55-71.
- Szögi, L. și Varga, J. (2011). *A szegedi tudományegyetem és elődei története. I. rész: A Báthory-egyetemtől a Kolozsvári Tudományegyetemig 1581– 1872*. Szeged.
- Szögi, L. (1995). *Memoria Universitatum et Scholarum Maiorum Regni Hungariae : 1367–1777*. Eötvös Loránd Tudományegyetem.
- Woods, T. (2005). *The Catholic church and the creation of the university*. LewRockwell.com (May 16, 2005) (see also here: <https://www.catholiceducation.org>).

Etapa 1

Universitatea Claudiopolitană
(1581-1786)

Şcoli de știință/academice la Universitatea Claudiopolitană (1581-1606)

Autor: Alexander Baumgarten

I. Scurt istoric

Şcolile iezuite de la Cluj de la finalul secolului al XVI-lea, colegiul academic și seminarul pastoral, au avut, prin profesori, prin practicile de studiu, prin bibliotecă, prin publicații și prin studenți o dimensiune europeană, iar apelul la fenomene europene similare le poate stabili onest anvergura. Sursele documentare sunt astăzi cunoscute mai ales datorită eforturilor de editare ale actelor ordinului iezuit, adică prin actele regale și papale ale fondării acestor școli și prin reconstituirea parțială a bibliotecii lor.

Întemeierea acestor școli poate fi înțeleasă în contextul ascensiunii protestantismului și al răspunsului pe care biserică catolică l-a oferit în epocă acestui fenomen, printr-un program propriu de întinerire instituțională, adoptat la Conciliul de la Trento (1545-1563), precum și prin desfășurarea Contrareformei, care a constat într-un program politic și spiritual de recuperare a zonelor de influență catolică. În contextul acestui răspuns a fost înființat de către Ignățiu de Loyola

*Jacobus Wujek,
primul rector
al Colegiului Iezuit din Cluj*

ordinul iezuit (1540), a cărui misiune a constat în transmiterea confesiunii catolice și în convertirea spirituală exercitată în zonele de conflict sau în cele a căror convertire putea fi sperată. La această misiune s-a adăugat rapid o dimensiune educativă, iar unii iezuiți ai primelor generații ale ordinului fie s-au îndreptat spre universități europene deja consacrate (Paris, Coimbra, Köln), fie au întemeiat propriile instituții de învățământ. *Collegia* au fost inițial instituții de găzduire a viitorilor iezuiți care participau la cursurile altor universități (pe modelul medieval practicat de alte ordine monastice), iar apoi ele s-au autonomizat și s-au deschis tuturor tinerilor dornici de instrucție. Dintre ele, primul a fost la Messina, în 1548, iar în scurt timp ordinul a deschis asemenea colegii în Europa centrală: Praga (1556), Olomuc (1573), sau Graz (1586).

Iezuiții au vizat Transilvania datorită disputelor confesionale intense al căror teatru a fost acest principat, dar și datorită poziției strategice importante pentru catolicism, în proximitatea Ungariei devenite parțial domeniu otoman, după 1526. La rândul său, clerul catolic transilvan ducea o acută lipsă de preoți și era supus confruntării cu grupările protestante. Un colegiu clujean catolic putea oferi astfel un avanpost important culturii și confesiunii catolice: în 1554, episcopul de Alba Iulia, Paul de Bornemisza, afirmă nevoia întemeierii unui asemenea colegiu și oportunitatea invitării iezuiților în Transilvania (așadar, cu numai doi ani înainte de moartea fondatorului acestui ordin). Situația însă este defavorabilă, întrucât în 1556 clerul catolic este expulzat din Transilvania, chiar dacă în 1568 un edict de toleranță reciprocă a confesiunilor, proclamat la Turda, restabilește parțial situația. În 1576, iezuitul Stephanus Arator adresează un memoriu Romei, privitor la Transilvania „care trebuie sprijinită în credință”, iar avansarea iezuiților spre Transilvania devine un fapt tot mai plauzibil: Nicolaus Olahus, episcop de Esztergom, tratează înaintarea spre est a iezuiților vienezi între 1553 și 1568, care

întemeiază la Trnava (*alias* Nagyszombat) în 1561 un colegiu autorizat de Ferdinand I de Habsburg. În perioada prizonieratului său vienez dintre 1565 și 1567, Ștefan Báthory, viitor principe al Transilvaniei, rege al Poloniei și duce al Lituaniei, intră în contact cu misiunea iezuită maghiară, în cadrul căreia se aflau două personalități importante pentru viitoarea instituție clujeană: Stephanus Arator și Johannes Leleszi. Din această întâlnire se naște o solidaritate între viitorul cap încoronat și iezuiți. Ștefan Báthory devine principe al Transilvaniei în 1571, apoi rege al Poloniei în 1576 (când își cedează locul de principe fratelui său, Cristofor, care îi continuă politica de susținere a iezuiților). Încă din primul an de domnie al principelui Ștefan, Arator este invitat la Cluj, iar în anii următori iezuitul maghiar afirmă necesitatea înființării colegiului.

La 1 octombrie 1579 sosesc 14 iezuiți dinspre Polonia, însorți de Francisco Sunyer, provincialul polonez al ordinului, iar între ei se află Jacobus Wujek (*alias* Vangrovicius), fost rector al colegiului de la Vilnius și primul rector al celui de la Cluj. Lor li se alătură un grup de 6 iezuiți din Roma, împreună cu Stephanus Arator.

Părinții iezuiți s-au instalat inițial în fosta mănăstire benedictină de la Cluj-Mănăștur, dăruită lor *pro scientiarum academia* de către principalele Transilvaniei și înzestrată cu veniturile necesare pentru a asigura gratuitatea învățământului.

Aici școala este deschisă oficial la 20 decembrie 1579, iar în primăvara anului 1581, ea se mută în fosta mănăstire franciscană de pe *Platea Luporum*, întemeiată cu un secol în urmă de Matia Corvin.

Ștefan Báthory a emis două acte de fondare ale acestei școli, la Vilnius, în 18 mai 1580 și în 12 mai 1581; în ambele documente el

*Biserica Calvaria
din Cluj-Mănăștur*

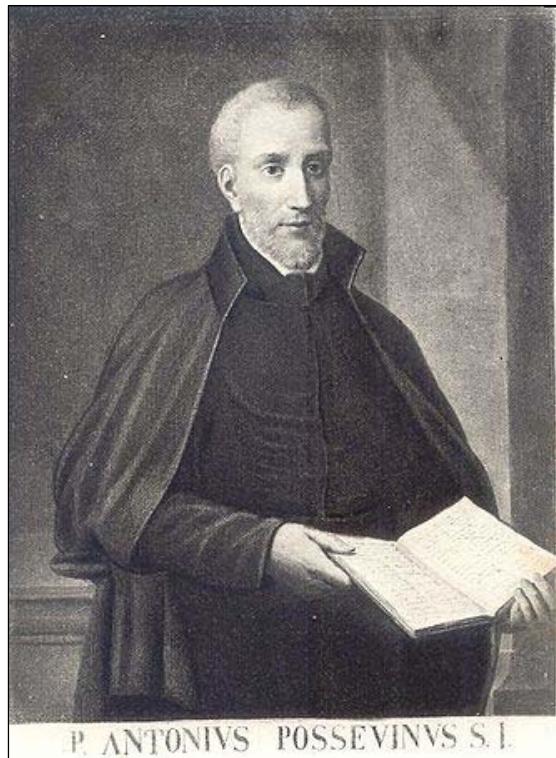
*Fosta biserică
franciscană
(actualmente calvină),
de pe Str. Kogălniceanu
(Platea Luporum), Cluj*

precizează misiunea acestei școli, urmând modelul colegiului iezuit de la Vilnius, înthemiat la 30 octombrie 1579: suplinirea nevoii de educație a tineretului studios transilvan (care frecventa, de altfel, universitățile europene încă de la întemeierea acestora, orientându-se în epocă mai ales spre Praga, Cracovia și Viena), asigurarea unui nivel de studiu demn de orice așezământ școlar al creștinătății și nevoia de pastorație.

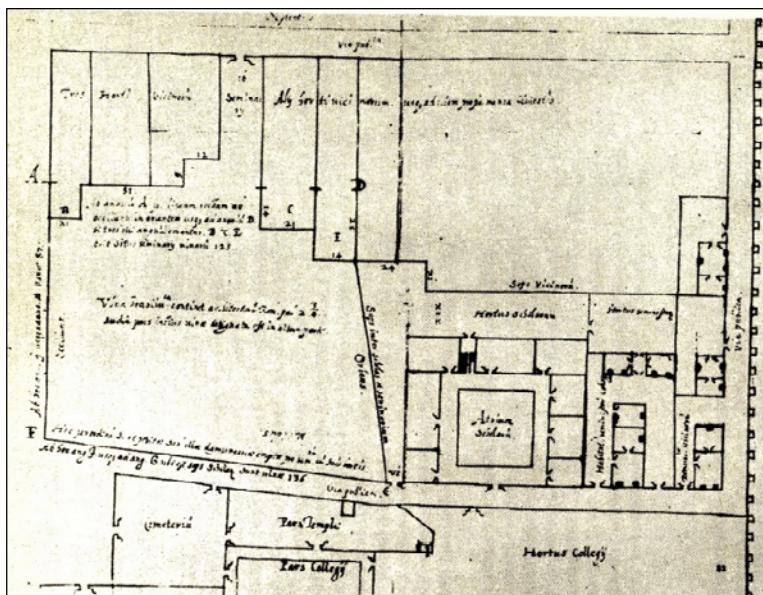

*Ştefan Báthory,
Principe al Transilvaniei
și Rege al Poloniei
(1571-1586)*

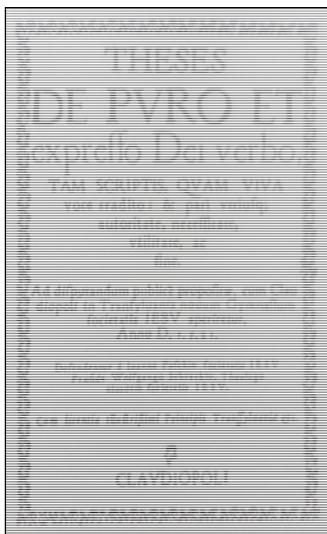
Acestor documente li se adaugă diploma papei Grigore al XIII-lea, din 9 februarie 1583, care îi adaugă colegiului un seminar pentru formarea pastorală, pentru care dedică un venit fix/inițial, cu condiția autosușinerii ulterioare. Pentru organizarea acestui seminar s-a aflat la Cluj Antonio Possevino, figură marcantă a ordinului iezuit și viitor secretar al acestuia: asemenea seminarii completaseră, de altfel, modelul colegiilor iezuite la Viena (1574), Praga (1576) sau la Vilnius (1583).

Antonio Possevino (1533-1611)

Planurile Seminarului Iezuit, schițate de Maximus Milanesi (1584)

Deschiderea oficială a colegiului a avut loc sub forma propunerii unei dispute publice, anunțate și susținute de Iohannes Puschius, profesor al colegiului, pe o temă christologică sensibilă pentru teologia protestantă.

Disputa inaugurala

II. Programa de studiu

Organizarea colegiului urmează modelul instituțiilor iezuite similare. Programa de studiu este, la rândul ei, în plină formare, întrucât documentul oficial care o fixează mai stabil, *Ratio atque institutio studiorum Societatis Iesu* a fost adoptat în cele din urmă în 1599.

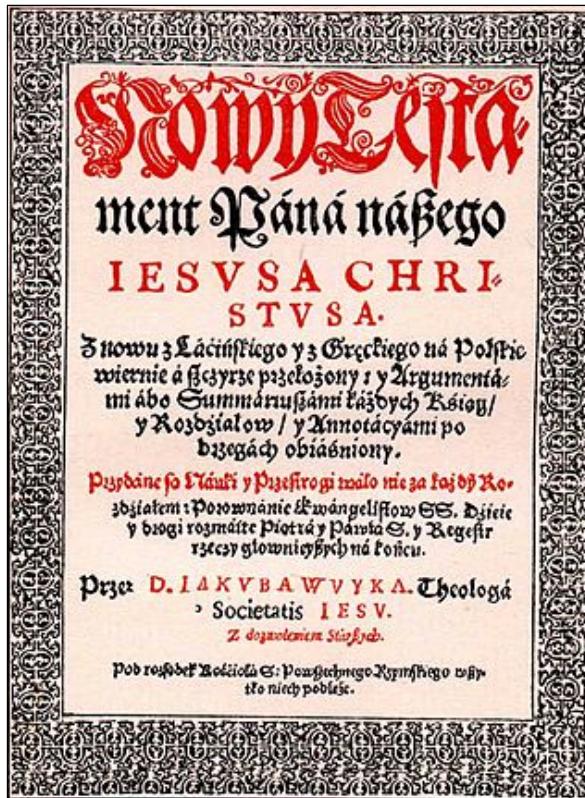
Ratio atque institutio studiorum Societatis Iesu, ediția 1603

Colegiul clujean a dezvoltat gradual predarea filosofiei și a teologiei. Spre deosebire de modelul universităților medievale din secolele anterioare, au lipsit dreptul și medicina, care nu erau prevăzute în statutele ordinului. În primii trei ani (1581-1584), colegiul a avut doar două clase, în care s-au predat limbă și literatură latină și greacă (cu insistență pe retorica lui Cicero și pe prozodia operelor lui Virgiliu și Horațiu), precum și catehism catolic. Insistența asupra predării limbii latine este remarcabilă, iar un document al instituției recomandă ferm ca școlarii să vorbească între ei mereu și corect această limbă: *latine semper inter se et emendate loquantur*. Din anul academic 1585-1586, li se adaugă a treia clasă, destinată studiului filosofiei. Numărul studentilor este în continuu creștere: de la cei 35 de cursanți din anul de debut, reținem aproximativ 350 de cursanți reuniți ai colegiului și ai seminarului, din care un sfert erau protestanți, iar 16 dintre ei proveneau din familii de pastori. Totuși, anul 1586 este fatidic în dezvoltarea acestor școli: majoritatea profesorilor și studentilor își pierde viața în epidemia de ciumă, iar moartea lui Ștefan Báthory lasă școala fără principalul ei susținător într-un mediu confesional ostil. Școala continuă să funcționeze discontinuu și cu un număr mic de cursanți până în anul 1588, când Dieta transilvană îi expulzează pe iezuiți din Principat. Prințipele Sigismund Báthory îi reinvită în 1591: școala se redeschide în 1595 și Iacobus Wujek devine rector al seminarului până în 1597. Luptele confesionale din 1603 cuprind și Clujul, așezământul iezuit este devastat, unii dintre părinti (Emmanuele Neri) își pierd viața, iar cursurile sunt întrerupte, în ciuda efortului generalului Basta de a-i reduce pe profesori în anul următor. Această primă etapă a misiunii învățământului iezuit la Cluj se încheie în anul 1606, iar în anii următori mai multe hotărâri ale Dietei transilvane îi expulzează.

III. Profesori și studenți

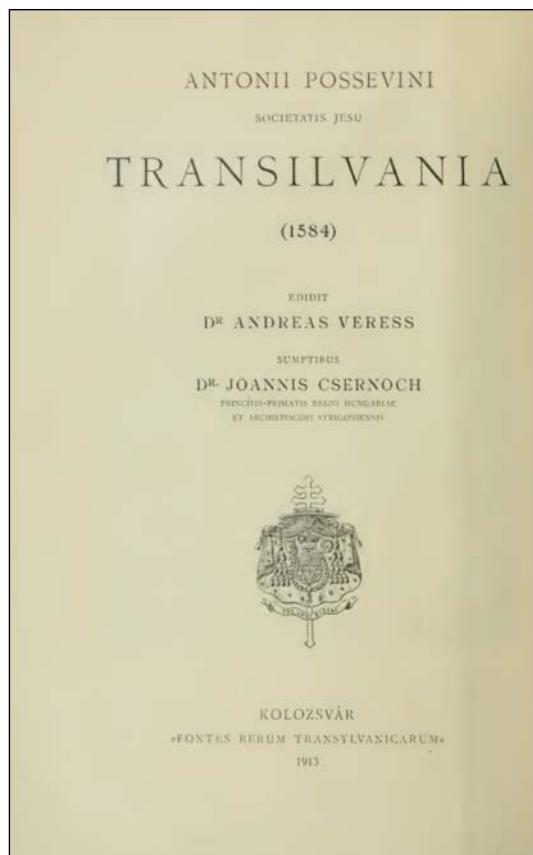
Profesorii acestor instituții școlare, de origine poloneză, italiană și maghiară, sunt primii care, prin notorietatea lor, pot sublinia nivelul și orientarea predării. Iacobus Wujek, primul rector (cărui a i-au urmat Ferdinandus Capeccius și mai târziu Petrus Maiorius), format în mediu cistercian, doctor în teologie în Silezia la 1559, a

participat la construcția colegiului iezuit vienez, al celui de la Poznan și Vilnius: este o importantă personalitate științifică a Poloniei, în primul rând datorită traducerii în poloneză a Bibliei, apărută *post mortem* în 1599.

Biblia tradusă de Jacobus Wujek

Stephanus Arator (alias Szántó István) a intrat în ordinul iezuit în 1561 și a predat la colegiul vienez între 1568 și 1574: s-a dedicat unei traduceri a Bibliei în maghiară, astăzi pierdută, dar și unor polemici în interiorul ordinului, publicând o critică a lucrării lui Roberto Bellarmin, *Disputationes de controversiis christiana fidei*, dar și o critică a teologiei musulmane, scrisă în 1611 (*Confutatio Alcorani*, publicată abia în 1990). Antonio Possevino, personalitate de vîrf a ordinului iezuit în această perioadă, a scris o lucrare cu caracter istoric și monografic („*Transilvania*”), în urma experienței sale clujene și transilvane.

Coperta cărții lui Possevino despre Transilvania

Acestor nume ilustre li se adaugă și altele, pentru care avem mai puține surse de informare: Alois Odescalchi, șef al misiunii iezuite din Cracovia, care a predat la Roma, la Cluj și apoi Padova, Justus Rabbus, iezuit pregătit la universitatea din Paris, sau Girolamo Fanfoni, primul profesor de filosofie al colegiului clujean, și alții.

Sursele amintesc sporadic nume de studenți – Valentinus Siculus, Benedictus Johannes, Gregorius Cibiniensis, și alții – dar din păcate matricola colegiului nu ni s-a păstrat. Între ei, merită amintit numele lui Dobokay Sándor, care și-a început studiile la Cluj, dar a obținut o diplomă de teologie la Viena între 1591 și 1593 și a devenit rectorul colegiului iezuit de la Vagsellye (*alias* Šaľa), în sudul Slovaciei de astăzi. O scrisoare a rectorului Wujek către

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

prepozitul ordinului, Claudio Aquaviva, menționează intenția de a trimite cinci studenți la Roma, între care se regăsește numele lui Pázmány Péter, personalitate importantă în construcția învățământului secolului următor în Ungaria, scriitor, teolog, arhiepiscop de Esztergom și cardinal al Romei.

Cardinalul Pázmány Péter (1570-1637)

IV. Biblioteca

Reconstituirea recentă a listelor bibliotecii colegiului pare să indice faptul că devastarea instituției din 1603 nu a afectat în întregime cărțile deținute. Ba mai mult, se pare că s-a distrus un număr mic de cărți, mai ales cele care au fost la studenți sau profesori. Originea cărților este preponderent cracoviană, datorită susținerii financiare a lui Ștefan Báthory, dar colecția a reunit și volume ale episcopiei de Alba Iulia, precum și un număr de titluri sosite din episcopia de Oradea. Parcurend lista cărților care au supraviețuit, putem fi impresionați de cultura la care aveau acces profesorii și studenții de la Cluj: în literatura latină, ei se puteau

instrui în Cicero, Horațiu, Vergiliu și Seneca; în filosofie, ei dețineau opera latină a lui Aristotel, dar și traducerile lui Marsilio Ficino din Platon și Plotin, la care se alăturau comentarii peripatetice ale lui Albert cel Mare (mai ales tratatul *Despre intelect și intelligibil*), ale lui Aegidius din Roma (*Comentariul la Despre suflet al lui Aristotel*) dar și opere din diferite generații ale averroismului latin (*Comentariul la Fizica* al lui Jean de Jandun sau *Despre intelect* al lui Augustinus Niphus). Teologia putea fi cunoscută prin texte de patristică (Augustin, Dionisie, Ioan Gură de Aur) sau prin *Summa* lui Toma din Aquino, dar și prin comentariile la *Cartea Sfintelor* a lui Petrus Lombardus scrise de Duns Scotus, Durandus, Ricardus de Mediavilla sau Thomas de Argentina. Cultura științifică era asigurată de cosmologia lui Macrobius și a lui Johannes de Sacro Bosco, sau de matematica lui Euclid. Nu lipseau sursele juridice (Baldus de Ubaldis sau Bartolus de Saxoferato), două ediții ale *Talmud*-ului și *Memorabilele* lui Valerius Maximus. Cunoaștem prea puțin utilizarea acestor cărți, însă simpla lor prezență la Cluj face din această bibliotecă o sursă de studiu demnă de orice colegiu al Europei epocii.

V. Receptarea în mediul protestant

Receptarea celor două instituții iezuite la Cluj și în Transilvania a fost rezervată sau chiar ostilă, cu excepția familiilor protestante care le-au încredințat iezuiților educația fiilor lor. Pe de o parte, această receptare poate fi explicată prin prozelitismul iezuit: rapoartele lor spre Roma anunță între 1581 și 1587 un număr de 620 de convertiți clujeni, iar anul 1588 înregistrează o încercare de prozelitism în mediul otoman al Pașalâcului de Timișoara. Pe de altă parte, receptarea poate fi înțeleasă prin caracterul minoritar al catolicilor transilvăneni (în Cluj aprox. 5% din populație), dar și prin nivelul de organizare al învățământului protestant local: orașul devenise în epocă cel mai important centru regional al unitarianismului, cu reformatori formați la Wittenberg, între care Heltai Gáspár și Dávid Ferenc; iar eforturile de a întemeia școli

protestante de arte liberale și studiu biblic în Transilvania puteau constitui o concurență la adresa iezuiților. De altfel, Dieta Transilvaniei îi acceptă pe protejații principelui în 1581 cu condiția de a nu depăși limitele capitalei clujene, iar în 1588 Dieta îl alege principe pe Sigismund Báthory cu condiția expulzării iezuiților din Transilvania.

Referințe selective: A. Possevino, *Transilvania* (1584), per cura del Andrea Veress, Budapest, typographia artistica Stephaneum, Budapest, 1913; Rudolf Bzeneszky, *Syllogimaea Ecclesiae Transilvanae*, Biblioteca Academiei Cluj, MSS. lat. 319; Veress Endre, *A Kolozsvári Báthory-egyetem története lerombolásá 1603-ig*, Erdély Múzeum, Kolozsvár, 1906; Lukács László, SJ, *Monumenta antiqua Hungariae*, 1550-1600, vol. I-IV, Roma, 1969-1987; Jakó Klára, *Az első kolozsvári egyetemi könyvtár története és állományának rekonstrukciója*, 1579-1604, Szeged, 1991; Lucian Periș, *Le missioni Gesuite in Transilvania e Moldavia nel Seicento*, Cluj-Napoca, 1998; P. F. Grendler, *I tentativi dei gesuiti d'entrare nelle università italiane tra '500 e '600*, în *Gesuiti e università in Europa (secoli XVI-XVIII)*, Atti del Convegno di Studi, Bologna, 2002, pp. 37-48; V. Rus, *Pro scientiarum academia. Calvaria și școlile iezuite din Cluj*, ed. Ecco, Cluj-Napoca, 2005. Molnár Antal, *Lehetetlen küldetés? Jezsuiták Erdélyben és felsőmagyarországon a 16-17 században*, L'Harmattan, Budapest, 2009, pp. 17-48; Szögi László, Varga Iulia, *A szegedi Tudományegyetem és elődei története (I. rész. A Báthory-egyetemtől a Kolozsvári Tudományegyetemig 1581-1872*, Szeged, 2011, pp. 17-69; Ioan-Aurel Pop, *Universitatea din Cluj, 1581-1603*, în O. Ghitta (coord.), *Istoria Universității Babeș-Bolyai*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2012, pp. 15-29.

Școli de știință/academice la Universitatea Claudiopolitană (1698-1786)

Autori: Ferenc Páll-Szabó și Loránd Mádly

Scurt istoric

În 1615, iezuiții au revenit în Transilvania, dar școala lor de la Cluj-Mănăstur nu a reușit să atingă nivelul de la sfârșitul secolului anterior. Prin legea practicării libere a religiilor din Transilvania, li s-a permis iezuiților să-și stabilească sediul la Cluj-Mănăstur și să deschidă o școală, însă în aceasta puteau predă numai până la nivelul gimnazial (învățământ secundar, conform împărțirii de atunci).¹ Cu toate acestea, personalul acestei instituții a fost unul de calitate, printre profesorii instituției fiind Színi István (fost coleg de școală al principelui Gabriel Bethlen, ales de prepozitul general la conducerea unei misiuni pe teritoriile ocupate de turci), Gergely Vásárhelyi (un fost student al colegiului iezuit din Cluj), un autor foarte popular la vremea respectivă - Martin Fejérdi, Mory István (și el fost student la Cluj în perioada 1598-99, românul George Buitul (membru deplin al ordinului), Makó István, Oswald Gasman, Gheorghe Gulik, Miklós Magyari sau Imre Bajnay.

După 1660 s-a permis ordinului, pe fondul pericolului otoman, să funcționeze la Cluj. Adevărata resurrecție a educației iezuite avea să vină însă abia după 1690, într-un context politic mult mai favorabil catolicilor. În anul 1698, pe afișele care popularizau instituția de învățământ, aceasta era menționată în calitate de *universitate catolică*.²

¹ A kolozsvári m. kir. Ferencz-József-Tudományegyetem története és statisztikája. Az egyetem ezredéves országos kiállítása alkalmából kiadva (Acta reg. scient. Universitatis Claudiopolitanae Francisco-Josephinae Annu MDCCCVI, Fasciculus II), Kolozsvár, 1896, p. 7.

² Ibidem, p. 15.

Instituția clujeană de învățământ superior a fost revigorată sub denumirea de Collegium Academicum, care era condusă de *rector academicus*, acesta purtând din 1725 (probabil chiar din 1713) titlul de *rector magnificus*.³ Collegium Academicum era un termen cuprinzător care desemna învățământul elementar (primar), mediu (secundar-gimnazial) și superior care se desfășurau în cadrul aceleiași instituții, reprezentând modelul de bază al universității iezuite, care începea cu învățământul elementar și se termina cu studierea teologiei. Din anul 1753, la denumirea acestei academii s-a adăugat formal și cea de *Universitas*; titlul complet al rectorului era acum: *Collegii Academicici et Aliae Universitatis Rector Magnificus*.⁴ Cu câțiva ani mai înainte, în 1751, s-au acordat 21 de titluri de licențiat (*baccalaureus*) și 5 de doctor.⁵

Încă înaintea reformelor tereziene și iosefine, la Cluj lucrau mai multe personalități ale științei, a căror activitate era legată de universități vestite, în general din spațiul central-european. În primul an al academiei iezuite (1698/1699), primul profesor de logică la facultatea de filologie a fost János Dévai, care își făcuse studiile la Viena, Praga și Târnava, fiind profesor la Cașovia (Kassowicz) înainte de a veni la Cluj.⁶ Tot de la Cașovia venea și profesorul Ferenc Bileczki, care studiase la Graz și Târnava.⁷ La facultatea de teologie, fondată mai târziu, a activat profesorul de controversă teologică Bernhard Hueber, trimis de la Viena la Cluj. Aceste fire ale parcursului profesional al acestor personalități, care au activat atât la Cluj cât și la alte universități europene vestite, având

³ Bíró Vencel, *A kolozsvári jezsuita egyetem szervezete és építkezései a XVIII. században*, în Erdélyi Tudományos Füzetek 192, Cluj, 1945, 1-2, p. 2.

⁴ *Ibidem*, p. 4. Varga Júlia, în schimb, menționează că nu a găsit nicio referință contemporană directă în arhive privind ridicarea la rangul de universitate în anul 1753, cu toate că autorii consacrați iau ca sigură această informație. În opinia ei, acordarea titlului putea fi și un fel de „avans” acordat instituției, fundamentat pe dorința politică de a avea cât mai degrabă o universitate propriu-zisă în Transilvania, care a început să fie organizată după modelul vienez. Vezi Varga Júlia, *Katolikus közép- és felsőoktatás Erdélyben a 17. századtól a 19. század közepéig*. Dissertation, Budapest, 2007, p. 125.

⁵ Paul Shore, *Cluj: A Jesuit Educational Outpost in Transylvania, 1693-1773*, în Journal of Catholic Education, 5 (1), p. 62.

⁶ Varga Júlia, *op. cit.*, p. 114.

⁷ *Ibidem*, p. 115.

de asemenea studiile făcute la universități occidentale vestite, leagă strâns instituția clujeană de Occidentul erudit al vremii.⁸

În perioada absolutismului luminat, sub stăpânirea Mariei Tereza, procesul fundamental a fost aşezarea funcționării statului pe baze raționale, prin intermediul reformelor, în cadrul cărora învățământul a jucat un rol important. Acum începe scăderea rolului ordinelor religioase în acest domeniu; la Cluj, reformele au fost implementate din anul 1753, prin recunoașterea statutului de universitate imperială, iar din 1761 urma să funcționeze universitatea comună catolic-protestantă.⁹

Pe plan european, ordinul iezuit a început să fie dizolvat începând cu anul 1759, aceasta aducând schimbări fundamentale în organizarea învățământului, care în spațiul ungur va fi reglementat de *Ratio Educationis* (1777), acesta fiind extins și asupra Transilvaniei.¹⁰ Pentru cazul Transilvaniei au existat discuții legate de modelul sistemului de învățământ care va fi implementat aici, fiind de ales între cel ungar și cel austriac; în cele din urmă, s-a optat pentru primul, care era mai moderat decât modelul austriac, acesta fiind introdus sub denumirea de *Norma Regia*.¹¹

Prin academii, iezuiții, potrivit *Ratio Studiorum*, înțelegeau grupuri de studenți care se organizează ca să studieze împreună, fiind supravegheați și coordonați de către un moderator iezuit. Puteau fi organizate trei astfel de grupări: cea a studenților de filozofie și teologie, cea a studenților de retorică și științe umane, respectiv a celor care studiaza gramatica. Cei care erau membri ai Societății sau erau clerici, erau considerați eligibili pentru a face parte dintr-o academie. Cu toate acestea, cu aprobarea rectorului, puteau fi admise chiar și persoane care nu erau studenți ai școlilor iezuite. Fiecare academie beneficiază de un corp administrativ propriu: un moderator din rândul profesorilor sau al iezuiților, un președinte, doi

⁸ *Ibidem*, pp. 116, 145.

⁹ *Ibidem*, p. 125, 178.

¹⁰ Szögi László - Varga Júlia, *A Szegedi Tudományegyetem és elődei története I. A Báthory-egyetemtől a Kolozsvári Tudományegyetemig 1581-1872*. Szegedi Egyetemi Kiadó, Szeged, 2011, p. 182.

¹¹ Varga Júlia, *op. cit.*, p. 167.

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

consilieri și un secretar. Despre fiecare întâlnire trebuia să existe un proces verbal, dar și o evidență a membrilor academilor.¹²

După preluarea puterii de către Habsburgi, se folosește termenul de academie pentru instituția propriu zisă, într-un sens mai larg (și astăzi, în uzul limbii germane, mai ales în Austria, Akademie poate reprezenta o școală superioară sau colegiu – *Fachhochschule*).

În acest context, folosirea termenului de academie pentru a desemna o societate de erudiți este mai târzie, cel puțin în uzul limbii maghiare, această arie semantică urmând a se contura din primii ani ai secolului al XIX-lea.

După anul 1698, în mai toate referințele se vorbește deja de educație superioară la Cluj.

Retragerea iezuiților a însemnat noi începuturi pentru universitatea clujeană. Cu toate că nu s-a putut ajunge la o înțelegere între catolici și protestanți, instituția a continuat să funcționeze, acesteia adăugându-i-se facultatea de drept (1774)¹³ și cea de medicină (1776), făcându-se pași, în noul context, către transformarea sa într-o universitate modernă completă. Instituția și-a păstrat rangul de universitate și după dizolvarea ordinului iezuit, după anul 1776 rolul important în organizarea universității revenind ordinului piarist.¹⁴ La studiile doctorale aveau acces în instituția clujeană numai catolicii; în scopul obținerii titlului de doctor, aspiranții protestanți erau îndrumați către universitatea de la Viena.¹⁵

¹² Privitor la termenii academie, universitate, colegiu academic: în lucrarea ei, Varga Júlia folosește în mod amestecat acești termeni, deși în unele cazuri ar trebui să facă diferențieră între ei (mai ales în prima fază de evoluție a Universității). Vezi Varga Júlia, *op. cit.*, p. 133. Tot conform lui Varga, documentul lui Leopold I. din 1701 se referă la refondarea seminarului de preoți.

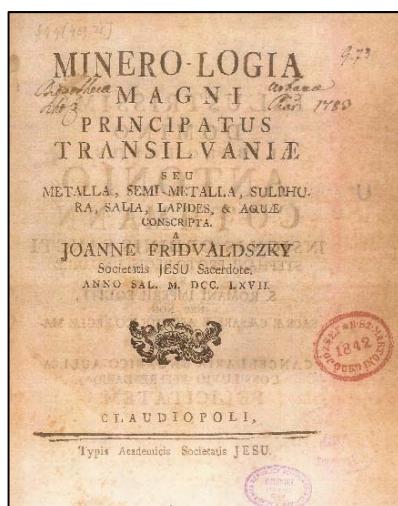
¹³ În *A kolozsvári...,* p. 19 se vorbește de anul 1775 ca cel în care a fost fondată facultatea de Drept și a fost acordat dreptul de a alege rectorul propriu. Facultatea amintită, care în urma reformelor lui Iosif al II-lea a fost considerată o academie de sine stătătoare, a fost desființată în anul 1850, singura academie de drept pentru Transilvania, inclusiv în locul acesteia, funcționând în continuare la Sibiu; La Cluj, Academia de drept a fost ulterior refondată ca Academie regală de drept în anul 1863. Vezi *Ibidem*, p. 20.

¹⁴ Bíró Vencel, *op. cit.*, p. 6; Varga Júlia, *op. cit.*, p. 170.

¹⁵ *Ibidem*, p. 186., Varga J., *op. cit.*, p. 123, 173.

În această fază, universitatea a ajuns sub coordonarea ordinului piarist; sistemul de învățământ al acestora punea accentul pe elementele practice, fiind mai deschis spre noile teorii științifice (Newton, Descartes).¹⁶ Din 1776 până în 1818, reprezentantul regal al instituției este comitele suprem al Clujului.¹⁷ În urma acestor reforme, universitatea cuprindea în anul 1780 facultățile: de filosofie (sub coordonarea piaristilor: logică, metafizică, fizică, matematică teoretică, geometrie, istorie), de drept (drept canonic și penal; drept natural, public, privat și roman), de medicină (patologie, chirurgie, obstetrică) și de teologie, care a parcurs mai multe faze și transformări.¹⁸ Încă înainte de adăugarea facultății de medicină, în anul 1775/76 a fost evidențiat un total de 120 de studenți.¹⁹

În această fază a evoluției universității, manifestările publice ale acesteia au sporit ca importanță și ca număr; acum au loc și multe conferiri publice a titlului de doctor sau disputații publice pe teme filosofice și religioase.²⁰ În această perioadă, la universitatea clujeană a predat matematici (matheseis) Maximilian Hell (Hell Miksa), unul dintre cei mai vestiți astronomi europeni (în anii universitari 1752/53 și 54/55), sau Fridvalszky János, mineralog vestit (vezi imaginea alăturată), care a predat matematică câțiva ani mai târziu.²¹

Coperta lucrării *Minerologia Magni Principatus Transilvaniae*, redactată de Fridvalszky János (sec. XVIII), facsimil din colecțiile Muzeului UBB

¹⁶ Szögi-Varga, *op. cit.*, p. 188.

¹⁷ *Ibidem*, p. 190.

¹⁸ *Ibidem*, p. 191-196.

¹⁹ *Ibidem*, p. 201.

²⁰ Varga J., *op. cit.*, p. 124.

²¹ *Ibidem*, p. 126.

Alte nume reprezentative au fost profesorul de filosofie Franz Fasching (care a fost și profesorul studentului român Inocențiu Micu-Klein, viitor episcop greco-catolic), profesorul de matematică Gegő József Adolf, profesorul de metrologie Malinovics Ignác, sau profesorul de istorie Koppi Károly, cel din urmă venit, de asemenea, de la Cașovia. Sub oblăduirea acestora, cele mai importante materii predcate erau filosofia, teologia, matematicile, dreptul, etica, dogmatica și teologia morală, în care se acordau titlurile de licențiat (*baccalaureus*), magistru (*magister*) și doctor. La 30 august 1730 a avut loc o ceremonie de decernare a titlului de doctor în filosofie la zece candidați deodată.²²

²² A kolozsvári..., p. 16.

Personalități în perioada de tranziție a învățământului superior clujean: 1786-1872

Autori: Ferenc Páll-Szabó și Loránd Mádly

Importanța universității clujene, aflată în formare și consolidare, a scăzut drastic odată cu reformele împăratului Iosif al II-lea inițiate în 28 august 1784, care urmăreau menținerea unei singure universități reprezentative pentru fiecare țară a Coroanei. Astfel universitatea clujeană dobândește rangul unui liceu – învățământ superior semiuniversitar –, acum având loc și încercări în sensul înlocuirii complete a latinei cu limba germană în învățământ.¹ Așa cum s-a afirmat deja în introducerea lucrării, prin statut semiuniversitar înțelegem instituții de învățământ superior care puteau conferi titlul avansat de *baccalaureus* (licență), dar nu cele de *magister* (deși uneori acesta se regăsea în anumite domenii și la acest nivel) și mai ales *doctor*, făcând astfel legătura între studiile secundare/gimnaziale și cele universitare. Universitatea clujeană, alături de cele din Olmütz, Graz și Innsbruck au pierdut aşadar titlul de *Universitas*, devenind *Lyceum Regnum Academicum* (liceu piarist);

¹ Bíró Vencel în *Ibidem*, p. 6 menționează anul 1786 ca cel în care Iosif al II-lea a retrogradat rangul universității clujene la cel de liceu. Oricum, în cazul celorlalte universități din Monarhie care au mai fost retrogradate în acest fel, decizia s-a luat mai devreme: Graz (1782), Innsbruck (1782), Olmütz (12.9.1782).

în cazul liceului clujean, la 1822 a fost șters și apelativul de Academicum, dar aceste schimbări au fost mai degrabă formale, conținutul și calitatea învățământului neavând de suferit.² În anul 1851, chiar și liceul rămas a fost transformat într-un „gimnaziu catolic regal”.³

Facultatea de drept din Universitatea Claudiopolitană, care în urma reformelor lui Iosif al II-lea a devenit în 1786 o catedră de drept în liceul piarist (dar cu statut de academie relativ autonomă), a fost desființată în anul 1850. Modificarea din 1850, în spiritul neoabsolutismului centralist, a permis învățământul juridic superior doar în limba germană, desființând Academia de la Cluj (cu predare preponderent în limba maghiară), acum cea de la Sibiu, care exista deja de câțiva ani, fiind fondată de sașii transilvăneni, devenind singura instituție de învățământ superior juridic din Transilvania. Colegiile/liceele clujene au oferit și în această perioadă pregătirea juridică necesară viitorilor funcționari, însă nu în forma învățământului superior universitar. La Cluj, în condițiile regimului liberal care a urmat căderii neoabsolutismului, Academia de drept a fost refondată ca academie regală de drept în anul 1863, în urma hotărârii Dietei de la Sibiu, ca instituție independentă cu statut semiuniversitar, făcând legătura între studiile gimnaziale și cele universitare. Această Academie de drept a fost deschisă la 7 decembrie în sala festivă a Liceului regal, cursurile având loc, până la integrarea în viitoarea universitate „Ferenc József”, la etajul al doilea al clădirii Gimnaziului Principal Catolic din Farkas Utca/strada Kogălniceanu.⁴

² *Ibidem*, p. 168, 175, 195.

³ Vezi *A kolozsvári...,* p. 22. Titlul citat poate fi inacurat, dată fiind folosirea aproape exclusivă, în deceniul neoabsolutist, a adjecțivului imperial-regal (kaiserlich-königlich) în legătură cu instituțiile.

⁴ Gaal György, *Egyetem a Farkas utcában. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen előzményei, korszakai és vonzatai*, 2001, p. 19.

Facultatea de medicină din Universitatea Claudiopolitană, devenită în 1786 catedră/facultate de medicină (cu statut de institut relativ autonom) în liceul piarist, s-a transformat din 1850 într-un institut independent, Institutul Medico-Chirurgical, cu statut semiuniversitar.

Astfel, și în această perioadă au activat nume importante la instituția clujeană, mulți dintre profesori redactând lucrări de specialitate, precum Sebestyén Gergely care a cercetat aspectele juridice ale autorităților locale și corporațiilor, Vajda László (român la origine), care a publicat o lucrare în domeniul istoriei dreptului civil transilvănean, sau profesorul de drept roman Récsy Emil, care a studiat la Pesta, revenind la Cluj, și Huber Ferenc, unul dintre cei mai buni specialiști în domeniul științelor politice.⁵ În domeniul istoriei este de amintit Bolla Márton, autorul unui vestit tratat și manual de istorie universală, sau polihistorii Katona Dénes și Hornyai Ambró, care au avut preocupări în domeniul botanicii, respectiv matematicii.⁶

Pe lângă instituțiile catolice derivate din Universitatea Claudiopolitană, în Cluj funcționau și colegii protestante/reformate puternice la nivel de învățământ secundar/semiuniversitar (vezi pentru detalii și capitolul privind Școala de teologie reformată), care au marcat cultura orașului și a Transilvaniei.

⁵ *Ibidem*, p. 197.

⁶ *Ibidem*, p. 199.

Etapa 2

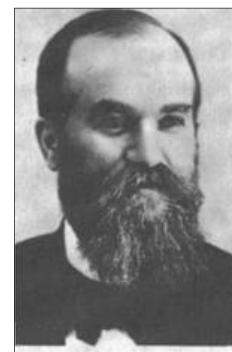
Universitatea de Științe Regală Maghiară din Cluj/ Universitatea „Franz Josef” (1872-1919/1945).

Școli de știință/academice la universitatea maghiară (1872-1919/1945)

Școala clujeană de matematică

Autor: Ferenc Szenkovits

Primele rezultate remarcabile în predarea matematicii la nivel universitar, precum și în cercetarea matematică apar în Cluj la mijlocul secolului al XVIII-lea. Din rândul profesorilor care au predat matematică și astronomie la universitatea iezuită fondată în 1581 se evidențiază activitatea desfășurată de profesorii Iánosi Nicolaus (1700–1741) și Hell Miksa (1720–1792). Cei doi au tipărit în imprimeria universității clujene o serie de manuale de matematică. Mai multe dintre aceste manuale au fost reeditate și folosite ulterior și în alte centre științifice ale iezuiților din Europa.

Hell Miksa, Farkas Gyula și Réthy Mór

O nouă eră în formarea școlii clujene de matematică se deschide în 1872, o dată cu înființarea universității maghiare de stat, în cadrul căreia apare Facultatea de Matematică și Științe ale Naturii.

Brassai Sámuel, numit la înființare ca titular al catedrei de matematici elementare, s-a preocupat în primii ani de predarea disciplinelor matematice fundamentale în pregătirea profesorilor. Munca lui a fost completată de Martin Lajos, titularul catedrei de

matematici superioare, care a fost preocupat de cercetarea teoretică și practică a zborului și a introdus capitole moderne ale matematicii la universitatea din Cluj.

În formarea școlii clujene de matematică a jucat un rol esențial Réthy Mór, cel care, în colaborare cu Farkas Gyula, a invitat la Cluj o serie de profesori tineri, școliți la universități din Germania, matematicieni care au adus la universitatea noastră cele mai moderne capitole ale matematicii, de la începutul secolului XX.

Haar Alfréd, Riesz Frigyes și Fejér Lipót

Rezultatele acestor tineri matematicieni deosebit de talentați au intrat în circuitul mondial prin intermediul articolelor publicate în cele mai prestigioase reviste internaționale de specialitate, astfel activitatea lor fiind cunoscută și recunoscută de cei mai renumiți matematicieni ai epocii, cum ar fi Henri Poincaré. Putem remarcă în mod deosebit rezultatele lui Farkas Gyula, Riesz Frigyes, Fejér Lipót și Haar Alfréd, rezultate care s-au dovedit esențiale în dezvoltarea ulterioară a matematicii, deschizând direcții noi de cercetare în dezvoltarea acesteia.

Dintre rezultatele obținute în domeniul matematicii de Farkas Gyula, care a activat la universitatea din Cluj în perioada 1887–1915, se detășează rezultatul cunoscut astăzi în programarea liniară sub denumirea de *Lema lui Farkas*, formulă care este printre cele mai citate teoreme fundamentale în cadrul cercetării operaționale moderne.

În perioada premergătoare anului 1919, singurul profesor de matematică al universității din Cluj care și-a făcut și studiile la universitatea noastră a fost Vályi Gyula. Acesta și-a petrecut toti anii de activitate (1881–1911) tot în această universitate. Principalele rezultate publicate de Vályi au fost obținute în domeniul ecuațiilor diferențiale parțiale utilizate în modelarea elicei. Vályi s-a remarcat și prin activitatea depusă în vederea punerii în valoare a rezultatelor lui Bolyai János. El a dedicat un curs special prezentării geometriei neeuclidiene construită de Bolyai.

Fejér Lipót a activat la universitatea din Cluj în perioada 1905–1911, după care s-a mutat la Universitatea din Budapest. În școala de analiză matematică creată la Budapest, s-au format sub îndrumarea lui matematicieni deosebit de renumiți, ca Erdős Pál, Pólya György, Turán Pál sau Neumann János. Prin cei douăzeci de discipoli care și-au făcut doctoratul sub coordonarea lui, astăzi un număr de 7988 de matematicieni se consideră descendenți științifici ai lui Fejér (a se vedea: Mathematics Genealogy Project). De Tânăr Fejér s-a remarcat cu un rezultat referitor la convergența seriilor Fourier, care este cunoscut astăzi sub denumirea de *Teorema lui Fejér*. În cei cinci ani petrecuți la universitatea din Cluj, și-a publicat rezultatele într-un număr de douăzeci de articole, apărute în reviste deosebit de prestigioase. Ca recunoaștere a rezultatelor deosebite, mai multe academii științifice i-au conferit diferite titluri.

Catedra lui Fejér a fost preluată din 1912 de Haar Alfréd. Haar, discipol al lui David Hilbert, unul dintre cei mai renumiți matematicieni din istoria matematicii, a debutat ca profesor de matematică la universitățile din Göttingen și Zürich, predând apoi la Universitatea din Cluj până în anul 1919, când s-a mutat la Szeged. Haar a obținut rezultate remarcabile în mai multe domenii ale matematicii, cum ar fi: funcții ortogonale, ecuații diferențiale cu derivare parțiale, aproximări Cebișev, inegalități lineare, funcții analitice și grupuri discrete. A introdus mai multe noțiuni noi, dintre care sistemul de funcții ortogonale, precum și o măsură specifică îi poartă numele.

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

Un alt matematician remarcabil care a activat la Universitatea din Cluj în perioada 1911–1919 a fost Riesz Frigyes. Ulterior, și el și-a continuat activitatea la universitățile din Szeged și Budapesta. Activitatea lui Riesz s-a dovedit esențială în fundamentarea unui domeniu nou, cel de analiză funcțională. Prin cei șapte discipoli direcți, în zilele noastre un număr de 1258 de matematicieni pot fi încadrați printre descendenții științifici ai lui Riesz.

Putem conchide că, la debutul secolului XX, matematicienii care au activat la Universitatea din Cluj, prin rezultatele obținute, au contribuit esențial la evoluția matematicii. Aceste rezultate au un efect pozitiv până în zilele noastre asupra dezvoltării acestei științe.

Școala clujeană de fizică. Fizică experimentală și teoretică la Cluj în perioada 1872-1919

Autor: Karácsony János

În momentul înființării din anul 1872 a Universității din Cluj a fost inedită deschiderea Facultății de Matematică și Științe Naturale ca structură de sine stătătoare (până la 1896 sub numele de Facultatea de Matematică–Științe Naturale). În Europa, numai la Universitatea din Tübingen a funcționat o facultate asemănătoare. În vremea aceea catedrele de științe naturale erau încadrate la Facultatea de filosofie. Facultatea și-a început activitatea cu două catedre: *științe naturale matematice* și *științe naturale experimentale*. Așadar, când vorbim despre predarea fizicii în limba maghiară la Cluj, trebuie să delimităm două școli care s-au format simultan.

Fizică experimentală

Bazele fizicii experimentale au fost puse de Abt Antal (1828–1902), primul profesor al universității care a predat această disciplină. Începând cu anul 1872, el a condus catedra de fizică experimentală și a fost directorul fondator al Institutului de Fizică. Institutul condus de către Abt Antal a devenit în scurt timp un atelier de fizică experimentală de faimă europeană. Datorită acestui fapt, Abt a fost ales de trei ori decan al facultății, iar în anul universitar 1883–1884 a ocupat și funcția de rector al Universității. Pe lângă organizarea activității de cercetare, a avut mare grijă de

activitățile didactice. A fost de părere că, în predarea-învățarea fizicii, erau indispensabile rolul experimentului de laborator și o bună dotare a cabinetului de fizică. În acest spirit, pe baza modelului german, a publicat un manual modern de fizică, care a avut șapte ediții, dintre care ultima ediție, apărută sub titlul *Physika a középiskolák felső osztályai számára*, 1887 [Manual de fizică pentru clasele superioare ale liceelor], a fost tradusă și în limba română. Abt Antal a fost traducătorul cărții *Leitfaden der praktischen Physik* [Fizică experimentală], al cărei autor a fost Friedrich Kohlrausch, și în spiritul acestei cărți și-a predat cursurile universitare, devenite foarte repede renumite. Datorită activităților sale de cercetare în domeniul magnetismului, Abt Antal a devenit fondatorul școlii clujene de magnetism; totodată a manifestat un viu interes și pentru alte probleme actuale (geomagnetism, termoelectricitate, descarcarea în scânteie, propagarea undelor electromagnetice). Lucrările sale publicate în străinătate au apărut în revistele *Annalen der Physik*, *Annalen der Physik und Chemie*, *Central Zeitung für Mechanik und Optik*.

Urmașul lui Abt Antal la catedră a fost Tangl Károly (1862–1940), care a venit de la Budapesta la Cluj, și, ca fost asistent al lui Eötvös Loránd, era reprezentantul școlii Eötvös. Până la momentul numirii lui în funcție, perioada de tranziție a fost asigurată de profesorul atașat Pfeiffer Péter (1862–1947), care era discipolul lui Abt Antal. Rezultatele de cercetare ale lui Pfeiffer Péter în domeniul undelor electromagnetice au fost recunoscute și în străinătate. Datorită rezultatelor sale remarcabile, în 1917 s-a înființat pentru el o catedră de sine stătătoare de fizică practică și electrotehnică, fiind numit și profesor universitar.

Importanța anilor petrecuți de Tangl Károly la Cluj (1903–1917) nu este marcată în mod specific de activitatea științifică, ci mai ales prin faptul că a continuat activitatea lui Abt Antal legată de fondarea școlii clujene de fizică. Tangl Károly a fost cel care a determinat debutul carierei fizicienilor maghiari de renume internațional ca Ortvay Rudolf, întemeietorul predării și cercetării

fizicii teoretice moderne de nivel european din Ungaria, Pogány Béla, care se ocupa de cercetări în domeniul opticii și acusticii, sau Gyulai Zoltán care, începând cu anii 1940, a avut un rol însemnat în dezvoltarea școlii de fizică experimentală.

În anul 1917, Tangl Károly a acceptat invitația Universității Tehnice din Budapesta. La Cluj, locul lui a fost preluat de Pogány Béla (1887–1943), care a obținut rezultate recunoscute internațional în domeniul analizei stării de polarizare a luminii difractate de o rețea metalică și a proprietăților electrice, respectiv optice, ale straturilor metalice subțiri depuse prin pulverizare catodică.

*Abt Antal
(1828-1902)*

*Tangl Károly
(1869-1940)*

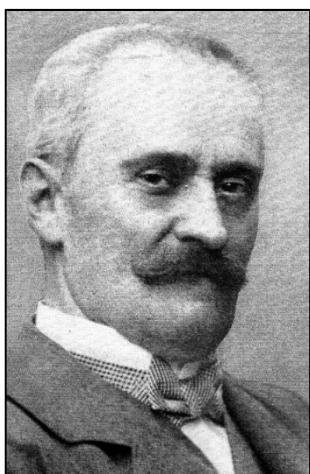
*Károly Irényusz
József (1854-1929)*

*Réthy Mór
(1846-1925)*

Prezentarea școlii de fizică experimentală nu ar fi completă fără menționarea numelui lui Károly Irényusz József (1854–1929), care, începând cu anul 1907, a predat cursuri la Cluj, în calitate de cadru didactic asociat. A fost o personalitate de profesor care nu s-a mulțumit numai cu răspândirea rezultatelor fizicii; a fost printre primii cercetători care au dovedit că undele electromagnetice pot fi folosite pentru transmiterea semnalelor. În anul 1895 a realizat telegraful fără fir, cu care a reușit să transmită semnale la o distanță de 20 de metri, anticipându-i cu acest instrument pe Marconi și Popov. Din păcate nu și-a publicat rezultatele în revistele de specialitate și nici nu le-a brevetat. După un an de la descoperirea razelor Röntgen, în anul 1896, și-a deschis laboratorul propriu, unde, pe lângă cercetările științifice, au fost efectuate și activități terapeutice.

Fizică teoretică

În momentul înființării universității, postul de profesor la catedra de științe naturale matematice nu s-a putut ocupa. Abia peste doi ani a fost numit pe acest post matematicianul Réthy Mór (1846–1925), care s-a reîntors de la Heidelberg. În cadrul catedrei și-a îndeplinit sarcinile până la 1884, iar unul dintre marile sale merite este faptul că l-a descoperit pentru universitate pe Farkas Gyula (1847–1930), fondatorul școlii de fizică teoretică clujeană. Farkas Gyula a condus această catedră din 1887, unde a predat mecanica elementară, mecanica teoretică, mecanica analitică, teoria potențialului și fizica teoretică. Aici își petrece cei mai prolifici ani și rămâne în activitate până la pensionarea sa din 1915. De-a lungul activității sale, catedra de fizică matematică devine un atelier de nivel european.

Farkas Gyula (1847–1930)

S-a apropiat de fizică utilizând calea fenomenologică, și a fost reprezentantul consecvent al acesteia fără a ieși din lumea matematicii. Farkas Gyula a fost primul care s-a apropiat pe o cale modernă, axiomatică, fără a apela la cicluri, de problema entropiei, formulând și demonstrând o teoremă echivalentă cu cea formulată și demonstrată de C. Carathéodory, cu 15 ani mai târziu.

În activitatea sa științifică, a reprezentat un punct de cotitură misiunea primită în anul 1892, de a fi reprezentantul universității clujene cu ocazia jubileului de 300 de ani de la discursul de inaugurare ținut de Galileo Galilei la Padova. Pregătindu-se de îndeplinirea sarcinii, atenția lui Farkas Gyula s-a îndreptat spre principiul deplasărilor virtuale, numit și principiul lucrului mecanic virtual, în care a descoperit cea mai simplă și cea mai generală exprimare a principiilor fundamentale ale mecanicii. Rezultatele sale științifice

au apărut în revistele maghiare de știință și în reviste străine de renume, cum ar fi *Crelle's Journal*, în 1902, respectiv în 1906. Activitatea științifică a lui Farkas Gyula se extinde pe aproape tot domeniul fizicii teoretice. A stabilit o lemă importantă referitoare la inegalitățile liniare care îi poartă numele (*Lema lui Farkas*), și care – după apariția cărții *Nonlinear Programming* (1990) scrise de H. W. Kuhn și A. W. Tucker – este des citată și în lucrările matematicienilor din domeniul programării liniare. Conform Google Academic (Google Scholar), citările indirekte au depășit numărul de șaptezeci de mii.

Farkas Gyula a urmărit schimbarea paradigmăi din domeniul fizicii contemporane, iar cunoștințele sale aprofundate referitoare la vectori au contribuit esențial la acceptarea teoriei relativității a lui Einstein.

În legătură cu activitatea de fondator al școlii de fizică teoretică clujeană, trebuie să menționăm cursurile sale universitare și lecțiile de un înalt nivel științific. Până la pensionarea din anul 1915 a fost decan al Facultății de Matematică și Științe Naturale de șapte ori, prodecan de cinci ori. Între 1907–1908 a fost rector, apoi între 1908–1909 prorector al Universității din Cluj. Din anul 1914 devine membru titular al Academiei Maghiare de Științe. A fost ales membru de onoare al societății *Mathematikai és Physikai Társulat*, precum și membru al societății de matematică *Circolo Matematico di Palermo*, Italia.

Școala clujeană de chimie reprezentată de Fabinyi Rudolf (1848-1920)

Autor: Barabás Réka

Fabinyi Rudolf a absolvit Universitatea din Pesta, cu o diplomă în chimie-fizică și cu doctorat, după care a fost abilitat să devină profesor privat de chimie organică, la recomandarea lui Than Károly. Din anul 1871 a lucrat ca asistent didactic pe lângă profesorul Nendtvich Károly, la Universitatea Tehnică Regală Maghiară „Joseph”. Apoi a primit o bursă de stat de doi ani pentru a lucra în mai multe laboratoare europene de renume, printre care cele ale lui Johannes Wislicenus de la Würzburg, Zdenko Hans Skraup de la Graz și Robert Wilhelm Bunsen de la Universitatea din Heidelberg.

În 1878 s-a întors la Cluj, venind de la catedra condusă de Charles Adolphe Würtz la Sorbona, fiind numit director al Institutului de Chimie al Universității din Cluj. În cadrul catedrei s-au efectuat cercetări privind chimia organică și anorganică, chimia analitică și tehnologia chimică.

La sugestia sa, în 1881, a fost autorizată construcția unui nou Institut de Chimie, a cărui piatră de temelie a fost pusă solemn la 17 octombrie 1881, în zona închiriată de la Societatea Muzeului Ardelean (acum Grădina Mikó).

În subsolul clădirii cu trei etaje se găseau săli de mașini, ateliere, depozite, cazane cu aburi, în timp ce la parter au fost amenajate diferite laboratoare, o sală de balanță și apartamente pentru profesori. La primul etaj a fost organizat un auditoriu mare pentru

174 de studenți, tot aici au fost și sălile de pregătire, vestiarul și apartamentele directoriale. Institutul s-a evidențiat în rândul instituțiilor similare ale vremii prin modernitatea sistemului de încălzire, iluminat, ventilație și instalații sanitare. Aici a fost implementat primul sistem de ventilație bazat pe transmisie electrică, primul sistem de iluminat electric și s-a instalat primul sistem de lămpi de proiecție.

Pe lângă organizarea Institutului de Chimie, Fabinyi Rudolf a mai avut destulă energie să gestioneze stația experimentală chimică din Cluj, să lanseze și să editeze prima revistă științifică de chimie în limba maghiară, cu titlul *Vegytani Lapok* 1882–1889 [Revista de Chimie]. În acest periodic cu apariție lunară, pe lângă rezultatele cercetării din cadrul catedrei, au fost publicate și rezultate recente ale cercetării internaționale.

Fabinyi Rudolf a început cercetări moderne în domeniul chimiei organice, și la începutul secolului al XX-lea și-a publicat rezultatele în mai multe articole. Deja la sfârșitul anilor 1800 el a făcut experimente cu celule galvanice cu combustibil, care au devenit importante doar de puțină vreme, mai ales în domeniul navegației cosmice. El a modificat inovativ metoda de reducere a punctului de fierbere și a punctului de îngheț pentru determinarea greutății moleculare a materialelor organice. Nu numai că a împărtășit ideea marelui său contemporan, Eötvös Loránd, ci a și realizat-o: este deosebit de important ca savanții, oamenii de știință să se preocupe și de educarea tinerilor. Om de știință nu este cel care știe multe, ci acela care este capabil să cerceteze în propriul său domeniu de știință și, astfel, să progreseze în știință. Numai în acest fel pot fi împărtășite elevilor ideile și experiențele sale originale. Fabinyi a desfășurat cercetări multilaterale împreună cu colegii și doctoranzii săi în domeniul chimiei analitice, chimiei anorganice, chimiei fizice și chimiei tehnologice.

Profesorul Fabinyi a susținut un contact viu cu studenții din învățământ. Timp îndelungat nici nu a scris manuale, așteptând o atenție intensă din partea studenților prezenți la cursurile lui. Până

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

la urmă, materialul prelegerilor sale a fost înregistrat și publicat de Ruzitska Béla, care a lucrat la catedra lui Fabinyi. El a considerat importantă promovarea științei, aşa că a susținut numeroase prelegeri la serile educaționale ale Secției de Medicină și Științe ale Naturii a Societății Muzeului Ardelean.

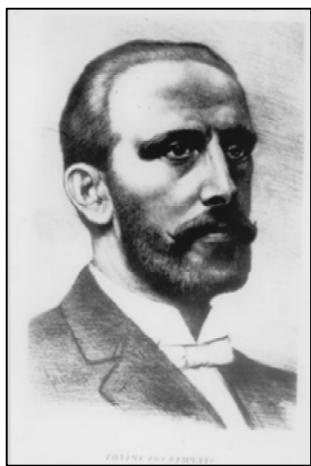
Fabinyi Rudolf a ocupat funcția de rector al universității între 1900 și 1901. A fost ales cel dintâi președinte al Asociației Chimiștilor Maghiari, fondată în 1907. În această calitate, în 1909 a lansat revista *Magyar Chemikusok Lapja* [Revista Chimiștilor Maghiari]. În 1891 a fost ales membru corespondent al Academiei Maghiare de Științe, iar în 1915 a devenit membru titular. În discursul său festiv cu titlul: *Stereochemiai tanulmányok* [Studii stereochimice] a descris stereoizomerismul azaril-aldoximului.

Istoria a intervenit tragic la sfârșitul vieții sale productive. În toamna anului 1919 profesorul Fabinyi s-a mutat la Budapesta, unde a murit la 7 martie 1920.

Lucrările sale importante: *Két isomér monobromnitronaphthalinról*, 1876 [Despre doi izomeri de monobromnitronafalină]; *Tanulmányok az aldehydek vegyületeiről phenolokkal : 1. értekezés: di-hydroxyphenyl-aethan és vegyületei*, 1877 [Studii asupra compușilor aldehidici cu fenoli: Disertație 1: Di-hidroxifenil-aetan și compușii săi]; *Stereochemiai tanulmányok*, 1893 [Studii stereochimice].

Școala clujeană de zoologie

Autor: Markó Bálint

Apáthy István (1863–1922)

Apáthy István s-a născut la Budapesta, și după terminarea studiilor gimnaziale s-a înscris la studii de medicină tot la Budapesta. La influența profesorului de zoologie Margó Tivadar, interesul lui s-a îndreptat însă spre domeniul zoologiei. În anul 1885 a obținut diploma de medic, și a devenit asistentul lui Margó Tivadar la Departamentul de Anatomie și Zoologie Comparată al Universității din Budapesta. În cadrul departamentului și-a însușit tehnicele de efectuare a preparatelor

microscopice. Datorită rezultatelor sale excelente, din 1886 până în 1889 a studiat și a făcut cercetări la renumita Stațiune Zoologică din Napoli, Italia. Aici a început acele cercetări în domeniul neurohistologiei ale căror rezultate i-au fascinat pe specialiștii histologiei din acea vreme. În perioada petrecută la Napoli Apáthy István a publicat aproape douăzeci de lucrări, iar până la 1890 a descris mai multe specii de lipitoare încă necunoscute de știință.

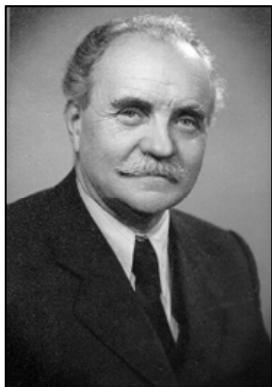
Mulțumită rezultatelor sale științifice semnificative, la vîrsta de 27 de ani, în 28 ianuarie 1890, Tânărul Apáthy a fost numit profesor extraordinar, iar în martie 1891 a devenit profesor ordinar la Institutul Zoologic al Universității de Științe Regale Maghiare „Franz Josef” din Cluj, fiind desemnat și conducătorul institutului. Predecesorul lui, Entz Géza (1842–1919) – care până la 1889 a fost

directorul Institutului Zoologic – era un specialist distins și a desfășurat o activitate științifică însemnată la Cluj. Entz Géza a fost la Cluj chiar de la momentul înființării universității, iar împreună cu discipolul său, Daday Jenő (1885–1920), au fondat o școală hidrobiologică, protistologică, în care s-au potrivit organic și temele de cercetare ale lui Apáthy, cu toate că el nu a fost discipolul lui Entz.

Pe vremea aceea Institutul Zoologic funcționa în Vila Mikó donată Societății Muzeului Ardelean de contele Mikó Imre, unde într-adevăr au fost condiții și posibilități limitate. Apáthy a profitat în totalitate de spațiul pus la dispoziția lui, în toate colțurile retrase ale clădirii instalând acvarii sau instrumente de preparare. Condițiile sărăcăcioase și cele învățate pe furiș la Stațiunea Zoologică din Napoli l-au inspirat pe Apáthy să elaboreze planul de construcție al clădirii noi, cu care a și câștigat o medalie la Expoziția Mileniului din 1896, organizată la Budapesta. Totuși a trebuit să mai aștepte până la 1909, când s-au finalizat lucrările de construcții ale clădirii noi.

Datorită abilităților sale extraordinare de organizare și asumării unui rol activ în viața publică între anii 1894 și 1895 a deținut și funcția de decan al Facultății. Ca recunoaștere a activității sale științifice, la vîrsta de treizeci și cinci de ani, în 1898, a fost ales membru corespondent al Academiei Maghiare de Științe, iar în 1905 a devenit membru de onoare al Academiei Regale de Medicină a Belgiei. Între anii 1900 și 1902, apoi între 1911 și 1912 deține iarăși funcția de decan al Facultății, iar în anul universitar 1903/1904 exercită funcția de rector al Universității. În această perioadă ideile sale legate de rolul învățământului universitar au fost radicale: după părerea sa, universitatea este menită să slujească cercetările științifice și formarea elitei, în timp ce asigurarea învățământului de masă ar cădea în sarcina școlilor profesionale, sub supravegherea instituțiilor de învățământ superior. Deși știința ecologiei care poartă amprenta lui Ernst Haeckel s-a născut în ultima treime a secolului al XIX-lea, predarea ei la Universitatea din Cluj a fost introdusă de Apáthy începând chiar din 1912. În urma dezvoltărilor efectuate de Apáthy István, la începutul secolului al XX-lea Institutul Zoologic s-a ridicat la nivelul centrelor de cercetare europene.

Până la începutul anilor 1900 Bálint Sándor (1860–1922) a fost asistentul universitar al lui Apáthy, apoi l-au asistat mai mulți, dintre care îl amintim pe discipolul său preferat, Gelei József (1885–1952), care s-a preocupat de limnologie și microtehnica, alături de multe alte domenii de interes.

Gelei József (1885–1952)

În perioada formării Institutului Zoologic din Cluj, la începutul anilor 1900, atelierul de cercetare al lui Apáthy s-a bucurat de un grad de vizitare din ce în ce mai intensivă; studenții și cercetătorii instituțiilor de cercetare din Europa de Vest au venit să învețe tehnicele efectuării secțiunilor și preparatelor microscopice dezvoltate de el. În această perioadă s-au stabilit relații permanente cu centre de cercetare din Napoli, München, Cracovia, Berlin, Amsterdam, Buenos Aires, Sankt Petersburg. La Cluj s-a format o viață științifică efervescentă, un astfel de mediu despre care nici nu s-a putut visa câteva decenii mai târziu în această regiune a Europei.

Apáthy și discipolii săi au desfășurat activități științifice multiple: faunistică, taxonomie, anatomie comparată și histologie, neurohistologie, iar pe lista domeniilor studiate de ei apare și ecologia. Unul dintre rezultatele însemnante ale activității științifice desfășurate de Apáthy a fost identificarea glandei care secreta hirudina, substanța anticoagulantă care este secretată de lipitori (*Hirudo medicinalis*). În lipsa cunoașterii zonei exacte a secretării substanței, anterior extragerea chiar și a unei cantități mici de substanță anticoagulantă fusese prea costisitoare și complicată. Descoperirea lui Apáthy a făcut posibilă izolarea corespunzătoare a hirudinei și analizele ulterioare.

Prin intermediul studiilor sale efectuate pe lipitori a participat într-una dintre cele mai semnificative dispute științifice ale vremii, legată de relațiile dintre neuroni. Apáthy a fost adeptul aşa numitei teorii a neurofibrelor sau a continuității între neuroni, contra savantului spaniol Ramon y Cajal, care, în acord cu mai mulți colegi de-ai săi, a presupus că rețeaua neuronilor nu este continuă, ci

neuronii formează unități separate, între care totuși există o comunicare neuronală. Experimentele ulterioare au arătat că tabăra savantului spaniol a avut presupuneri corecte, aşadar discuțiile legate de contiguitate sau continuitate privind comunicarea neuronală au fost „câștigate” până la urmă de Ramon y Cajal. Cajal a și primit premiul Nobel în 1906. Totodată Apáthy s-a manifestat temerar și în alte probleme legate de histologie, având propria filozofie: un adevărat om de știință nu ar trebui să se sperie de critică, ci mai degrabă de trecerea sub tacere a viciilor sale.

Rezultatele cercetării sale privind efectuarea preparatelor (cercetări microtehnice) au apărut în cartea cu două volume, intitulată *Die Mikrotechnik der tierischen Morphologie. Eine kritische Darstellung der mikroskopischen Untersuchungsmethoden* (1896–1901). În lucrarea sa monumentală Apáthy face o sinteză și prelucrează în mod critic metodele folosite până atunci, totodată prezintă proceduri și instrumente dezvoltate de el, dintre care amintim metoda de încorporare dublă celoidină-parafină. Datorită noilor sale procedee legate de tehnicele efectuării secțiunilor și a gradului ridicat de precizie cu care a lucrat, Apáthy a reușit pentru prima dată să creeze sirul perfect al secțiunilor cu straturi micronice.

Unele procedee de preparare și colorare (de exemplu: fixarea cu sublimat-osmiu, încorporarea dublă celoidină-parafină, aurire) sunt utilizate și în zilele noastre, iar unele dintre ele sunt denumite în continuare metodele lui Apáthy.

Cu toate că a participat la reorganizarea Universității din Szeged, nu a putut să mai desfășoare aici activități meritorii. Activitățile sale legate de dezvoltarea instituției și de înființarea școlii de zoologie au fost continue de către discipolul său, Gelei József, iar mai târziu, de un alt discipol distins, Kolosváry Gábor (1901–1968), de care se leagă în mod organic până azi Catedra de Ecologie a Universității din Szeged.

Nici statuie, nici placă memorială nu ne amintește azi în Cluj de savantul strălucit care a dezvoltat instituții, a publicat critici sociale virulente. Însă clădirea Institutului Zoologic realizată datorită perseverenței sale există și în prezent, iar școala de hidrobiologie și zoologie înființată și dezvoltată de el își are efectul și în zilele noastre, prin discipolii discipolilor lui Apáthy István.

Școala clujeană de geologie. Învățământul geologic din Cluj în oglinda carierei a două personalități

Autor: Wanek Ferenc

Universitatea Regală Maghiară „Franz Josef”, înființată în 1872, era pe vremuri una dintre puținele instituții de pe plan mondial care funcționau cu *Facultate de Matematică și Științe Naturale* separată, cu catedră de geologie distinctă. Această facultate a funcționat la început în clădirea fostei gubernii a Marelui Principat al Transilvaniei (pe locul actualei Clădiri Centrale a Universității), iar mai târziu, în clădirea actualului Liceu Teoretic Báthory István.

Koch Antal

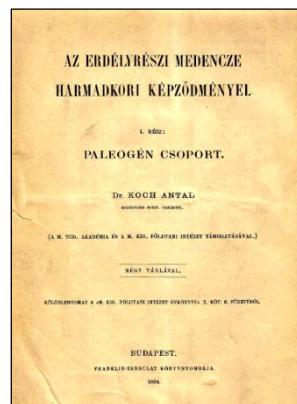
Cu deja 15 lucrări științifice publicate, s-a prezentat în 1872 pe postul de șef de catedră de geologie la Universitatea din Cluj în formare, ocupând acest post la vîrstă de numai 29 de ani. În anii săi de ședere în Cluj (1872–1895), Koch a fondat școala geologică de aici, a format cercul de creație cel mai activ din cadrul Facultății de Matematică și Științe Naturale, totodată el a devenit una dintre personalitățile determinante ale Secției de Științe ale Naturii din cadrul Societății Muzeului Ardelean.

Ca cercetător, a lucrat neobosit la clarificarea geologiei Transilvaniei, cuprinzând toate ramurile geologiei, de la mineralogie-petrografie, paleontologie și stratigrafie până la cartare geologică. Cu o putere de muncă uimitoare, a unit rolul lui de dascăl cu cel al cercetătorului. În intervalul de 24 de ani al șederii sale în Transilvania, a publicat peste 300 de studii, majoritatea referindu-se

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

la această parte a țării. În toate ramurile de știință amintite a creat opere fundamentale. A revizuit întreaga literatură de mineralogie de până atunci referitoare la Transilvania, descriind minerale noi (pseudobroockit, szabóit). A acordat o atenție deosebită studiului meteoriților, înființând colecția cea mai bogată de meteoriți din Europa vremii. Dintre numeroasele studii paleontologice, rezultatele sale referitoare la echinodermate și la vertebrate sunt cunoscute și citate pe plan mondial până în zilele noastre. De o importanță deosebită a fost recunoașterea stratigrafiei reale a depozitelor eocene din Bazinul Transilvaniei (prin separarea celor două cicluri de sedimentare terestră și marină cu faciesuri recurente). Dintre cele trei monografii referitoare la stratigrafia bazinului, însă, numai prima, *Az erdélyrész medencze harmadkori képződményei. I. rész. Paleogén csoport* [Formațiunile terțiare ale Bazinului Transilvaniei. I. Grupul Paleogen] urma să apară în perioada șederii lui Koch la Cluj. De numele lui este legată editarea a cinci foi de hărți geologice colorate, la scara de 1:75.000. S-a ocupat și de cutremurele de pământ, fiind inițiatorul clujean al observării lor sistematice.

Tot ceea ce singur nu a putut face, cu supraveghere de specialitate, a reușit să rezolve cu sprijinul celor mai talentați discipoli ai săi (care au fost de fapt și asistenții săi: Primics György, Benkő Gábor, Tóth Mihály, Mártonfy Lajos, Kürthy Sándor, Héjjas Imre). Dintre studenții săi clujeni, cel care a avut ulterior cariera cea mai strălucitoare, a fost Pálffy Mór.

Portretul lui Koch Antal, și coperta operei sale principale privind Transilvania

Sursa: Institutul de Stat Maghiar de Geologie și Geofizică, respectiv poza după exemplarul autorului (W. F.)

Szádeczky-Kardoss Gyula

Szádeczky-Kardoss Gyula a fost urmașul lui Koch Antal în fruntea catedrei de Mineralogie–Geologie de la Universitatea „Franz Josef”. Chiar la doi ani după sosirea lui în Cluj a fost terminată construcția clădirii centrale a Universității „Franz Josef” pe strada fostă Farkas, azi Mihail Kogălniceanu. Astfel, lui i-a revenit mutarea colecției de mineralogie, geologie și paleontologie organizată și îmbogățită de Koch, care număra peste 20.000 de piese.

Szádeczky-Kardoss Gyula s-a evidențiat în primul rând în petrografia rocilor endogene. În această perioadă de la răscrucea dintre secole, odată cu descoperirea zăcămintelor de bauxită din Munții Bihorului și ai Pădurii Craiului, contribuția lui Szádeczky în studiul mineralologic și geologic al acestora a devenit de importanță primordială.

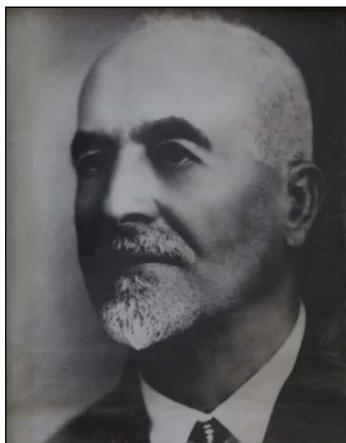
Timp de trei mandate, Szádeczky-Kardoss Gyula a fost decanul Facultății de Matematică și Științele Naturii (1899–1900, 1907–1908, 1913–1904), iar în anul universitar 1911–1912 a fost ales rector al Universității. Cu această ocazie, el a reușit să întărească poziția catedrei, angajând cele două cadre didactice asociate (vezi mai jos). Bilanțul activității sale este reprezentat de cele peste 100 de studii științifice și de popularizare a științei pe care le-a publicat.

Szádeczky-Kardoss Gyula s-a aflat în fruntea mai multor societăți științifice, astfel între 1890–1891 a fost secretarul Societății Geologice din Ungaria, iar la Cluj, între 1910–1911 a fost secretarul șef al Societății Muzeului Ardelean, și timp de 25 ani președintele Secției de Științele Naturii. A activat între 1898–1909 ca membru al consiliului de administrație a Societății Carpatine Ardelene, jucând totodată un rol de frunte în mai multe secții din cadrul acesteia.

Studentul, mai apoi asistentul său, iar ulterior, între anii 1940–1944, urmașul său în fruntea Catedrei de Mineralogie și Petrografie,

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

Szentpétery Zsigmond (1880–1952) a devenit și el cadru didactic asociat, și a predat petrografia rocilor paleoeruptive. Gaál István (1872–1956) a fost cooptat drept cadru didactic asociat, și a predat paleontologia vertebratelor terțiare la această catedră.

**Fotografiile: Portretul
și epitaful lui Szádeczky-Kardoss Gyula în Cimitirul Hajongard (Central)
din Cluj**

Sursa: Fotografie din colecțiile Universității Babeș–Bolyai, reprodusă de Forray Ferenc
<http://www.agt.bme.hu/varga/foto/voltak/kul/szadeczky-k-gy.html>

Școala clujeană de geografie

Autor: Bartos-Elekes Zsombor

Rădăcinile universității clujene se trag din Academia Iezuită, apoi Piaristă, ce au funcționat între 1581–1606, respectiv 1698–1784, pe actuala stradă M. Kogălniceanu, în cadrul cărora s-a predat mai întâi, în limba latină, iar apoi în limba germană. În acele instituții geografia nu era încă individualizată ca domeniu academic, dar activitatea renomului astronom Hell Miksa sau cea a lui Malinovits Ignác, care au predat măsurătorile terestre, indică anumite deschideri spre geografie.

În anul 1872, împăratul Franz Josef a înființat la Cluj, care aparținea pe atunci Imperiului Austro-Ungar, a doua universitate în limba maghiară – după Budapesta, universitate care, mai târziu, a primit numele de „Franz Josef“. Catedra de geografie, care a aparținut Facultății de Litere, a fost înființată în 1874. Ea a fost cea de-a doua catedră de geografie în limba maghiară, și prima catedră de geografie de pe teritoriul României, cea din București fiind înființată în 1900. În 1919, când în locul Universității „Franz Josef“ s-a înființat Universitatea Daciei Superioare, majoritatea cadrelor didactice maghiare au părăsit țara.

Institutul de Geografie a fost înființat în 1895 și a funcționat în locul unde se află actuala clădire centrală a Universității Babeș-Bolyai, la etajul I. La începutul secolului XX institutul avea bibliotecă proprie, colecție de reviste, hărți, fotografii și numeroase instrumente. Dintre acestea s-au păstrat circa 5000 de fotografii și 6000 de hărți vechi, care sunt îngrijite de Societatea de Geografie Cholnoky Jenő.

Primul profesor de geografie a fost Terner Adolf, între 1874–1904. El a fost urmat de Cholnoky Jenő, care a predat la Cluj între 1905–1919. Fostul său student, Schilling Gábor, i-a devenit ulterior asistent.

Durata învățământului era de patru ani. Pe lângă cursuri și seminarii au avut loc și activități practice în teren, precum și excursii de studiu. După elaborarea lucrării de diplomă absolvenții primeau diplomă de profesor cu dublă specializare. Dintre absolvenții mai cunoscuți pot fi menționați: zoologul Gelei József, etnograful Györffy István (ambii academicieni), geograful Vasile Meruțiu, Tulogdy János și Xántus János.

Fig. 1. Studenții și profesorul Cholnoky la aplicația de hidrologie pe Someșul Mic (cca. 1910).

[Colecția de Fotografie Cholnoky, Cluj]

Viața lui Cholnoky

Cholnoky Jenő, una din cele mai proeminente personalități ale geografiei maghiare, s-a născut la Veszprém (Ungaria) în 1870. În 1892 a obținut diploma de inginer. Geologul-geograf Lóczy Lajos l-a îndrumat spre geografie, iar din 1894 Cholnoky devine asistentul său. La îndemnul mentorului său, Cholnoky a efectuat o expediție de studiu în China între 1896–1898.

Activitatea de profesor la Cluj, între 1905–1919, este probabil cea mai fructuoasă perioadă a vieții sale. Ani la rând a fost secretarul Societății Maghiare de Geografie, președintele Societății Carpatine Ardelene și redactorul revistei *Publicații Geografice*. A fost recunoscut și pe plan internațional. Astfel, Societatea Americană de Geografie a invitat la congresul din 1912 – pe lângă conducătorii societăților naționale – doar 12 geografi renumiți, printre care și pe Cholnoky. La prima sa vizită la Cluj, Emmanuel de Martonne a fost musafirul lui Cholnoky.

După perioada clujeană, în perioada interbelică, a predat la Budapesta. În 1920 a devenit membru corespondent al Academiei Maghiare de Științe. S-a pensionat în 1940 și a decedat la Budapesta în 1950.

Activitatea științifică

Cholnoky a fost, în primul rând, geomorfolog, dar a avut preocupări și în alte domenii. Lucrările scrise într-un stil accesibil, prelegerile însoțite de proiecții au atras mulți cititori spre geografie. A publicat 50 de cărți și peste 700 de articole.

Cele mai însemnate realizări sunt în domeniul geografiei fizice. La început, pe baza pregătirii sale de inginer hidrotehnician, a participat la studierea lacului Balaton și a publicat lucrările *A Balaton limnológiája*, 1897 [Limnologia lacului Balaton], respectiv *A Balaton hidrográfiajá*, 1918 [Hidrologia lacului Balaton]. În timpul expediției din China a studiat structura munților și natura cursurilor de apă (a descris pătrunderea fluxului în delta fluviului Yangtze). Dintre lucrările de climatologie se remarcă *A levegő fizikai*

földrajza, 1903 [Geografia fizică a aerului] sau studiul despre musonul european (*Klimatische Wirkung des grossen asiatischen Monsunsystems in Europa*, 1915). Sunt importante rezultatele obținute în domeniul geomorfologiei (*A földfelszín formáinak ismerete*, 1926), precum și lucrările despre sectoarele râurilor sau despre dinamica nisipurilor mișcătoare (1902). Trebuie să mai menționăm studiile despre Câmpia Panonică, lucrările de geotectonică, respectiv lucrarea de sinteză, în două volume, *Általános földrajz*, 1923 [Geografie generală].

A avut preocupări și în domeniul geografiei umane (*Az emberföldrajz alapjai*, 1922 [Bazele geografiei umane]). S-a preocupat și de rolul irigațiilor în evoluția culturii umane, lucrările de această factură apărând și în mai multe limbi de circulație internațională: *A belső-ázsiai öntözések és a népvándorlás*, 1907 [Irigațiile din Asia Centrală și migrația popoarelor]; *Észak-Amerika régi sivataglakóinak szerepe az ósmexikói műveltség tekintetében*, 1913 [Rulul locuitorilor deșerturilor Nord-Americană în evoluția culturii mexicane].

Prin lucrările sale a trezit interesul multor discipoli pentru geografie și științele naturale. Merită amintite lucrarea de geografie regională în şase volume, 3600 pagini, intitulată *A Föld és élete*, 1936) [Pământul și viața sa], precum și lucrarea de geografie fizică, în patru volume, *A csillagoktól a tengerfenéig*, 1940 [De la stele la fundul oceanului].

Pe lângă cele menționate mai sus, a redactat numeroase atlase, hărți murale și hărți tematice. A publicat mai multe lucrări de metodică, precum și descrieri de călătorii *A sárkányok országából*, 1914 [Din țara balaurilor] sau cărți despre călători: *Kőrösi Csoma Sándor*, 1940.

Călătorii

În vremea sa se pretindea în mod uzual geografilor să realizeze descoperiri în locuri necunoscute. A petrecut doi ani în Asia de Est, unde a studiat regiuni mai puțin cunoscute. A călătorit cu vaporul de la Trieste la Shanghai. În China a studiat delta fluviului Yangtze,

a descris cauzele meandrării Fluiului Galben, a prezentat regiunile ocupate de loess. A călătorit și în Deșertul Gobi, iar apoi a descris formarea nisipurilor mișcătoare. În Manciuria a efectuat observații și cartări geologice pe platoul bazaltic de 100.000 km². Pe drumul de întoarcere a atins Vladivostok-ul și Japonia. În timpul expediției din China a realizat un jurnal de 400 coli cu numeroase schițe, desene și a făcut în jur de 250 de fotografii pe care le-a valorificat în numeroase publicații.

Fig. 2. Cholnoky în China (1897)

[Colecția de Fotografie Cholnoky, Cluj]

Și în perioada în care a predat la Cluj a participat la expediții științifice în străinătate. În 1906 a făcut parte dintr-o delegație ministerială trimisă în România, unde a intrat în contact cu personalitățile științifice ale vremii. A realizat numeroase aplicații de teren cu studenții. Astfel, în 1907, a fost în zona Vezuviului și în Insulele Lipare, iar în 1914 a călătorit pe malul Adriaticii și la Veneția.

A efectuat expediții, fiind invitat de diferite organizații. În 1908 a fost în Alpi și a susținut prelegeri la Congresul Internațional de

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

Geografie de la Geneva. În 1910 a fost în Scandinavia, unde a participat la Congresul Internațional de Geologie, după care a participat la o expediție în Insulele Spitzbergen.

În 1912 a fost invitat la jubileul de 60 de ani al Societății Americane de Geografie. În timpul excursiei de 60 de zile a parcurs toată țara, de la New York la Yellowstone sau Grand Canyon. A realizat peste 500 de fotografii și un jurnal detaliat.

În perioada interbelică a participat la mai multe conferințe și aplicații de teren în Europa.

Școala clujeană de lingvistică

Autor: Benő Attila

Din momentul înființării universității clujene (1872) cercetarea și formarea în domeniul lingvisticii maghiare pot fi considerate continue. Profesorii marcanți ai universității, savanții creatori de tradiție în domeniul lingvisticii sunt evidențiați în istoria științei maghiare și internaționale. În această privință, Brassai Sámuel și Gombocz Zoltán sunt cei care au realizat cercetări de pionierat.

Brassai Sámuel (1797–1897)

Brassai Sámuel este considerat ultimul polihistor al Transilvaniei care a desfășurat o activitate științifică remarcabilă și deosebită în domeniul lingvisticii.

Brassai Sámuel (1797 sau 1800-1897)

Studiile sale sintactice au creat abordări moderne, originale, și pot fi considerate antecedentele cercetării în domeniul gramaticii generative. Activitatea sa lingvistică poate fi apreciată drept una

inovatoare îndeosebi datorită constatărilor referitoare la particularitățile universale ale structurii predicative, precum și precizărilor privind descrierea segmentării binare topic-focus al propoziției (*A mondat dualismusa*, 1885 [Dualismul propoziției]; *Szórend és accentus*, 1888 [Topică și accent]; *A magyar mondat*, 1860–1865 [Propoziția maghiară]). Constatările sale legate de teoria traducerii sunt actuale și astăzi. Influența lui Brassai Sámuel se manifestă prin discipolii săi apropiati (Herman Ottó, Kőváry László, Berde Áron, Kovácsi Antal), precum și prin activitatea cercetătorilor care continuă rezultatele sale științifice.

Gombocz Zoltán (1877–1935)

Lingvist, fost membru al Colegiului Eötvös József, în 1927 a fost numit director al colegiului, profesor la Universitatea din Cluj, apoi la Universitatea din Budapesta, academician. În repetate rânduri a fost în străinătate, a participat la călătorii de studiu, și a fost recunoscut ca specialist internațional al lingvisticii comparate, al istoriei limbii și al foneticii. În cadrul Universității din Cluj, Gombocz a fost primul care s-a preocupat de cercetări fino-ugrice.

Gombocz Zoltán
(1877–1935)

Între anii 1914 și 1918 a predat lingvistică comparată la Universitatea din Cluj. În această perioadă a scris și a publicat lucrarea de istorie a limbii: *Árpádkori török személyneveink*, 1915 [Nume de persoane turcești din Era Arpadiană], și studiul mai lung, intitulat *A magyar őshaza és a nemzeti hagyomány*, 1918 [Patria primordială (Urheimat) maghiară și patrimoniul național], care reprezintă una dintre operele de bază ale literaturii preistoriei maghiarilor.

Prin modul lui de gândire și prin sensibilitatea sa față de o problemă a exercitat o influență considerabilă asupra prietenilor, discipolilor săi (Csűry Bálint, Klemm Antal, Németh Gyula, Zichy István, Bóka László).

Școala clujeană de comparatistică (literatură comparată)

Autor: T. Szabó Levente

În anul înființării universității clujene (1872) a ajuns în cadrul instituției absolventul Colegiului Unitarian din Cluj, Hugo von Meltzl, Tânărul savant care a trecut prin instituțiile de învățământ superior din Germania; era cel mai Tânăr profesor al instituției și a predat limba și literatura germană.

Începând chiar cu primele cursuri universitare, s-a opus în mai multe rânduri normelor canonice europene privind istoriile literare naționale, iar datorită acestui lucru și-a atras antipatia nu numai a câtorva dintre liderii germaniști maghiari și germani, dar a primit critici serioase și din partea specialiștilor istoriei literare naționale maghiare și române. Aceasta deoarece, conform principiilor sale, cele mai importante surse vechi și medievale ale germanisticii și ale anumitor istorii literare naționale nu pot fi legate de o singură etnie, ci s-au format și au fost testate în interferență mai multor limbi și culturi. Chiar de aceea, studierea anumitor literaturi naționale a ilustrat pentru Meltzl, de la bun început, importanța interculturalității, a transferului cultural și a zonelor de contact lingvistice-culturale, și chiar de aceea a pus un accent extraordinar pe diferențele variante istorice și contemporane ale limbii germane, precum și pe procesele de traduceri literare și culturale, în

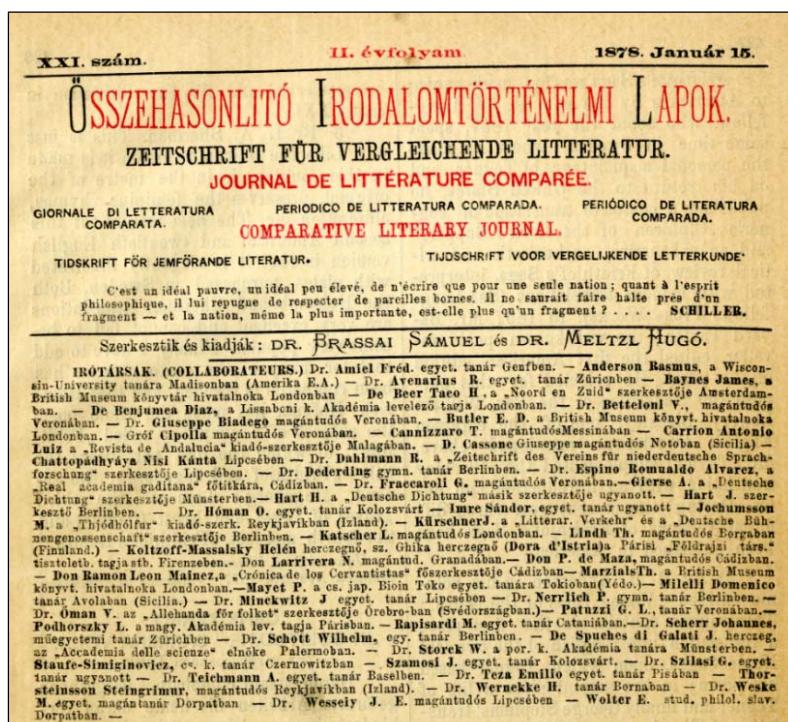

*Hugo von Meltzl
(1846-1908)*

Tradiție și excelentă. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

continuitatea tradiției. În contextul naționalismelor contemporane literare și culturale europene toate aceste reformări erau considerate scandalioase. Nu este întâmplător că, după o jumătate de deceniu, a început publicarea unei reviste de specialitate împreună cu Brassai Sámuel, profesorul matematicii elementare și lingvisticii comparative, care avea principii asemănătoare cu ale lui în mai multe privințe.

Scopul revistei a fost răspândirea acestor principii literare și culturale radicale. Revista *Összehasonlító Irodalomtörténelmi Lapok* [Jurnal de Literatură Comparată] (care începând cu anul 1879 și până la desființarea ei în anul 1888 a apărut sub numele de *Acta Comparationis Litterarum Universarum*) a fost prima publicație de specialitate din lume în domeniul literaturii comparate/comparatice, și până azi este considerată una dintre cele mai importante instituții moderne cu caracter fondator din perspectiva științei literaturii internaționale generale și comparate.

Acta comparationis Litterarum

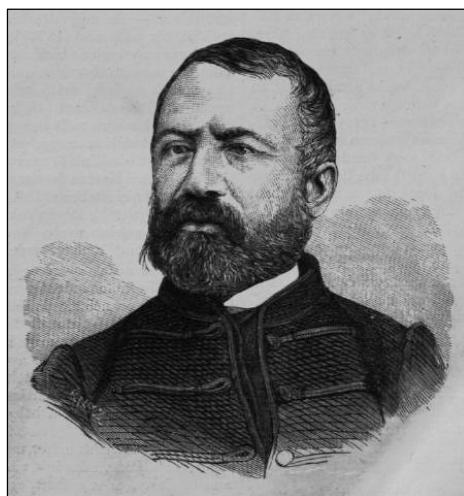
Revista și cei aproape o sută douăzeci de colaboratori internaționali care s-au strâns extrem de rapid în jurul ei, au introdus o serie de principii radicale în cercetarea literaturii și a culturii, care până azi constituie bazele științei literaturii comparate. Dintre acestea, cel mai important este accentuarea egalității limbilor și literaturilor, principiu care a respins diferențierea națiunilor și literaturilor „mari” și „mici” descrise conform principiilor geopolitice înrădăcinate în secolul al XIX-lea, și a atribuit un rol extraordinar și literaturilor fără națiuni. Dar în acea perioadă conceptul traducerii și transferului cultural a reprezentat un principiu revoluționar ca procedeu central literar și cultural, în timp ce istoriile literare naționale considerau traducerea doar ca o activitate periferică, sau care ar periclită literatura națională. Fondatorii revistei au fost aleși membri a mai multor academii internaționale, și au avut un rol însemnat în introducerea și răspândirea globală a unor discipline legate în general de comparatistică, dintre care amintim științele traducerii moderne ca disciplină autonomă. Dintre aceste discipline se remarcă instituționalizarea etnologiei comparate, precum și romologia/studierea romilor pornită pe bazele comparatisticii europene, datorită discipolilor și/sau colegilor lui Meltzl sau Brassai: Heinrich (von)/Henrik Włislocki sau Herrmann Antal/Anton Herrmann, cel din urmă a inițiat revistele de etnologie comparată.

Școlile clujene de știință literaturii, biblioteconomie și teatrologie

Autor: T. Szabó Levente

După înființarea universității clujene (1872) activitatea de cercetare în domeniul științei literaturii a fost neîntreruptă, și multe dintre cadrele didactice și cercetătorii maghiari care au obținut rezultate profesionale remarcabile au asigurat continuitatea.

Dintre aceștia, istoricul literar și lingvistul **Imre Sándor** (1820–1900) este cel care a realizat cercetări de pionierat. De la 1872 până la 1886 a fost numit primul șef al Catedrei de Limbă și Literatură Maghiară din cadrul Universității Regale Maghiare din Cluj, între anii 1872–1873 a îndeplinit funcția de decan al Facultății de Filosofie, Litere și Istorie, iar în anul universitar 1878–1879 a fost ales în funcția de rector al universității.

Imre Sándor (1820–1900)

Timp de cinci ani a îndeplinit funcția de președinte al comisiei pentru evaluarea profesorilor din învățământul liceal. Sunt însemnate cercetările sale referitoare la istoria limbii, și studiile legate de problema înnoirii limbii; Imre Sándor a desfășurat o activitate de cercetare importantă în domeniul literaturii maghiare medievale și al literaturii populare. Printre cele mai importante volume se numără: *A magyar irodalom és nyelv rövid története*, 1865 [Istoria literaturii și limbii maghiare]; *A középkori magyar irodalom stíljáról*, 1890 [Despre stilul literaturii maghiare medievale]; *A néphumor a magyar irodalomban*, 1890 [Umorul popular în literatura maghiară]; *A magyar nyelv és nyelvtudomány rövid története*, 1891 [Scurtă istorie a limbii și lingvisticii maghiare]. Meritul său principal îl reprezintă inițierea cercetărilor de istoria stilistică, și a studiat în general literatura maghiară, dar îndeosebi literatura medievală din perspectiva teoriei stilisticăi, respectiv a istoriei stilisticăi. Toate acestea au însemnat un fel de reinterpretare a istoriei retoricii la sfârșitul secolului al XIX-lea, și – în concordanță cu trendurile istoriei literaturii europene –, au sugerat faptul că istoria literaturii poate fi construită în jurul perioadelor stabilite de anumite concepte de lingvistică și figuri de stil, și poate fi descrisă ca o succesiune a acestora.

Deși **Szabó Károly** (1824–1890) a îndeplinit funcția de profesor universitar la Catedra de Istorie Maghiară, influența și realizările sale au fost extraordinare în ceea ce privește relevarea și publicarea la nivel european a surselor literaturii maghiare vechi. Sub influența cultului european față de Evul Mediu din secolul al XIX-lea, și urmărind modelele caracteristice cultului, Szabó Károly a fost unul dintre istoricii literari care au realizat prelucrarea modernă și de nivel european a textelor literaturii maghiare vechi (printre care se numărau multe texte locale importante ale latinității europene). Dintre lucrările sale științifice se remarcă volumele monumentale intitulate *Régi magyar könyvtár* [Bibliotecă maghiară veche], care a prezentat concomitent publicațiile vechi în limba maghiară și în limbă străină apărute pe teritoriul Ungariei, precum și publicațiile

autorilor maghiari care au apărut în străinătate, aşadar opera a devenit una dintre marile publicații fundamentale ale hungarologiei moderne.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, **Ferenczi Zoltán** (1857–1927) a desfășurat o activitate profesională remarcabilă și specifică în comunitatea filologilor din cadrul universității clujene. Cercetările sale au vizat domeniul științei literaturii, teatrologiei și biblioteconomiei. La răspântia dintre secolele XIX și XX, Ferenczi Zoltán a fost reprezentantul metodologiilor și tehnicilor biblioteconomice clujene moderne, de nivel european. Totodată el a fost organizatorul primei biblioteci universitare moderne din Cluj: la nivel est-european gândirea sa privind teoria bibliotecii este semnificativă, iar fondul Bibliotecii Universitare din Cluj anterior secolului al XX-lea și-a câștigat forma finală, contemporană, datorită organizării efectuate de către Ferenczi Zoltán. Între timp el a redactat prima ediție critică însemnată a biografiei lui Petőfi Sándor, care a apărut în trei volume; a editat prima ediție critică a operelor mai multor scriitori maghiari renumiți și a fost redactorul fondator al primei reviste de specialitate, unice până azi, care s-a ocupat de opera lui Petőfi Sándor. Datorită introducerii noțiunii de ediție critică a biografiei, Ferenczi Zoltán a fost unul dintre primii care au reușit să răspândească în literaturile regiunii est-central europene narațiunea biografică extraordinar de modernă – de inspirație pozitivistă –, bazată pe cercetările filologice sistematice. În urma activității desfășurate de Ferenczi Zoltán s-a putut transforma în mod semnificativ noțiunea contemporană a ediției critice. Publicația periodică *Petőfi-Múzeum* [Muzeul Petőfi], apărută începând cu anul 1888, și redactată împreună cu Csernátoni Gyula și Korbuly József, reprezentă – alături de revistele specializate în prezentarea operei lui Cervantes sau Molière, redactate în spirit asemănător – una dintre primele publicații ale științei literaturii europene, unde au apărut documente filologice și comentarii fundamentale concentrate asupra unui singur poet național proeminent. La început, periodicalul *Petőfi-Múzeum* a fost un fel de variantă specializată a

revistei intitulate *Összehasonlító Irodalomtörténelmi Lapok* (Acta Comparationis Litterarum Universarum, Jurnal de Literatură Comparată), iar argumentul decisiv al lansării sale a fost dat de interesul intensiv asupra operei lui Petőfi, precum și de mulțimea articolelor de specialitate publicate în *Összehasonlító Irodalomtörténelmi Lapok*, referitoare la răsunetul internațional al operei lui Petőfi.

Însă, în cazul lui Ferenczi Zoltán putem afirma că nu doar activitatea sa literară-filologică este însemnată, întrucât el a publicat și cea dintâi monografie vastă a artei dramatice din Cluj, care în multe privințe reprezintă sursa fundamentală a istoriei teatrului din Transilvania, din secolul al XIX-lea. În regiunea central-est europeană prelucrarea și prezentarea aprofundată a culturii teatrale a unui singur oraș, bazată atât pe manuscrise, cât și pe tipărituri, a fost considerată o realizare deosebită.

În rândul generației de savanți care se leagă de Ferenczi Zoltán, **Gyalui Farkas** (1866–1952) a fost cel care a obținut rezultate recunoscute și pe plan internațional, chiar înainte de Primul Război Mondial și de mutarea forțată a universității la Szeged.

Pe baza documentării efectuate în cadrul bibliotecilor franceze, austriece, germane, elvețiene, engleze, belgiene și olandeze, **Gyalui** a reușit să publice un studiu fundamental de biblioteconomie, pe baza căruia a organizat sistemul de bibliotecă al Bibliotecii Universitare din Cluj, cu eficacitate și temeinicie. Datorită, pe de o parte, acestui profesionalism și a rezultatelor științifice publicate, pe de altă parte datorită activității didactice desfășurate în domeniul biblioteconomiei, Gyalui Farkas a fost ales membru al Institutului Internațional de Bibliografie cu sediul la Bruxelles.

*Gyalui Farkas
(1866–1952)*

Școala clujeană de etnografie

Autor: Keszeg Vilmos

Herrmann Antal (1851–1926)

Prima specializare în etnografie de la Universitatea Maghiară din Cluj, înființată în 1872, a apărut datorită activității remarcabile desfășurate în perioada 1898–1919 de către Herrmann Antal, în calitate de cadru didactic asociat. Herrmann Antal, originar din Brașov, a studiat la Viena, la Cluj și la Budapesta, iar în timpul studiilor sale de la Cluj în domeniul istoriei literaturii germane, a fost influențat de interesul lui Meltz Hugo pentru folcloristică. A inițiat în 1887 fondarea primei reviste etnografice, intitulată *Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn*, iar datorită rezultatelor științifice publicate în limba germană s-a manifestat un mare interes față de revistă. Mai târziu, în 1881 el a pregătit înființarea Societății Maghiare de Etnografie împreună cu Hunfalvy Pál. Societății înființate în 1889 i s-au alăturat în curând cinci sute de membri interesați, iar până astăzi aceasta reprezintă cel mai important forum al cercetării diferitelor regiuni etnografice, ale națiunilor și culturii populare. În perioada 1883–1921 Herrmann Antal a fost profesor la institutul superior de pregătire a învățătorilor de la Buda. Începând cu semestrul al doilea al anului universitar 1897–1898 a anunțat predarea etnografiei generale și autohtone la Catedra de Filosofie, Limbi și Istorie a universității clujene. Herrmann Antal

a predat timp de 43 de semestre la Cluj, pe parcursul anilor a predat în total 93 de cursuri. Inițiativa lui a fost deschizătoare de drumuri. Herrmann Antal și-a ținut prelegerea introductivă, cu titlul *A néprajzról* [Despre etnografie], în 8 martie 1898. Intenția autorului a fost introducerea în tendințele etnografiei europene și prezentarea popoarelor Transilvaniei. La Cluj, la Buda și la Szeged a fost formată de către Herrmann Antal generația care în prima jumătate a secolului XX a efectuat cercetări ample, a scris primele sinteze ale culturii populare, a înființat și a coordonat primele instituții universitare și de cercetare, precum și primele muzeu etnografice (Györffy István, Viski Károly, Szendrey Zsigmond, Istvánffy Gyula, Banner János, Bálint Sándor, Bíró Lajos, Tologdy János, Romulus Vuia, Csűri Bálint, Kelemen Lajos, Mészöly Gedeon, Seprődi János).

Cercetările și cursurile sale au atras atenția publicului asupra culturii populare ale etniilor din Transilvania (români, sași, armeni). Cercetările sale etnografice asupra etnicilor țigani au început în anul 1886. *Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn* s-a transformat într-o revistă care a urgentat cunoașterea și publicarea folclorului țiganilor.

Școala clujeană de istorie

Autor: Toth Szilárd

Școala de istorie formată în jurul lui Szabó Károly și Szádeczky-Kardoss Lajos

Primul corp profesoral al Facultății de Filosofie, Litere și Istorie din cadrul Universității Clujene a fost alcătuit din zece cadre didactice, dintre care doi au fost filozofi, trei filologi moderni, doi filologi clasici, precum și trei istorici. În cele din urmă, istoricii Szabó Károly, Ladányi Gedeon și Finály Henrik au înființat școala de istorie a universității clujene. Datorită faptului că la început, în cadrul universității au funcționat trei catedre, s-au format și trei școli de istorie în cadrul instituției.

Szabó Károly (1824–1890) a fost primul profesor al **Catedrei de istorie maghiară**. Interesul lui s-a îndreptat mai întâi spre cariera juridică. A studiat drept la Késmárk (Kežmarok, Slovacia), iar după absolvirea studiilor a fost numit practicant de drept tot în acest oraș. A participat la Revoluția Maghiară din 1848–49 și a fost ridicat la rangul de locotenent-major. Între anii 1850 și 1855 a sistematizat arhiva Teleki, după care a fost profesor la gimnaziul reformat din Nagykőrös. În 1858 a fost ales membru corespondent al Academiei Maghiare de Științe, iar în 1871 a fost ales membru titular al Academiei. În 1859 a fost ales de adunarea constituantă a Societății Muzeului Ardelean în funcția de bibliotecar al societății. În acest an s-a mutat la Cluj, și de aici înainte și-a extins activitatea de cercetare asupra bibliografiei maghiare vechi. În 1873 a fost numit la Catedra de istorie maghiară a Universității din Cluj. În cursul anului

universitar 1882–1883 a îndeplinit funcția de rector al universității. Dintre lucrările sale științifice se remarcă cele patru volume ale cărții intitulate *Magyarország történetének forrásai* [Izvoarele istoriei Ungariei], al patrulea volum al cărții *Erdélyi Erdélyi történelmi adatok* [Datele istorice ale Transilvaniei], primele trei volume ale *Székely oklevélétár* [Diplomatariul secuiesc], (al patrulea volum a fost editat împreună cu Szádeczky-Kardoss Lajos), și primele patru volume ale *Régi Magyar Könyvtár* [Biblioteca Maghiară Veche]. Aceste cărți sunt indispensabile și în prezent pentru cercetătorii perioadelor respective. Dat fiind faptul că Szabó Károly a fost profesorul universității clujene pentru o perioadă relativ scurtă, a reușit să pună numai bazele școlii clujene maghiare de istorie. Realizarea obiectivelor școlii se leagă de fapt de numele lui Szádeczky-Kardoss Lajos.

O dată cu moartea lui Szabó Károly, survenită în 1890, **Szádeczky-Kardoss Lajos** (1859–1935) a fost numit șeful Catedrei de istorie maghiară, pe postul devenit vacant.

Szádeczky-Kardoss Lajos a urmat studiile universitare la Budapesta și Viena, în 1881 a obținut diploma de profesor preuniversitar la specializarea istorie-latină, iar în 1882 a obținut diploma și titlul de doctor în filosofie. A fost angajat în calitate de funcționar la Biblioteca Universitară din Budapesta, dar alături de activitățile aferente postului s-a preocupat și de cercetări de istorie maghiară. În 1883, a predat în calitate de cadru didactic asociat la Universitatea din Budapesta, iar în 1891 a fost numit profesor universitar la Catedra de istorie maghiară din cadrul universității clujene. În cursul anilor petrecuți la Cluj, Szádeczky-Kardoss Lajos s-a preocupat de istoria Transilvaniei și mai cu seamă de istoria secuilor, de etnogeneza și legăturile de

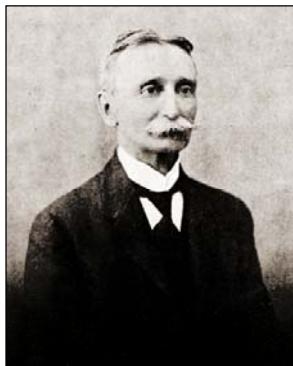
Szádeczky-Kardoss Lajos
(1859–1935)

rudenie ale hunilor-secuilor-maghiarilor, precum și de personalitatea istorică a principelui Rákóczi Ferenc al II-lea. În anul 1895 a fost membrul expediției organizate de Zichy Jenő, în Caucaz, Asia Centrală. Deoarece Szádeczky a fost un dactilograf excelent, el a întocmit înregistrările istorice și studiile etnografice ale expediției, totodată a scris și un jurnal de călătorie. Mai târziu a participat la călătorii de studii în Turcia (1903), după care a cercetat în arhivele lituaniene (Vilnius), române și polone. A publicat nenumărate volume de documente istorice, el a fost redactorul volumelor *Székely oklevélétár* [Diplomatariul secuiesc], și coredactorul revistei de specialitate de istorie, *Századok* [Secole], care apare regulat și în prezent. A dispus de întinse relații profesionale internaționale, activitatea sa științifică a fost cunoscută și recunoscută nu numai în țară, dar și în străinătate. În 1888 a fost ales membru corespondent al Academiei Maghiare de Științe, iar în 1909 a devenit membru titular al acesteia. Dintre discipolii săi se disting Kelemen Lajos și Veress Endre. În 1919 se refugiază în Ungaria împreună cu ceilalți profesori și studenți ai Universității din Cluj, unde și-a continuat activitatea în cadrul universității mutate la Szeged, până la pensionarea din 1930. Printre operele sale remarcabile putem să le enumerăm pe următoarele: monografia apărută în 1927, intitulată *A székely nemzet története és alkotmánya* [Istoria și constituția națiunii secuiești], care este rezultatul mai multor decenii de cercetare; opera *Székely oklevélétár* [Diplomatariul secuiesc] care a fost inițiată de Szabó Károly, și a fost continuată de Szádeczky-Kardoss Lajos, (volumul al IV-lea a fost redactat în colaborare cu Szabó Károly, iar următoarele trei volume au fost redactate numai de către Szádeczky-Kardoss Lajos); sau cartea intitulată *A székely határőrség szervezése 1762–64-ben* [Organizarea regimentelor grănicerești secuiești între anii 1762-64]. Din această perspectivă, putem afirma că bazele cercetării la nivel academic a istoriei secuilor au fost puse de Szádeczky-Kardoss Lajos.

Școala de istorie formată în jurul lui Márki Sándor

Primul profesor al **Catedrei de istorie universală** a fost **Ladányi Gedeon** (1824–1886). Ladányi Gedeon s-a pregătit să urmeze o carieră de preot reformat. A participat la Revoluția Maghiară din 1848–49, de unde s-a reîntors cu decorații militare. În anul 1860 a fost numit profesor al Academiei de drept din Debrecen, la catedra de istoria și constituția Ungariei. Principala activitate a acestei catedre o constituia și predarea istoriei universale la Gimnaziul Superior. În 1872, a fost ales membru corespondent al Academiei Maghiare de Științe. Tot în acest an a fost numit profesor universitar la Catedra de istorie universală de la Universitatea din Cluj. Starea sa de sănătate s-a agravat treptat și a murit la Cluj în 1886. La 31 octombrie 1887 colegul său, Szabó Károly, i-a ținut discursul comemorativ la Academia Maghiară de Științe. Ladányi Gedeon a petrecut la catedra universității clujene și mai puțin timp decât Szabó Károly. Așadar și Ladányi a reușit doar să pună bazele școlii clujene de istorie universală. La Catedra de istorie universală, alături de Ladányi Gedeon, a mai predat în 1886 și **Lánczy Gyula** (1850–1911). Însă Lánczy a fost unul dintre cadrele didactice care au predat la Cluj cu intenția de a se transfera ulterior la Universitatea din Budapest. A fost profesorul universității clujene doar cinci ani, fiind numit profesor universitar de istorie universală la Universitatea din Budapest. Așadar putem spune că fondatorul propriu-zis al școlii clujene de istorie universală a fost Márki Sándor.

Márki Sándor (1853–1925) a fost numit profesor la Universitatea din Cluj în 1892, la Catedra de istorie universală. Deja din tinerețe a fost serios preocupat de cercetarea istoriei și avea mare erudiție în domeniu: la vîrsta de 14 ani a scris o scurtă istorie a județului Bihor, pe care a reușit să o publice prin negarea vârstei sale reale. A urmat studiile universitare în perioada 1872–1875 la Universitatea din Budapest, unde a avut un rol activ în viața studențească: a fost secretarul, iar mai târziu vicepreședintele cercului studențesc științific și politehnic. În 1876 obține diploma de profesor preuniversitar.

Márki Sándor
(1853–1925)

Începând cu 1877 a fost profesor de istorie la Arad, în 1878 a obținut diploma de doctor, și începând cu 1886 a predat la gimnaziul din Sectorul VII din Budapesta. Începând cu 1888 a devenit cadru didactic asociat al Universității din Budapesta. În 1891 a concurat pentru postul vacanță de profesor al Catedrei de istorie maghiară de la Universitatea din Cluj, dar până la urmă, pe postul respectiv a fost numit prietenul său, Szádeczky-Kardoss Lajos. În anul următor, Márki a revenit la Cluj, unde a fost numit profesor al Catedrei de istorie universală. Márki Sándor a devenit unul dintre cei mai proeminenți istorici ai universității clujene. Acest statut este dovedit, între altele, și prin faptul că în 1896–1897 a ocupat funcția de decan al Facultății de Filosofie, Litere și Istorie, iar în perioada 1914–1915 a fost rector al universității. În 1892 a fost ales membru corespondent al Academiei Maghiare de Științe. A fost membru fondator al Asociației Geografice Maghiare (1872), începând cu 1893 a fost membru corespondent, iar de la 1896 a fost membru onorific. A ținut prelegeri la nenumărate conferințe naționale și internaționale, a fost un orator renomăt, respectat și iubit de studenții săi.

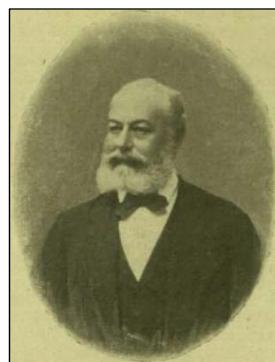
După Primul Război Mondial, Universitatea Regală Maghiară „Franz Josef” din Cluj s-a mutat la Budapesta, apoi la Szeged. Începând cu 1921, și până la moartea survenită în 1925, Márki Sándor a fost șeful de catedră al Institutului de Istorie Medievală din cadrul Universității Regale Maghiare „Franz Josef” din Szeged. Moștenirea lui valoroasă se află în arhiva manuscriselor Bibliotecii Universității din Szeged. Realizările științifice ale lui Márki Sándor au fost multilaterale, dar în ultimii ani activitatea lui este apreciată mai ales pentru lucrările sale referitoare la istoria universității. Alături de lucrările intitulate *A M. Kir. Ferencz József-tudományegyetem története 1872–1922* [Istoria Universității Regale Maghiare „Franz Josef” din Cluj, 1872–1922], precum și *A háború első éve a*

Kolozsvári M. Kir. Ferencz József Tudományegyetemen [Primul an al războiului la Universitatea Regală Maghiară „Franz Josef” din Cluj], care se focalizează strict asupra istoriei universității, ne-a lăsat moștenire aproape 6000 de pagini de jurnal, și 9088 de scrisori, care conțin o mulțime de informații cu valoare de sursă, referitoare la viața cotidiană a universității clujene și a societății clujene din perioada dualistă. Jurnalele lui Márki Sándor sunt în curs de publicare¹, și din perspectiva celor 100 de ani ne arată într-o altă lumină Clujul și universitatea din epoca dualistă. Este la fel de importantă monografia în trei volume intitulată *II. Rákóczi Ferenc* [Rákóczi Ferenc al II-lea], cartea intitulată *Arad vármegye és Arad szabad királyi város története* [Istoria Comitatului Arad și a orașului liber regal Arad], sau *Az 1848–49-évi szabadságharc története* [Istoria Revoluției Maghiare din 1848–49]. Pe lângă acestea, Márki Sándor a reînnoit și metodologia predării istoriei în limba maghiară, și ca profesor cu un remarcabil simț didactic este cel mai popular autor de manuale de istorie pentru învățământul preuniversitar. Timp de trei decenii, liceenii au învățat din manualele de istorie scrise de Márki Sándor.

Formarea școlii clujene de arheologie

A treia catedră de istorie înființată la Universitatea din Cluj a fost **Catedra de științe auxiliare ale istoriei**, din care s-a format mai târziu școala clujeană de arheologie. În 1872 **Finály Henrik** (1825–1898) a fost numit profesor universitar în fruntea catedrei.

Interesul lui Finály Henrik s-a îndreptat mai întâi către științele reale: începând cu 1841 a urmat studii de inginerie la Viena, pe lângă aceasta a studiat și matematică superioară și astronomie. Si el a participat la Revoluția

Finály Henrik (1825–1898)

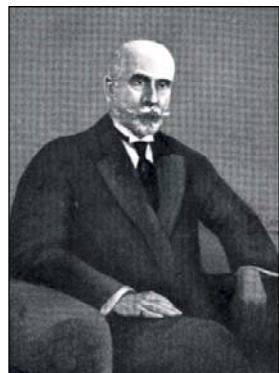
¹ Primele două volume au apărut sub coordonarea lui Erdész Ádám: *Márki Sándor naplói, I.* (1873–1892), Gyula, 2015, *Márki Sándor naplói II.* (1893–1903), Gyula, 2018.

Maghiară din 1848–49, de unde s-a reîntors cu decorații militare. În 1852 a acceptat funcția de director al școlii inferioare de comerț din Cluj, apoi în 1852 a devenit profesorul Gimnaziului romano-catolic din Cluj. În 1856 a fost ales secretar al Asociației Economice din Transilvania, iar în 1858 a fost ales membru corespondent al Academiei Maghiare de Științe. În 1863 a fost ales în funcția de director al Colecției de Numismatică și de Antichități a Societății Muzeului Ardelean. Datorită experiențelor sale diversificate, în 1872 a fost numit profesor universitar la Catedra de științe auxiliare ale istoriei, în cadrul universității clujene. În semn de recunoaștere a activității sale științifice, a fost numit rector al universității în anul universitar 1876–1875, iar în anii universitari 1876–77 și 1887–88 a ocupat funcția de decan al Facultății de Filosofie, Litere și Istorie. Una dintre cele mai însemnate dintre operele sale este *Az ókori súlyokról és mértékekről* [Despre greutățile și măsurile folosite în antichitate], care reflectă interesul față de științele reale, dar multilateralismul lui Finály Henrik este dovedit de opera sa monumentală, intitulată *A latin nyelv szótára* [Dicționarul limbii latine].

După moartea lui Finály Henrik s-a restructurat Catedra de științe auxiliare ale istoriei, și a fost înființată **Catedra de arheologie**,

în fruntea căreia a fost numit în anul 1899
Pósta Béla (1862–1919).

Acest eveniment poate fi considerat momentul de înființare al școlii clujene de arheologie. Pósta Béla avea intenția să urmeze o carieră juridică, dar și-a dat seama că se interesează mai mult de cercetarea perioadei romane, așadar s-a alăturat grupului de discipoli ai profesorului-arheolog Torma Károly. De la

Pósta Béla (1862–1919)

sfârșitul anului 1885 a lucrat ca funcționar la Muzeul Național Maghiar. Dar nu s-a preocupat numai de studierea perioadei romane. Cercetările științifice ale lui Pósta Béla s-au extins asupra perioadei migrației popoarelor, a descălecatalui maghiarilor și a

Evului Mediu maghiar. Lucrările sale științifice referitoare la numismatică și sigilografie, studiile din domeniul heraldicii certifică erudiția lui istorică. Cercetările lui de situri arheologice s-au extins la toate ramurile arheologiei de atunci și viitoare. Nu-i de mirare că contele Zichy Jenő l-a invitat să participe la a treia expediție în Asia (1897–1898). Rezultatele expediției au fost prezentate de Pósta Béla în 1905 sub titlul *Régészeti tanulmányok az orosz földön* [Cercetări arheologice pe pământ rusesc]. După reîntoarcere, în 1899, a fost numit profesor în fruntea Catedrei de arheologie, recent înființate în cadrul Universității din Cluj. În același timp a fost și directorul Colecției de Numismatică și de Antichități a Societății Muzeului Ardelean. Datorită activității sale remarcabile s-a creat școala clujeană de arheologie. Dintre operele sale amintim: *Zichy Jenő gróf kaukázusi és középázsiai utazásai* [Călătoriile contelui Zichy în Caucaz și Asia Centrală], *Régészeti tanulmányok az orosz földön* [Cercetări arheologice pe pământ rusesc] sau *Baranya vármegye története az őskortól a honfoglalásig* [Istoria Comitatului Baranya din preistorie până la cucerirea maghiară].

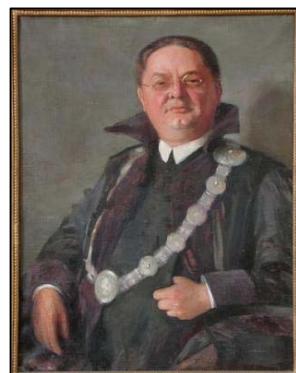
Formarea școlii clujene de istoria culturii

În continuare, este demn de menționat că la Cluj s-a format și o școală de istorie a culturii, înființată de **Vajda Gyula** (1883–1909) și **Erdélyi László** (1868–1947). Catedra de istorie a culturii a fost înființată în 1896 în cadrul Universității din Cluj, după ce, la data de 18 august, Vajda Gyula a fost numit profesor universitar de istoria artei. Inițial, Vajda Gyula a pornit pe o carieră teologică, iar în 1868 a fost hirotonit. În 1873 a obținut diplomă de profesor de istorie și geografie de la Universitatea din Budapesta. În 1880 a obținut calificarea de cadru didactic asociat la Budapesta în domeniul istoriei culturii în Era Arpadiană, iar începând cu 1883 Vajda Gyula a predat istoria culturii în calitate de cadru didactic asociat la Universitatea din Cluj. Din punctul de vedere al istoriei culturii maghiare nu este neglijabil că prima catedră de istorie a artei a fost

înființată în 1896, în cadrul Universității din Cluj. Dintre operele fundamentale ale lui Vajda Gyula se remarcă următoarele titluri: *Városaink befolyása a közműveltségre*, [Influența orașelor noastre asupra culturii]; *A Váradi Regestrum (1209–1235)* [Registrul de la Oradea (1209–1235)]; *Magyar műveltségtörténeti kútfők ismertetése és bírálata* [Prezentarea și critica surselor de istoria culturii maghiare]; *Erdély viszonya a portához és a római császárhoz, mint magyar királyhoz a nemzeti fejedelemség korában* [Relația Transilvaniei cu Poarta Otomană și cu împăratul roman, ca rege al maghiarilor în perioada Principatului].

Monah benedictin, **Erdélyi László** a pornit tot pe o carieră teologică, iar după moartea lui Vajda Gyula, în anul 1911 este numit profesor agregat, apoi în 1912 devine profesor universitar la Catedra de istorie a culturii. Erdélyi László a intrat în Ordinul Benedictin în 1884, și a fost hirotonit în 1891. A urmat studiile universitare între 1890 și 1892 la Universitatea din Budapesta, unde a obținut titlul de doctor universitar în 1892. A predat la Școala Superioară de la Pannonhalma, și tot acolo a deținut funcția de arhivist la arhivele congregației, și funcția de bibliotecar. În 1906 a fost ales membru corespondent al Academiei Maghiare de Științe. Principalele domenii de cercetare ale lui Erdélyi László au fost istoria societății și culturii din perioada Dinastiei Árpádiene, perioada Bătăliei de la Mohács, și istoria ordinului benedictin maghiar. Numirea în funcția de profesor universitar la Cluj a reprezentat și un semn de recunoaștere a activității sale. Dezbaterea cu arhivistul din Budapesta, Tagányi Károly, despre cele mai importante probleme legate de istoria societății maghiare din perioada Dinastiei Árpádiene poate fi considerată unul dintre momentele cheie ale carierei lui Erdélyi László. Cu prilejul acestei dezbateri, majoritatea cercetătorilor din Budapesta l-a susținut pe Tagányi, fapt care a avut drept rezultat izolarea lui Erdélyi László, astfel încât, mai târziu, acesta a devenit o fire închisă. După 1919 s-a refugiat la Budapesta, apoi la Szeged, unde și-a continuat activitatea de predare și de cercetare în calitate de director al Catedrei de Istoria Culturii.

În semn de recunoaștere a activității sale, în anul universitar 1936–1937 a fost numit rector al universității, iar în 1938, la vîrsta de 70 de ani, a fost pensionat. Dintre lucrările științifice ale lui Erdélyi László se remarcă carteia apărută în două volume, *Magyar művelődéstörténet* [Istoria culturii maghiare], și *Árpádkor: a magyar állam, társadalom, művelődés legré-gibb története 1301-ig* [Era Arpadiană: cea mai veche istorie a statului, societății și civilizației maghiare, până în 1301], și *A magyar lovagkor társadalma és művelődése: 1205–1526* [Societatea și civilizația din era cavalerilor maghiari: 1205–1526]. Vajda Gyula și Erdélyi László au fost fondatorii școlii clujene de istorie a culturii, o școală care mai târziu, în vremea lui Jakó Zsigmond, și-a trăit perioada de prosperitate.

Erdélyi László (1868–1947)

Supliment – Personalitățile proeminente ale școlilor clujene maghiare de istorie (1940–1944)

Perioada cuprinsă între anii 1940 și 1944 a fost mult prea scurtă pentru ca profesorii istorici ai universității clujene să înființeze adevărate școli de cercetare istorică. Cu toate acestea, de-a lungul celor patru ani, avem o serie de profesori distinși, care au înființat școli de cercetare mai târziu, în perioada regimului comunist, de aceea îi menționăm în această secțiune.

Școala clujeană de arheologie între anii 1940–1944

În perioada cuprinsă între anii 1940–1944 cea mai proeminentă școală clujeană de istorie a fost, probabil, școala de arheologie care a continuat tradițiile școlii de arheologie înființate de Pósta Béla. Dintre discipolii lui Pósta Béla se distinge **Roska Márton**, absolvent al universității clujene, care în anii studenției a lucrat la Colecția de Numismatică și de Antichități a Muzeului Național al Transilvaniei,

și datorită acestui fapt a fost discipolul și totodată colegul lui Pósta Béla. În 1913 a obținut calificarea de cadru didactic asociat în domeniul arheologiei preistorice. Între 1915–1917 a fost voluntar pe câmpul de luptă, iar după Primul Război Mondial a devenit asistent universitar în cadrul Institutului de Filologie Clasică al universității. Mai târziu a fost director al Muzeului Etnografic al Societății Carpatine Ardelene, apoi între 1938–1940 a predat arheologie la Universitatea din Debrecen. Prin activitatea sa științifică, a încercat să favorizeze cercetările arheologice experimentale, bazate pe fundamente teoretice (vezi, spre exemplu, volumele sale intitulate *A gyakorlati régészeti köréből* [Din domeniul arheologiei experimentale], *Az ősrégészeti kézikönyve* [Manual de arheologie preistorică] sau *Erdély régészeti repertóriuma* [Repertoriul arheologic al Transilvaniei]). Între anii 1940–44 a predat din nou la universitatea clujeană, unde, împreună cu László Gyula, **Roska** a continuat tradițiile școlii de arheologie fondate de Pósta Béla. Unul dintre rezultatele efortului comun a fost înființarea în 1944 a Catedrei de arheologie a epocii descălecătului maghiar, în fruntea căreia a fost numit **László Gyula**. În 1944 Roska Márton a plecat din Cluj, iar până la 1950 a fost profesor la Universitatea din Szeged. László Gyula a rămas la Cluj până în 1949, și a jucat un rol-cheie în organizarea culturii maghiare și a învățământului universitar în limba maghiară. În anul 1949 s-a stabilit în Ungaria, unde a fost profesor la Universitatea din Budapesta în perioada 1957–1980. Roska Márton și László Gyula au avut un rol însemnat în dezvoltarea și activitatea fructuoasă a școlii clujene maghiare de arheologie. Săpăturile arheologice coordonate de László Gyula, precum și activitatea sa științifică au contribuit în mod însemnat la cercetarea istoriei maghiare din epoca descălecătului (vezi lucrările din domeniu: *A honfoglaló magyar nép élete* [Viața descălecătorilor maghiari], *A honfoglaló magyarok művészete Erdélyben* [Arta descălecătorilor maghiari în Transilvania], *A népvándorlás lovasnépeinek ősvallása* [Religia preistorică a popoarelor de călăreți în perioada migrațiilor], *A népvándorláskor művészete Magyarországon* [Arta din perioada migrațiilor în Ungaria], A „kettős

honfoglalás" [„Dubla descălecare”]). În pofida faptului că în prezent unele teorii ale lui László Gyula sunt controversate sau necesită noi contexte de interpretare, putem afirma că el a fost una dintre cele mai proeminente personalități ale cercetării și ale arheologiei epocii descălecătorului maghiar.

Școala clujeană maghiară de istoria artei între anii 1940 și 1944

Bazele școlii clujene maghiare de istoria artei au fost puse de **Felvinczi Takács Zoltán** (1880–1964), care a fost profesor la universitatea clujeană între 1940 și 1947. A absolvit studiile liceale la Baia Mare și la Cluj, apoi a urmat studii universitare de drept la Budapesta. Între timp a început și studii de pictură la Budapesta, pe care le-a aprofundat la München, Baia Mare și Berlin. În cele din urmă a devenit istoric de artă, specializându-se mai exact în orientalistică. Din colecția lui Hopp Ferenc, el a înființat Muzeul Artelor Asiei Orientale la Budapesta, și a fost și primul director al instituției. În centrul cercetărilor sale a fost arta Orientului, totodată s-a preocupat de Dürer (despre care a scris o carte în 1909), de istoria coloniei de pictori de la Baia Mare, precum și de arta veche și nouă transilvăneană. În anii premergători Primului Război Mondial, a urmat cu o atitudine critică dezvoltarea Școlii de pictură de la Baia Mare, iar mai târziu a publicat studii fundamentale și de mare valoare referitoare la activitatea maeștrilor fondatori, Hollósy Simon și Thorma János.

Cercetările sale legate de arta transilvăneană au devenit din ce în ce mai aprofundate datorită faptului că în anul 1940 a fost numit profesor de istoria artei universale la Universitatea din Cluj. Asistentul lui universitar a fost Raoul Šorban, criticul de artă român, și prin aceasta Felvinczi Takács Zoltán a avut un rol însemnat și în formarea școlii clujene române de istoria artei. În perioada șederii în Cluj a organizat mai multe expoziții deosebit de importante, pe teme parțial transilvănești (1941), parțial orientale, asiatice (1942). În primăvara anului 1943, sub coordonarea lui Felvinczi Takács

Zoltán, a fost inaugurată galeria de artă din Parcul Central din Cluj. Totodată, în această perioadă el a avut și o activitate științifică marcantă, când i-au apărut volumele intitulate *A Kelet művészete* [Arta Orientului] (1943) și *Some premises of Islamic ornamental system* [Unele premise ale sistemului ornamental islamic] (1943). A rămas la Cluj și după 1944. În 1947 a fost expulzat de la Universitatea Bolyai din Cluj și s-a reîntors la Facultatea de Litere a Universității din Szeged, unde și-a continuat activitatea de profesor începând cu 1947, până la desființarea Catedrei de istoria artei (1950).

Școala de istorie a Transilvaniei și a bisericii, formată în jurul lui Bíró Vencel între anii 1940–1944

Școala de istorie a Transilvaniei și a bisericii se leagă de numele lui **Bíró Vencel** (1885–1962), istoric maghiar și membru al Ordinului Piarist. Și-a început studiile la gimnaziul piaristilor din Tata, apoi a intrat în Ordinul Piarist în 1900. A absolvit studiile teologice și universitare la Cluj. A devenit profesor al gimnaziului romano-catolic din Cluj, apoi a fost numit director adjunct al Academiei Tereziene de la Viena. Este ales superiorul Provinciei Piariste din România, care a fost organizată ca provincie autonomă în anul 1925, și a devenit directorul Gimnaziului din Cluj. Începând cu anul 1940 a fost numit profesor titular la Catedra de Istoria Transilvaniei și Europei de Est la Universitatea „Franz Josef” din Cluj. Tot în acest an a fost ales membru al Academiei Maghiare de Științe. A rămas la Cluj în 1944, și între 1945 și 1948 a ocupat funcția de prodecan al Universității Bolyai. A fost pensionat în 1948, iar catedra sa a fost desființată în urma reorganizării universității. Cercetările sale istorice și arhivistice s-au îndreptat asupra istoriei Transilvaniei, respectiv asupra istoriei catolicismului din Transilvania. Dintre operele sale remarcabile amintim: *Erdély története* [Istoria Transilvaniei] (1944), *Az erdélyi udvarház gazdasági szerepe a XVII. század második felében* [Rolul economic al conacului transilvănean în a doua jumătate a secolului al XVII-lea] (1945), *Az erdélyi fejedelmi hatalom fejlődése. 1542–1690* [Desvoltarea puterii principale în Transilvania].

1542–1690] (1910), *Erdély követei a portán* [Solii Transilvaniei la Poartă] (Cluj, 1921), *A kolozsvári jezsuita egyetem szervezete és építkezése a XVIII. században* [Organizarea și construcția universității iezuite din Cluj în secolul al XVIII-lea] (1945), *Bethlen Gábor és az erdélyi katolicizmus* [Bethlen Gábor și catolicismul din Transilvania] (1929). Acestea reprezintă și în prezent operele fundamentale ale istoriei Principatului Transilvaniei.

Școala clujeană de filosofie

Autor: Ungvári-Zrínyi Imre

Böhm Károly (1846–1911)

Böhm Károly este primul filosof maghiar creator de sistem filosofic (vezi: *Az ember és világa* [Omul și lumea sa] I–VI, 1883–1942).

A fost numit în 1896, la vîrsta de cincizeci de ani, șeful Catedrei de Filosofie din cadrul Universității Regale Maghiare „Franz Josef” din Cluj, și a desfășurat o activitate didactică în cadrul universității timp de cincisprezece ani, până la moartea survenită în 1911. Atât în ceea ce privește numărul operelor publicate, cât și conform însemnărilor personale ale lui Böhm, această perioadă poate fi considerată cea mai fructuoasă etapă a vieții sale. De-a lungul celor cincisprezece ani, Böhm Károly a predat șaizeci și două de cursuri de filosofie sistematică și de istoria filosofiei, dintre care unele ne-au rămas notate de studenții lui și litografiate. Cursurile sale de filosofie sistematică cuprind aproape toate domeniile esențiale ale filosofiei (propedeutică filosofică, psihologie, logică, teoria valorii, etică, estetică). Dintre cursurile sale, multe se înscriu în domeniul teoriei valorii, ca de exemplu: *Az értékelmélet alapvonalai, különös tekintettel az erkölcsstanra* [Liniile directoare ale axiologiei cu privire specială asupra eticii] (1899), *Az értékelmélet jelenlegi állása és feladata* [Situația actuală și sarcinile axiologiei] (1902), *Az értékelés eredete és fajai* [Originea și modurile valorizării] (1903), *Az értékelmélet rövid történelme* [Scurtă istorie a axiologiei] (1906), *Bevezetés az értékelméletbe* [Introducere în axiologie] (1908).

Înființarea școlii clujene de filosofie în contextul vieții spirituale maghiare se leagă de sistemul filosofic al lui Böhm Károly și de activitatea lui în calitate de profesor de filosofie. Böhm a pus în centrul activității sale problematica filosofică a valorii – problema centrală a filosofiei de la răspântia dintre secolele XIX și XX –, și creația filosofică originală. Metodologia riguroasă și construcția sistematică a filosofiei sale, precum și originalitatea sa pronunțată în punerea problemelor au avut ca efect revigorarea în rândurile contemporanilor săi maghiari și în special în rândul discipolilor săi a interesului pentru cultivarea filosofiei. Exemplul său a generat o atmosferă creatoare de stil european, pe baza căreia a luat ființă un atelier de filosofie în cadrul universității clujene. Din profesor de filosofie, el a devenit astfel un maestru veritabil, fondator de școală filosofică. În primul rând lui Böhm Károly îi revine meritul că unii dintre cei mai proeminenți studenți ai săi (Tankó Béla, Bartók György, Ravasz László, dar alături de ei, și parțial datorită lor: Makkai Sándor, Varga Béla și Tavaszy Sándor) au devenit mai târziu iluștri profesori de filosofie sau personalități ecclaziastice, lăsând în urma lor opere considerabile în domeniul filosofiei sau teologiei. La începutul carierei, aceștia s-au afirmat cu opere de interpretare și valorificare a manierei de filosofare inițiate de maestrul lor, dar au elaborat și ulterior lucrări inspirate de activitatea și personalitatea lui Böhm Károly. Făcând referire la aceste motive böhmiene comune, Kibédi Varga Sándor a fost cel care a ridicat cu exigență teoretică ideea școlii clujene de filosofie, comparând-o cu Școala neokantiană de la Baden.

Böhm Károly
(1846–1911)

Școala clujeană de fitosociologie

Autori: Ruprecht Eszter și Fenesi Annamária

Noua ramură a botanicii la Cluj, școala fitosociologică (de fitocenologie) a fost fondată în prima jumătate a anilor 1940, când Soó Rezső (1903–1980) a fost numit director al Institutului Botanic la Universitatea din Cluj.

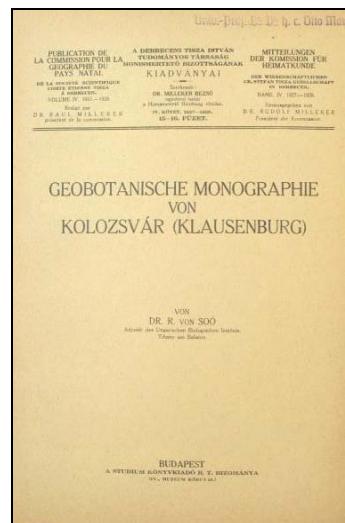
Portretul lui Soó Rezső

În perioada precedentă cercetările de botanică au fost marcate mai ales de studii de floră, taxonomie, anatomie și morfologie a plantelor. Astfel, noua concepție, al cărei obiect de studiu a fost fitocenoza (asociația vegetală), o unitate mai mică în cadrul bioamelor, revigorează cercetările de botanică de la Cluj. Obiectivul de bază al fitosociologiei în acea vreme a fost descrierea și cartarea asociațiilor vegetale.

Născut la Odorheiu Secuiesc, Soó și-a continuat studiile la Budapesta, după care și-a început cariera științifică în Ungaria. Era atras de noile concepții asupra vegetației cu care s-a întâlnit pe parcursul studiilor în diferite țări europene și prin colaborări științifice. A fost fondatorul școlii fitosociologice Zürich-Montpellier în Ungaria și a început studiul sistematic al asociațiilor vegetale din Ungaria. În anul 1927 publică *Geobotanische Monographie von Kolozsvár (Klausenburg)*, care este prima monografie în domeniul geobotanicii (fitosociologiei) din Bazinul Carpathic.

Acest studiu poate fi considerat un important promotor al cercetărilor despre vegetație pe care le realizează în perioada petrecută la Cluj (între anii 1940 și 1944). În această perioadă el inițiază descrierea asociațiilor vegetale din Ținutul Secuiesc, Câmpia Transilvaniei, Munții Meseș, Munții Rodnei și Câmpia Someșului. Rezultatele acestor studii au fost publicate în volumele: *A Székelyföld növényszövetkezeteiről*, 1944 [Asociații vegetale din Ținutul Secuiesc], *Les association végétales de la Moyenne-Transylvanie*, 1949–1951 [Asociații vegetale din Câmpia Transilvaniei], *Kolozsvár és környékének növénytársulásai*, 1947 [Asociații vegetale din împrejurimile Clujului]. Până în prezent, aceste monografii reprezintă importante surse pentru cercetătorii implicați în studii de vegetație în aceste regiuni ale Transilvaniei. În anii petrecuți la Cluj îndeamnă un șir de asistenți și studenți către noile concepte de fitosociologie, de exemplu pe Csűrös István (Ștefan), Balázs Ferenc, Hargitai Zoltán, Nyárády Antal, Szűcs Lajos. Cariera științifică a lui Soó Rezső se continuă la Debrecen, apoi la Budapesta și devine din ce în ce mai diversificată. Cele mai mari aprecieri în Ungaria îl revin pentru publicațiile *Növényföldrajz*, 1945 [Fitogeografie], *A magyar növényvilág kézikönyve*, 1951 [Determinatorul florei din Ungaria], pe care l-a publicat împreună cu Javorka Sándor, *Fejlődéstörténeti növényrendszertan*, 1953 [Botanică sistematică evolutivă] și *A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve*, 1964–1980 [Sistematica și biogeografia florei și vegetației din Ungaria].

Dintre discipolii lui Soó Rezső din Transilvania, Csűrös István (1914–1998) (Fig. 3) a dus mai departe concepția fitosociologiei și a

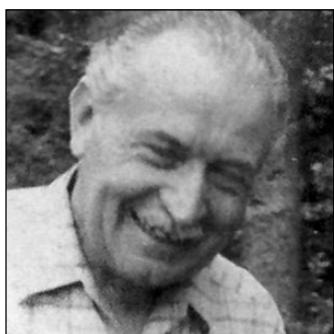

*Prima monografie
în domeniul geobotanicii
din Bazinul Carpatic*

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

continuat studiul asociațiilor vegetale din România începând cu anul 1946.

Csűrös a semnalat pentru prima dată multe asociații vegetale din țară, și chiar a descris mai multe asociații. În afara cercetărilor fitocenologice, a cultivat și floristica, sistematica, fitogeografia și ecologia vegetală, fiind un botanist multilateral. A fost colaborator la monografia Flora RPR/RSR. Cercetările lui au vizat flora și

Portretul lui Csűrös István

vegetația Câmpiei Transilvaniei, a Munților Apuseni și a Curburii Carpatice, publicând multe articole și volume științifice, dar și de popularizare a științei. Dintre acestea menționăm *A Mócvidék legfontosabb mezőgazdasági kérdései*, 1953 [Problemele de bază ale agriculturii din Țara Moților], *Excursii în Munții Retezat*, 1971, *Az Erdélyi Mezőség élővilágáról*,

1973 [Despre speciile spontane din Câmpia Transilvaniei], *Az Erdélyi-medence növényvilágáról*, 1974 [Despre flora Depresiunii Transilvaniei].

Etapa 3

**Universitatea din Cluj/
Universitatea „Regele Ferdinand I“/
Universitatea Babeş-Bolyai
din Cluj-Napoca (1919–2019).
Şcoli de știință/academice
la universitatea românească
(1919-2019)**

Școala clujeană de matematică și informatică

Coordonator: Adrian Petrușel

**Autori: Octavian Agratini, Florian Boian,
Andrei Mărcuș, Horia F. Pop, Grigore Sălăgean**

I. Origini. Începuturile. Consolidarea

Școala clujeană de Matematică de după 1919 își trage seva din entuziasmul și implicarea deosebită a matematicienilor din vechiul Regat, în special a celor din București și Iași, dar mai ales din dorința intelectualilor români din toate provincile românești de a dovedi că se poate realiza la Cluj un învățământ superior românesc de nivel european.

Matematica românească din vechiul Regat se baza pe câteva instituții create la sfârșitul secolului al XIX-lea, dintre care amintim: Universitatea din Iași (1860), Universitatea din București (1864) și Academia Română (1866). Mai mult, matematica românească a avut norocul că un număr important de matematicieni tineri și foarte patrioți, școliți la Paris – capitala matematicii mondiale din acea vreme – să se întoarcă în țară cu dorința de a face din România un pol important al matematicii în Europa. Tot acum, un număr de 10 profesori-ingineri de la Școala Națională de Poduri și Șosele (viitoarea Școală Politehnică) din București înființează în 1895 „Gazeta Matematică”, revistă de matematică dedicată învățării la nivel înalt a matematicii de către elevi, studenți și profesori. În 1909, redactorii Gazetei înființează „Societatea Gazeta Matematică”, cea

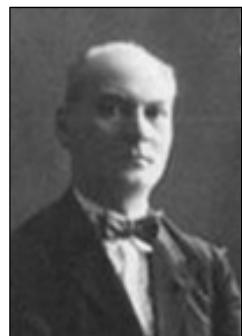
Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

care mai târziu se va transforma în „Societatea de Științe Matematice din România” (SSMR). Aceasta organizează prima Olimpiadă Internațională de Matematică în 1959 la Brașov. Ca un arc peste timp, o nouă ediție a celei mai populare competiții internaționale de matematică pentru elevi (OIM) s-a desfășurat în 2018 la Cluj-Napoca.

Pe de altă parte, până în 1919, la Universitatea maghiară „Francisc Iosif” din Cluj, în cadrul Facultății de Matematică și Științe Naturale au activat, printre alții, matematicieni de talie mondială cum ar fi Gyula Vályi, Lipót Klug, Lajos Schlesinger, Lipót Fejér, Frigyes Riesz, Alfréd Haar, toți cu contribuții remarcabile în cercetarea științifică de top din matematică.

Prin contribuțiiile la organizarea învățământului și cercetării științifice de matematică precum și prin rezultatele profunde și de mare ecou internațional obținute, Gheorghe Țițeica, Dimitrie Pompeiu și Traian Lalescu sunt, fără putință de tăgadă, fondatorii de drept ai Școlii Românești de Matematică. La acea vreme, Gheorghe Țițeica era membru al Academiei Române și decan al Facultății de Științe din București, Dimitrie Pompeiu era membru corespondent al Academiei Române, deținând (ceva mai târziu) și funcția de președinte al Camerei Deputaților, iar Traian Lalescu tocmai publicase prima carte din lume asupra teoriei ecuațiilor integrale. Toți acești ctitori ai Școlii de Matematică din România s-au implicat activ în dezvoltarea matematicii și dincolo de Carpați. Gheorghe Țițeica a fost membru în Comisiunea Universitară de la Universitatea din Cluj, cea care a avut sarcina de a gestiona concursul de ocupare a primelor posturi din nou înființata universitate românească. Astfel au fost angajate primele cadre didactice: Nicolae Abramescu, Aurel Angelescu și Gheorghe Bratu. Profesorul Dimitrie Pompeiu a primit sarcina să coordoneze activitatea de organizare a secției de matematică, iar Traian Lalescu a fost primul rector al Școlii Politehnice din Timișoara în 1920.

Așa cum am menționat mai sus, de organizarea secției de Matematică s-a ocupat profesorul Dimitrie Pompeiu, cel care va face o navetă lunară la Cluj timp de 12 ani. „*La Universitatea din Cluj s-a dezvoltat spiritul de muncă colectivă, semn contemporan al activității științifice. [...] Meritul cel mare în buna organizare a Secției matematice la Cluj îl are profesorul D. Pompeiu, care a știut să învingă greutățile începutului, făcând sacrificii mari, ca acela de a veni lunar la Cluj, timp de 12 ani de zile, să facă cursuri*”, scria mai târziu Petre Sergescu în volumul „Matematica la români”.

*Dimitrie Pompeiu
(1873-1954)*

Secția de Matematică a Facultății de Științe și-a început activitatea în 1919 în următoarea structură:

- Analiza matematică, cu Seminarul de matematici: Titular al catedrei și director al seminarului: Gheorghe Bratu, profesor agregat. O parte a cursului a fost suplinită în semestrul al II-lea de profesor agregat Aurel Angelescu.
- Mecanică rațională: Catedră ocupată, prin detașare, de Dimitrie Pompeiu, profesor titular la Universitatea din București, și suplinită de Alexandru Petrescu.
- Teoria funcțiilor: Titular al catedrei și director al Seminarului de Geometrie, Aurel Angelescu, profesor agregat : asistent Nicolae Niculescu.
- Geometrie descriptivă: Titular al conferinței Gheorghe Nichifor, suplinit prin Nicolae Abramescu, conferențiar.
- Algebră: Titular al conferinței Nicolae Abramescu, conferențiar.

Pentru o bună organizare a activității didactice și de cercetare științifică se înființează: Seminarul de Matematici (coordonat de Dimitrie Pompeiu, după modelul seminariilor de cercetare de la Paris), Seminarul de Mecanică și Geometrie (director Aurel Angelescu) și Observatorul Astronomic (director Gheorghe Bratu).

În anul școlar 1923-1924 personalul didactic era format din Dimitrie Pompeiu (Analiză superioară și director al Seminarului de

Matematici), Aurel Angelescu (Teoria funcțiilor și director al Laboratorului de Mecanică și Geometrie), Gheorghe Bratu (Calcul diferențial și integral), Theodor Angheluță (Algebră superioară) și George C. Iuga (Matematici generale), Nicolae Abramescu (Geometrie descriptivă), Gheorghe Demetrescu (Astronomie și director al Observatorului Astronomic), Ioan Curea (asistent), Ioan Armeanca (preparator).

În iunie 1924 absolveau specializarea Matematică primii studenți. Fotocopia de mai jos a tabloului primilor licențiați în matematici de la Facultatea de Știinte din Cluj cuprindea patru absolvenți (V. Mioc, I. Curea, I. Armeanca și I. Maxim) și nouă profesori: Dr. N. Abramescu, Dr. Th. Angheluță, Dr. Gh. Demetrescu, Dr. Gh. Bratu, Dr. A. Angelescu, Dr. A. Teodosiu, Dr. V. Desmireanu, Dr. G. Iuga și (în centru) Dr. D. Pompeiu.

De foarte mare importanță pentru dezvoltarea și consolidarea secției de Matematică de la Universitatea din Cluj este anul 1926, când este angajat Petre Sergescu, în calitate de conferențiar, la

Catedra de Geometrie Analitică. Din anul universitar 1927-1928, Petre Sergescu devine profesor agregat de Geometrie analitică și diferențială, suplinind, de asemenea și conferința de Analiză matematică.

Alături de Dimitrie Pompeiu, Petre Sergescu se implică activ în activitatea secției de matematică și a Seminarului de Matematici, al cărui secretar devine. Relațiile lui internationale, în special cu lumea matematică franceză și cea poloneză (două dintre cele mai puternice școli de matematică de pe continent, din acea vreme) vor marca în mod profund și decisiv dezvoltările ulterioare ale școlii matematice clujene. Au conferențiat atunci la Cluj, invitați fiind în cadrul Seminarului de Matematici, nume importante ale matematicii mondiale, dintre care îi amintim pe: W. Blaschke (Hamburg), E. Bompiani (Roma), E. Borel, E. Cartan și A. Denjoy (Paris), B. Hostinsky (Bruno), J. Karamata (Belgrad), P. Montel (Paris), C. Kuratowski (Varșovia), S. Mandelbrojt (Clermont Ferrand), A. Reymond (Lausanne), W. Sierpinski (Varșovia), V. Volterra (Roma).

Alături de fondatorii Școlii Românești de Matematică (Dimitrie Pompeiu, Gheorghe Țiteica și Traian Lalescu), Petre Sergescu a reușit să facă să funcționeze la Cluj toate instituțiile și instrumentele necesare desfășurării unei activități științifice de nivel mondial: seminarii de cercetare, reviste de specialitate, organizarea de congrese și conferințe, colaborări naționale și internaționale, antrenarea tinerilor în cercetarea științifică, preocuparea pentru didactica și istoria matematicii.

La 1 octombrie 1920 se înființează în cadrul Universității din Cluj, Institutul de Astronomie, institut ce-și va schimba apoi denumirea în Observatorul Astronomic. Această instituție, coordonată la început de Gheorghe Bratu, iar apoi de Gheorghe Demetrescu, a avut un rol extraordinar de important în coagularea cercetărilor științifice în domeniul Astronomiei.

*Petre Sergescu
(1893-1954)*

Un moment important în consolidarea vieții științifice din cadrul Facultății de Științe este înființarea revistei „Mathematica”, anunțată în Anuarul Universității din Cluj din anul academic 1928-1929. Aceasta apare în anul universitar 1929-1930 cu primele două volume, volume ce s-au bucurat de o excelentă primire în lumea științifică internațională, care lăuda „*sa belle tenue scientifique*” (minunata ei înfățișare științifică). În primul număr al revistei au publicat personalități de prim plan ale lumii matematice naționale și internaționale, dintre care amintim pe: D. Pompeiu, Gh. Moisil, M. Nicolescu, O. Onicescu, P. Montel, W. Sierpinski, E. Cartan, M. Fréchet, H. Lebesgue, N. Luzin, J. Dieudonné, E. Picard, V. Volterra, J. Hadamard și mulți alții. Peste 350 de exemplare din volumul I și volumul II au fost trimise la numeroase biblioteci universitare din lumea întreagă, revista „Mathematica” intrând în forță în circuitul științific internațional. De buna activitate a revistei răspunde un comitet de conducere format din Gheorghe Țiteica (București) și Dimitrie Pompeiu (București și Cluj) (Directori); N. Abramescu (Cluj), A. Angelescu (București), Th. Angheluță (Cluj), Gh. Bratu (Cluj), A. Davidoglu (București), D. V. Ionescu (Cluj), O. Onicescu (București), C. Popovici (Iași), S. Sanielevici (Iași), S. Stoilow (Cernăuți), V. Vâlcovici (București) (Redactori); Petre Sergescu (Cluj) (Secretar de redacție).

Adaugăm faptul că, începând cu 1957, apare o a doua revistă de matematică a Universității Babeș-Bolyai, intitulată „Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Mathematica”, revistă care, de-a lungul timpului, a progresat foarte mult din punctul de vedere al conținutului științific. Ca o recunoaștere a valorii sale științifice, din 2015 „Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Mathematica” este și ea cotată Web of Science.

Un alt moment important în consolidarea imaginii școlii matematice clujene este organizarea la Cluj, în 1929, a primului

Congres al Matematicienilor Români. Președintele comitetului de organizare era Dimitrie Pompeiu. Biroul congresului era format din: David Emmanuel (București)-Președinte de Onoare; Gheorghe Țițeica (București), Dimitrie Pompeiu (București), Ion Ionescu (București) – Președinți și Petre Sergescu (Cluj) – Secretar General. Ședința de deschidere a congresului a avut loc în Aula Magna a Universității din Cluj, iar la Congres au participat peste 150 de matematicieni de renume din țară și străinătate. În discursul inaugural, Gheorghe Țițeica, secretar general al Academiei Române și președinte al Societății Române de Științe, menționa „*Adevărății inițiatori și organizatori ai Congresului sunt profesorii de matematici de la Universitatea din Cluj și în special Dl. P. Sergescu*”. Al doilea Congres al Matematicienilor Români a avut loc la Turnu-Severin (orașul natal al profesorului Petre Sergescu) în 1932, cu o și mai largă participare națională și internațională: peste 200 de delegați dintre care un număr mare de personalități ilustre din străinătate. Organizarea celui de-al doilea Congres al Matematicienilor Români a căzut într-o foarte mare măsură pe umerii profesorului Petre Sergescu și a colegilor săi de la Universitatea din Cluj. Și acest Congres a avut o ținută științifică excelentă, dovada că, la încheierea lucrărilor, marele matematician francez Paul Montel spunea: „*Congresul de la Cluj obținuse un mare succes. Cel de la Turnu-Severin, prin înalța sa ținută științifică, prin perfecțiunea organizării sale... se încheie într-o manieră strălucitoare.*”

Erau astfel create toate condițiile de consolidare și dezvoltare a Școlii de Matematică de la Universitatea din Cluj. În acest sens, prezentăm în continuare o fotografie-document făcută în aprilie 1931 la universitate.

Rândul întâi (așezăți): I. Hațeganu, E. Cartan, Th. Angheluță

Rândul doi (în picioare): R. Bădescu, G. Călugăreanu, Gh. Iuga,

N. Abramescu, P. Sergescu, Gh. Bratu, D.V. Ionescu

În 1948, prin intrarea în vigoare a unei noi Legi a Învățământului, Facultatea de Științe se reorganizează în patru facultăți: Facultatea de Matematică și Fizică, Facultatea de Chimie, Facultatea de Geologie-Geografie, Facultatea de Științe Naturale, Facultatea de Matematică și Fizică este, la rândul ei, organizată pe mai multe catedre de specialitate. Mai târziu, în anul 1962, din Facultatea de Matematică și Fizică se desprind două facultăți noi: Facultatea de Matematică-Mecanică și Facultatea de Fizică. Facultatea de Matematică-Mecanică era organizată pe mai multe catedre de specialitate, catedre care au dat, pentru mulți ani, direcțiile principale de cercetare pe domeniul Matematică: Catedra de algebră, Catedra de analiză, Catedra de calcul numeric și statistic, Catedra de ecuații diferențiale, Catedra de geometrie, Catedra de mecanică și astronomie, Catedra de teoria funcțiilor.

Din anul 1973 titulatura facultății se schimbă în Facultatea de Matematică, iar începând cu 1986, în urma unei noi re-organizări a sistemului universitar românesc, se revine la o mai veche denumire

și anume Facultatea de Matematică-Fizică. Această structură nu are o viață prea lungă, căci după revoluția din 1989, Facultatea de Matematică-Fizică se împarte din nou în Facultatea de Matematică și Facultatea de Fizică, iar puternica dezvoltare a Informaticii, impune în 1994 transformarea Facultății de Matematică în Facultatea de Matematică și Informatică.

Domeniul de știință Matematică de la Universitatea Babeș-Bolyai are azi o recunoaștere națională și internațională deosebită, fiind poziționată pe prima poziție între școlile de matematică de la universitățile românești în toate clasamentele internaționale importante.

II. Componentele Școlii de Matematică și Informatică de la Universitatea din Cluj

II.1. Școala de Analiză Numerică și Teoria Aproximării

Școala de analiză numerică, teoria aproximării și convexitate s-a dezvoltat prin activitatea deosebită a academicianului Tiberiu Popoviciu. Tiberiu Popoviciu (16 februarie 1906, Arad – 29 octombrie 1975, Cluj-Napoca) a activat între anii 1934-1936 și 1946-1975 la Universitatea din Cluj, fiind creatorul de necontestat al Școlii Românești de Analiză Numerică. În teza sa de doctorat, susținută la Paris (1933) sub îndrumarea profesorului Paul Montel, a pus bazele teoriei funcțiilor convexe de ordin superior, elaborând ulterior prima monografie de teoria convexității. În acest domeniu, cercetările sale vizează studiul comportării polinoamelor de cea mai bună aproximare ale funcțiilor continue convexe sau concave de un ordin precizat. Tiberiu Popoviciu a folosit pentru prima dată modulul de continuitate pentru estimarea erorii în formulele de aproximare (1937), a prefigurat algoritmul de Casteljau (1937), a introdus pentru prima dată (1934) funcțiile B-spline pe noduri neuniforme, precum și interpolarea cardinală spline pe noduri arbitrar (1941), a obținut contribuții timpurii la criteriul funcțiilor test pentru convergența operatorilor liniari pozitivi (1950) – rezultat numit de unii teorema lui Popoviciu-Bohman-Korovkin. Printre

realizările remarcabile ale lui Tiberiu Popoviciu menționăm fondarea în 1957 a Institutului de Calcul al Academiei Române (filiala Cluj) care din 1995 îi poartă numele, repunerea în activitate în 1958 a revistei „*Mathematica*” și înființarea în 1972 a periodicalui „*Revue d'Analyse Numérique et de la Théorie de l'Approximation*”, în prezent „*Journal of Numerical Analysis and Approximation Theory*”. În anul 1948 a fost ales membru corespondent al Academiei Române, devenind membru titular în 1963. Academicianul Caius Iacob spunea „*Tiberiu Popoviciu este cel mai important matematician dat de Transilvania, după János Bolyai.*” O astfel de personalitate a avut numeroși discipoli, care au continuat tradiția Școlii Clujene de Analiză Numerică.

Cel mai reprezentativ continuator al operei lui Tiberiu Popoviciu este Dimitrie D. Stancu (11 februarie 1927, comuna Călacea – 17 aprilie 2014, Cluj-Napoca), membru al corpului profesoral al universității din 1948. Rezultatele remarcabile obținute de către D. D. Stancu sunt reflectate în literatura matematică și prin faptul că peste 300 de articole ale unor matematicieni din întreaga lume conțin chiar în titlu numele profesorului, în special cu referire la operatorii care-i poartă numele, construiți pe baza schemei probabilistice Markov-Pólya. În 1999 D. D. Stancu a devenit membru de onoare al Academiei Române.

II.2. Școala de Algebră și Istoria Matematicii

Școala de Algebră și Istoria matematicii s-a dezvoltat în jurul unor personalități remarcabile, precum Petre Sergescu, Theodor Angheluță sau Gheorghe Pic.

Petre Sergescu (1893-1954): În principal, activitatea de cercetare științifică a profesorului Petre Sergescu s-a desfășurat în domeniul istoriei matematicii, dar el a avut contribuții importante și în domeniul Algebrei și al Ecuațiilor Integrale. Aceste activități s-au materializat în publicații mai ales din domeniul algebrei, dar Sergescu (ca student al lui Traian Lalescu) s-a ocupat și de tematica ecuațiilor integrale, pe care a abordat-o și în teza de doctorat. A

publicat peste 160 de lucrări științifice, cele mai multe în limba franceză. Menționăm câteva titluri: *Remarques sur les zéros de l'équation cubique* (1927), *Noyaux symétrisables (théorème de Laguerre)* (1927), *Asupra ecuației de gradul trei* (1929), *Sur les modules des racines des équations algébriques* (1929), *Quelques propriétés des polynômes* (1932), *Quelques points de la théorie des équations algébriques* (1932). În 1919, Dimitrie Pompeiu organizează Seminarul Matematic de la Universitatea din Cluj. Printre cei care au sprijinit activitatea acestui seminar se numără și profesorul Petre Sergescu, care alături de Paul Montel întărește imaginea internațională a seminarului. Valorificând competențele obținute prin licențierea în Matematică și în Filozofie, Petre Sergescu publică numeroase studii de analiza și istoria matematicii românești și internaționale. Astfel, Sergescu publică în 1928 la Cluj o lucrare de sinteză intitulată „*Gândirea Matematică*”, un studiu despre evoluția conceptelor și a gândirii matematice, din antichitate până la începutul secolului 20. Această carte reprezintă un pionerat în literatura matematică națională și internațională. Profesorul Petre Sergescu a avut o contribuție deosebită în apariția și creșterea prestigiului revistei *Mathematica*, la care a fost mult timp secretar de redacție. Pentru activitatea sa deosebită, guvernul Franței îl va răsplăti în 1939 cu *Legion d'honneur*. Petre Sergescu mai primește decorații și din partea României și Poloniei: Steaua României în grad de Cavaler (1932) și respectiv, Polonia Restituta în grad de Comandor (1931).

Theodor Angheluță (1882-1964) a fost primul profesor titular al cursului de algebră superioară la Universitatea din Cluj, începând din 1923. În perioada 1909–1914 se specializează la Sorbona, unde îl are ca profesor pe Émile Picard. Se întoarce în țară din cauza războiului și susține teza de doctorat la București în 1923. A fost decan al Facultății de Științe din Cluj între 1931 și 1932 și a contribuit la crearea Institutului de Matematică din Cluj în anii 1950. În 1948 a fost ales membru de onoare al Academiei Române. Theodor Angheluță a scris peste 90 de lucrări în diferite ramuri ale

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

matematicii, în special privind ecuațiile algebrice și ecuațiile funcționale, și menționăm primul Curs de algebră superioară (1940) de la Cluj.

Dezvoltarea algebrei moderne la Cluj se datorează profesorului Gheorghe Pic (1907-1984), dar și sprijinului Universității din București, prin studii de doctorat efectuate acolo. Gheorghe Pic, alături de colegii sau foștii săi studenți Gyula Maurer, Elemer Kiss (1929-2006) și Imre Virág (1931-2015), Nicolae Both (n. 1933), Ioan Purdea (n. 1938) și Grigore Călugăreanu (n. 1947) au obținut în perioada de după război rezultate interesante asupra grupurilor finite, inelelor, laticilor și algebrelor universale.

Gheorghe Pic a absolvit Facultatea de Științe a Universității din Cluj în 1928 și susține teza de doctorat la Roma în 1932 sub conducerea lui Tullio Levi-Civita. Revine ca profesor la liceul din Gherla și ca asistent onorific al profesorului Theodor Angheluță (1933-1936) la Catedra de Algebră a Universității din Cluj. Este profesor la Catedra de Matematici între 1945 și 1952, când se mută la Institutul de Construcții și apoi la Universitatea din București. În 1957 revine definitiv la Cluj, unde este ales decan. A donat bibliotecii de matematică bogată sa colecție personală. A scris numeroase lucrări despre teoria grupurilor finite, precum și cursuri și tratate de algebră superioară, cel mai semnificativ fiind *Tratat de Algebră Modernă* (1977), împreună cu Ioan Purdea.

Gyula Maurer (1927-2012) a absolvit Universitatea Bolyai din Cluj în 1949 și a devenit asistent în același an. Din 1960 a fost cadru didactic la Universitatea Babeș-Bolyai. Și-a susținut teza de doctorat în 1967 sub conducerea lui Grigore C. Moisil la Universitatea din București. A publicat cercetări asupra grupurilor topologice, algebrelor universale topologice, mulțimilor și grupurilor fuzzy și inelelor cu identități polinomiale.

Virág Imre (1931-2015) a absolvit în 1954 la Universitatea Bolyai, unde a funcționat tot din 1954, iar apoi din 1958 la Universitatea Babeș-Bolyai. A susținut teza de doctorat în 1970 la

Cluj sub conducerea lui Gheorghe Pic. Cercetările sale s-au concentrat în special asupra teoriei grupurilor finite. Sunt de menționat două cărți importante de algebră în limba maghiară scrise în colaborare cu Gyula Maurer.

Elemér Kiss (1929-2006) a absolvit Universitatea Bolyai în 1951. În 1974, obține titlul de doctor la Universitatea Babeș-Bolyai, conducător fiind Gheorghe Pic. A fost șeful Departamentului de Matematică din Târgu-Mureș între 1976 și 1985. După 1990 a fost unul din fondatorii Universității Sapientia. Lucrările sale de algebră se referă la polinoame și ecuații algebrice precum și la teoria inelelor. A devenit însă cunoscut mai ales prin cărțile și articolele de istoria matematicii. După 1994, s-a dedicat exclusiv cercetării manuscriselor lui János Bolyai. În particular, a arătat că Bolyai a avut rezultate semnificative în teoria numerelor și algebră, nu doar în geometria neeuclidiană. Pentru aceste contribuții, Elemér Kiss a fost ales în 2001 membru extern al Academiei Ungare.

Cercetările actuale de algebră de la Universitatea Babeș-Bolyai se încadrează mai ales în teoria categoriilor de module (structuri algebrice care codifică maniera în care alte structuri algebrice [grupuri, algebrelor asociative, algebrelor Lie] acționează asupra grupurilor abeliene sau spațiilor vectoriale) și au ca sursă primordială lucrările lui Grothendieck de algebră omologică, ale lui Prüfer privind grupurile abeliene infinite și ale lui Brauer asupra reprezentărilor modulare ale grupurilor finite.

II.3. Școala de Ecuații Diferențiale

În 1955 se înființează Catedra de Ecuații Diferențiale, avându-l șef de catedră pe prof. dr. D.V. Ionescu. Aceasta a condus catedra până la pensionare, în 1971. Tot în 1955 se organizează seminarul de cercetare al catedrei, sub denumirea de Seminarul de Ecuații diferențiale, cu ședințe săptămânale. D.V. Ionescu conduce acest seminar până la trecerea sa în neființă în 1985. Tematica seminarului era axată pe: ecuații diferențiale ordinare, ecuații cu derivate

parțiale, ecuații integrale și analiza numerică a ecuațiilor. Dintre primele rezultate obținute de colectivul catedrei menționăm câteva. Astfel, D.V. Ionescu elaborează „metoda funcției φ ” pentru determinarea restului într-o formulă de cuadratură prin tehnici de ecuații diferențiale. Dintre matematicienii ce au aplicat această metodă îi enumerăm pe: Aurel Coțiu, Florica Pascal, Paraschiva Pavel, Gheorghe Micula, Carol Kalik. Oleg Aramă și Dumitru Ripeanu au stabilit rezultate importante în domeniul problemei polilocale. În această direcție este bine cunoscută *Teorema lui Aramă*. În teoria sistemelor de ecuații cu derivate parțiale rezultate importante au dat C. Kalik, P. Szilagyi, E. Schechter și Gh. Micula. De exemplu, Kalik și Szilagyi au dat o condiție necesară și suficientă ca alternativa lui Fredholm să fie valabilă pentru problema lui Dirichlet relativă la un sistem de ecuații eliptice, iar profesorul Micula a fost un expert recunoscut internațional în domeniul funcțiilor spline.

Să ne referim acum la creatorul Școlii clujene de Ecuații Diferențiale, profesorul D.V. Ionescu. D.V. Ionescu s-a născut la 14 mai 1901 la București și a decedat în Cluj-Napoca la 20 ianuarie 1985. Studiile în domeniul matematicii le-a realizat la Universitatea București în perioada 1919-1922. Dintre profesorii săi îi menționăm pe: Gh. Țițeica, A. Davidoglu, D. Emmanuel, T. Lalescu, Th. Angheluță, N. Coculescu, D. Pompeiu, S. Sanielevici. În perioada 1923-1927 continuă studiile licențiale în matematică la École Normale Supérieure (Paris). Aici are ca profesori pe: E. Picard, H. Lebesque, P. Montel și E. Goursat. Printre colegii lui se numără și fondatorii ai grupului Bourbaki, cum ar fi H. Cartan și J. Dieudonné. În 1927 susține la Sorbona teza de doctorat în fața unui juriu format din E. Goursat – președinte, E. Cartan și E.P. Vessiat – membri.

În cadrul Universității din Cluj, profesorul D.V. Ionescu a ocupat următoarele poziții administrative: Decan al Facultății de Științe (Universitatea din Cluj): 1941-1945, Șef al Catedrei de Ecuații Diferențiale (Universitatea din Cluj): 1955-1971. Profesorul D.V. Ionescu

a fost distins cu titlul de cavaler al Ordinului Coroana României (1935) și cu cel de Ofițer al Ordinului Steaua României în 1941.

Rezultatele actuale ale Școlii de Operatori Neliniari și Ecuații Diferențiale au la bază activitățile desfășurate în cadrul Seminarului de cercetare de Ecuații diferențiale inițiat în 1955 de profesorul D.V. Ionescu. Un rol important în poziția internațională competitivă a acestui grup de cercetare îl are revista *Fixed Point Theory* (indexată din 2007 Web of Science), precum și conferințele internaționale dedicate acestui domeniu (International Conference on Nonlinear Operators and Differential Equations).

II.4. Școala de Mecanică și Astronomie

Școala de Mecanică de la Universitatea clujeană s-a constituit în jurul personalității deosebite a academicianului Caius Iacob. Caius Iacob face studiile universitare la Facultatea de Matematică din București (1928-1931), devenind licențiat la 19 ani. Continuă doctoratul la Facultatea de Științe a Universității din Paris, unde la 24 iunie 1935 susține teza „Sur la determination des fonctions harmoniques conjuguées par certaines conditions aux limites. Applications à l'hydrodynamique” sub conducerea profesorului Henri Villat. După doctorat, este numit, la 15 martie 1938, asistent la secția de matematică a Facultății de Științe a Universității din Cluj. La 30 decembrie 1943, la 31 de ani, este numit profesor de mecanică (prin decret semnat de conducătorul statului, mareșalul Antonescu) pe catedra eliberată de prof. D.V. Ionescu, mutat la analiză matematică. Activează la Cluj până la 14 Octombrie 1950, când este numit profesor de mecanică la Facultatea de Matematică și Fizică a Universității din București, (unde în perioada 1952-53 va fi prorector). Revine la Cluj, ca și profesor asociat, în anii 1967-1969 (când predă la nou înființata secție de Mecanica Fluidelor din cadrul Facultății de Matematică și Mecanică, cursul de Aerodinamică). Organizează seminarul de cercetare în direcția Mecanicii Fluidelor și ca urmare toate cadrele didactice în specialitatea mecanică și care

încă nu aveau doctorat, devin doctoranzi și apoi doctori sub conducerea acad. Caius Iacob. Este considerat părintele Școlii românești de Mecanică. Este, de asemenea, laureat al prestigiosului „Premiu de mecanică Henri de Parville” pentru 1940, acordat de Academia de Științe din Paris. Mai mult, la 43 ani (2 iulie 1955) a fost ales membru corespondent al Academiei Române, iar la 21 martie 1963 membru titular. A fost președintele Secției Matematice a Academiei Române începând cu 19 martie 1980 și până la sfârșitul vietii sale (6 februarie 1992). Rezultatele excelente de azi ale Școlii clujene de mecanică se datorează în mare măsură și activității depuse la Cluj de academicianul Caius Iacob. Menționăm de asemenea contribuțiile importante din domeniul mecanicii ale profesorului Petre Brădeanu. Rezultatele principale ale profesorului Petre Brădeanu sunt în domeniul mecanicii fluidelor (teoria stratului limită, transfer convectiv de căldură, rezistență la frecare, aerodinamică), cel al mecanicii punctului de masă variabilă și mișcarea rachetelor (optimizarea mișcării rachetelor balistice).

Școala de Astronomie de la Universitatea din Cluj are o veche tradiție. Gheorghe Bratu s-a născut la București, dar a realizat studiile universitare la Iași. În 1909-1914 ca bursier Adamachi la Paris, este stagiar la Observatorul astronomic din capitala Franței, ocazie cu care elaborează teza de doctorat „*Sur l'équilibre des fils soumis à des forces intérieures*” sub conducerea lui Paul Appell, susținută în 1914. În 1919 vine la Cluj pe o poziție de profesor de calcul infinitezimal și de astronomie la Facultatea de Științe a Universității din Cluj. Fondatorul Observatorului astronomic din Cluj și directorul acestuia (1920-1923, 1928-1941), a instalat în 1933 luneta Prin cu obiectiv Zeiss 20-300 cm și telescopul Newton 50-250 cm construit de Casa Couder. A condus colaborarea Observatorului astronomic la Harta Fotografică a cerului secolului XX, zona 20o. A elaborat cursul de astronomie și a ținut numeroase conferințe pe teme astronomice. Membru al societăților: Gazeta Matematică,

Société Mathématiques de France, Société Astronomique de France, Societa Astronomica Italiana, Circolo matematica di Palermo, al Academiei de Științe din România și al Comitetului Național de Astronomie. A întemeiat și a condus Alliance Française, filiala Cluj. Decorat cu Legiunea de onoare în grad de cavaler. A donat Observatorului astronomic biblioteca sa de specialitate, alcătuită din aproape 400 de cărți și reviste.

Ion Armeanca se specializează în fotometria fotoelectronică la trei observatoare din Germania și din 1939 începe la Cluj observațiile cu fotometrul Guthnick, care vor fi întrerupte de refugiul în 1940 la Timișoara și nu vor mai putea fi reluate din cauza deteriorării acestuia. Din 1945, când Observatorul astronomic revine la Cluj, I. Armeanca este directorul lui, ocupându-se în special de problema stelelor variabile, fundamentând cercetarea în acest domeniu care de atunci s-a înscris permanent în activitatea colectivului astronomic. Membru al societăților Gazeta Matematică, Astronomische Gesellschaft, Société Astronomique de France, al Comitetului Național de Astronomie.

Gheorghe Chiș devine, în 1960, profesor titular de Astronomie și Astrofizică la Universitatea clujeană, poziție pe care o păstrează până în 1977, când devine profesor consultant prin ieșirea la pensie. În anii de profesorat ocupă postul de șef al Catedrei de fizică teoretică și astronomie în 1960-1962, apoi al Catedrei de mecanică teoretică și astronomie în intervalul 1962-1974. Timp de 6 ani (1962-1968) a fost decan al Facultății de Matematică-Mecanică a Universității din Cluj, iar din 1954 este director al Observatorului astronomic din Cluj până în 1977. Profesorul Gheorghe Chiș a elaborat peste 100 de lucrări științifice și a scris mai multe cărți. Este inițiatorul observării stelelor variabile și al înființării stației permanente de observare a sateliților artificiali având codul COASPAR 1132. A fost ales membru al Uniunii Astronomici Internaționale (UAI) în 1958 și COSPAR în 1966 și al Comitetului Național Român de Astronomie (CNRA) în 1964.

II.5. Școala de Teoria Funcțiilor

Începuturile și apoi puternica dezvoltare a Școlii matematice clujene de Teoria Funcțiilor sunt strâns legate de numele a doi matematicieni, amândoi membri ai Academiei Române, Gheorghe Călugăreanu și Petru T. Mocanu. Au fost legați de-a lungul vieții de cercetări fructuoase în domenii apropiate ale matematicii, de măiestrie în educarea și creșterea de noi generații de matematicieni și, nu în ultimul rând, de un larg orizont cultural. Gh. Călugăreanu și-a pus cu deosebită dăruire talentul și puterea sa de muncă în slujba dezvoltării învățământului și științei din țara noastră. Prin activitatea sa intensă, susținută de calitățile remarcabile de dascăl și savant, el a devenit unul dintre cei mai prețuiți profesori ai universității clujene. În calitate de decan al Facultății de Matematică și Fizică (1953-1957) și ca șef al Catedrei de Teoria Funcțiilor, G. Călugăreanu și-a adus o contribuție importantă la organizarea învățământului matematic. Este autorul unui excelent manual de Teoria Funcțiilor de o variabilă complexă, care cuprinde și câteva elemente de Teoria Geometrică a Funcțiilor Univale. A condus cu succes spre doctorat matematicieni care la rândul lor au realizat o operă matematică valoroasă, cum sunt Petru T. Mocanu, Peter Hamburg și Iosif Benkő. Gh. Călugăreanu a lăsat posteritatei o operă matematică armonioasă și elegantă. A atacat probleme dificile pentru a căror rezolvare a probat o mare virtuzitate matematică. El poate fi considerat „*un demn succesor al lui D. Pompeiu, Th. Angheluță și S. Stoilow*” (C. Iacob). Opera sa științifică este axată pe studiul unor probleme fundamentale de teoria funcțiilor de o variabilă complexă, geometrie, algebră și topologie. Teoria nodurilor constituie acel capitol al topologiei care l-a atras în mod deosebit, încă din anul 1942, acesta fiind de altfel domeniul în care a lucrat cu multă pasiune. Și-a propus, printre altele, să rezolve una dintre problemele cruciale ale teoriei și anume aceea a caracterizării nodurilor din punct de vedere al izotopiei, căutând un sistem

complet de invarianți topologici care să caracterizeze clasele de izotopie ale nodurilor. Rezultatele sale, deși uneori neglijate, au avut un ecou internațional remarcabil și nu numai printre matematicieni, interesând specialiști din biologie moleculară.

Un demn continuator al operei lui Gh. Călugăreanu a fost acad. Petru T. Mocanu. Petru T. Mocanu (1 iunie 1931 – 28 martie 2016) s-a născut la Brăila, unde a absolvit școala generală și liceul, și a venit la Cluj ca student al Facultății de Matematică a universității clujene în 1950. De atunci întreaga sa activitate științifică și didactică a fost legată de această universitate. Profesorul P. T. Mocanu a fost circa 30 de ani șeful și principalul animator al Seminarului de Cercetare de Teoria Geometrică a Funcțiilor. Recunoașterea meritelor sale în domeniul științei și calitatea umană deosebită au făcut să fie ales președinte al Societății de Științe Matematice din România pe o perioadă de 8 ani.

În decursul vieții a beneficiat și de numeroase alte înalte aprecieri, una dintre cele mai valoroase fiind cea de membru al Academiei Române (din 2009), după ce a fost membru corespondent din anul 1992. Activitatea sa științifică este impresionantă: 187 articole științifice și două monografii. Monografia Sanford S. Miller, Petru T. Mocanu, *Differential Subordinations. Theory and Applications*, Marcel Dekker, 2000 a fost citată de peste 1450 de ori, iar multe din rezultatele proprii cuprinse în articolele publicate, sunt citate, utilizate sau extinse în peste 4000 de articole a peste 300 de autori. Dacă profesorul Mocanu este cunoscut ca părintele funcțiilor alfa-convexe, împreună cu Sanford S. Miller el este creatorul unui întreg capitol al matematicii – Teoria Subordonărilor și a Superordonărilor Diferențiale, importantă atât prin rezultatele obținute, cât și prin metodele noi de cercetare introduse.

Școala Clujeană de Informatică

Necesitătile sporite de calcul de mare viteză, automatizarea proceselor și dezvoltarea comunicațiilor rapide au condus la crearea calculatoarelor, precum și la apariția unei noi științe, Informatica, prezentă azi în toate universitățile lumii. Spre deosebire de celelalte științe ce au apărut și s-au dezvoltat în sute de ani, informatica este o știință relativ Tânără, cu o tradiție de doar câteva decenii. Primul calculator a apărut în anii războiului (1942-1944), iar România a fost între primele țări din lume (după SUA, Anglia, URSS, Germania, Franța, Japonia, Austria, Olanda, Italia, Danemarca) care a construit calculatoare. În România, Clujul a fost al doilea oraș în care s-a construit un calculator. Meritul revine academicianului Tiberiu Popoviciu, director al Institutului de Calcul din Cluj al Academiei Române și profesor al facultății noastre. Printre calculatoarele construite la Institutul de Calcul din Cluj se numără: MARIKA (1959), DACICC-1 (1959-1963) și DACICC-200 (1968). Calculatorul Daciccc-1 a fost construit cu tuburi electronice, tranzistoare și memorie cu ferite de către un grup de ingineri (Farkas Gheorghe, Bocu Mircea, Azzola Bruno) și un grup de matematicieni care au scris programe în limbaj mașină pentru acest calculator (Emil Muntean, Liviu Negrescu, Teodor Rus). Calculatorul Daciccc-200 a fost primul calculator din țara noastră complet tranzistorizat. Momentul de naștere al Informaticii clujene poate fi considerat anul 1962, când s-a înființat la facultatea noastră secția de Mașini de Calcul. De atunci, studiile și cercetările de Informatică s-au dezvoltat continuu, într-un ritm practic nemaîntâlnit în istoria științei.

Desprinsă din școala clujeană de matematică, Informatica de la Universitatea Babeș-Bolyai s-a constituit rapid într-o școală de sine stătătoare, iar dacă azi Clujul este un „Silicon Valley de România”, un merit important revine, desigur, școlii clujene de informatică.

II.6. Școala de Fundamentele Informaticii

Școala de Informatică de la Universitatea Babeș-Bolyai s-a înființat și dezvoltat grație unor venerabili profesori matematicieni care au înțeles de timpuriu importanța și perspectivele acestei noi științe. Vom puncta câteva momente și personalități care și-au adus contribuția la bunul început al Informaticii la Universitatea Babeș-Bolyai. Spre meritul lor, și le aducem un omagiu pentru aceasta, ei au înțeles că, pe lângă cercetarea științifică și activitatea didactică, este necesar „să se înhame” la înființarea și conducerea unor instituții în jurul acestei noi secții.

Un moment important este înființarea în 1962 a secției de Mașini de Calcul. Aici s-au predat primele cursuri în domeniu, unul în anul IV, intitulat Mașini de calcul, ținut de conf. dr. Kiss Ernest și celălalt de Programare în limbajul FORTRAN, predat de profesorul D.D. Stancu, la întoarcerea sa din SUA în 1962.

În 1963 profesorul D.D. Stancu înființea Catedra de Calcul Numeric și Statistic, care grupează mai multe cadre didactice cu interes pentru acest domeniu nou (D.D. Stancu, I. Marușciac, M. Rădulescu, E. Virag, F. Oancea, Gh. Coman și Gr. Moldovan).

În paralel, aşa cum am menționat mai sus, la Institutul de Calcul al Academiei, grație eforturilor academicianului Tiberiu Popoviciu, s-au construit calculatoarele DACICC-1 (1959-1963) și DACICC 200 (1968). Profesorul Emil Munteanu a fost unul dintre cei care au contribuit esențial la dezvoltarea de software pentru acest tip de calculator. Ulterior, profesorul Emil Munteanu a condus Institutul de Tehnică de Calcul Cluj. După 1990, Emil Munteanu a devenit profesor al universității noastre și a coordonat cu succes doctorate la Facultatea de Matematică și Informatică. Dintre profesorii noii secții, îl amintim de asemenea pe profesorul Sever Groze, fost prodecan al facultății. Profesorul Dumitru Dumitrescu a avut un rol important în cercetarea științifică, formând un colectiv de cercetători valoroși în domeniul Inteligenței Artificiale. Toți cei sus amintiți și mulți alții și-au adus aportul la inițierea și bunul mers

al secției de Informatică din Universitatea Babeș-Bolyai. Trebuie menționate înființarea revistei Studia Informatica (1996) și organizarea conferințelor internaționale de informatică KEPT.

În mod cert, cel mai important produs al specializărilor de Informatică îl reprezintă miile de absolvenți care își desfășoară activitatea în importante societăți și instituții academice și de cercetare/dezvoltare din țară și străinătate.

II.7. Școala de Inteligență Artificială

Complexitatea problemelor din lumea reală, necesitatea de a realiza sisteme software complexe care să se adapteze încontinuu la un mediu dinamic cum este lumea reală conduc la un interes din ce în ce mai mare în direcția utilizării unor tehnici ale inteligenței artificiale pentru dezvoltarea aplicațiilor specifice. Școala de Inteligență Artificială de la Universitatea Babeș-Bolyai își datorează existența profesorului Dumitru Dumitrescu (1949-2016), inițiatorul preocupărilor în această direcție. În anul 1990 a obținut titlul de doctor sub coordonarea profesorului D.D. Stancu, cu teza de doctorat intitulată „Metode iterative pentru rezolvarea problemelor de clasificare fuzzy și ecuațiilor relaționale fuzzy”. Direcțiile abordate cu consecvență de profesorul Dumitrescu sunt calcul neuronal, calcul evolutiv, recunoașterea formelor și clasificare, control intelligent, logici nestandard, teoria informației și sisteme ergodice, sisteme fuzzy, teoria jocurilor, sisteme complexe. Subiectul tradițional al Școlii Clujene de Inteligență Artificială este proiectarea, aplicarea și dezvoltarea paradigmelor computaționale inspirate din domenii precum cele biologice, sociale și lingvistice. Este vorba în special de sisteme complexe, sisteme fuzzy, rețele neuronale, sisteme cognitive, sisteme inspirate din natură și sisteme inteligente hibride în care sunt conținute toate aceste paradigmă. Au fost realizate cercetări ale aspectelor teoretice, aplicate și practice ale acestor paradigmă computaționale. Având în vedere interesul din ce în ce mai crescut în utilizarea tehnicii inteligenței artificiale, în special cele ale inteligenței computaționale în sectoarele industriale și comerciale, sunt notabile cercetările privind legarea

tehnicielor inteligenței artificiale de proiecte și aplicații din lumea reală în domenii cum ar fi cel financiar, teoria jocurilor, științe biologice și medicină, bioinformatică, industrie, lingvistică și inginerie software.

Școala clujeană de Inteligență Artificială are și azi o activitate de cercetare remarcabilă, concretizată în publicații științifice de prestigiu și cooperări (proiecte) naționale și internaționale deosebite. Printre direcțiile în care au fost obținute deja rezultate științifice deosebit de valoroase, amintim următoarele: metode inteligente de analiză a datelor, analiza conceptelor formale, aplicații ale inteligenței computaționale în bioinformatică, aplicarea tehnicielor de instruire automată în ingineria software, lingvistică computațională și metode de analiză cantitativă și calitativă a textelor, gestiunea și analiza intelligentă a datelor medicale, ingineria software bazată pe căutare, gestiunea și analiza intelligentă a datelor medicale, metode și aplicații ale învățării prin întârrire.

Concluzii

Facultatea de Matematică și Informatică este în acest moment o împletire fericită de tradiție, experiență și modernitate. Pe de o parte, domeniul de științe Matematică este inclus în toate cele mai importante clasamente internaționale ale ultimilor ani, rămânând, și în 2019, cel mai bine clasat domeniu de știință din Universitatea Babeș-Bolyai, conform datelor publicate recent de Academic Ranking of World Universities/ARWU, cel mai important top internațional al universităților (mai cunoscut sub numele de clasamentul Shanghai). De menționat că Matematica de la UBB este o prezență constantă în clasamentele Shanghai începând cu 2013, fiind, practic, un lider al școlilor de matematică din universitățile românești. Alături de Matematică, Informatica de la Universitatea Babeș-Bolyai s-a dezvoltat extrem de puternic în ultimii ani, atât în ceea ce privește calitatea programelor de studiu, rezultatele studenților la concursuri și competiții naționale și internaționale, precum și rezultatele în cercetarea științifică. Matematica și

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

Informatica de la Universitatea Babeș-Bolyai sunt, de asemenea, prezente în ultimii ani în clasamentele Times Higher Education World University Rankings, Best Global Universities by Subjects – US News and World Report, Leiden Ranking și QS World University Rankings by Subjects.

Structura actuală a Facultății de Matematică și Informatică (www.cs.ubbcluj.ro) include trei departamente (Departamentul de Matematică, Departamentul de Informatică și Departamentul de Matematică și Informatică al liniei de studiu maghiare), Școala Doctorală de Matematică și Informatică și Observatorul Astronomic. Cercetarea științifică din facultate este organizată pe centre și grupuri de cercetare acreditate la nivel de universitate. Cele mai importante sunt:

A. Domeniul Matematică: Centrul de Cercetare Analiză Aplicată, Centrul de Cercetare Algebre, Grupuri și Aplicații;

B. Domeniul Informatică: Centrul de Cercetare Inteligență Computațională Aplicată, Centru de Cercetare Inginerie Software.

Este important să amintim și Centrul de Cercetare Modelare, Optimizare și Simulare, care realizează cercetări inter- și transdisciplinare, utilizând infrastructura de cercetare Kotys – cel mai puternic supercalculator din mediul universitar din țară.

Școala clujeană de fizică

Coordonator: Ladislau Nagy

**Autori: Monica Baia, Vasile Chiș, Onuc Cozar, Mircea Crișan,
Traian Iliescu, János Karácsony, Aurel Pop, Simion Simon**

Istorie

Istoria învățământului superior în domeniul științelor exacte, inclusiv matematica și fizica precum și științele naturii, își găsește rădăcinile cu secole în urmă. Dacă în prima citare documentară a universității din Cluj din 1581 se menționa formal doar prezența facultăților de filozofie și teologie – acestea inclusiv însă studiul fizicii și matematicii -, în anul 1698, alături de acestea apar mențiuni despre structura de științele naturii (matematică și științe naturale). Odată cu restructurarea învățământului, în 1784, și transformarea universității în liceu regesc academic (în limba germană) regăsim structura de științe care este desființată mai apoi în anul 1822 odată cu pierderea atributului de liceu academic. În anul 1872 este organizată din nou și facultatea de matematică și științe naturale – în limba maghiară de această dată. Odată cu unirea Transilvaniei cu România, se produc multiple schimbări în învățământ prin înființarea Universității Daciei Superioare, cu predarea în limba română, universitate care, pe lângă facultățile de Litere și Filozofie, Medicină și Drept are în structură Facultatea de Științe cu patru secții: matematică, științe fizico-chimice (din 1921 secții separate de fizică și chimie), științe naturale și geografia.

În anul 1948 se înființează Facultatea de Matematică și Fizică care funcționează până în anul 1962, când se desparte în Facultatea de Matematică și Facultatea de Fizică. În anul 1986 aceste două facultăți se reunesc funcționând până în anul 1990, când se separă din nou, situația rămânând nemodificată până în prezent.

Tradiție

Fizică teoretică

Cel care a fondat Școala de Fizică teoretică la Universitatea românească din Cluj a fost celebrul **Augustin Maior** (1882-1963), absolvent al Politehnicii din Budapesta, **unul dintre pionerii telefoniei multiple**, pe vremea când lucra în laboratoarele de la Serviciul Tehnic al Poștelor din Budapesta. În 1919 a fost numit **profesor titular la catedra de fizică teoretică și tehnologică și directorul institutului de Fizică teoretică și tehnologică**. Activitatea lui științifică, ca profesor la universitatea din Cluj, după o ultimă contribuție în domeniul telefoniei multiple, a fost în domeniul fizicii teoretice, fiind racordat la cele mai moderne aspecte ale fizicii teoretice de atunci: **teoria relativității și mecanica cuantică**.

Lucrările de fizică teoretică publicate ilustrează actualitatea științifică a problemelor abordate, rămase în atenția fizicienilor și în zilele noastre. Ultima lucrare publicată „*Champ gravifique et magnétisme*” a fost referată și prezentată în ședința colegiului de redacție al revistei *C.R. Acad. Sci., Paris* de faimosul Laureat al Premiului Nobel pentru fizică, *Louis de Broglie*.

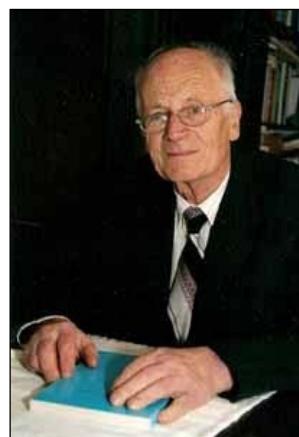
Pentru meritele lui deosebite, atât în ce privește prioritatea mondială asupra telefoniei multiple, cât și cercetările de fizică teoretică a fost ales, în anul 2012, membru post-mortem al Academiei Române.

Printre doctoranzii lui, care au devenit ulterior conducători de doctorat în fizica teoretică se numără: **Mircea Drăganu** (*teoria câmpului*) – continuatorul lui Augustin Maior la Cluj, **Teofil Vescan** (*teoria relativității*) – fondatorul școlii de fizică teoretică din Iași și **Valer Novacu** (*teoria cuantică a câmpului*) – care, alături de Șerban Țițeica, a fost unul dintre primii conducători de doctorat în fizica teoretică la București.

Imre Fényes (1917-1977) este un dezvoltator de renume al școlii clujene de fizică teoretică. Rezultatele sale din domeniul termodinamicii și al mecanicii cuantice au fost apreciate de comunitatea științifică internațională. În centrul atenției sale au stat problemele de importanță fundamentală ale acestor domenii, acordând o atenție deosebită și aspectelor filozofice ale noilor rezultate din fizică.

Fényes devine asistent la Universitatea din Cluj în 1943. Când în 1 iunie 1945 se înființează Universitatea Bolyai este numit profesor la vîrsta de 27 ani și șeful catedrei de fizică teoretică, pe care o conduce pînă la plecarea lui la Debrecen, în 1950. În această perioadă acumulează acele cunoștințe care pun bazele și contribuie definitiv la succesul său în cariera științifică ulterioară. Are un merit deosebit la crearea școlii de fizică teoretică de la Universitatea Bolyai. În 1946 scrie în limba engleză o lucrare cu care face primii pași în fundamentarea mecanicii cuantice stohastice, iar într-o lucrare publicată în limba franceză în 1948 formulează o nouă axiomă privind existența entropiei. După plecarea din Cluj dobândește renume mondial cu lucrările sale din domeniul mecanicii cuantice, fizicii statistice și termodinamicii proceselor ireversibile. Dovada că rezultatele sale, obținute în domeniul mecanicii cuantice, au fost apreciate de lumea științifică este faptul că W. Heisenberg, în lucrarea sa de 17 pagini, apărută în culegerea de articole „Problemele cauzalității în mecanica cuantică”, editată în limba rusă, acordă două pagini și jumătate rezultatelor lui Fényes.

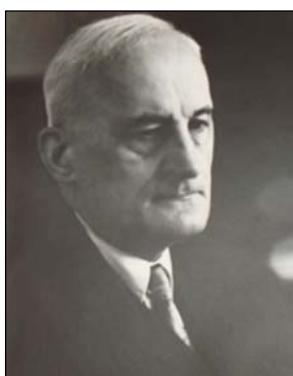
Zoltán Gábos (1924-2018) a fost cel care a continuat activitatea de dezvoltare a școlii de fizică teoretică a lui Fényes. El și-a început cariera universitară la Universitatea Bolyai în 1948 ca asistent, apoi din 1950 lector universitar, ca în 1962 să devină profesor universitar la Facultatea de Fizică a Universității Babeș-Bolyai. Între anii 1962 și 1965 este prodecanul Facultății de Fizică, iar în perioada 1965-1976 decan al facultății. În 1990 devine profesor emerit.

Prima sa carte apare în 1957 sub titlul „Bazele termodinamicii chimice”, care este urmată în scurt timp de „Termodinamică fenomenologică”, apărută în 1959 la Editura Academiei, fiind prima carte de termodinamică scrisă în concepție modernă în limba română. După plecarea lui Fényes în 1950, sub influența profesorului Teofil Vescan, **Zoltán Gábos** și-a îndreptat atenția spre teoria generală a relativității. Prima sa lucrare cu ecou internațional apare în 1960 în revista *Il Nuovo Cimento*. Această lucrare atrage atenția fizicenilor renumiți ca Nathan Rosen și Asher Peres. Cartea sa apărută în limba maghiară în 1982 „Bazele fizicii teoretice” (Az elméleti fizika alapjai) a fost distinsă cu premiul Bolyai. În 1995 a fost ales membru al Academiei Ungare de Științe.

La Cluj, școala de fizică teoretică s-a consolidat prin profesorii, conducători de doctorat: Mircea Vasiliu (*teoria plasmei*) – doctorandul lui Mircea Drăganu, Oliviu Gherman (*teoria câmpului*) – doctorandul lui Șerban Țiteica, ulterior fondator al Universității din Craiova (1968), Florin Constantinescu (*fizică matematică*), Andrei Weissman (*teoria materiei condensate*) și Liviu Tătaru (*teoria câmpului*). Școala de fizică teoretică este semnificativă și în prezent în domeniile teoria materiei condensate, fizică computațională, teoria împrăștierilor și fizică statistică cu aplicații interdisciplinare, având publicații în reviste bine cotate, printre care *Nature* și *Science*.

Fizica corpului solid și magnetismul

Profesorul **Victor Marian** (1896-1971) secondat de prof. **Ioan Maxim** (1901-1978, după stagii în laboratorul celebrului Pierre Weiss de la Universitatea din Strasbourg) sunt întemeietorii școlii de magnetism la Universitatea Clujeană în anul 1936, școală care este azi cunoscută și apreciată în întreaga lume prin rezultatele sale de profundă originalitate și valoare științifică.

Contribuția prof. V. Marian la formarea școlii de magnetism din

România se înscrie în perioada de dezvoltare a magnetismului și de constituire a lui ca știință de sine stătătoare pe plan mondial. Victor Marian a studiat proprietățile magnetice ale aliajelor nichelului cu 14 elemente și a verificat, la foarte scurt timp după elaborarea ei, teoria undelor de spin în ferromagnetism, a lui Felix Bloch. Rezultatele experimentale obținute și publicate de către Victor Marian în teza de doctorat și în Ann. de Phys. 7, 459, 1937 și în J. de Phys. Rad. 7, 5, 617, 1934 au rămas ca date de referință pentru calcule și dezvoltări teoretice ulterioare.

Zoltán Gyulai (1887-1968) după ce a lucrat la universitățile din Szeged, Göttingen și Debrecen este numit în 1940 profesor la Institutul de Fizică Experimentală al universității clujene. Devine decanul Facultății de Matematică și Științe Naturale în anul universitar 1941/1942 și prodecan în 1942/1943. Este profesor la Cluj până în anul 1947, când pleacă la Universitatea Tehnică din Budapesta. În perioada cât se află la Cluj se ocupă de conduction electrică a halogenurilor alkaline, absorbția luminii a cristalelor colorate, conduction electrică a acestora, creșterea cristalelor și studiul proprietăților magnetice ale cristalelor crescute din halogeni alcalini. Gyulai a avut un merit deosebit în organizarea și realizarea laboratoarelor de fizică, creând condiții adecvate pentru dezvoltarea în continuare a școlii de fizică experimentală din Cluj.

Din anul 1970, această direcție de cercetare a fost continuată de grupul condus de prof. Iuliu Pop, rezultatele obținute fiind publicate în reviste recunoscute internațional. Se remarcă cercetările teoretice asupra antiferomagnetismului de bandă și sticle de spin, precum și calculul structurii benzilor de energie.

Din grupul de cercetare condus inițial de prof. Iuliu Pop, au făcut parte profesorii: G. Ilonca, M. Coldea, M. Crișan, V. Crișan, V. Niculescu, I. Ardelean, iar rezultatele științifice se regăsesc astăzi în peste 700 de lucrări ISI care sunt citate de peste 5000 ori.

După anul 1990 în cadrul centrului condus de Acad. Emil Burzo s-au continuat studiile asupra magnetismului compușilor pământurilor rare și actinidelor, magneti permanenți, materiale cu

permeabilitate magnetică ridicată, nanomateriale, magnetismul straturilor subțiri, materiale supraconductoroare, perovskite, materiale magnetocalorice. Toți membrii centrului condus de Acad. E. Burzo au activități științifice recunoscute la nivel național și internațional, citate în literatura de specialitate.

Spectroscopie optică și vibrațională

Cercetările experimentale în domeniul spectroscopiei au demarat după anul 1850, un avânt deosebit constatându-se după dezvoltarea teoriei cuantice în 1925. Aceasta este și perioada de început a cercetărilor în domeniul spectroscopiei optice la Universitatea din Cluj, cercetări legate de activitatea câtorva profesori și anume **Gheorghe Dima** (1876-1951), **Hariton Țintea** (1909-1986) și a colaboratorilor lor mai tineri. Prof. Dima își luase doctoratul cu teza „*Despre energiile inițiale ale electronilor fotoelectronici*”, dar ulterior a îndrumat activitatea de cercetare a colaboratorilor mai tineri în domeniul spectroscopiei moleculare. Dintre aceștia, Hariton Țintea a contribuit la dezvoltarea primului laborator de spectroscopie de la UBB și a devenit profesor titular în 1967. Multe dintre cercetările prof. Țintea în domeniul spectroscopiei moleculare au fost reluate de mai tinerii săi și continuatorii săi, dintre care trebuie amintit prof. Traian Iliescu care, începând cu 1970, a continuat studiile în domeniul spectroscopiei Raman. Există peste 690 de cărți ale rezultatelor publicate de prof. Iliescu, în diferite lucrări de specialitate și monografii (*Scopus*). De-a lungul timpului au existat în cadrul UBB **patru generații de echipamente Raman**, ultimul fiind achiziționat în 2013 și utilizat de un grup mare de cadre didactice, cercetători și studenți ai Facultății de fizică, continuatorii ai cercetărilor în domeniul spectroscopiei, care pe baza rezultatelor lor publică un număr mare de articole științifice în reviste cu factor de impact (610 publicații ISI doar în domeniul spectroscopiei Raman), ceea ce dovedește faptul că Școala de spectroscopie optică înființată la UBB în urmă cu aproximativ 80 de ani este activă și de actualitate.

Fizică atomică și moleculară

Școala de fizică atomică a apărut ca urmare a activității desfășurate de Prof. **Victor Mercea** (1924-1987). Astfel, primele sale cercetări științifice (1949-1951) au fost legate de scurgerea vâscoasă a gazelor, materializate prin construirea unor vâscozimetre precise pentru gaze, micromanometru cu paletă, de obținerea acetilenei prin cracarea în arc electric a gazului metan, sub conducerea Prof. **Aurel Ionescu** (1902-1954), de separarea hidrogenului din gaz metan, și de organizarea unui laborator de cinetică moleculară a gazelor (finalizat în 1954). Prof. V. Mercea a urmat cursurile Facultății de Științe din Cluj, iar din 1946 a fost angajat al Universității, unde a ocupat în final poziția de profesor. A desfășurat o susținută activitate didactică și în paralel a lucrat și la Institutul de Tehnologie Izotopică și Moleculară din Cluj, în calitate de colaborator, cercetător, șef de secție și director. În anul 1963 a fost ales membru corespondent al Academiei Române. Încă din 1955, când a preluat conducerea Secției de Fizică a Filialei Academiei din Cluj, și-a orientat întreaga activitate spre domeniul separărilor de izotopi stabili, obținerea de compuși marcați, urmărind în special obținerea apei grele, finalizată în 1962. Prof. V. Mercea a militat permanent pentru o strânsă colaborare între Institut și Facultate, a facilitat accesul studenților, doctoranzilor și cadrelor didactice în laboratoarele de cercetare ale institutului, mai bine dotate cu aparatură de cercetare în acea vreme. A inițiat și susținut o serie de cercetări noi, care au fost continuante de colaboratorii săi mai tineri, ca de exemplu cele privind spectrometria de masă, reacțiile ion-moleculă, studiul abundențelor izotopice naturale (E. Constantin, I. Mastan, C. Cosma, M. Culea), determinări de structuri moleculare (V. Znamirovschi, O. Cozar), biofizică (V. Simon), interacțiunea radiației laser cu materia, separări izotopice prin metode laser. Producția științifică obținută de o parte din aceștia prin însumarea

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

rezultatelor fiecărui autor, este de peste 250 lucrări în reviste cu factor de impact ISI.

Școala clujeană de Rezonanță Magnetică

Școala de rezonanță clujeană este opera profesorului **Ioan Ursu** (1928-2007), care, după un stagiu postdoctoral la Universitatea din Princeton, a înființat în anul 1961 centrul de corp solid de la Universitatea Babeș-Bolyai. Odată cu achiziționarea spectrometrului de rezonanță electronică de spin, tip JEOL, în banda X, unul din cele mai performante spectrometre la acea dată (**1962**), s-a înființat **Laboratorul de rezonanță electronică de spin**, iar în anul **1964**, odată cu achiziționarea spectrometrului de rezonanță magnetică nucleară, tot tip JEOL, în undă continuă, s-a înființat și **Laboratorul de rezonanță magnetică nucleară**. Acesta a fost de la început un centru de cercetare cu caracteristicile celor din SUA, dar și cu cele presupuse *pentru un institut de cercetare de către fondatorii Universității românești din Cluj*, adică înzestrat cu echipamente performante de cercetare și cu resursa umană constituită din cadre didactice, *dar și dintr-un consistent corp de cercetători și personal tehnic*. Chiar dacă o parte dintre aceștia au plecat la București cu profesorul Ursu în 1968 (îi vom aminti doar pe cei care vor deveni profesori și cercetători, conducători de doctorat: academicenii Voicu Lupei și Dan Demco, profesorii Voicu Grecu și Barb Dănilă, CS I Sergiu Nistor), punând acolo bazele unei școli de rezonanță, colectivul de la Cluj s-a consolidat cu cei care au ajuns ulterior profesori ai universității noastre: **Alexandru Nicula** (1932-1991), Gheorghe Cristea, Ioan Barbur și Emil Tătaru.

Profesorul Ursu a fost membru titular al Academiei Române din 1974 și președinte al Societății Europene de Fizică între 1976-1979.

Cercetările în domeniul rezonanței magnetice s-au dezvoltat în anii 1980-2000, când în urma obținerii titlului de conducator de doctorat, mai mulți profesori au coordonat cercetări în acest domeniu.

Dacă până în anul 2000 majoritatea lucrărilor științifice publicate se bazau pe Rezonanța Paramagnetică Electronică, odată cu achiziția celor 2 spectrometre de Rezonanță Magnetică Nucleară : Bruker Avance de 400 Mhz, respectiv 600 Mhz, numărul lucrărilor bazate pe rezultate RMN a crescut exponențial. Tot acum s-a înființat și **Centrul Național de Rezonanță Magnetică** al Universității Babeș-Bolyai sub conducerea profesorului Simion Simon. Dacă inițial studiile s-au concentrat pe *materiale cristaline*, ulterior grupul de rezonanță de la Cluj a devenit recunoscut internațional pentru *studii pe materiale necristaline* și pe *compuși de interes biomedical*. De la înființarea școlii de rezonanță clujeană, în 1962, s-au publicat, în reviste cu factor de impact ISI, cu afiliere la UBB, peste 1000 de lucrări științifice, bazate pe rezultate de rezonanță magnetică.

Școala clujeană de fizică astăzi

Astăzi Facultatea de Fizică (<http://phys.ubbcluj.ro/>) este organizată în 3 departamente (Fizică Biomoleculară, Fizica Stării Condensate și a Tehnologiilor Avansate, Departamentul de Fizică al Liniei Maghiare). Școala Doctorală de Fizică este una din cele mai prestigioase din țară unde activează 23 de conducători de doctorat (<http://phys.ubbcluj.ro/departamente/sd.htm>). În structura facultății intră și Institutul de Fizică Ioan Ursu, având în componență centrele de cercetare în Fizica Stării Condensate și a Materialelor Avansate, de Fizică Biomoleculară și Centrul Național de Rezonanță Magnetică. Pe lângă învățământ, cercetarea ocupă un loc primordial în activitățile cadrelor didactice. În ultimii 10 ani membrii Facultății de Fizică au publicat peste 1800 de articole științifice cotate ISI, la care au fost peste 16000 citări. Astfel Facultatea de Fizică contribuie esențial la prestigiul internațional al UBB. Se pune accent deosebit

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

pe aplicații interdisciplinare, cum ar fi fizica medicală, știința materialelor și simularea fenomenelor sociale.

Laureații premiului Nobel Richard Ernst, Ahmed Zewail și Stefan Hell sunt Doctor Honoris Causa ai UBB propuși de Facultatea de Fizică.

*Richard Ernst, laureat al Premiului Nobel pe anul 1991, în Aula Magna,
cu ocazia decernării titlului de Doctor Honoris Causa al Universității Babeș-Bolyai*

Școala clujeană de chimie și inginerie chimică

Coordonator: Gabriela Nemeș
Autor: Colectiv format din membri ai școlii

Scurt istoric

Chimiștii și inginerii chimici ai universității clujene s-au regăsit pentru început în Catedre de specialitate (fizico-chimice, chimie generală, chimie anorganică, organică) din cadrul Facultății de Științe (și a Institutului de Chimie al Universității), apoi din 1948 în

cadrul Facultăților de Chimie și respectiv a celei de Științele Naturii (Universitatea Victor Babeș) dar și a celei de Științe (Universitatea Bolyai). Facultatea de Chimie (în cadrul UBB din 1959) a fost în cele din urmă completată cu secții de Inginerie/

*Corpul profesoral al Facultății de Științe,
la începuturile Universității din Cluj*

Tehnologie Chimică din 1977, devenind Facultatea de Tehnologie Chimică – iar mai apoi de Chimie și Chimie Industrială (1990), ajungând în 1994 la forma actuală – cea a Facultății de Chimie și Inginerie Chimică alături de Institutul de Cercetări în Chimie „Raluca Ripan” dar și grupuri care activează în cadrul altor facultăți

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

sau institute ale UBB (ex., Știința și Ingineria Mediului, Institutul de Cercetări Interdisciplinare în Bio-Nano-Științe).

Bazele Școlii clujene de chimie au fost puse din 1919 cu prima generație de profesori – Adriano Ostrogovich (chimie organică), Dan Rădulescu (chimie organică, chimie fizică) și Gheorghe Spacu (chimie anorganică, analitică).

Gheorghe Spacu a studiat la Universitatea din Berlin și la Școala Politehnică din Viena, obținând apoi un doctorat în chimie la Universitatea din Iași (1916 – cronologic fiind a doua persoană care a obținut un doctorat în chimie de la o universitate din România -

*Gheorghe Spacu
(1883-1955)*

după chiar conducătorul său de doctorat; acesta din urmă studiase la Universitatea din Zurich în laboratorul laureatului Nobel Alfred Werner, fondator al chimiei coordinative. În 1919 devine profesor de chimie anorganică și analitică la Universitatea din Cluj, unde a fost și director al Institutului de Chimie, prodecan (1923-24) și apoi decan (1925-1926) al Facultății de Științe, iar apoi rector (1925-26) și prorector

(1926-27). Ulterior devine profesor la Universitatea din București (1940-1955). A fost vicepreședinte al Academiei Române, membru al societăților de chimie din București, Berlin, Paris, Washington și al Comisiei internaționale pentru instituirea tabelelor anuale de constante și date numerice din Paris conduse de Frédéric Joliot-Curie, dar și consilier tehnic onorific al Ministerului Armatei. A colaborat sau a făcut parte din comitetul de redacție al revistelor de tradiție „Zeitschrift für analytische Chemie” (München), „Zeitschrift für anorganische und allgemeine Chemie” (Leipzig), „Die chemische Analyse” (Stuttgart), „Makrochemie und Mikrochimika” (Viena). Printre studenții săi au fost chimistii Raluca Ripan, Ilie Murgulescu, Petre Spacu, Coriolan Drăgulescu, C. Gh. Macarovici, E. Popper, V. Armeanu. Este considerat fondator al

școlii românești de chimie coordinativă și a școlii clujene de chimie analitică. A sintetizat cca 1000 de combinații coordinative noi, a elaborat metode analitice (micro- și macro-) gravimetrice, volumetrice și electrochimice pentru identificarea și dozarea unor ioni metalici, anioni și a unor substanțe organice; între ele se citează în literatura de specialitate „reactivul Spacu” și „reația Spacu”. A publicat 274 articole/studii științifice, dar a dezvoltat și procese industriale/tehnologice (ex., proces de obținere acidului sulfuric din gips, a primit distincția guvernamentală „Premiul de Stat clasa I” în 1954).

Adriano Ostrogovich (1870-1956), muntenegrean născut în Italia, venea la Cluj după un doctorat susținut la Universitatea din Florența sub îndrumarea lui Hugo Schiff (cunoscut pentru contribuțiile în domeniul aldehidelor, bazelor Schiff, sau reația Biuret) și o perioadă petrecută la Universitatea din București sub îndrumarea lui C.I. Istrati (la rândul său absolvent de doctorat sub îndrumarea lui Charles Friedel (cunoscut pentru procesul Friedel-Crafts) și Adolphe Wurtz la Paris). A fost profesor de chimie organică și generală, specializându-și cercetarea în chimia heterociclurilor, dar și director al Institutului de Chimie al Universității și decan al Facultății de Științe (1921-1923). De asemenea, Muzeul de Istorie Naturală „Grigore Antipa” din București găzduiește una dintre cele mai impresionante colecții de lepidoptere (27000 de exemplare), alcătuită și donată de către profesorul Ostrogovich.

Dan Rădulescu (1884-1969) a fost un discipol al lui Adriano Ostrogovich, sosind la Cluj împreună cu acesta ca profesor de chimie organică, chimie fizică și apoi electrochimie – până în 1940, când trece în industrie, unde dezvoltă laboratoare de analiză. Deținător al unui doctorat la Universitatea din Berlin sub conducerea lui Hermann Leuchs (la rândul său student al laureatului Nobel Emil Fischer), a fost un pionier al chimiei spiranilor, având și contribuții în chimia fizică a interfețelor.

Activitatea profesorilor întemeietori din perioada antebelică a fost urmată de o generație de continuatori, până în deceniile 5-6:

Raluca Ripan (decan al Facultății de Chimie, rector, întemeietor al Institutului de Chimie din Cluj în forma modernă; cu contribuții în chimie anorganică, analitică, procese industriale), Ion Tănărescu (primul doctorat în chimie acordat de Universitatea din Cluj; fondator al școlii clujene de chimie organică; preocupările sale legate de steroli, spirani și heterocicluri au lăsat în urmă inclusiv procesul numit „reacția Tănărescu”), Cornel Bodea (chimie organică a fenotiazinelor și biochimie), Candin Liteanu (chimie analitică, fondator al unei școli clujene de senzori electrochimici), Ion Cădariu (chimie fizică, electrochimie, cintetică, cataliză), Gheorghe Constantin Macarovici (chimie generală, anorganică și analitică), László Vargha, Ödön (Edmond) Felszeghy (chimie organică, biochimie). Următoarea generație cuprinde profesorii Emil Chifu, János Máthé (chimie fizică), Gheorghe Marcu (chimie anorganică, radiochimie), Alexandru Silberg, Maria Ionescu, Valer Fărcășan, Francisc Hodoșan (chimie organică), László (Ladislau) Kékedy (chimie analitică), Miklós Almási (chimie organică). Au preluat apoi ștafeta profesorii Liviu Oniciu (electrochimie), Gheorghe Niac, Janos Zsako (chimie fizică), Judith Mureșan (chimie macromoleculară), Simion Gocan (chimie analitică), și mai apoi Ioan Silberg, Sorin Mager (chimie organică), Mircea Diudea (chimie organică și computațională), Ioan Silaghi-Dumitrescu (chimie anorganică și computațională) – continuând cu grupuri de cercetători activi în toate domeniile deschise de acești înaintași și nu numai în ele.

Nu în ultimul rând, școala clujeană de chimie s-a extins în parte prin discipoli și la celelalte universități clujene – cea Tehnică, cea de Medicină și Farmacie, cea de Științe Agricole și Medicină Veterinară.

Crearea secției de inginerie chimică, datorată profesorului Liviu Literat și dezvoltată cu sprijinul unei întregi generații de ingineri (ex. Augustin Pop, Lucia Gagea, dar și numeroși membri încă activi) în secții precum cele de tehnologii sau inginerii anorganice, organice, biochimice, petrochimice, materiale oxidice și nanomateriale, mediu, control de proces, a adăugat o nouă dimensiune facultății.

Școala clujeană de chimie și inginerie chimică astăzi

Astăzi, Școala clujeană de chimie și inginerie chimică dezvoltă tradiția didactică și de cercetare complexă pe pilonii originali, reprezentată de trei departamente de profil (cu unități de cercetare/servicii/organizații asociate) și două școli doctorale.

- Departamentul de chimie (<http://www.chem.ubbcluj.ro/~chimie/>) și Școala doctorală de chimie
- Departamentul de inginerie chimică (<http://www.chem.ubbcluj.ro/romana/ANEX/inginerie>) și Școala doctorală de inginerie chimică
- Departamentul de Chimie și Inginerie Chimică al Liniei Maghiare (<http://chem.ubbcluj.ro/~hu/>)

Cercetările abordate în Facultatea de Chimie și Inginerie Chimică, dar și la Institutul de Cercetări în Chimie Raluca Ripan, includ contribuții recunoscute la sinteza organică (ex. heterocicluri, substanțe biologic active), combinații coordinative (ex. reactivul Spacu), polioxometalați, compuși organometalici, chimie supramoleculară, cicluri anorganice, radiochimie, chimie coloidală și chimia suprafețelor, electrochimie, cinetică chimică, chimie teoretică și computațională, biochimie și tehnologii biochimice, analiză chimică, control și simulare/modelare de proces industrial, inginerie de proces asistată de calculator, materiale oxidice, energie (ex. captare/stocare dioxid de carbon), nanomateriale, biomateriale etc.

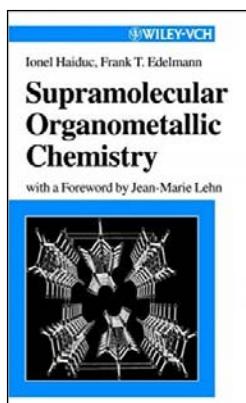

Realizări majore cu vizibilitate/impact internațional (selecție)

- Chimiștii clujeni au dezvoltat publicații locale cu vizibilitate internațională, începând în perioada interbelică cu Buletinul Societății de Științe din Cluj, iar azi continuând cu Studia Universitatis Babeș-Bolyai – Chemia. De asemenea, sunt prezenți în reviste de prim rang în domeniu – precum Nature, Chemical Reviews, Angewandte Chemie, Proceedings of the National Academy of Sciences, Journal of the American Chemical Association, Chemical Communications etc.

No. 4883 June 1, 1963	N A T U R E	883
<p>micrography of all sorts of membranes and films with 'pores' within them which can be filled with plating solution.</p> <p>The sectioning, preparation and electron microscope work were done at the Department of Experimental Medicine and Cancer Research of the Hebrew University, Jerusalem, which also provided the photographs. I thank Prof. J. Gross and Dr. O. Stein for their help and advice.</p> <p>F. DE KÖRÖSY The Negev Institute for Arid Zone Research, Beer Sheva, Israel.</p> <p>¹ Grünstein, Z. <i>Electron Microsc.</i>, 57, 147 (1958). ² Blasius, E., Gross, J., and Negev, M., <i>Ang. Chem.</i>, 68, 671 (1956). ³ Grubbefer, N., Makrassi, <i>Chemie</i>, 20, 104 (1959). ⁴ Körösy, F. de, and Shorr, J., <i>Bull. Res. Council. Israel</i>, A, 11, 39 (1962).</p> <p>Octachlorophenothiazinyl: a Very Stable Nitrogen Radical</p> <p>By chlorination of phenothiazine in nitrobenzene under conditions (to be published elsewhere) undecachlorophenothiazine (I) was obtained. The structure of this substance was confirmed by microanalysis and its infra-red spectrum. If heated very quickly, undecachlorophenothiazine shows a net melting point at 210° C. followed by rapid decomposition, accompanied by emanation of chlorine. Using the common 4°/min heating rate, a change in colour from yellow to deep-green was observed at 180° C, and then the melting occurs at 375° C.</p> <p>this fact is a further indication of the predominance of the free radical in the product of thermal decomposition. The absence of N—H bands in the infra-red spectrum of II indicates that no pollution of II by III is possible.</p> <p>II is only slightly soluble in all usual organic solvents. Nevertheless, an electron spin resonance spectrum of a solution of II in <i>o</i>-dichlorobenzene was recorded, showing an incompletely resolved, but distinct, triplet. On the other hand, II is very soluble in concentrated sulphuric acid giving a deep-blue solution. The expected hyperfine pattern with four lines was obtained by recording the electron spin resonance-signal of these solutions (II). Solutions with identical properties were obtained by heating undecachlorophenothiazine previously solved in sulphuric acid or by oxidation of octachlorophenothiazine with hot sulphuric acid; in all these cases the protonated form of octachlorophenothiazine IV is formed. The asymmetry is a common feature of all these spectra.</p> <p>Octachlorophenothiazinyl seems to be one of the organic radicals most stable towards thermal treatment. It can be sublimated (290° C) or melted (380° C) in air, but the electron spin resonance signal diminishes in intensity to less than 10 times. The sulphuric acid solutions are also stable for many weeks.</p> <p>C. BODEA I. SILBERG</p> <p>Institute of Chemistry, Academy of Rumanian People's Republic, Cluj, Rumania.</p>		

Facsimil dintr-unul dintre puținele articole din revista Nature cu autori exclusiv din România – doi chimici clujeni de referință

*Coperta unei cărți
care a definit un nou domeniu al chimiei,
cu un autor chimist clujean*

- Numeroși lideri din cercetarea în domeniul chimiei sunt Doctori Honoris Causa ai UBB – inclusiv laureații Nobel Richard Ernst, Stefan Hell și Jean-Marie Lehn.
- Contribuțiile școlii clujene de chimie au fost recunoscute în țară prin alegerea unor profesori ca membri ai Academiei Române: Gheorghe Spacu, Raluca Ripan (prima femeie academician), Ion Tănăsescu, Gheorghe Constantin Macarowici, Ionel Haiduc, Ioan Silberg, Ioan Silaghi-Dumitrescu, Cristian Silvestru, Ion Grosu.
- În clasamente internaționale ale universităților, precum ARWU/Shanghai sau QS, Școala clujeană de chimie respectiv cea de inginerie chimică au fost prezente în ultima vreme între primele 500 din lume.

Şcoala clujeană de biologie

Coordonator: Octavian Popescu

Autori: Octavian Popescu, Horia Leonard Banciu

Scurt istoric

Şcoala clujeană de biologie are doi fondatori: Emil Racoviță și Alexandru Borza.

Emil Racoviță (1868-1947), biolog român de renume mondial, explorator polar, fondator al Biospeologiei, a studiat cele mai variate domenii ale istoriei naturale:

morfologia, ecologia, etologia, biogeografia și a fost un „mare semănător de idei”. Introduce cursul de „Biologie Generală”, care lipsea în învățământul nostru superior. Opera sa impresionează nu atât prin volum, cât prin consistență și profunzimea gândirii: „*N-am urmărit niciodată simpla culegere a faptelor, ci legarea lor în generalizări; am căutat să «pricep», adică să reduc lucrurile complicate la forma mai simplă din care derivă*”.

După ce și-a luat licența în drept (1889) la Sorbona, s-a înscris la Facultatea de Științe a aceleiași universități și în 1891, a obținut diploma de licențiat în științe. Aici a beneficiat de competența și de atenția a doi reputați zoologi: profesorul Henri de Lacaze-Duthiers și conferențiarul Georges Pruvot. S-a înscris la doctorat sub conducerea profesorului Lacaze-Duthiers, în cadrul Laboratorului

oceanologic „Arago” de la Banyuls-sur-Mer, iar în 1896 a obținut titlul de doctor în științe. Între 1897 și 1899, Emil Racoviță a fost naturalistul expediției antarctice belgiene, organizate și conduse de locotenentul de marină Adrien de Gerlache de Gomery la bordul vasului „Belgica”. Expediția s-a încheiat cu un răsunător succes, la care Racoviță a avut o contribuție științifică fundamentală. Experiența antarctică a influențat decisiv formația științifică a Tânărului savant și concepția sa holistică despre viață, pregătindu-l pentru doctrina biologică generală și pentru crearea peste puțin timp a unei discipline biologice de sinteză – BIOSPEOLOGIA.

În 1919, Emil Racoviță nu a pregetat să-și sacrifice situația privilegiată din Franța, dobândită printr-o muncă asiduă timp de 30 de ani, atunci când a fost solicitat să vină la Cluj pentru a contribui cu competența și prestigiul său la organizarea primei universități românești din Transilvania. A acceptat cu condiția înființării unui institut de cercetări științifice în cadrul universității; la 26

ARHIVA EMIL RACOVITĂ

*Emil Racoviță în cabinetul său de lucru
din Institutul de Speologie*

aprilie 1920 a fost promulgată legea prin care a luat naștere Institutul de Speologie din Cluj, primul de acest gen din întreaga lume, avându-l ca director pe însuși ctitorul său. I-a sporit prestigiul prin aducerea distinșilor cercetători René Jeannel (Franța) și Pierre-Alfred Chappuis (Elveția). Din personalul științific au mai făcut parte asistenții Valeriu Pușcariu, Radu Codreanu și Letiția Chevereșanu.

La Timișoara, în fața Liceului Diaconovici Loga, membrii Consiliului Profesoral al Facultății de Științe, reuniiți la 15 noiembrie 1943, cu prilejul aniversării profesorului Racoviță la împlinirea vârstei de 75 de ani

Cluj, apoi rector al acesteia (Universitatea „Regele Ferdinand I”) în 1930 și prorector în 1931.

De asemenea, comunitatea științifică internațională a apreciat în mod deosebit activitatea sa, Emil Racoviță fiind membru corespondent al Academiei de Medicină din Paris (1944), *doctor honoris causa* al Universității din Lyon (1923), membru, membru fondator, membru corespondent sau membru de onoare a șaisprezece societăți științifice din Franța, România, Marea Britanie și Spania. De exemplu, la numai 25 de ani a fost ales membru titular al Societății Zoologice din Franța (1893), iar în 1925, președintele de onoare al acesteia.

Prin întreaga sa operă, Emil Racoviță rămâne cel mai de seamă biolog pe care l-a avut România. A întreprins primele cercetări detaliate asupra faunei și florei antarctice, a fost fondatorul incontestabil al biospeologiei ca disciplină științifică și a avut meritul de a fi formulat principii de valoare inestimabilă în zoologie.

Alexandru Borza (1887-1971), botanist român cu o largă recunoaștere internațională și creatorul școlii românești de geobotanică, a întemeiat Grădina Botanică din Cluj (1920), a ctitorit (1923) și a condus Institutul de Botanică Sistematică, a organizat Muzeul Botanic și Herbarul (1920-1927).

Meritele deosebite în domeniul cercetării științifice i-au fost recunoscute de Academia Română, care l-a ales membru corespondent (1905), membru titular (1920) și apoi președinte al acesta (trei mandate consecutive în intervalul 1926-1929). În perioada 1922-1926 a fost senator în Parlamentul României din partea Universității din

După absolvirea Seminarului Teologic din Budapesta (1908), s-a dedicat științelor naturale, botanica fiind în prim plan, convins că „cine vrea să cunoască prea multe, ajunge să stăpânească prea puține”. Renumele lui de botanist devine notorietate printre naturaliștii Universității din Budapesta, fiind considerat un excelent cunoșător de plante. În 1911 a absolvit Facultatea de Științe naturale, obținând diploma cu mențiunea „distincție” și s-a înscris la doctorat ca bursier al Societății „Transilvania”. În iunie 1913 a susținut teza de doctorat (publicată în revista „*Botanikay Közlemények*”) și a primit calificativul *summa cum laude*. Consiliul Dirigent cu sediul la Sibiu a numit opt ardeleni pentru a ocupa funcții de profesori, fără ca aceștia să fie supuși alegerii prin concurs de către Comisiunea Universitară. Până la urmă au rămas șapte, între care s-a aflat și Alexandru Borza pentru Facultatea de Științe. A fost prodecan (1919-1921) și decan (1935-1938) al Facultății de Științe, iar în perioada 1944-1945 a fost rector al Universității „Regele Ferdinand I” (în refugiu).

A introdus în botanica românească metode moderne de cercetare a vegetației, fiind totodată, împreună cu Emil Racoviță, principalul inițiator al ocrotirii naturii. În acest sens a publicat: *Protecția naturii în România* – 1926; *Ne trebuie o lege pentru protecția naturii* – 1927; *La protection de la nature en Roumanie* – 1932; *Proiect pentru explorarea metodică a florei și vegetației României* – 1940. În 1930, a susținut votarea în Parlament a Legii pentru ocrotirea naturii. În 1931 și 1934, la străduințele sale, s-au introdus „în regim de protecție” numeroase plante. De asemenea, în baza legii menționate, au fost declarate rezervații naturale pădurea Domogled-Caransebeș, Băile Felix-Oradea, zona Pietrele Roșii-Tulgheș etc. Tot la inițiativa sa a fost înființat Parcul Național Retezat, primul de acest fel din România, când l-a avut din nou alături pe Emil Racoviță.

Alexandru Borza a descris 83 de taxoni noi (20 îi poartă numele) și 17 specii noi de plante. A publicat peste 500 de lucrări de interes botanic, însumând peste 7500 de pagini, din care menționăm: *Studii*

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

fitosociologice din Munții Retezatului – 1934; *Corelația dintre flora României și poporul român* – 1941; *Dicționar etno-botanic* (premiat de Academia Română, 1967); *Flora Romaniae exsiccata* – 1920-1962; *Flora și vegetația Văii Sebeșului* – 1959.

Pe lângă Emil Racoviță și Alexandru Borza, în perioada 1919-1939, profiluri academice marcante au avut și profesorii:

Dimitrie Călugăreanu (1868-1937), medic și biolog; contribuții importante în domeniul fiziologiei animale (neurologie, hematologie, respirație); primul decan al Facultății de Științe (1919-1921, două mandate); rector al Universității din Cluj (1921-1922); membru corespondent al Academiei Române (1920); a fost preocupat de activitatea de popularizare a științei, pentru care avea aptitudini deosebite, reușind să explice publicului larg cele mai complicate probleme științifice; între anii 1934 și 1937 a ținut conferințe la radio; a rămas la Cluj până în 1926.

Aristide Grădinescu (1880-1955), zoofiziolog; contribuții în domeniul fiziologiei animale; a participat activ la înființarea bibliotecii de Fiziologie Animală (1937) în cadrul Universității din Cluj.

Ioan A. Scriban (1879-1937), zoolog; contribuții în domeniul zoologiei și anatomicie comparate; primul doctor în științele zoologice promovat în România (1910), sub conducerea profesorului Paul Bujor, la Universitatea din Iași; unul dintre fondatorii învățământului zoologic românesc; decan al Facultății de Științe (1926-1927).

Ioan Grătărescu (1874-1962), botanist; a elaborat un tratat de botanică generală; decan al Facultății de Științe (1925-1926).

Emil Pop (1897-1974), botanist; creatorul școlii românești de citofiziologie vegetală, recunoscută la nivel național și internațional; a estimat evoluția interglaciără și mai ales postglaciără a vegetației din România, prin metoda palinologică (geobotanica istorică); fondator și director al Centrului de Cercetări Biologice din Cluj (1958-1970); membru titular al Academiei Române (1955).

O mențiune specială merită cercetătorii René Jeannel (Franța) și Pierre-Alfred Chappuis (Elveția), colaboratori foarte apropiati ai profesorului Emil Racoviță. Împreună, cei trei savanți au pus bazele Institutului de Speologie din Cluj, în 1920.

René Gabriel Jeannel (1879-1965), medic, zoolog, entomolog; la propunerea lui Emil Racoviță a devenit profesor universitar al Universității din Cluj, Facultatea de Științe, apoi profesor onorific (1931-1939); titularul catedrei de Biologie generală (1920-1931); director adjunct (subdirector) al Institutului de Speologie din Cluj (1920-1927); a cercetat coleopterele cavernicole și lepidopterele, precum și formarea și evoluția faunei terestre și cavernicole; a descoperit genuri noi de coleoptere în Munții Apuseni și peșterile Olteniei; în 1931 a devenit profesor (entomologie și, ulterior, entomologie generală și aplicată) și director (din 1950) al Muzeului Național de Istorie Naturală din Paris; membru de onoare al Academiei Române (1928).

Pierre-Alfred Chappuis (1891-1960), hidrobiolog; conferențiar la Facultatea de Științe angajat cu contract; director adjunct (subdirector) al Institutului de Speologie din Cluj (1922-1945); a studiat sistematica, distribuția geografică și filogenia copepodelor harpaticoide, precum și a altor grupe de crustacee acvatice prezente în mediul acvatic subteran.

Sub îndrumarea acestor profesori s-a format viitoarea generație de cadre didactice universitare, ai cărei reprezentanți de seamă au fost:

Vasile Gh. Radu (1903-1982), zoolog; a cercetat macrofauna și microfauna din sol la Centrul de Cercetări Biologice din Cluj, descoperind 60 de specii (din care 20 de specii noi pentru știință); a studiat evoluția glandelor suprarenale din seria vertebratelor, precum și citologia canalului deferent al izopodelor; membru corespondent al Academiei Române (1948).

Ștefan Péterfi (1906-1978), botanist; a studiat influența diferitelor substanțe asupra creșterii și dezvoltării unor specii de alge; a fundamentat din punct de vedere fiziologic și biochimic diferența dintre creștere și dezvoltare la plantele cu flori; a descoperit noi specii de alge; membru corespondent (1955) și membru titular al Academiei Române (1963).

Eugen A. Pora (1909-1977), zoolog, fiziolog, oceanograf; a studiat comportamentul organismelor animale acvatice la variațiile gradului de salinitate, rolul glandelor endocrine la diferite specii animale, precum și fiziologia aparatului circulator și excretor (fiziologie comparată); a introdus conceptul de „specie fiziologică”; membru corespondent (1948) și membru titular al Academiei Române (1963).

Fundamente

În primul Raport de activitate al Institutului de Speologie pentru perioada 1920-1924, directorul Emil Racoviță sublinia:

„Universitatea modernă trebuie concepută ca un serviciu public cu caracter național și perfect neutru din punct de vedere politic și confesional. Rolul ei este complex, la fel ca viața socială căreia trebuie să-i satisfacă multiplele nevoi intelectuale. Din aceste multiple misiuni, cele mai importante sunt următoarele:

- A) Vasta cultură mondială și educația națională.
- B) Pregătirea profesorilor în diversele niveluri de învățământ și formarea tehnicienilor în diversele profesii liberale.
- C) Cercetarea științifică pură și aplicată.
- D) Învățământul popular (extensie universitară, cursuri publice, universități populare etc.).

Școala clujeană de biologie, de la înființarea acesteia, a fost dominată de concepția și viziunea lui Emil Racoviță despre știință și cercetarea științifică: „«Catedrele» științelor de observare și de experimentare nu mai sunt catedre în accepțiunea medievală a acestui cuvânt [...] În realitate, aceste «catedre» sunt «servicii» complexe, «ateliere» cu utilaj foarte variat, adevărate «uzine» cu o aparatură formidabilă.” Pentru a-și îndeplini misiunea sa complexă, o astfel de „uzină” de știință trebuia să îndeplinească patru cerințe fundamentale:

„A. Institutul de cercetări trebuie să fie, de preferință, o instituție universitară.

B. Institutul de cercetări trebuie să aibă în programul său nu numai știință pură, ci și aplicarea ei.

C. Institutul de cercetări trebuie să fie specializat; programul său nu trebuie să fie prea vast, pentru a nu depăși posibilitățile unei organizări concentrate și eficiente, nici prea restrâns, pentru a nu limita prea mult orizontul științific și educativ.

D. Institutele de cercetări ar trebui să fie consacrate, de preferință, unei discipline sintetice.”

Principiile enunțate de savantul Racoviță acum aproape 100 de ani sunt la fel de valabile și astăzi.

Programul complex de dezvoltare a BIOSPEOLOGIEI – inedită disciplină științifică – și-a confirmat validitatea prin aproape un secol de cercetare a fascinantei lumi subterane.

De asemenea, în viziunea lui Racoviță, cooperarea științifică internațională reprezenta o „*necesitate absolută*”, în absența căreia progresul tinerei universități clujene și îndeplinirea misiunii sale educative nu erau posibile. Universitatea trebuia să reprezinte nu numai „*un focar de cultură națională, ci mai ales un factor al culturii mondiale*”, și drept urmare Racoviță pleda fără rezerve pentru instaurarea unei atmosfere de „*solidaritate științifică mondială*”, în orașul de pe Someș.

Astfel, școala clujeană de biologie s-a dezvoltat pe patru direcții principale:

1. Generarea de cunoaștere – prin Institutul de Speologie (1920), Institutul de Botanică Generală (1920), Institutul de Botanică Sistemerică (1920), Institutul de Fiziologie Animală (1920), Institutul de Zoologie și Anatomie Comparată (1922).

2. Transmiterea de cunoaștere – prin cursuri/seminarii/ laboratoare în cadrul catedrelor de: biologie generală, botanică, zoologie și anatomie comparată, fiziologie animală.

3. Utilizarea cunoașterii – prin Grădina Botanică (1920), Muzeul Botanic (1920), Muzeul Zoologic (1922).

4. Diseminarea cunoașterii – prin publicații vizibile/edituri/ organizații profesionale. Datorită lui Emil Racoviță, Clujul devine și rămâne, până în 1947, centrul cercetărilor speologice mondiale și

„sediul” revistei *Biospeologica* la care se adaugă, din anul 1926, revista *Lucrările Institutului de Speologie din Cluj* (în română și franceză; tomul I cuprinde activitatea din perioada 1920-1924, iar tomul al II-lea perioada 1924-1926). În 1920, Emil Racoviță a fondat *Societatea de Științe din Cluj*, al cărei președinte a rămas până în 1947; buletinul societății, redactat în limbi străine, a cuprins toate disciplinele științelor naturale. În 1922 a înființat *Asociația Culturală pentru Răspândirea Limbii și Culturii Franceze* (*Cercul Ronsard*). De asemenea, Emil Racoviță a fost membru fondator și președinte (1921-1933) al *Frăției Muntene*, prima societate turistică românească din Transilvania. A fost președintele primului Congres al Naturaliștilor din România (Cluj, 18-21 aprilie 1928), calitate în care și-a adus o contribuție decisivă la legiferarea ocrotirii naturii. A avut un rol foarte important în Comisia Bibliotecii Universitare din Cluj, fiind un deschizător de drumuri în organizarea documentării și biblioteconomiei noastre științifice. Sub conducerea profesorului Alexandru Borza, în perioada 1921-1949, apare singurul periodic exclusiv botanic, *Buletinul Grădinii botanice și al Muzeului botanic de la Universitatea din Cluj*, la care au colaborat botaniști din România și din alte țări. În paginile Buletinului s-a consemnat succesiv și detaliat Bibliografia botanică a României (din 1921) de către Alexandru Borza, în colaborare cu Emil Pop (din 1923). Tot aici s-a promovat mișcarea de ocrotire a naturii, în colaborare cu naturaliști de la celelalte universități din România (Andrei Popovici-Bâznoșanu, Mihail Gușuleac, Ioan Borcea etc.). De asemenea, trebuie să menționăm și *Excursia Internațională Fitogeografică prin România*, organizată de Alexandru Borza în 1931, eveniment care a permis clarificarea multor controverse și probleme de metodă, pe de o parte, și strângerea legăturilor cu botaniștii europeni, pe de altă parte. Ulterior, unii dintre aceștia au publicat lucrări despre flora și vegetația României, ca de exemplu, Karel Domin, Vladimir Krajina, Constantin Andreas von Regel.

Școala clujeană de biologie astăzi

În prezent, în cadrul Facultății de Biologie și Geologie se continuă tradiția de cercetare științifică și educație într-o paradigmă experimentală dominată, în principal, de aspecte privind conservarea biodiversității și de abordările moleculare (biochimie și biologie moleculară, genetică moleculară, microbiologie, taxonomie și filogenie moleculară). Aproximativ 1000 de studenți sunt înscriși la specializările (nivel licență) de Biologie, Biochimie, Biologie ambientală, Biotehnologii Industriale, Ecologie și Protecția Mediului, precum și la cele cinci specializări de masterat. Școala clujeană de biologie este reprezentată de trei departamente de profil și o școală doctorală:

1. Departamentul de BIOLOGIE MOLECULARĂ ȘI BIOTEHNOLOGIE.
2. Departamentul de TAXONOMIE ȘI ECOLOGIE.
3. Departamentul de BIOLOGIE ȘI ECOLOGIE al liniei maghiare (Magyar Biológiai és Ökológiai Intézet).
4. Școala doctorală „Biologie integrativă”.

Realizări majore cu vizibilitate/impact internațional (selecție)

Urmând modelul generației fondatoare, membrii Școlii clujene de biologie publică astăzi în reviste bine și foarte bine cotate în *Web of Science* și/sau în edituri de prestigiu (vezi *WorldCat*).

- Participarea lui Emil Racoviță la expediția antarctică belgiană, la bordul vasului „Belgica” (1897-1899), prima expediție științifică care nu a avut ca obiectiv descoperirea de pământuri încă necunoscute, ci efectuarea unor cercetări și observații științifice complexe, și care a petrecut 13 luni, inclusiv o întreagă iarnă polară, în mijlocul banchizei australe.

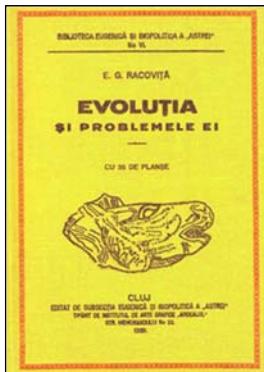
Lui Racoviță i se datorează extraordinarul material științific colectat: 1200 de piese zoologice și 400 de piese botanice, la care se adaugă observațiile extrem de amănunțite pe care le-a făcut cu

*Emil Racoviță lucrând
în laboratorul său de pe „Belgica”*
(*Résultats du voyage de la Belgica en 1897-99 sous le commandement de
A. de Gerlache de Gomery – rapports scientifiques*).

- În 1907, Emil Racoviță a publicat celebra sa lucrare „Eseu asupra problemelor biospeologice”, despre care profesorul René Jeannel va spune peste trei decenii că a fost de la bun început și a rămas STATUTUL FUNDAMENTAL AL BIOSPEOLOGIEI. În același an, Racoviță a inițiat extraordinarul program, *Biospeologica*, pe care l-a coordonat secondat de Jeannel și la care s-au asociat încă 40 de colaboratori. În 1919, programul avea deja în palmares aproape 800 de peșteri explorate (în Europa și nordul Africii), din care au fost colectate peste 20 000 de animale cavernicole. Sub genericul *Biospeologica* au apărut 41 de lucrări științifice (3 400 de pagini). Astfel, chiar de la înființare, Institutul de Speologie a reprezentat și cadrul oficial în care avea să funcționeze și inedita întreprindere „Biospeologica”, iar Clujul, capitala spirituală a Transilvaniei, a devenit centrul biospeologiei mondiale.

- Emil Racoviță a fost singurul biolog român care a elaborat o teorie originală cu privire la evoluția lumii vii (*Evoluția și problemele ei*, 1929), teorie în care a insistat asupra rolului deosebit de important pe care izolarea îl joacă în apariția unor specii (*spite*) noi și care include o definiție inedită a speciei, formulată încă din 1912: *o colonie izolată de consângeni*. A subliniat, de asemenea, influența

precădere asupra balenelor, focilor și păsărilor antarctice. Pentru studiul aprofundat al acestui material au fost solicitați nu mai puțin de 74 de specialiști. În decursul a 40 de ani de la încheierea expediției au apărut 9 volume/65 de numere, cuprinzând 92 de lucrări științifice

– Emil Racoviță –

majoră prin care mediul artificial al omului a făcut din acesta singura specie a cărei populație mondială înregistrează o creștere exponențială, trăgând repetitive semnale de alarmă asupra pericolelor care decurg din criza ecologică pe care tot omul este cel care a declanșat-o.

- Herbarul Grădinii Botanice cu peste 750 000 de coloane presate este cel mai mare și mai important din țară. Menționăm existența unor coloane numite *holotipuri* care certifică pentru prima dată identitatea unei anumite specii, precum și prezența herbarelor proprii ale unor personalități ale botanicii precum: Baumgarten, Porcius, Borza. Herbarul a stat la baza elaborării monumentalei lucrării în 13 volume – FLORA ROMÂNIEI, în care sunt descrise caracterele botanice ale tuturor speciilor de plante care cresc în țara noastră.

- În anul 2019, Școala clujeană de biologie a fost inclusă pe pozițiile 801-1000 (*antropologie și științe biologice*) în clasamentul internațional QS și pe pozițiile 501-600 (*științele vieții*) în clasamentul *Times Higher Education* (singurii din România, în condițiile în care au fost incluse 751 de universități din lume, ultimele poziții fiind 601+).

Școala clujeană de geologie

Coordonator: Ioan Bucur

Autor: Colectiv format din membri ai școlii

Scurt istoric

Odata cu crearea universității românești la Cluj s-a dezvoltat și învățământul geologic și concomitent cu acesta, prin cele două institute nou create în 1919 (Institutul de Geologie-Paleontologie și Institutul de Mineralogie-Petrografie) s-au pus bazele școlii românești de geologie a Universității din Cluj. Aceasta continua și dezvolta o tradiție de studii geologice creată încă din 1872 sub conducerea profesorilor J. Szadeczky (mineralogie) și A. Koch (geologie). Noile institute înființate după Marea Unire au fost conduse de nume celebre ale geologiei românești: profesorul George Munteanu-Murgoci (Institutul de Mineralogie-petrografie, între 1919-1920) urmat de profesorul clujean Victor Stanciu (1920-1938) și profesorul Ion Popescu Voitești (Institutul de Geologie-Paleontologie, între 1919-1936).

George Munteanu-Murgoci a fost o personalitate de prestigiu internațional, președinte al unor congrese internaționale de geologie și creatorul teoriei pânzelor de șariaj în Carpații românești. Ion Popescu Voitești a fost de asemenea un reprezentant de seamă, cu idei inovatoare în domeniul tectonicii Carpaților și cu rezultate remarcabile în geologie-paleontologie.

O nouă generație de geologi s-a format între 1938 și 1959 dintre care amintim pe Otto Protescu, Dumitru Iacob și Ion Al. Maxim (la geologie-paleontologie), Eugen Stoicovici și Valeriu Lucca (la Mineralogie-Petrografie).

Din 1945 la Cluj a funcționat și universitatea maghiară, ale cărei catedre de geologie și mineralogie au fost conduse de Z. Török și E. Balogh. După unificarea din 1959 s-au contopit și colectivele de cadre didactice de la cele două universități.

Între 1959-1989 accentul principal s-a pus pe partea didactică. Cercetarea științifică se făcea în cadrul celor două catedre, pe lângă aspectele fundamentale urmărindu-se și descoperirea unor noi resurse minerale (e.g. mineralele argiloase din nisipurile din jurul Clujului). Dintre cei cu rezultate remarcabile în cercetare îi amintim pe Eugen Stoicovici, Ioan Mâza, Lucreția Ghergari, Ioan Bedelean la mineralogie, respectiv Nicolae Mészáros, Nicolae Șuraru, Eugen Nicorici și Iustinian Petrescu la geologie.

*Ion Popescu-Voitești
(1876-1944)*

După 1989, Școala clujeană de geologie a cunoscut o dezvoltare rapidă grație integrării în rețeaua didactică și de cercetare a numeroși tineri. S-au dezvoltat noi direcții de cercetare (e.g.

mineralogia speleotemelor, geologia izotopică, palinologia, micro-faciesuri carbonatice, paleoecologia foraminiferelor, paleontologia vertebratelor), cercetarea și diseminarea acesteia internaționalizându-se tot mai mult.

Fundamente

Asemenea altor școli din cadul Universității Babeș-Bolyai, școala de geologie s-a dezvoltat pe mai multe coordonate. Pe de o parte componenta didactică, prin intermediul căreia s-au transmis cunoștințe noilor generații de geologi, prin cursuri, seminarii și practică geologică. Transmiterea de cunoaștere a implicat însă obținerea de cunoaștere, și aceasta s-a făcut inițial prin Institutele afiliate catedrelor și apoi prin cele două catedre. Cercetarea științifică s-a axat în principal pe obținerea unei imagini de ansamblu a structurii geologice a României, în acest sens mulți dintre profesorii clujeni lucrând în echipe cu geologi de la Institutul Geologic al României, însărcinat cu elaborarea hărților geologie. Ulterior cercetarea s-a axat pe detalieri și aprofundări ale unor aspecte fundamentale, dar și pe aplicabilitatea practică a acestora. Noile cunoștințe obținute prin cercetare au fost transmise înspre zona industrială, fie prin descoperiri de noi areale cu materii utile, fie prin servicii către întreprinderi de profil (analize mineralogo-petrografice, micropaleontologice-biostratigrafice etc.). În sfârșit, noile cunoștințe obținute prin cercetare au fost transmise nu numai către noile generații de studenți, ci și către comunitatea geologică națională și internațională, prin publicații, un rol important avându-l în acest sens, mai ales înainte de 1989, revista *Studia – Geologia*, revistele Institutului Geologic din București și ale Academiei Române. După '89 s-a publicat intensiv în reviste internaționale de prestigiu.

Școala clujeană de geologie astăzi

Școala clujeană de geologie continuă astăzi tradiția acumulată de-a lungul timpului, fiind reprezentată prin Departamentul de Geologie, cu o linie de studiu în limba română și una în limba maghiară, și o școală doctorală. Acestora li se asociază Centrul de Cercetări geologice Integrate, care gestionează liniile directoare ale cercetării științifice din departament.

Realizări majore cu vizibilitate/impact internațional (selecție)

- Membrii Școlii clujene de geologie publică astăzi curent în cele mai bune reviste internaționale de profil, inclusiv o lucrare în *Science* (Bogdan Onac, membru al epartamentului la momentul respectiv, actualmente cadru didactic asociat).
- Cercetările de geologie izotopică, efectuate atât pe roci vechi cât și pe sedimente mai tinere, inclusiv cuaternare sunt apreciate la nivel internațional.
- Au fost create câteva direcții de cercetare de vârf în domeniul geologiei sedimentare (studiu roilor carbonatice, biostratigrafia depozitelor cenozoice, paleontologia vertebratorilor) cu impact internațional.
- Pe lângă revista *Studia–Geologia*, care a intrat în numeroase schimburi internaționale, cercetarea geologică clujeană se remarcă printr-o participare activă în editarea și publicarea revistei *Acta Palaeontologica Romaniae* a Societății Române de paleontologie, cu sediul în incinta Departamentului de Geologie.

Școala clujeană de geografie

Coordonator și autor: Dănuț Petrea

I. Scurt istoric

Apariția geografiei ca domeniu academic la Cluj este semnată în anul 1872 odată cu înființarea Universității maghiare „Ferencz Jozsef”, în cadrul căreia, la Facultatea de Litere, Lingvistică și Istorie, funcționa și o catedră de geografie condusă de Terner Adolf și animată ulterior de renumitul geograf Cholnoky Jenö (1870-1950), considerat a fi „părintele” geografiei maghiare. În anul 1919 Comisia Universitară, desemnată de Consiliul Dirigent al Transilvaniei în vederea înființării și organizării Universității Românești din Cluj, încredințează, la recomandarea lui Emil Racoviță, destinul Secției de Geografie constituită în cadrul Facultății de Științe, unui Tânăr extrem de promițător, în persoana lui George Vâlsan (1885-1935).

Discipol al profesorului Simion Mehedinți (1868-1962), fondatorul geografiei moderne românești, Vâlsan studiase la Berlin (1911-1912) și Paris (1913-1914), unde l-a avut ca profesor pe Emmanuel de Martonne, unul dintre cei mai proeminienți reprezentanți ai geografiei mondiale în prima jumătate a secolului XX, supranumit „patronul” geografiei franceze, întrucât reușise să readucă sclipirea acestieia în condițiile în care, după războiul franco-prusac (1870), fusese eclipsată timp de mai multe decenii de marea sa rivală germană.

La sosirea în Cluj, Vâlsan, deși de-abia trecuse de 30 de ani, era un geograf pe deplin format. Sușinuse prima teză de doctorat în

geografie elaborată în România (1916), ocupase cu puțin timp înainte (1915) postul de profesor la Universitatea din Iași, iar în 1920 avea să devină membru al Academiei Române. Autoritatea și clarviziunea sa în calitate de director al Institutului de Geografie (înființat în anul 1920) au făcut posibile apariția unui învățământ de avangardă, ce permitea absolvenților licențierea în geografie ca specializare principală (o premieră în România), organizarea doctoratului în geografie, precum și o serie admirabilă de realizări științifice exemplare. În virtutea realizărilor menționate mai sus Vâlsan este considerat pe bună dreptate a fi ctitorul geografiei românești la Cluj și, deopotrivă, fondatorul învățământului superior geografic din România.

George Vâlsan

Emmanuel de Martonne

Incontestabil, un merit considerabil în reușitele lui Vâlsan l-a avut fostul său mentor de la Sorbona, renumitul geograf francez Emmanuel de Martonne care, încă din 1897, avea un interes deosebit pentru cercetarea teritoriului Vechiului Regat și a ținuturilor românești din afara sa (despre care a publicat peste 60 de lucrări științifice de mare valoare și extrem de actuale chiar și în prezent). La invitația și insistențele prietenului său Emil Racoviță (pe care îl cunoscuse în Franța natală, unde acesta era apreciat pentru înființarea științei biospeologice) de Martonne a venit de mai

multe ori la Cluj (prima oară în 1921) pentru a susține cursuri și prelegeri publice (mult apreciate) și pentru a sprijini, prin experiența și autoritatea sa științifică, afirmarea Institutului de Geografie din Cluj. La inițiativa lui, în anul 1921, s-au desfășurat cele trei faimoase excursii interuniversitare, organizate în Munții Apuseni și ai Banatului până la Dunăre, în Munții Maramuresului, Rodnei și Bucovina, respectiv în Basarabia și Dobrogea, excursii care s-au soldat cu rezultate științifice excepționale și au contat enorm în formarea tinerilor geografi de atunci în spiritul cercetărilor fundamentate pe studiul terenului și al investigațiilor de laborator. De aceea, Emmanuel de Martonne este considerat a fi „părintele” spiritual al geografiei moderne clujene și fondator al acesteia, alături de George Vâlsan.

Activitatea și calitățile celor două mari personalități au făcut ca Institutul de Geografie din Cluj să devină rapid un mediu propice afirmării unei nucleu valoros de geografi, din care au făcut parte Vasile Meruțiu (1881-1943), Romulus Vuia (1887-1963), pionier al etnografiei românești, Raul Călinescu (1901-1970), creatorul biogeografiei românești, Sabin Opreanu (1888-1978), Laurean Someșan (1901-1987), Ștefan Manciulea (1894-1985) și Tiberiu Morariu. Unii dintre ei au plătit tribut dăruirii și profesionalismului lor, prin marginalizare și chiar întemnițare în perioada epurărilor comuniste de după 1948. Tiberiu Morariu a fost singura personalitate autentică ce a rezistat „încercărilor” istoriei și a devenit o veritabilă punte de legătură între generațiile de ieri ale geografiei clujene și cele de azi. Alături de profesorul Morariu, după 1950, s-a afirmat un nou „val” de specialiști care, prin realizări științifice de excepție, au continuat frumoasa tradiție interbelică a Institutului de Geografie. Cei mai reprezentativi au fost Virgil Gârbacea, Gheorghe Pop, Ignatie O. Berindei, Ujvari Jozsef, Petru Tudoran, Ioan Mac, Grigor P. Pop, Pompei Cocean, Nicolae Ciangă și alții.

II. Fundamente

Școala geografică clujeană păstrează practic nealterate spiritul, ideile, și practicile întemeietorilor, integrate într-o tradiție inconfundabilă, dar permanent capabilă de înnoire în funcție de provocările mediului științific și așteptările comunității. Relevante în acest sens sunt următoarele aspecte:

(1) *Certa specificitate a mediului educational* - Modelul academic instituit de Vâlsan la Cluj conținea “nevoia” de introspecție și temeinică argumentare teoretică, insuflate de primul său mentor, Simion Mehedinți, cultul preciziei și rigorii germane, dobândite în “stagiul” berlinez, minuțiositatea și rafinamentul specifice școlii franceze, deprinse la Sorbona. Conceptia definitorie, dominantă și în prezent, cultivă geografia unitară integrată, viziune susceptibilă să amplifice veridicitatea abordărilor fizice, umane și regionale deopotrivă și, pe această cale, să furnizeze implicit repere esențiale de identitate națională. Acest background științific a fost mereu extrem de propice pentru asimilarea fertilă a ideilor și paradigmelor științifice novatoare, ce s-au făcut simțite și în geografie : neopozitivismul, structuralismul, ecologismul, funcționalismul sistemic, neocatastrofismul, noul curent umanist ș.a.

*Lucrările Institutului de Geografie
din Cluj, vol.I, 1922*

(2) *Deschiderea și continuitatea cercetărilor de teren* – Misiunea explorării și explicării tiparelor majore ale geografiei teritoriului național, inițiată și derulată cu râvnă în perioada interbelică, a fost perpetuată cu succes în perioada postbelică, când geografi clujeni au elaborat lucrări capitale despre regiuni sau despre problematici cu totul inedite, incluse în opere fundamentale ale literaturii

naționale de profil, ca de ex. cele 5 volume de mare anvergură *Geografia României* (publicate de Academia Română între 1983-1994), *Subcarpații Transilvaniei*, (I. Mac, 1968), *Geografia Apelor României*, (Ujvari J. 1972), lucrare care rămâne până azi cea mai completă radiografie asupra râurilor României, cele 18 studii regionale consacrate „țărilor” României coordonate de profesorul P. Cocean ș.a.

(3) *Pragmatismul și utilitatea cercetărilor* – Geografi clujeni s-au preocupat sistematic de investigarea valențelor utile ale resurselor geografice, fizice și umane deopotrivă, concretizată în numeroase studii științifice și într-un număr impresionant de proiecte și contracte de cercetare puse la îndemâna factorilor decizionali. Ele au vizat aspecte de mare însemnatate social-economică, precum amenajarea complexă a bazinelor hidrografice, determinarea nivelurilor de mineralizare cu metale prețioase în ariile vulcanice, studii de stabilizare a versanților, proiecte de irigații și îmbunătățiri funciare, sistematizarea teritoriului, protecția mediului încadrător ș.a.

(4) *Diseminarea cunoașterii* - Realizarea științifică majoră a geografiei clujene interbelice a constat în înființarea primei publicații științifice periodice de specialitate din învățământul geografic românesc: *Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj*. Această admirabilă inițiativă, care timp de un deceniu s-a legat direct de numele lui Vâlsan, reprezintă una dintre cele mai strălucite pagini scrise de predecesorii noștri și a condus, în mare măsură, spre afirmarea a ceea ce numim în prezent, cu justificată mândrie, *Școala de Geografie din Cluj*. În intervalul 1922-1947 au fost publicate opt volume ce însumează în medie peste 300 pagini. Semnificativ este faptul că toate contribuțiile sunt de “unic autor” (opțiune tot mai rară în anii din urmă) și, în virtutea acestui fapt, fiecare posedă o certă individualitate conceptuală și stilistică. Publicația avea o largă difuzare națională și internațională (în peste 200 de societăți de geografie și universități din lume).

III. Școala clujeană de geografie astăzi

În trecutul recent geografia clujeană a dobândit prioritate absolută pe plan național prin deschiderile conceptuale și metodologice pe care le-a operat în spiritul „noii geografii” afirmată la finele secolului trecut. Cercetarea a abandonat treptat temele descriptiviste clasice și a dobândit o dimensiune vădit nomotetică, cu accent deosebit pe cuantificare, analiză statistică, modelare spațială în mediul GIS, experimente derulate cu ajutorul tehnologiei de vârf (georezistivitate GPR, geodendrocronologie, teledetectie etc.) și.a. Problematicile abordate s-au multiplicat considerabil devenind prioritare aspecte precum planificarea și amenajarea teritorială, dezvoltarea regională, dezvoltarea teritorială durabilă, evaluarea și gestiunea resurselor teritoriale (demografice, de habitat, turistice și.a.), evaluarea hazardurilor geografice și a riscurilor induse de fenomenele extreme și.a.

Acstea preocupări se reflectă corespunzător în structura instituțională a Facultății de Geografie, ce etalează cinci departamente în subordinea cărora se află patru centre de Cercetare – Dezvoltare–Inovare, la care se adaugă Școala Doctorală de Geografie, după cum urmează:

- Departamentul de Geografie Regională și Planificare Teritorială (http://geografie.ubbcluj.ro/?page_id=104).
- Departamentul de Geografie Umană și Turism (http://geografie.ubbcluj.ro/?page_id=106).
- Departamentul de Geografie Fizică și Tehnică (http://geografie.ubbcluj.ro/?page_id=108).
- Departamentul de Geografie al Liniei Maghiare (http://geografie.ubbcluj.ro/?page_id=110).
- Departamentul de Geografie al Extensiilor Universitare (care include patru entități ce funcționează în municipiile Bistrița, Gheorgheni, Sighetu Marmației și Zalău).

Cele patru unități C.D.I., acreditate de către U.B.B., care funcționează în cadrul departamentelor din Cluj sunt următoarele: Centrul de Geografie Regională (DGRPT), Centrul de Studiere a Populației și Așezărilor, (DGUT), Centrul de Studiere a Hazardurilor și Riscurilor Geografice (DGFT) și Centrul de Cercetare pentru Dezvoltare Durabilă (DGLM).

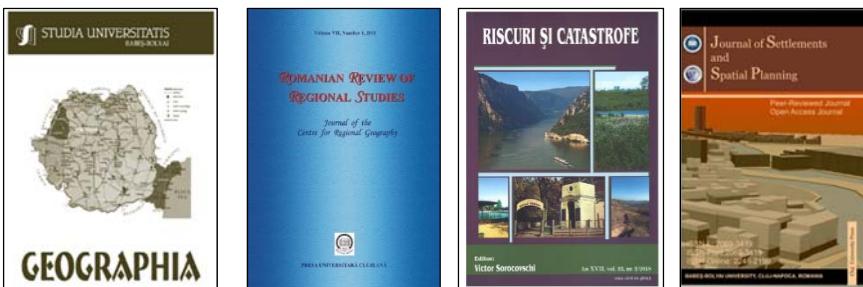
Școala Doctorală de Geografie (http://geografie.ubbcluj.ro/?page_id=3599) are un program de formare mixt și reunește conducători de doctorat din sfera geografiei fizice și mediului înconjurător, geografiei umane și geografiei regionale.

IV. Realizări majore cu vizibilitate/impact internațional (selectie)

Reprezentanții școlii geografice clujene s-au aliniat în ultimii ani trend-ului impus de noile criterii și standarde de calitate privind vizibilitatea internațională a contribuțiilor științifice. În acest context, numărul mediu al publicațiilor indexate în I.S.I. Web of Science este de cca. 70 în ultimii 3 ani, între acestea aflându-se un număr notabil de capitole în cărți apărute în edituri internaționale de prestigiu. Semnalăm și apariția primelor două articole în prestigioasa publicație *Nature*, care au drept coautori cadre didactice din Facultatea de Geografie din Cluj, precum și faptul că în ranking-ul global Shanghai pe domenii din anul 2019 geografia clujeană ocupă o poziție onorantă, între locurile 201-300, fiind prima clasată dintre facultățile de profil din țară.

O parte semnificativă a producției științifice este inclusă în publicațiile proprii, în număr de patru: *Studia seria Geographia*, *Romanian Review of Regional Studies*, *Riscuri și Catastrofe* și *Journal of Settlements and Spatial Planning*. Toate revistele figurează în cele mai cunoscute Baze de Date Internaționale, îndeosebi în GEOREF, EBSCO, IndexCopernicus, Europa Centrală și de Est Sursa Academic European, ProQuest (Web Ulrich), Scipio ș.a. Ultima

dintre ele (JSSP) are perspective certe și imediate de a fi deveni revistă indexată în Web of Science.

Tradiția cercetărilor aplicate este de strictă actualitate și în prezent. În trecutul recent, geografi clujeni au fost implicați în zeci de proiecte și contracte de cercetare vizând strategii și planuri de dezvoltare regională și locală, unele dintre acestea fiind realizate în colaborare cu parteneri de peste hotare. Cele mai multe s-au realizat sub coordonarea centrului de Geografie Regională, condus de profesorul Pompei Cocean. Între acestea menționăm:

- *Planul de Amenajare a Teritoriului Regiunii de Nord-Vest (PATR). Coordonate majore* (2000-2004) – buget: 390.000 lei;
- *Amenajarea teritoriilor periurbane. Studiu de caz: zona periurbană Bistrița* (2007) – lucrare distinsă cu Premiul Registrului Urbaniștilor din România (2008) – buget: 119.000 lei;
- *Tisa Catchment Area Development*, proiect european SEE (2009-2012) – buget: 325.600 EUR;
- *Plan de amenajare a teritoriului zonal inter-orășenesc – Sinaia, Bușteni, Azuga, Predeal, Râșnov, Brașov (Poiana Brașov)* (2009) – buget: 286.319,95 lei;
- *Strategie de dezvoltare locală pentru municipiul Craiova* (2006-2007) – buget: 159.000 lei ;
 În curs de implementare:
- „*Servicii de consultanță pentru elaborarea unui studiu privind inventarierea, evaluarea și prioritizarea punerii în*

valoare a resurselor turistice din Regiunea de Nord-Vest”
(2019) – buget: 135.000 lei;

- *Elaborare Plan de Amenajare a Teritoriului Județean Sălaj*
(2018-2020) - buget: 149.940 lei.

La acestea se adaugă numeroase alte proiecte UEFISCDU, PATJ, PATIJ, PUZ și PUG, ridicări topografico-cadastrale solicitate de diferite instituții publice naționale, județene, municipale și comunale. §.a

În anul 2019, Centrul de Cercetare a Dezvoltării Durabile (director acad. prof. dr. Benedek József) a fost acceptat ca membru al Rețelei Sustainable Development Solutions Network din cadrul Organizației Națiunilor Unite.

Școala clujeană de știință și ingineria mediului

Cordonator: Alexandru Ozunu

Autor: Colectiv format din membri ai școlii

Scurt istoric

Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, prin diversitatea științelor pe care le însumează, de la umaniste la cele naturale și tehnologice, reprezintă cadrul perfect pentru dezvoltarea domeniilor interdisciplinare. Un exemplu relevant în acest sens este Știința și Ingineria Mediului, ca sumă a preocupărilor ce privesc relațiile dinamice și complexe dintre societatea umană și mediu.

Școala clujeană de știință și ingineria mediului a fost fondată în 2002 de un grup de inițiativă din cadrul facultăților de Geografie, Chimie și Inginerie Chimică, Fizică și Biologie și Geologie, coordonat de profesorul Iustinian Petrescu, primul decan al facultății. Viziunea urmărită de acest grup de inițiativă a fost asigurarea unei pregătiri multidisciplinare și interdisciplinare adecvate viitorilor specialiști de mediu ai României, iar acest proiect s-a materializat în data de 5 februarie 2003, când Senatul și Consiliul

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

de Administrație ale Universității Babeș-Bolyai au aprobat înființarea Facultății de Știința Mediului.

*Profesorul Iustinian Petrescu (1941-2008),
primul decan al facultății de Știința și Ingineria Mediului*

De-a lungul anilor, facultatea s-a dezvoltat și s-a adaptat permanent priorităților promovate în cadrul politicilor educaționale și strategiilor de mediu. În acest sens, oferta educațională a facultății s-a schimbat în conformitate cu solicitările tot mai exigente de pe piața forței de muncă. În 2010, în denumirea facultății a fost integrată în mod oficial și componenta domeniului de Ingineria mediului (existent încă de la înființare), în acest fel marcându-se convergența celor două domenii de educație și cercetare, *Știința și Ingineria Mediului*, pe care le promovează facultatea, în cadrul unui demers coerent, ce privește cunoașterea mediului sub diversele sale aspecte și acțiunea calificată, bazată pe fundamente științifice și aplicative, pentru protecția acestuia.

Astăzi facultatea este una dintre cele mai moderne și dinamice unități de învățământ și cercetare ale Universității Babeș-Bolyai, fiind singura din țară care, prin specializările noi și variate, asigură pregătirea academică în probleme de mediu specifice celor două domenii, pe toate cele 3 niveluri – licență, masterat și doctorat.

Fundamente și viziuni

Dezvoltarea durabilă este conceptul care stă la baza activităților din cadrul Facultății de Știință și Ingineria Mediului, cu scopul de a contribui la formarea unei societăți durabile și reziliente, viziunea facultății putând fi sintetizată în trei componente importante:

*Ceremonie de absolvire a studenților
de la Facultatea de Știință și Ingineria Mediului*

(1) Formarea viitorilor specialiști de mediu în programele aferente domeniilor academice de Știință și Ingineria Mediului, cu scopul de a oferi societății resurse umane bine pregătite pentru abordarea problemelor complexe de mediu cu care se confruntă comunitățile la nivel local, regional, dar și întreaga omenire la nivel global.

(2) Susținerea cercetării avansate care exceleză în cele trei direcții specifice – evaluarea calității factorilor de mediu; radioactivitatea mediului și managementul riscului și a dezastrelor.

(3) Oferirea unei game variate de servicii către comunitate prin inițierea de programe de pregătire, seminarii și activități de informare și educare în domeniul protecției mediului și managementului dezastrelor, în cadrul cărora, prin diseminarea expertizei deținute de resursa umană din cadrul facultății, să se ajungă la creșterea responsabilității pentru mediu și a rezilienței la dezastre a populației.

Școala clujeană de știință și ingineria mediului astăzi

Astăzi, Școala Clujeană de Știință și Ingineria Mediului își desfășoară activitatea într-un cadru modern, cu o echipă Tânără și dinamică, cuprinzând două departamente de profil, o școală doctorală, un institut de cercetări, un centru de cercetări și un centru asociat.

- Departamentul de Știință Mediului (<http://enviro.ubbcluj.ro/personal-dsm/>)
- Departamentul de Analiza și Ingineria Mediului (<http://enviro.ubbcluj.ro/personal-daim-2/>)
- Școala doctorală de Știinta Mediului (<http://enviro.ubbcluj.ro/conducatorii-de-doctorat/>)
- Institutul de Cercetări pentru Sustenabilitate și Managementul Dezastrelor bazate pe Calcul de Înaltă Performanță (ISUMADECIP, <http://isumadecip.institute.ubbcluj.ro/>) – unitate de cercetare interdisciplinară de tip rețea, a cauzelor și a reducerii efectelor diferitelor tipuri de dezastre.
- Centrul pentru Cercetări Aplicate de Mediu (CERAM) – structură destinată cercetării aplicative, ce include Laboratorul de Încercări Radon „Constantin Cosma” (LiRaCC) și Laboratorul de Geochimia Mediului.
- Centrul de Radioactivitatea Mediului și Datare Nucleară (<http://icibns.institute.ubbcluj.ro/centrul-de-radioactivitatea-mediului-si-datare-nucleara/>) – asociat facultății – care include singurul laborator de datare și dozimetrie prin luminescență și luminescență stimulată optic complet funcțional din țara noastră.

Realizări majore cu vizibilitate/impact internațional (selecție)

Școala de managementul dezastrelor s-a concretizat în cadrul Institutului de Cercetări pentru Sustenabilitate și Managementul Dezastrelor bazate pe Calcul de Înaltă Performanță (ISUMADECIP), care funcționează ca unitate de cercetare a cauzelor diverselor tipuri

de dezastre, a efectelor acestora din perspectiva sustenabilității, a strategiilor de răspuns adecvate, a efectelor pe termen scurt, mediu și lung asupra populației, economiei și mediului, de simulare a dezastrelor și de elaborare a propunerilor de strategii globale de management sustenabil pentru diferite tipuri de dezastre. Un proiect major dezvoltat este „*Evaluarea riscurilor de dezastre la nivel național (RO-RISK), cod SIPOCA 30, 2016–2017*”. Pornind de la necesitatea utilizării unei terminologii armonizate în domeniul managementului riscului și a unui proces integrat de analiză, proiectul a furnizat o primă evaluare a riscurilor de dezastre la nivel național, sub aspectul impactului asupra siguranței cetățenilor din perspectiva vulnerabilității de mediu, sociale și economice. În cadrul institutului se realizează și monitorizarea aerosolilor, prin măsurători ale concentrațiilor de particule materiale PM10 și PM2.5 și prin tehnici de teledetectie activă sau pasivă – integrare în mai multe rețele internaționale de cercetare a aerosolului atmosferic: EARLINET – European Aerosol Research Lidar Network; NASA – AERONET – Aerosol Robotic Network.

Sub cupola cercetărilor aplicate de mediu, **CERAM** (Centrul pentru Cercetări Aplicate de Mediu) reunește cercetători interesați de aspecte privind comportamentul în mediu al unor elemente și compuși chimici, între care radonul și alte elemente din seria sa de dezintegrare, gaze cu influență asupra efectului de seră la nivel planetar, și poluanți ce afectează sănătatea umană și starea ecosistemelor. Proiecte reprezentative: *Sisteme inteligente privind siguranța populației prin controlul și reducerea expunerii la radon corelate cu optimizarea eficienței energetice a locuințelor din aglomerări urbane importante din România – SMART-RAD-EN, POC_P_37_229/2016, 2016–2020; Harta de radon (interior, apă, sol) pentru regiunile din Centru, Nord și Nord-Vestul Transilvainiei, UEFISCDI, PN II nr. 73/2012, 2012 – 2016.*

Laboratorul Datare și Dozimetrie prin Termoluminescență (TL) și Luminescență Stimulată Optic (OSL) – asociat facultății – este singurul de acest tip în țara noastră, iar activitățile sale au

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

recunoaștere pe plan internațional. Metodele de datare luminescente permit determinarea directă a momentelor depunerilor pentru diverse medii sedimentare. Utilizarea integrată a celor două tehnici pentru datare (datare prin luminescență și rezonanță electronică paramagnetică) este efectuată în puține centre din lume în momentul de față – proiect INTERTRAP – „Integrated dating approach for terrestrial records of past climate using trapped charge methods”, EUROPEAN RESEARCH COUNCIL STARTING GRANT 678106, HORIZON 2020, 2016-2021.

Conferința Internațională „Legislație de Mediu, Ingineria Siguranței și Managementul Dezastrelor” – ELSEDIMA, este o conferință de prestigiu în domeniu, aflată deja la a 12-a ediție, reprezentând o remarcabilă carte de vizită a Facultății de Știință și Ingineria Mediului din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” și o platformă de lansare a inițiativelor de cooperare științifică și pragmatică între universități, centre de cercetare, instituții guvernamentale și organizații non-guvernamentale care activează în domeniul protecției mediului și al managementului dezastrelor.

Simpozionul Environment & Progress eveniment organizat din anul 2002, este dedicat principalilor beneficiari ai cercetărilor aplicative desfășurate în cadrul facultății.

Școala clujeană de drept

Coordonator și autor: Florin Streleanu

Scurt istoric

Studiul științelor juridice la Cluj are o îndelungată tradiție, începuturile acestuia identificându-se cu debutul vieții universitare clujene. Astfel, prima instituție de învățământ superior universitar a Clujului, Colegiul Iezuit înființat la 12 mai 1581 (*Academia Claudiopolitana*), avea în structură și o școală de drept, alături de cele două facultăți tradiționale de filosofie+teologie. În secolele care au urmat, ori de câte ori a existat la Cluj o instituție de rang universitar, aceasta a inclus în structura ei și o componentă de pregătire juridică. Astfel, *Academia Claudiopolitana*, repornită în anul 1698 oferea și cursuri de drept, iar după transformarea sa în Colegiu Academic Universitar (1753), dobândește în 1774 și o specializare distinctă de drept. Pregătirea oferită în domeniul științelor juridice s-a menținut și după transformarea Colegiului în Liceu Piarist Regal (1784). În cursul secolului XIX a fost creată Academia de Drept (în 1863), care a funcționat alături de alte instituții care ofereau și pregătire în domeniul juridic (Colegiul Reformat, Colegiul Unitarian). Universitatea de Științe Regală Maghiară, înființată în anul 1872, avea în structura sa 4 facultăți, între care Facultatea de Drept (cu 12 catedre), iar fostul director al Academiei de Drept, profesorul Berde Áron, a devenit primul rector al noii universității.

Începând cu anul 1919 au fost puse bazele Facultății de Drept cu predare în limba română, corpul profesoral fiind recrutat dintre

profesorii de la celelalte două mari universități ale țării – București și Iași – dar și dintre juriștii transilvăneni recunoscuți pentru pregătirea lor. Așa se face că, la scurt timp de la deschiderea cursurilor noii Facultăți, au văzut lumina tiparului publicații ce au rămas până astăzi lucrări de referință în doctrina juridică română. Sunt de menționat în acest context lucrările elaborate de Traian Pop (drept penal, criminologie, procedură penală), Camil Negrea (drept civil), Eugeniu Sperantia (filosofia dreptului, sociologia dreptului, logică).

După 1948, marea majoritate a profesorilor Facultății de Drept a fost înláțaturată din Universitate, astfel că evoluția școlii juridice clujene a cunoscut un importat recul, cel puțin în primele două decenii de la instaurarea regimului comunist. Din fericire, unii dintre cei aflați la catedră în anul 1948 au rezistat acestui val de epurări, reușind să păstreze, atât cât se putea, tradiția școlii de drept. Sunt de amintit aici profesorii Aurelian Ionașcu și Tudor Drăganu.

Aurelian Ionașcu (1903-1990)

Tudor Drăganu (1912-2010)

După 1990 s-a reușit relativ repede o reconectare a școlii de drept clujene cu marile școli juridice ale Europei Occidentale, fiind restabilite legăturile tradiționale întrerupte vreme de 45 de ani.

Fundamente

Școala clujeană de drept, asemenea școlilor juridice din universitățile de tradiție ale Europei, a fost concepută pe trei coordonate fundamentale:

(1) Generarea de cunoaștere. Școala juridică de la Cluj s-a caracterizat nu doar prin diversitatea axelor de cercetare, acoperind domeniile majore ale dreptului național și internațional, ci și prin abordarea pe baze comparatiste a cercetării. Atât formarea inițială a celor ce aveau să devină profesori ai Facultății (studii universitare la Cluj sau Budapesta și doctorate la Viena, Berlin, Paris sau Roma), cât și situația legislativă de după 1918 (când în Transilvania au rămas în vigoare principalele coduri aplicabile anterior) a favorizat această abordare comparativă a instituțiilor juridice, singulară în peisajul juridic românesc.

(2) Transmiterea cunoașterii, atât în procesul de formare a noilor generații de juriști, cât și prin publicații de înalt nivel științific în țară și în străinătate. Așa cum am menționat, numeroase lucrări publicate în perioada 1920-1945 rămân și astăzi opere de referință în dreptul românesc.

(3) Implicarea în proiecte de interes major pentru comunitate. Încă din perioada interbelică, cei mai importanți profesori ai Facultății de Drept din Cluj au făcut parte din comisiile de lucru care au pregătit anteproiectele unor acte normative fundamentale pentru statul, român. Spre exemplu, profesorul Traian Pop a făcut parte din Comisia care a redactat proiectul Codului penal Carol II (intrat în vigoare în 1937), iar profesorii Camil Negrea și Aurelian Ionașcu au participat la elaborarea proiectului Codului Civil Carol II (adoptat în 1939, neintrat în vigoare). După 1989, profesorul Ion Deleanu luat parte la elaborarea proiectului noii Constituții și la elaborarea proiectului legii de revizuire, iar alte cadre didactice din Facultate au participat în calitate de experți la întocmirea proiectelor nouui Cod penal, a nouui Cod civil și a legilor de punere în aplicare a acestora.

Sediul actual al Facultății de Drept clujene

Școala clujeană de drept astăzi

Astăzi, Școala clujeană de drept continuă tradiția comparatistă a cercetării juridice, într-o paradigmă nouă, determinată de integrarea României în structurile Consiliului Europei și ale Uniunii Europene, caracterizată de interferența reglementărilor naționale cu cele europene. Sub aspect organizatoric, activitatea este structurată în cadrul a două departamente de profil și a unei școli doctorale:

- Departamentul de Drept public
- Departamentul de Drept privat
- Școala doctorală de Drept

Realizări majore cu vizibilitate (selecție)

Chiar dacă, prin specificul disciplinei, relevanța cercetării juridice rămâne circumscrisă, în esență, cadrului național, unele publicații ale autorilor clujeni s-au bucurat de o notorietate internațională recunoscută până astăzi.

Așa de pildă teza de doctorat a profesorului Aurelian Ionașcu – *La copropriété d'un bien* – susținută la Paris în 1930 continuă să fie citată și astăzi în doctrina franceză ca o lucrare de referință. Tot

astfel, teza de doctorat a profesorului Alexandru Angelescu – *La Technique législative en matière de codification civile* (Paris, 1930) – este considerată și în prezent ca o lucrare de pionierat în acest domeniu. De asemenea apreciată este teza de doctorat a profesorului Gh. Sofronie – *Principiul naționalităților în tratatele de pace din 1919-1920* –, publicată în 1936 în *Analele Academiei Române*, care a fost ulterior tradusă și publicată în limbile franceză, engleză și germană.

În aceeași perioadă, în comunicarea „*Remarques sur les propositions interrogatives. Projet d'une logique du problème*” susținută la Congresul Internațional de Filosofia Științei de la Paris din 1936 (publicată apoi și în câteva reviste prestigioase de logică din străinătate), Eugeniu Sperantia dezvoltă o teorie a naturii întrebărilor, fiind astfel unul dintre logicienii care au pus bazele eroteticii. Studiul lui Sperantia este citat și în momentul de față în monografiile dedicate logicii întrebărilor.

Se cuvine menționat și faptul că, în cursul anilor 1920-1930, când în marile sisteme de drept europene comparatismul juridic își trăia copilăria, la Cluj erau publicate două lucrări fundamentale: Tr. Pop, *Drept penal comparat*, (3 vol., circa 1800 pagini, 1921-1924), respectiv C. Negrea, *Dreptul civil al ținuturilor ardeleni și ungurene în comparațiune cu dreptul român* (4 vol., 1921 -1930).

Această tradiție este continuată și astăzi, când membrii școlii juridice clujene sunt prezenți atât cu publicații în reviste sau volume colective editate în Europa sau SUA, cât și ca profesori sau cercetători invitați în universități de prestigiu din străinătate.

Școlile clujene de filologie¹

Coordonator: Corin Braga

Autor: Ioana Bican

Scurt istoric, întemeiere, direcții prime de dezvoltare – până astăzi (nume, instituții)

La întemeierea Universității românești din Cluj, învățământul filologic a vizat, din primul moment, cum era și firesc, constituirea unor catedre de limba și literatura română moderne, cu profesori care să aibă, deopotrivă, experiența studiilor la universități occidentale de prestigiu, precum și fama deja cîștigată ca specialiști ai domeniului lor. Învățământul filologic din nou creata Facultate de Litere și Filozofie (separarea celor două specializări va avea loc numai după reforma învățământului din 1949) s-a centrat, la început, pe această construcție instituțională, care a avut drept primă consecință titularizarea la catedră a lingvistului Sextil Pușcariu (transferat de la Universitatea din Cernăuți, profesorul a devenit, repede, rectorul noii Universități clujene), precum și a colegilor săi Theodor Capidan și Nicolae Drăganu. Școala de lingvistică clujeană, punea, astfel, bazele unei construcții ale cărei ecouri au continuat până în primele decenii ale secolului al XXI-lea. Proiectele științifice ale fondatorilor ei au vizat acțiuni vaste de patrimonializare și studiere a limbii române regionale/dialectale; Sextil Pușcariu creează, pe lîngă Universitate, un „Muzeu al Limbii române” (astăzi, Institutul „Sextil Pușcariu” al Academiei Române,

¹ Prezentarea Școlii clujene de Hungarologie a fost realizată de colegii de la Linia de studii maghiară și nu constituie obiectul considerațiilor noastre.

instituția aceasta de cercetare în domeniul lingvisticii istorice și istoriei literare a funcționat mult timp sub egida Universității – sau, sub dubla conducere a Universității clujene și a Academiei Române), care demarează proiecte de mare anvergură națională, precum realizarea Atlasului Lingvistic Român. Încă din primele decenii de existență a Literelor românești clujene, profesorii noii universități înțelegeau să își implice studenții în proiectele lor de cercetare – și să ii formeze în spiritul celor mai avansate idei europene din domeniu.

Sextil Pușcariu (1877-1948)

Nicolae Drăganu (1884-1939)

Această atenție permanentă la stadiul european al cercetării era echilibrată de interesul științific pentru fenomenul local – vizibil și în orientarea școlii lingvistice spre dialectologie, lingvistică istorică etc. Alături de lingviștii din corpul profesoral al noii Facultăți, la catedra de *Istoria literaturii române moderne* a fost titularizat, în 1919, Gh. Bogdan Duică, critic literar de prestigiu al vieții literare ardelene la acea dată, care va imprima învățământului clujean o orientare decisivă în sensul unui istorism literar menit să așeze scriitorii români transilvăneni în canonul literar național.

Limbile străine erau reprezentate, în primii ani ai Facultății, de profesori ordinari originari din țările respective (Franța, Italia, Anglia), dublați de lectori români. Specializarea în limba și literatura germană se bucura de un statut aparte, catedra fiind consacrată „Filologiei germane și culturii coloniștilor germani din sud-estul Europei” (profesor ord. Ottokar Netoliczka), într-o construcție care, și aici, ținea cont de specificul cultural al acestei regiuni europene – și care se regăsește, de altfel, în construcția studiilor de germanistică din Universitatea Babeș-Bolyai de mai târziu. Dacă nu erau interesați de construcția unor programe de studiu complete consacrate limbilor și literaturilor occidentale (ceea ce era, de altfel, în ton cu programele universităților europene de prestigiu), în schimb universitarii clujeni au înțeles să acorde un loc important traductologiei (lectorul – mai apoi, profesorul – de limba engleză P. Grimm va traduce literatură română clasăcă; de ex: o selecție din poeziile lui Mihai Eminescu), destinate să formeze specialiștii necesari promovării valorilor românești pe plan european.

Filologia clasăcă, reprezentată de două catedre – de latină (cu prof. Vasile Bogrea) și de greacă veche (cu prof. Ștefan Bezdechi) – va constitui, alături de Slavistică (prof. Iosif Popovici), o direcție esențială în formarea viitorilor filologi. Tinerii profesori cu care începea, la 1919, Universitatea clujeană, aveau să devină în perioada interbelică adevărate figuri de referință ale unei școli deopotrivă orientate spre Filologie antică, veche și premodernă, și spre Istorie antică (două specializări în care Universitatea va excela, inclusiv în perioada comunista).

Facultatea de Filologie, fotografie din anii '60

Fundamente – esența școlii (diversitatea, nu omogenitatea)

Esența Școlii de filologie a Universității românești din Cluj este concretizată, de-a lungul întregii sale istorii, aşadar, prin două axe care se completează reciproc: preocuparea pentru situarea patrimoniului cultural (literar, lingvistic, etnologic etc.) al unei importante provincii românești (Transilvania) în istoriile de serie mare ale României, respectiv atenția la posibilitățile de inserție ale cercetării științifice românești într-un dialog cu anumite tendințe, metode și direcții de specializare afirmate la nivel european. Această dublă preocupare definește modul în care structura programelor de învățământ, respectiv construcția unor cariere individuale strălucite, pe plan științific, ale profesorilor săi, au continuat în toată perioada interbelică, și chiar – cu dificultate, dar demonstrând o apreciabilă reziliență a calității academice în fața dictatului politic – în timpul regimului comunist.

Un moment important în istoria acestei școli (revelator pentru dinamica local – european, pe care o cunosc centrele de excelență

ale domeniului, în universitatea clujeană) începe din 1936, odată cu numirea, prin concurs, a unui profesor de istoria literaturii române care îi urma la catedră părintelui fondator, Gh. Bogdan-Duică, și care venea la Cluj din alt orizont geografic și metodologic: Dumitru Popovici (1902 – 1952), originar din Oltenia subcarpatică, absolvent al Universității din București și cu studii doctorale la Paris, la Școala de limbi orientale, avea să restructureze predarea istoriei literare, deschizînd-o spre o literatură comparată a formelor (în consonanță cu primele elemente teoretice ale formalismului interbelic), și să orienteze cercetarea din domeniu spre „tendința de integrare în ritmul cultural occidental” (parafrazând un studiu fondator al profesorului Popovici) a literaturii române premoderne și moderne. Crearea unei catedre de literatură universală și comparată, alături de cele de literatură română, maghiară, germană etc., existente de la întemeierea Universității, va fi una din consecințele principale ale acestei noi orientări. O alta este fondarea, de către Popovici, a revistei *Studii literare* (1940-1946), prima publicație academică de tip occidental a lumii românești, în paginile căreia aveau să debuteze studenții epocii – viitorii istorici și critici literari ai culturii noastre, și care avea să impună un nivel înalt al dezbatelierii academice.

Dumitru Popovici
(1902-1952)

Deși profesorul Popovici moare foarte Tânăr, iar reforma impusă de comuniști învățământului românesc (în 1949) va determina la nivelul întregii universități epurări de personal și modificări considerabile ale programelor de studiu și de cercetare, elementele esențiale ale acestei prime perioade de construcție și de fondare a domeniului academic reușesc să fie conservate de către generațiile următoare.

Realizări remarcabile

Ținând cont de cele de mai sus trebuie înțelese și cele mai importante realizări ale Filologiei clujene. Este vorba, în primul rând, despre lucrări monumentale, rezultatul coordonării unor echipe redutabile de cercetători (care erau, totodată, cadre didactice universitare), și care privesc situarea istorică a patrimoniului literar și lingvistic românesc modern. Alături de proiectul inițial al *Atlasului Lingvistic Român*, inițiat de fondatorii școlii de filologie, enumerăm aici doar *Dicționarul scriitorilor români* (coordonat de Mircea Zaciu, prestigios istoric literar, și Marian Papahagi, romanist de reputație europeană – ambii, profesori universitari, respectiv de Aurel Sasu, cercetător la Institutul Academiei Române, fostul „Muzeu al Limbii Române”, creat de Sextil Pușcariu), realizat și publicat cu dificultate, în condițiile opoziției manifestate de cenzura comunistă în anii 80 ai secolului trecut.

După acesta, a urmat *Dicționar analitic de opere literare românești* (coordonat de profesorul Ion Pop, critic literar renumit și – probabil – cel mai important specialist român în studiul avangardelor literare), finalizat în 2007-2008. Istorici literari din generații succesive au studiat, editat, analizat literatura transilvăneană, situând-o într-un context european de convergență istorică: Mircea Zaciu (cu studii despre Liviu Rebreanu și Agârbiceanu), Gavril Scridon (scriind despre relațiile literare româno-maghiare, dar și despre opera unui mare poet ardelean, George Coșbuc), Ion Vlad (cu o monografie dedicată prozatorului Pavel Dan), Ion Pop (cu studii despre Lucian Blaga, alături de perspective de ampliere asupra avangardelor românești sau a neomodernismului poetic românesc), Vasile Fanache (scriind despre Lucian Blaga sau despre Mihai Beniuc), Mircea Muthu (situând literatura română în contex-

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

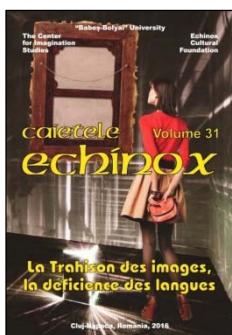
tul cultural-politic balcanic, în studii prestigioase) etc. În anii 80, la universitatea clujeană, este consacrată o „școală clujeană de eminescologie” unde, sub îndrumarea Ioanei Em. Petrescu

(autoarea unor studii seminale de poetică, dedicate operei lui Mihai Eminescu), se formează o nouă generație de critici literari – unii dintre ei, astăzi, membri ai corpului academic din numeroase universități românești.

Într-una din cele mai importante dezbateri ale teoriei literare recente, studiul lui Liviu Petrescu *Poetica postmodernismului* (ed. 1 – 1992) a propus o sinteză inedită, confirmând capacitatea teoriei

literare românești de a se racorda la dezbaterea de idei, la nivel mondial, după căderea zidurilor comunismului. La rândul lor, catedrele de limbi și literaturi străine din Universitate, continuându-și vocația „europenizantă”, s-au ilustrat în domeniul traductologiei și al studiilor lingvistice și literare comparate (Henri Jacquier, din vechea generație, fiind un nume de referință, iar din generațiile formate în comunism, personalitatea cea mai importantă este romanistul Marian Papahagi, traducător premiat al lui Eugenio Montale, dar și al lui Dante etc.).

Școala astăzi, tematici comune

Aparent diversă prin tematicile abordate, școala de filologie de astăzi se remarcă printr-o școală doctorală de studii lingvistice și literare și o serie de institute și centre de cercetare ale căror publicații sunt inovative și relevante pe plan național și european: *Phantasma*, centrul de cercetare al imaginarului (coord. prof. Corin Braga, <http://phantasma.lettubbcluj.ro/>), care

editează și o publicație științifică de prestigiu, *Caietele Echinox*, Centrul de pragmatici ale comunicării (coord. prof. Ștefan Oltean și prof. Liana Pop), Institutul limbii române ca limbă europeană (coord. conf. dr. Elena Platon, <http://learnromanianlanguage.com/en/>), Centrul de studii de literatură belgiană de expresie franceză (coord. prof. em. Rodica Lascu Pop, <http://lett.ubbcluj.ro/celblf/>), Centrul de cercetare a romanului britanic contemporan (coord. prof. em. Sanda Berce), Centrul de lingvistică romanică și analiza discursului (coord. prof. em. Ligia Florea) sunt printre cele mai importante. Numeroși universitari colaborează la proiectele lexicografice actuale ale Academiei Române (de ex., la *Dicționarul General al Literaturii Române*), continuând tradiția fondatorilor universității.

Editarea filologică a manuscriselor moderne, patrimonializarea literaturii contemporane românești reprezintă, de asemenea, direcții importante ale unor proiecte de cercetare și de formare a viitorilor specialiști, care pot fi văzute și ca tot atâtea modalități de a concretiza, în peisajul științific actual, esența unor preocupări definite anterior de primii profesori ai universității.

Școlile clujene de filologie maghiară

Coordonator: Corin Braga

Autor: T. Szabó Levente

Școala de teorie și istorie literară maghiară

Școala de teorie și istorie literară maghiară din perioada interbelică se bazează extrem de mult pe tendințele filosofice de istoria ideilor și ale conceptelor, respectiv pe structuralismul timpuriu. Ambele tendințe aduc un suflu nou și dezbatere intense legate de relația dintre național, transnațional / global și regional, respectiv despre rolul și utilitatea comparativismului în istoriografia literară națională, prezența și teoria socialului.

În perioada interbelică teza de doctorat a scriitorului Aladár Kuncz (*Evoluția teoriei și metodologiei istoriei literare începând de la Ferenc Toldy / Az irodalomtörténet elméletének és módszerének fejlődése Toldy Ferenc óta, 1908*) este una dintre operele cele mai inovative din punctul de vedere al teoriei literare, împreună cu epistemologia literară al lui Gábor Gaál legată de posibilitățile de reprezentare ale realității în literatură și arte.

György Kristóf, singurul profesor de filologie maghiară din perioada interbelică, ilustrează un tip de istorie literară inovativă în comparație cu metodele pozitivismului istoric. Fiind atras de filosofie încă din perioada studenției, avându-l ca mentor pe renumitul profesor de filosofie Károly Böhm, György Kristóf se orientează intens către un *Geistesgeschichte* modern, întemeiat pe o serie de considerente filosofice moderne prin care istoria literară devine o istorie a ideilor literare dezvoltate în timp. Această metodologie favorizează scriitorii maghiari care au o orientare

filosofică sau sunt atrași de idei și probleme ce pot fi interpretate în cadrul istoriei ideilor. György Kristóf elaborează o serie de astfel de analize de succes, focalizându-se pe operele lui Sándor Petőfi și Imre Madách. Vocabularul și perspectiva acestor analize vor reveni de acum încolo într-o serie de analize literare inovative și pertinente, concepte precum „convingerea metafizică” (*Weltanschauung*) sau „valorile” puse în scenă prin texte literare în cauză vor fi reperele metodologice de analiză literară pentru foarte mult timp de acum încolo, György Kristóf dezvoltând o metodologie originală, în consens cu cele mai noi și inovatoare tendințe din teoria și istoria literară a perioadei interbelice.

Volumul lui Kristóf, intitulat *Istoria limbii și literaturii maghiare* (1934), este una dintre primele sinteze de hungarologie modernă pentru un public românesc, cu intenția de a informa atât specialiștii români, cât și publicul larg despre tendințele majore ale istoriei literaturii maghiare. În 1935, tot în spiritul acestei intermedieri culturale, publică prima monografie în limba maghiară despre poezia lui Mihai Eminescu. Probabil unul dintre cele mai memorabile gesturi interculturale ale anilor 1920 în cercurile intelectuale clujene este fondarea revistei *Cultura*, care apare în patru limbi. György Kristóf se află între fondatorii, împreună cu Yves Auger, Lucian Blaga, Sextil Pușcariu, Valeriu Bologa și Oskar Netoliczka.

Ideologizarea profundă a istoriei literare și stigmatizarea teoriei literare și a comparativisticii în perioada comunistă a pus în dificultate chiar și pe cei mai buni și interesanți teoreticieni universitari maghiari din această perioadă. Tocmai de aceea încercările extrem de inovative ale lui Lászó Szabédi, rectorul care și-a pus capăt zilelor din cauza intervenției brutale a politicii statului comunist în funcționarea universității Bolyai și a comasării forțate a celor două universități, sunt și mai valoroase. O serie de volume de estetică și de teorie literară, cum ar fi *A magyar ritmus formái* (Formele ritmicii maghiare, 1955) sau *Természeti formák és ember alkotta formák* (Forme ale naturii și forme constituite de om, 1956) constituie o dovedă vie

că teoria literară structuralistă din cei mai grei ani ai comunismului românesc putea fi de cea mai bună calitate și sincronizată complet cu noile tendințe ale structuralismului literar global. Tot în această perioadă neagră, autori și cercetători universitari maghiari ca Gyula Csehi sau László Földes au continuat această tradiție, sau în cazul lui Csehi au reînnoit tradiția gândirii sociologice literare maghiare de dinaintea perioadei interbelice. Volume precum *Klio és Kalliolé* (Clio și Calliope, 1965) sau *Modern Kalliolé* (Calliope modern, 1969) de Gyula Csehi sau istoria literară filologizantă a lui Elemér Jancsó au readus în discuție perspectiva socialului și a unor categorii clasice de sociologie, într-o perioadă în care științele sociale sau relația științelor sociale cu cele umaniste au devenit stigmatizate, extrem de ideologice sau toxice.

Nu e de mirare că o întreagă generație de critici, eseiști, comparatiști și istorici literari talentați, deschiși spre perspectivele globale ale beletristicii și gândirii literare, a apărut în urma acestor analize deschizătoare de orizonturi noi în structuralismul literar, sociologia literară și istoria literară, respectiv filologia literară sociologizantă. Láng Gusztáv, Kántor Lajos, K. Jakab Antal, Szilágyi Júlia, Pászendi Géza, Horváth Andor, Zoltán Rohonyi au adus contribuții semnificative în receptarea modernismului clasic și târziu al literaturii maghiare și universale, în literatura comparată sau în sociologia literară (de exemplu, Andor Horváth a fost unul dintre cei mai buni specialiști și traducători ai operelor sociologiei literare moderne din anii 1970-1990).

Probabil cel mai influent teoretician maghiar al literaturii și profesor universitar din perioada dintre 1965 și anii 2000 a fost Cs. Gyimesi Éva (1945-2011), o luptătoare anticomunistă cunoscută și remarcabilă, un pedagog excelent, mentor pentru generații întregi de profesori și cercetători. Discipol al renomului specialist în stilistică literară, Zoltán Szabó, seminarist al renomăilor profesori Gusztáv Láng și Zoltán Rohonyi, ea a devenit specialist în literatură contemporană și teorie literară pe baza influenței filosofului György Bretter și a construit în mod sistematic o schemă teoretică profundă

în vederea înțelegерii modului în care funcționează efectul estetic al operei literare. În volume precum *Találkozás az egyszerivel. Kísérlet mai líránk értelmezésére* (Întâlnire cu incomparabilul. O încercare de analiză a liricii contemporane, 1978) sau *Teremtett világ* (Construirea unei lumi, 1983) a creat un model des citat de hermeneutică literară timpurie, care a subliniat complexitatea internă a operelor literare valoroase și a accentuat modul în care acestea sunt capabile să construiască un sistem total sau o lume care reușește să reinterpreze realitatea imediată și să ofere o perspectivă fundamentală reînnoită asupra acestei realități.

Volumele profesoarei de după revoluția din 1989, precum *Gyöngy és homok. Ideológiai értékjelképek az erdélyi magyar irodalomban* (Perlă și nisip. Simboluri ale literaturii maghiare ardelene, 1992) sau *Szem a láncban. Bevezetés a szekusdossziék hermeneutikájába* (O introducere în hermeneutica dosarelor de urmărire, 2009) au revenit la tradiția contextuală-sociologizantă a istoriei și teoriei literare, prin interpretări radicale ale ideologiilor prezente în istoria literaturii regionale din Transilvania sau prin exgeza trecutului comunist.

Școala de lingvistică și etnologie maghiară

Timp de câțiva ani, înainte de preluarea universității maghiare, Zoltán Gombocz (1877–1935) a fost profesorul lingvisticii maghiare, generale și comparate la Cluj. La această universitate el a fost primul specialist de anvergură al finougristicii. Perspectiva comparată adusă de Gombocz în această arie de cercetare, care avea deja atunci un secol de tradiție, a îmbinat o expertiză vastă în istoria limbii cu tradiția excelentă și inovativă în metoda comparatistă de la Universitatea din Cluj.

Dar probabil cel mai de seamă reprezentant al școlii lingvistice maghiare de la Cluj din secolul 20 este Szabó T. Attila (1906–1987), un specialist erudit în istoria limbii, care a colectat și editat cele mai multe surse inedite pentru istoria modernă a lingvisticii maghiare. Principal colaborator al atlasului lingvistic intitulat *A romániai*

magyar nyelvjárások atlasza (*Atlasul dialectelor maghiare din România*) el a inițiat, a colectat și a editat de asemenea *Dicționarul istoric al lexicului maghiar din Transilvania* (*Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár*), un opus extraordinar și pe plan internațional, care a fost continuat de discipolii din universitate și din afara instituției și după moartea fondatorului.

O altă personalitate universitară marcantă a secolului 20, Márton Gyula (1916–1976), a revoluționat cercetările de dialectologie printr-o serie de cercetări exhaustive de geografie lingvistică și de contactologie lingvistică (*Székely nyelvföldrajzi szótár/ Vocabular de geografie lingvistică a Secuimii*, 1987; *A moldvai csángó nyelvjárás atlasza I-II / Atlasul dialectului ceangău*, 1991). El s-a remarcat printr-o serie de cercetări de avangardă în materie de contactologie româno-maghiară și maghiaro-română, care au adus unele metode interdisciplinare în cercetarea contactelor lingvistice locale, regionale și naționale.

Stilistica istorică a fost a patra tendință marcantă, relevantă și faimoasă a școlii de lingvistică maghiară și generală în ultimul secol. Zoltán Szabó, probabil cel mai important inovator în acest sens, a regândit în mod fundamental stilistica anilor 1960-1970 printr-o serie de cercetări materializate în volume precum *Kis magyar stílusztika* (Mic compediul de stilistică, 1968), *A mai stílusztika nyelvelméleti alapjai* (Fundamentele teoretico-lingvistice ale stilisticii contemporane, 1977), *Kis magyar stílustörténet* (Mic compediul de stilistică istorică 1970, respectiv 1982) sau *A magyar szépírói stílus történetének fő irányai* (Tendințele cele mai importante ale istoriei stilisticii literare, 1998), care au combinat stilistica modernă cu istoria limbii și literaturii.

Antal Herrmann, unul dintre discipolii fondatorilor primei reviste de literatură comparată și fondatorul etnologiei comparate moderne la Universitatea din Cluj, avut o influență decisivă în socializarea mai multor generații de etnologie, etnografie și antropologie. Această generație (Györffy István, Viski Károly,

Szendrey Zsigmond, Istvánffy Gyula, Banner János, Bálint Sándor, Bíró Lajos, Tulosdy János, Romulus Vuia, Csűri Bálint, Kelemen Lajos, Mészöly Gedeon, Seprődi János) care a dus mai departe tradiția etnologiei comparate a fost preluată și valorificată de Béla Gunda, titularul catedrei de etnologie în perioada 1940-1948, împreună cu Viski Károly și K. Kovács László. În această perioadă scurtă s-a format o nouă generație (Faragó József, Kós Károly, Nagy Olga, Szegő Júlia, Molnár István) care a regândit această tradiție și a introdus o viziune etnologică extrem de interesantă și inovativă asupra societății și culturii.

Școala clujeană de istorie

Coordonator: Ovidiu Ghitta

Autori : Ovidiu Ghitta, Judith Pál

Scurt istoric

După înființarea Universității românești din Cluj (1919), predarea istoriei și cercetarea de profil au fost legate, în principal,

de activele institute de *Istorie Națională* (fondat în 1920, codiretori fiind profesorii Alexandru Lapedatu și Ioan Lupaș) și de *Istorie Universală* (funcțional din 1925, sub conducerea profesorului Constantin Marinescu).

Institutul de Istorie Națională Cele două institute au asigurat pregătirea la standarde înalte a unor noi generații de specialiști în marile domenii de investigare a trecutului indicate chiar prin denumirile lor. Mai precis, s-a pus accent pe istoria românilor din Transilvania, Banat și Ungaria în epociile medievală și modernă și, respectiv, pe Cruciada Târzie și reverberațiile ei în spațiul Europei Centrale și de Răsărit. Între cei formați în deceniile interbelice se remarcă Ioan Moga, Aurel Decei, David Prodan, Ștefan Pascu și Francisc Pall. Ultimii trei dintre aceștia au fost figuri de prim-plan ale școlii clujene românești de istorie și după transformarea radicală a sistemului de învățământ superior și de cercetare din România prin Reforma din 1948, impusă de autoritățile comuniste. În noile condiții, ei au contribuit la prelungirea interesului pentru teme cultivate anterior, la deschiderea unor noi direcții de cercetare (istoria țărănimii aservite, iluminismul românesc, istoria ideilor politice, mișcarea națională a românilor

din Transilvania, demografia istorică), dar și la instruirea unor succesiști la catedră, precum Camil Mureșanu (cu contribuții notabile de istorie modernă universală) și Pompiliu Teodor (exeget rafinat al Secolului Luminilor și promotor al istoriei istoriografiei și al istoriei bisericii).

Ioan Lupaș

David Prodan

Pompiliu Teodor

Anterior unificării din anul 1959 a celor două universități existente în Cluj (cea maghiară, redeschisă în 1940, a funcționat din 1945 sub denumirea de Universitatea „Bolyai”), istoricii români au conlucrat cu colegii lor maghiari în prestigiosul proiect *Documente privind istoria României, seria C Transilvania*. Dintre istoricii universitari maghiari sunt de amintit Zsigmond Jakó (editor de documente medievale, dar și cercetător interesat de istoria scrisului și istoria culturii), István Imreh (dedicat temelor de istorie economică și socială din secolele XVII-XIX, istoriei dreptului popular, istoriei secuilor, având o pregătire și o abordare interdisciplinară) și András Bodor (în domeniul istoriei antice și al studiilor clasice).

Zsigmond Jakó

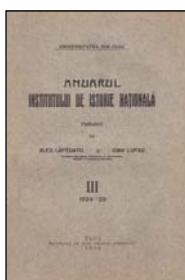
István Imreh

Fundamente

Trei obiective majore au fost avute în vedere la fondarea învățământului istoric românesc la Universitatea din Cluj:

1. Un program instructiv-educativ axat pe cursuri și seminarii menite să le dezvolte tinerilor spiritul critic, cultura de specialitate, deprinderea de a opera cu instrumentarul metodologic și conceptual specific domeniului, dar și cu tehniciile de editare a surselor. În perioada interbelică, cei vizitați pentru angajare în universitate au fost trimiși, programatic, la specializări în străinătate (Roma, Paris), spre a-și desăvârși formarea profesională.

2. O infrastructură de cercetare adecvată performanței în domeniu: biblioteci dotate cu literatura de specialitate și marile corpusuri de izvoare, săli de studiu, resurse financiare pentru susținerea publicațiilor proprii, a posturilor necesare și a stagiorilor de documentare.

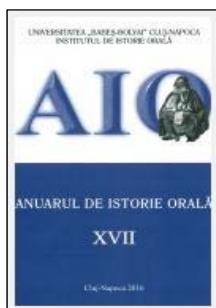
3. O activitate editorială variată și de calitate, concentrată pe publicarea revistelor institutelor (*Anuarul Institutului de Istorie Națională*, *Mélanges d'Histoire Générales*), a unor colecții de izvoare și a volumelor de autor ale istoricilor afiliați (în seria *Biblioteca Institutului de Istorie Națională*).

Școala clujeană de istorie azi

Din punct de vedere tematic, ea continuă câteva mari direcții cu tradiție la Cluj (istoria instituțională, socială, politică și culturală a Transilvaniei în epocile medievală, modernă și contemporană, editarea critică a surselor istorice), fiind interesată însă și de noi teritorii și metode de cercetare (istoria orală, demografia istorică, istoria urbană, istoria elitelor, istoria bisericii și a vieții religioase, antropologia istorică, istoria imaginarului colectiv, formarea identităților confesionale și naționale, Holocaustul, istoria comunismului, istoria relațiilor internaționale). Institutional, activitatea istoricilor universitari clujeni se desfășoară în cadrul departamentelor de istorie și al institutelor Facultății de Istorie și Filosofie, dar și al unor

centre din subordinea Universității Babeș-Bolyai. Dintre aceste institute/centre sunt de amintit:

- Institutul de Istorie Orală (str. Napoca, nr. 11, www.istoria-orală.ro, editează periodicul *Anuarul de Istorie Orală* – accesibil în baza de date CEEOL) – director prof. Doru Radosav
- Seminarul de Antropologie Iсторică (str. M. Kogălniceanu, nr. 1, <http://hiphi.ubbcluj.ro/SAI/>, editează periodicul *Caiete de Antropologie Iсторică*) – director prof. Toader Nicoară
- Institutul de Iudaistică și Istorie Evreiască „Dr. Moshe Carmilly” (str. Croitorilor, nr. 13, <http://stiud.institute.ubbcluj.ro>, editează periodicul *Studia Judaica*) – director conf. Maria Radosav
- Centrul de Studiere a Populației (str. Avram Iancu, nr. 68, et. 3, <http://csp.centre.ubbcluj.ro>, editează periodicul *Romanian Journal of Population Studies* – indexat în ERIH PLUS, CEEOL, EBSCO, ProQuest) – director prof. Ioan Bolovan
- Departamentul/Institutul de Istorie al liniei de studiu în limba maghiară/Magyар Történeti Intézet (str. Napoca, nr. 11, <http://kmti.hiphi.ubbcluj.ro/node/570>, editează periodicul *Erdélyi Évszázadok*) – director conf. Robert Nagy

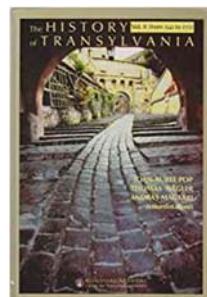
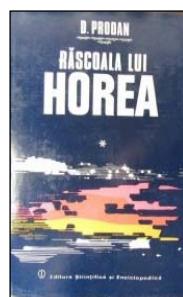
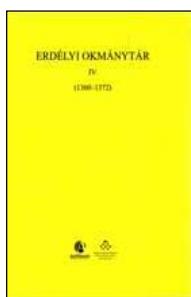
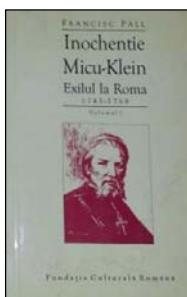

Realizări majore cu vizibilitate/impact internațional (selecție)

- Publicarea de cărți/volume colective la edituri internaționale de profil.
- Articole și studii publicate în mod curent în reviste internaționale indexate în baze de date prestigioase.
- Organizarea periodică a unor conferințe internaționale tematice.

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

- Prezența în asociații/societăți profesionale internaționale și deținerea unor poziții de conducere în prestigioase organisme internaționale afiliate Comitetului Internațional de Științe Istorice (Comisia Internațională de Demografie Istorică – Stefan Pascu, Ioan Bolovan; Comisia Internațională de Istoria Relațiilor Internaționale – Pompiliu Teodor).
- Exercitarea funcției de Președinte al Academiei Române (prin doi membri ai acestei școli: Alexandru Lapedatu și Ioan-Aurel Pop).
- Acordarea titlului de Doctor Honoris Cusa unor personalități precum: Jacques Le Goff, Harald Zimmermann, Bronislaw Geremek, Robert S. Wistrich, Kemal Karpat, Keith Hitchins, Dennis Deletant, Cesare Alzati, Harald Heppner, Jean-Paul Bled.
- Editarea periodicului *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Historia*
 - indexat în ERIH PLUS, CEEOL, EBSCO, ProQuest.
- Cărțile de referință produse de membri ai acestei școli sunt:
 - D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum. Din istoria formării națiunii române* (București, 1967) și Idem, *Răscoala lui Horea* (vol. I-II, București, 1979)
 - Francisc Pall, *Inochentie Micu-Klein. Exilul la Roma 1745-1768* (vol. I-II/1-II/2, Cluj-Napoca, 1997)
 - Jakó Zsigmond, *Erdélyi okmánytár/Codex diplomaticus Transsylvaniae* (vol. I, Budapest, 1997; vol. II, 2004; vol. III, 2008, vol. IV, 2014)
 - *The History of Transylvania*, coordinators Ioan-Aurel Pop, Thomas Nágler, András Magyari (vol. I-III, Romanian Academy, Center for Transylvanian Studies, Cluj-Napoca, 2010).

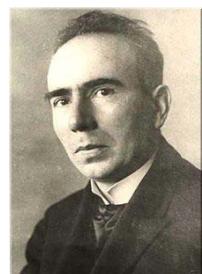
Școala clujeană de arheologie

Coordonator: Ovidiu Ghitta

Autor: Liliana Mateescu-Suciuc

Scurt istoric

În calitate de membru al Comisiunii care a organizat Universitatea după anul 1918, V. Pârvan (1882-1927), și-a pus amprenta asupra școlii clujene de istorie antică și arheologie. Timp de un semestru acesta a ținut cursuri la nou înființata Universitate a Daciei Superioare și s-a implicat activ în procesul de selecție a cadrelor didactice pentru Facultatea de Litere și Filosofie, aducând din Vechiul Regat istorici, arheologi și filologi precum D.M. Teodorescu, E. Panaiteanu, G.G. Mateescu, Șt. Bezdechi, Th. Naum.

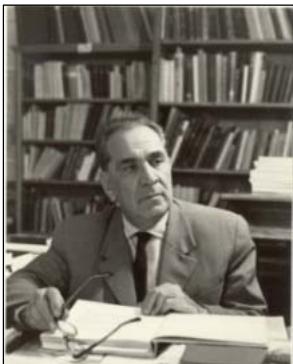

*Vasile Pârvan
(1882-1927)*

D.M. Teodorescu a coordonat încă de la început școala arheologică clujeană, fiind numit, în anul 1919, la recomandarea lui V. Pârvan, profesor la universitatea din Cluj, preluând totodată și conducerea Muzeului Național al Ardealului, secția de Numismatică și Arheologie a Institutului de Arheologie și Numismatică al Universității. Între 1926-1927 a fost decan al Facultății de Litere și Filosofie.

*D.M. Teodorescu (1881-1947)
(Arhiva Șantierului Arheologic
Cetățile Dacice din Munții Orăștiei)*

*Constantin Daicoviciu
(1898-1973)*
(fototeca MNIT)

Începând din 1921, D.M. Teodorescu a demarat un amplu program de periegheze, săpături arheologice sistematice și cercetări de topografie arheologică care au vizat cetățile dacice din Munții Orăștiei. Programul său a fost continuat cu succes și extins de C. Daicoviciu (1898-1973), fiind adăugate constant noi situri pe harta arheologică a Transilvaniei și Banatului. Un rol important în creionarea direcțiilor de cercetare ale

școlii de arheologie clujene îl va avea Comisiunea Monumentelor Istorice – Secțiunea pentru Transilvania, înființată în martie 1921. Ea i-a avut ca membri marcanți pe D.M. Teodorescu, E. Panaiteanu și C. Daicoviciu. Alături de Universitate, Comisiunea a finanțat sistematic săpăturile arheologice, conservarea monumentelor nou descoperite și a făcut demersuri pentru crearea unor rezervații arheologice (*Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Porolissum, Tibiscum, Micia, Cășei, Ariușd etc.*).

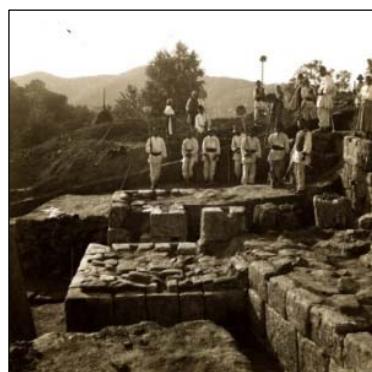
În anul 1929 a fost organizat definitiv Institutul de Studii Clasice, care reunea catedrele de istorie antică, limba și literatura greacă, limba și literatura latină, Institutul de Arheologie și Numismatică precum și Muzeul de Antichități. Sub egida lui, cercetările în domeniul studiilor clasice și arheologiei au făcut progrese remarcabile. Cu toate greutățile generate de al Doilea Război Mondial, de exilul sibian al Universității și de epurările care au urmat instaurării regimului comunista, școala arheologică clujeană și-a continuat activitatea sub coordonarea lui C. Daicoviciu, decan al Facultății de Istorie din 1940, rector al Universității „V. Babeș” între anii 1957-1959 și, după unificare, al Universității „Babeș-Bolyai” între 1959-1968. Personalitate marcantă a cercetării arheologice românești și influent om politic, C. Daicoviciu a fost un veritabil creator de școală, fiind adesea considerat părintele școlii de arheologie clujene. În mediul academic patronat de el și-au desfășurat activitatea specialiști în arheologie, numismatică, epigrafie, istorie antică, limbi clasice. Între aceștia se numără figuri

cunoscute inclusiv la nivel european: M. Macrea, I.I.Russu, K. Horedt, I. Ferenczi, E. Chirilă, N. Gostar, D. Protase, I. H. Crișan, M. Rusu, H. Daicoviciu, I. Glodariu.

Fundamente

Școala de arheologie clujeană a avut în activitatea sa, încă de la început, trei componente majore:

1. Cercetarea fundamentală în domeniul arheologiei și istoriei antice. Direcțiile principale de cercetare au vizat la început preistoria, antichitatea, epoca migrațiilor și Evul Mediu timpuriu. Ele s-au materializat prin investigarea arheologică a celor mai importante situri din Transilvania și Banat: Tărtăria, Ariușd, Pecica, Cetățile Dacice din Munții Orăștiei, Cășei, Arpașu de Sus, *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*, *Potaissa*, *Porolissum*, *Micia*, *Tibiscum*, Morești, Iernut etc. În timp, școala de arheologie clujeană a excelat în studierea antichității dacice și romane.

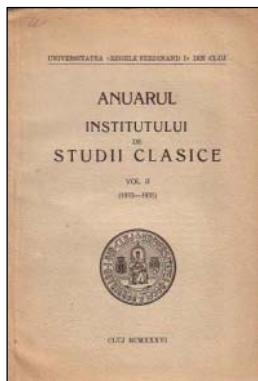

*Cercetarea arheologică
a porții cetății dacice Blidaru
(fototeca MNIT)*

2. Educație și formare. Pregătirea specialiștilor în domeniul arheologiei și istoriei antice prin cursuri, seminarii și practică de specialitate a fost una dintre preocupările constante ale profesorilor și cercetătorilor din Facultatea de Istorie sau din institutele subordonate. Odată cu înființarea *Școlii române din Roma* (1920) mulți dintre arheologii clujeni au beneficiat de stagii de pregătire acolo, unii dintre ei devenind chiar directori ai Academiei (G.G. Mateescu, E. Panaitescu, M. Bărbulescu).

*H. Daicoviciu și I. Glodariu
în aşezarea la Fețele Albe (fototeca MNIT)*

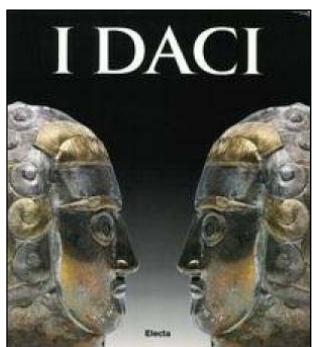

3. **Valorificarea** cercetării științifice prin publicații de specialitate, participare la conferințe internaționale, organizarea de expoziții etc. Astfel, sub coordonarea lui C. Daicoviu au fost editate revistele *Acta Musei Napocensis*, *Anuarul Institutului de Studii Clasice*, *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice – Secția pentru Transilvania*. De numele unor profesori clujeni se leagă și organizarea unor expoziții internaționale care au făcut cunoscute peste hotare realitățile arheologice din România: *Civiltă Romana in Romania* (Roma, 1970), *Die Daker. Achäologie in Rumänien* (Anglia, Belgia, Olanda, Germania, Franța, Italia, Bulgaria, Austria, Polonia, 1979 – 1981) *I Daci* (Firenze-Venetia, 1997), *Goldskatter Rumänien under 7000 år* (Stockholm, 2004-2005). De asemenea, membrii școlii arheologice clujene au făcut parte din organizații internaționale prestigioase: *Asociația Internațională de Epigrafie Greacă și Latină*, *Accademia Romana di Archeologia*, *Institutul Arheologic German*, *Société Belge d'Etudes Celtiques*, *Société Nationale des Antiquaires de France*, *Institutul Arheologic Austriac* etc.

Școala clujeană de arheologie astăzi

Instituțional, școala de arheologie de la Cluj este reprezentată prin Departamentul de Istorie Antică și Arheologie al Facultății de Istorie și Filosofie și printr-o serie de institute și colective de cercetare aflate în subordinea directă a Departamentului sau, în unele cazuri, a Universității Babeș-Bolyai:

- Institutul de Pre și Protoistorie. Grup de Cercetare a Civilizațiilor Protoistorice (coord. prof. dr. Gelu Florea, UBB, str. M. Kogălniceanu nr. 1, sala 303 http://hiphi.ubbcluj.ro/pre_si_proto.html)

- Institutul de studii clasice. Centrul de cercetări complexe istorico-arheologice (coord. conf. dr. Florin Fodorean, str. Croitorilor nr. 13, <http://hiphi.ubbcluj.ro/clasice.html>)
- Centrul de Studii Romane (coord. prof. dr. Ioan Piso, Str. Moților nr. 11, sala 304 <http://hiphi.ubbcluj.ro/CSRom/prezentare.html>)
- Centrul de Studii asupra Orientului Mijlociu și a Mediteranei (coord. prof. dr. Alexandru Diaconescu, UBB, Str. Mihail Kogălniceanu, Nr. 1, cam 307 <http://middle-east.centre.ubbcluj.ro/>)

O parte din membrii Departamentului de Istorie Antică și Arheologie activează în cadrul Școlii doctorale *Istorie. Cultură. Civilizație*.

Realizări majore cu vizibilitate/impact internațional (selecție)

- Lucrări științifice publicate la edituri recunoscute din străinătate și articole sau studii indexate în baze de date prestigioase: Scopus, Erih, ISI Web of Science etc.
- Participare la întocmirea documentației pentru introducerea pe lista patrimoniului mondial UNESCO a *Cetăților dacice din Munții Orăștiei*, în prezent singurele monumente antice din România care au acest statut (prof. dr. Ioan Glodariu) <http://whc.unesco.org/en/list/906>.
- Cercetările arheologice din situl Sarmizegetusa Regia și a celorlalte așezări din jurul său, fundamentale pentru înțelegerea civilizației dacice; cercetarea Forului și a Capitoliului din Ulpia

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

Traiana Sarmizegetusa, monumente majore ale arhitecturii provinciale romane; cercetarea castrului de legiune de la Potaissa etc.

- Publicarea seriei *Inscriptiile Daciei Romane*, lucrare în care sunt adunate toate inscripțiile realizate pe diferite suporturi în Dacia romană, indispensabilă pentru orice epigrafist sau istoric ce studiază civilizația romană.

Școala clujeană de istoria artei

Coordonator: Ovidiu Ghitta

Autor: Greta-Monica Miron

I. Scurt istoric

Înființarea unei catedre și a unui seminar de istoria artelor a fost decisă în toamna anului 1919 de Comisia de organizare a universității clujene, doavadă a dorinței organizatorilor de a extinde paleta studiilor academice. Fondatorul acestei direcții a fost Coriolan Petranu (1893-1945), format în istoria artei la Berlin (între 1912-1913 cu profesorul Adolph Goldschmiedt) și apoi la Viena (între 1913-1916, cu profesorul Josef Strzygowski). Interesat să se afirme în plan științific internațional, a întreținut relații profesionale cu istorici de artă sau bizantiniști ai vremii (Henri Focillon, Emile Mâle, Charles Diehl) și a publicat în reviste europene și americane (*Südostdeutschen Forschungen*, *Parnassus*- *The Art Bulletin*).

*Coriolan Petranu
(1893-1945)*

Succesorul lui la Catedra și Seminarul de istoria artelor a fost Virgil Vătășianu (1902-1993) care a studiat istoria artei la Universitățile din Praga, Cluj și Viena (între 1920-1925). La cea din urmă a obținut și titlul de doctor (1927) sub îndrumarea profesorului Josef Strzygowski, cel cu care studiase și predecesorul său. Anii petrecuți la Roma (1931-1946), ca secretar al Școlii Române, au marcat și începutul afirmării sale în domeniul istoriei artei, astfel că în 1947, la ocuparea Catedrei de istoria artei, era cunoscut cercurilor științifice. Prin reorganizarea curriculară

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

universitară, după instaurarea regimului comunist s-a neglijat studiul istoriei artei, astfel că în 1949 Catedra de istoria artei a fost desființată. Reintrodus din 1955, cursul de istoria artei a fost susținut în deceniile următoare de profesori integrați Catedrei de Istoria României a Facultății de Istorie și Filosofie. Dintre discipolii profesorului Vătășianu au continuat studiile de istoria artei în cadrul acestei catedre Mircea Țoca (1942-1999), care a predat cursuri de istoria artei medievale românești, și Viorica Marica (1925-2016), interesată de arta europeană.

*Profesorul Virgil Vătășianu alături de discipoli și colaboratori.
Casa Universitarilor, 1972*

Fundamente

Direcția de istoria artei s-a definit prin:

1. Eforturile de instituționalizare, crearea unei baze de învățare și cercetare. Coriolan Petranu a înființat Cabinetul de Istoria Artei donând în 1920 1.000 de volume din biblioteca sa personală și mobilierul necesar funcționării seminarului. S-a preocupat pe tot parcursul activității de creșterea bibliotecii prin schimburi internaționale, folosindu-se de prietenii legate cu colegi de breaslă.

Clădirea Institutului de studii Clasice, a Catedrei și Seminarului de istoria artei și a Pinacotecii Cioflec în perioada interbelică

2. Inițierea de noi direcții de cercetare, alcătuirea de manuale universitare și sinteze de istoria artei.
3. Deprinderea studenților cu metode de analiză a obiectului de artă, bazate pe observația lui directă.

*Studenții Facultății de Istorie și Filosofie
în excursie de studiu la mănăstirea Voroneț, 1964*

4. Deschiderea spre comunitate, spre o elită consumatoare de artă, prin conferințe publice și cronici publicate în reviste de cultură.

Școala de istoria artei azi

Azi, direcția de istoria artei este integrată Departamentului de Istorie medievală, premodernă și istoria artei al Facultății de Istorie-Filosofie, continuând, în fapt, o tradiție de decenii în care a fost legată de epoca medievală și premodernă. Cursuri de istoria artei se predau în cadrul masteratelor *Societate, Artă, Identitate și Patrimoniu și Turism cultural*.

Realizări majore cu impact internațional (selecție)

Coriolan Petranu a deschis un nou domeniu de studiu, cel al arhitecturii vernaculare a lemnului, pe care a interpretat-o deopotrivă în cheie europeană, grație metodologiei deprinse în anii studiilor vieneze, și în cheie națională, înscriindu-se astfel în direcția istoriei militante profesate la Universitatea din Cluj.

*Coriolan Petranu în cercetare de teren
la biserică de lemn din Picleu (jud. Bihor), 1929*

Virgil Vătășianu a inovat prin sinteza de istoria artei feudale în Țările Române. A oferit, de asemenea, un model de cercetare în istoria artei, un ghid de interpretare morfologică a operei de artă convergent ideii de istorie a artei ca știință, ce implică obiectivitate,

rigoare științifică și abordare impersonală. A ilustrat, de asemenea, profilul istoricului de artă cu mare succes de public; conferințele sale deveniseră în ultimii ani ai deceniului al șaselea o adevărată instituție, ritmând viața culturală clujeană. Recunoașterea națională a contribuțiilor sale a fost marcată prin primirea în Academia Română, iar cea internațională prin decernarea premiului Herder.

*Profesorul Vătășianu în Aula Magna a Universității din Viena
la primirea premiului Herder*

Studentul și continuatorul său, Mircea Țoca, a propus analize în profunzime, pe studii de caz, precum barocul clujean, în timp ce arta europeană a fost prezentată mediului academic prin contribuțiile Vioricăi Guy Marica.

(Fotografiile sunt preluate din Nicolae Sabău (coord.), *Istoria Artei la Universitatea din Cluj*, vol. I (1919-1987), Presa Universitară Clujeană, 2010, p. 581, 588, 615, 617, 618).

Şcoala clujeană de studii de populaţie

Coordonatori: Ioan Bolovan și Traian Rotariu

Autor: Colectiv format din membri ai şcolii

Actuala Şcoală de studii de populaţie de la Universitatea Babeş-Bolyai concentrează două mari direcţii de cercetare: istorie şi demografie istorică şi demografie şi sociologia populaţiei. Îmbinarea metodelor celor câteva discipline care formează arile de cercetare amintite, conlucrarea istoricilor, demografilor şi sociologilor a adus importante contribuţii la studierea societăţii româneşti, mai ales a celei contemporane.

Studiile de demografie istorică şi de populaţie la Universitatea Babeş-Bolyai îşi au originea în eforturile întreprinse de profesorul

*Ştefan Pascu
(1914-1998)*

Ştefan Pascu şi echipa coagulată în jurul lui în anii 70, concretizate atât în studierea surSELOR cu specific (registre parohiale, urbarii, catagrafii, recensăminte etc.) şi publicarea unor studii în publicaţii recunoscute la nivel internaţional (precum *Annales de démographie historique*) cât şi în organizarea primului curs de demografie istorică la Universitatea din Cluj. Eforturile acestui colectiv de demografie istorică în vederea instituţionalizării disciplinei au inclus şi publicarea, începând cu 1972, a seriei de studii demografice *Populaţie şi Societate. Studii de demografie istorică*.

În 1977, în cel de-al doilea volum al seriei, sunt prezentate şi analizate metodele de lucru dezvoltate de L. Henry şi M. Fleury, care vor duce la dezvoltarea disciplinei. Studiile lui Ştefan Pascu, ca şi ale altor specialişti din jurul lui (L. Gyémánt, S. Retegan, Imreh I. etc.), au dat legitimitate

disciplinei, iar recunoașterea internațională a urmat pe cale de consecință, profesorul Pascu fiind ales în 1975 președinte al Comisiei Internaționale de Demografie Istorică (funcție deținută timp de două mandate). Semn că demografia istorică și studiile de populație de la Cluj se bucurau de o largă recunoaștere internațională stă și faptul că, în 1977, Universitatea găzduiește un amplu colocviu internațional la care participă cei mai de seamă reprezentanți ai domeniului.

O importanță considerabilă pentru dezvoltarea studiilor de istoria populației Transilvaniei o reprezintă inițiativa unui grup de cadre didactice și cercetători de la Facultatea de Sociologie a Universității Babeș-Bolyai, coordonat de către Traian Rotariu, de a publica în limba română recensământurile efectuate în Transilvania după 1850. Volumele editate până acum¹, referitoare la recensământurile efectuate între 1850-1941, cuprind informații ample privind numărul și compoziția populației din toate localitățile transilvănene, facilitând redactarea de micromonografii demografice și compararea cu informațiile obținute din registrele parohiale privind mișcarea naturală a populației. În același timp, specialiștii beneficiază de instrumente de lucru extrem de utile, respectiv monumentală lucrare elaborată de Aurel Răduțiu și Ladislau Gyémánt care inventariază toate documentele cu caracter statisticodemografic ce au legătură directă cu Transilvania, iar apoi impresionantele volume 1 și 2 în mai multe părți ale Conscripției fiscale de la 1750².

¹ Am comasat într-o singură poziție aceste recensământuri deoarece au același titlu, excepție firește anul care diferă de la lucrare la lucrare: *Recensământul din 1850, 1857, 1869, 1880, 1890, 1900, 1910, 1941. Transilvania*, coord. Traian Rotariu, București – Cluj-Napoca, 1996-2010.

² A. Răduțiu, L. Gyémánt, *Repertoriul izvoarelor statistice privind Transilvania, 1690-1847*, București, 1995; L. Gyemant et alii, *Conscriptia fiscală a Transilvaniei din anul 1750*, vol. 1, București, 2010.

Prin intermediul cercetărilor coagulate în jurul unor personalități precum Iuliu Moldovan, Sabin Manuilă, Tiberiu Morariu, Ion Aluaș, demografia istorică și studiile de populație cunosc o dezvoltare progresivă în toată perioada de dinainte de 1990, iar după această dată, mai întâi în cadrul laboratorului de demografie istorică, apoi în cadrul Centrului de Studiere a Populației (din 2002) cercetările continuând dezvoltarea fără precedent.

Centrul de Studiere a Populației (<https://csp.centre.ubbcluj.ro>) funcționează în cadrul Universității Babeș-Bolyai din anul 2002, având ca motivație de constituire optimizarea unor programe majore de cercetare științifică pe plan intern, implicarea în programe de cercetare internaționale, cât și o mai activă prezență a cercetătorilor specialiști în studii de populație în viața publică.

Centrul a fost gândit ca o unitate de cercetare multidisciplinară, fondată pe cooperarea dintre Facultățile de Sociologie, Istorie, Geografie și Studii Economice și în primii săi ani a funcționat pe baza colaborării cadrelor didactice și a cercetătorilor (doctoranzi mai ales) din facultățile amintite și din alte nuclee academice, precum Centrul de Studii Transilvane și Academia Română. Începând cu anul 2007 unitatea a primit suport finanțier pentru înființarea unor posturi de cercetător, iar din 2010 Centrul s-a susținut finanțier prin proiectele câștigate de membrii săi. În

prezent, Centrul de Studiere a Populației este afiliat direct Rectoratului Universității Babeș-Bolyai. Centrul de Studiere a Populației a primit acreditare din partea CNCSIS în anul 2004. La diferitele evaluări ale centrelor de cercetare ale universității, Centrul a primit statutul de Unitate de Cercetare de Excelență (în 2010 și 2016). Din anul 2005, Centrul de Studiere a Populației este afiliat la *European Association for Population Studies*, iar din 2009 face parte din *European Historical Population Samples Network* (coordonat de International Institute of Social History, Amsterdam), în cadrul căreia coordonează Direcția „Educație”. În această calitate, Centrul de Studiere a Populației a organizat trei sesiuni consecutive ale Școlii de Vară în Demografie Istorică, începând cu anul 2013, cursanții provenind din SUA, Japonia, Olanda, Polonia, Rusia, Ucraina, Moldova, Croația și firește România.

Centrul de Studiere a Populației este parte fondatoare a Școlii Doctorale „Studii de Populație și Istorie a Minorităților” (<http://studii.populatie.hiphi.ubbcluj.ro>) afiliate Facultății de Istorie și Filosofie, contribuind și în acest fel la lărgirea domeniului de cercetare prin formarea tinerilor cercetători care aleg subiecte de doctorat circumscrise demografiei istorice, istoriei sociale sau istoriei minorităților.

Proiecte de cercetare importante

De-a lungul timpului, în cadrul Centrului de Studiere a Populației s-au derulat numeroase proiecte de cercetare pe teme de istorie și demografie istorică sau demografie și sociologia populației, cu finanțare națională și internațională. Cel mai vizibil și mai important proiect este, de departe, *Historical Population Database of Transylvania* (HPDT), un proiect finanțat din fonduri norvegiene, al cărui principal scop a vizat construcția primei baze de date istorice a populației Transilvaniei, de la primul recensământ modern (1850) până la limita permisă de legea românească pentru cercetarea datelor cu caracter personal. Această bază de date a fost realizată după cele mai noi principii metodologice propuse în

domeniu și, în prezent, se lucrează la compatibilizarea acesteia cu ultimele versiuni *Intermediate Data Structure* (IDS), permitând astfel racordarea sa la bazele de date similare, deja existente în Europa și America de Nord.

Prin construcția HPDT s-au atins trei obiective de importanță majoră pentru cercetările românești de istorie a populației: crearea unei baze de date care să permită efectuarea de analize mult mai ample și mai complexe decât cele din prezent, reconsiderarea rolului informației istorice privind populația și a perspectivelor socio-economice deschise de cunoașterea în domeniu, conectarea cercetărilor de populație din România la efortul actual de reconstrucție a populației Europei.

Cercetările noastre sunt și în prezent bine racordate la tendințele internaționale, grupul de cercetare și studiile de populație de la Cluj fiind parte a celor mai multe inițiative dezvoltate la nivel european în acest domeniu (participări în proiecte europene, organizări de evenimente la congresele mondiale de istorie, implicări în politicile de populație). Totodată, directorul Centrului a fost ales în 2015 președinte al Comisiei Internaționale de Demografie Istorică.

Începând cu anul 2007 sub egida centrului este editată revista *Romanian Journal of Population Studies* (RJPS), având o periodicitate bianuală și un caracter interdisciplinar ce vizează acoperirea unor aspecte sociale, istorice, geografice și economice privitoare la populație. RJPS se concentrează pe analize realizate atât din perspectivă istorică, cât și pe realități prezente și perspective ce vizează populația României, dar și a altor țări de pe mapamond.

Revista este indexată în importante baze de date internaționale: European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences (ERIH PLUS), Central and Eastern European Online Library (CEEOL), EBSCO host și ProQuest. <https://rjps.reviste.ubbcluj.ro/>.

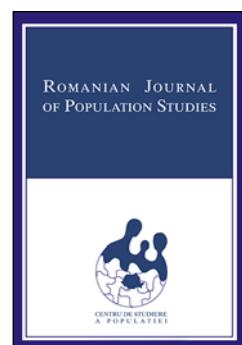
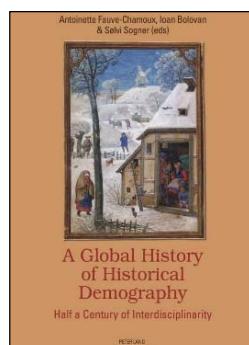
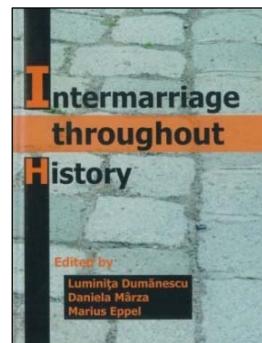
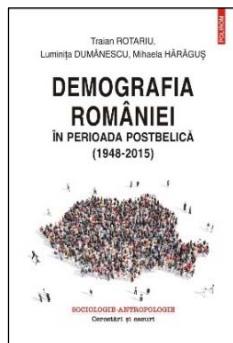
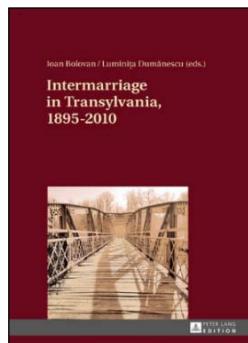
Publicații de referință ale membrilor Centrului de Studiere a Populației (selectiv):

L. Dumănescu, D. Mârza, M. Eppel (Eds), *Intermarriage throughout History* (Cambridge Scolars Publishing: Newcastle upon Tyne, United Kingdom, 2014)

I. Bolovan, L. Dumănescu (Eds), *Intermarriage in Transylvania, 1895-2010* (Peter Lang: Frankfurt am Main, 2017)

T. Rotariu, L. Dumănescu, M. Hărăguș, *Demografia României în perioada postbelică (1948-2015)* (Polirom: Iași, 2017).

I. Bolovan, A. Fauve-Chamoux, S. Sogner, *A Global History of Historical Demography. Half a Century of Interdisciplinarity*, (Peter Lang, Frankfurt am Main, 2016)

Școala clujeană de filosofie (cu predare în limba română)³

Coordonator: Ovidiu Ghitta

Autori: Alexander Baumgarten, Marta Petreu-Vartic

Scurt istoric

Pe structura instituțională creată în vara anului 1919 de către Comisia universitară de organizare a universității, la deschiderea anului universitar 1919-1920, învățământul filosofic românesc de la Universitatea din Cluj avea trei catedre și doi profesori: Marin Ștefănescu (1880-1945), cu doctorat în filosofie la Sorbona pe tema „dualismului logic”, la catedra de „Filosofie teoretică (Logică, Teoria Cunoștinței, Metafizică și Istoria filosofiei)”, și Ioan Paul (1857-1926), cu doctorat în filosofie la Universitatea din Budapest, pentru „Estetica literară”. Foarte curând, catedra de „Filosofie practică (Sociologie, Etică, Estetică și Politică, cu istoricul acestora)” a fost ocupată de Virgil I. Bărbat (1879-1931), cu doctorat în filosofie la Universitatea din Berna, cu o teză despre Nietzsche, și o specializare la Universitatea Columbia din New York. Învățământul filosofic de la Universitatea din Cluj capătă personalitate și originalitate în anii treizeci, prin trei profesori: D.D. Roșca, Liviu Rusu, Lucian Blaga.

³ Pentru componenta maghiară a școlii de filosofie vezi:
http://hiphi.ubbcluj.ro/departamente/filosofie_hu.html

D.D. Roșca (1895-1980)

După studii de teologie (la Sibiu-Oradea), filosofie (la Viena, București, apoi Sorbona, unde a studiat cu Lucien Herr, Lévy-Bruhl și Émile Bréhier), a obținut doctoratul de stat (*Docteur ès lettres*) la Sorbona cu lucrarea de filosofie comparată *Influența lui Hegel asupra lui Taine* (1928), avându-i în comisiile de susținere pe Émile Bréhier și Léon Brunschvicg. La întoarcerea în țară, a fost angajat, de la 1 aprilie 1930, la Facultatea de Litere și Filosofie din Cluj. A ținut cursuri și seminarii de istoria filosofiei, de la presocratici până la curentele filosofice ale secolului al XX-lea. Încă de la început, în jurul filosofului s-a coagulat o școală și un mediu filosofic profesionist, din care au făcut parte Bucur Țincu, Grigore Popa, Alexandru Lambrino, Zevedei Barbu, Gheorghe Micle, Octavian Vuia și alții. Prin spiritul profesionist și critic al cursurilor și seminariilor și tematica inspirată din învățământul occidental, a contribuit la sincronizarea învățământului filosofic din România cu cel din Apus. Lucrările sale reflectă dezbatările din Franța despre neotomism și înregistrează începuturile existentialismului occidental. Cea mai importantă lucrare a sa, *Existența tragică* (1934), s-a născut prin valorificarea în registru afectiv propriu a contactului cu existentialismul occidental. În anii 1960, a tradus și comentat opera lui Hegel, contribuind la formarea limbajului filosofic românesc.

Liviu Rusu (1901-1985)

A urmat cursurile Facultății de Litere și Filosofie la Cluj (1920-1925) și a devenit doctor în filosofie, specialitatea psihologie, al Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj, cu teza *Selecția copiilor dotați* (1928). În anii 1928 și 1929 urmează cursuri la universitățile

din Leipzig, Berlin, Hamburg. Angajat inițial ca preparator la psihologie (1924), parcurge treptele ierarhiei universitare până la nivel de conferențiar, apoi docent, și publică mai multe cărți de specialitate. Între 1933-1935, studiază estetica la Paris cu Charles Lalo, titularul catedrei de estetică de la Sorbona, cu care își dă al doilea doctorat, cu teza *Essai sur la création artistique. Contribution à une estétique dynamique* (1935; publicată la Librairie Félix Alcan), iar ca teză secundară *Le sens de l'existence dans la poésie populaire roumaine*. Din 1 octombrie 1938 a ocupat catedra de estetică din facultate. A construit, prin cel puțin trei dintre cărțile sale (*Eseu despre creația artistică. Contribuții la o estetică dinamică*, 1935; *Estetica poeziei lirice*, 1944; *Logica frumosului*, 1946) un sistem de estetică filosofică riguros și original. În scurta perioadă cât a predat estetica – a fost scos din universitate odată cu reforma învățământului din 1948 și reintegrat în 1961, din păcate nu la Estetică, ci la Literatură comparată – i-a format ca esteticieni pe membrii Cercului Literar de la Sibiu Victor Iancu, Radu Stanca, I.D. Sîrbu. Este autorul unor studii fundamentale despre Maiorescu, Eminescu și alții.

Lucian Blaga (1895-1961)

A fost marele filosof al universității clujene, creatorul celui mai original și amplu sistem filosofic din cultura română, structurat în patru trilogii, *Trilogia cunoașterii*, *Trilogia culturii*, *Trilogia cosmologică* și *Trilogia valorilor*, pentru care a creat o terminologie filosofică proprie, de tip sugestiv mitic și metaforic. A urmat studii de teologie (la Sibiu-Oradea), studii de filosofie la Universitatea din Viena, unde își dă doctoratul cu teza *Kultur und Erkenntnis* (1920). A devenit profesor abia cu începere de la 1 octombrie 1938, la catedra de Filosofia culturii. În sincronism cu filosofia occidentală, sistemul său este elaborat dinspre teoria metafizică a cunoașterii, în corelație permanentă cu ontologia, înspre filosofia culturii, a valorilor și antropologie. A valorificat în opera lui filosofia universală, teologia, științele contemporane și fondul cultural autohton exprimat în folclor. Pe urmele școlii morfologice germane și ale filosofilor inconștientului (Freud și Jung), consideră cultura ca unitate a *stilului cu metaforă*; a pus bazele *noologiei abisale*, disciplina structurilor spirituale inconștiente ce modelează creațiile umane (religia, arta, filosofia, știința, istoria). A evaluat și clasificat culturile în funcție de matricea stilistică inconștientă astfel obținută și a analizat cultura română ca „spațiu mioritic”. Construcția sa filosofică converge spre antropologia filosofică, spre circumscrierea condiției omului în univers ca ființă creatoare de istorie și cultură. În scurta perioadă cât a fost profesor (octombrie 1938 - decembrie 1948), fiind îndepărtat din universitate cu ocazia noii legi, socialiste, a învățământului, a predat propriile lui cărți și totodată a conceput pentru studenți cursuri noi, ulterior transformate în volume și integrate în sistem; de pildă, *Despre*

conștiința filosofică a fost la origine cursul pentru anul universitar 1946-1947. În jurul său s-a coagulat o mișcare filosofică și literară originală și critică, Cercul Literar de la Sibiu (numit „de la Sibiu” în urma mutării universității datorită Arbitrajului de la Viena), prima rodire masivă a școlii filosofice românești din Cluj. Format din Radu Stanca, I. Negoitescu, Victor Iancu, Ion D. Sîrbu, Eta Boeriu, Henri Jacquier, Ștefan Aug. Doinaș, Nicolae Balotă, Cornel Regman, Eugen Todoran, Radu Enescu, Viorica Guy-Marica, Deliu Petroiu, Ovidiu Cotruș, Ioanichie Olteanu, Wolf von Aichelburg ș.a., Cercul Literar de la Sibiu, cu dubla sa ascendență, blagiană și lovinesciană, a reprezentat prima generație post-blagiană, prima generație post-lovinesciană și cea de a patra generație postmaioresciană (învestită ca atare de E. Lovinescu).

*

Dimensiunea filosofică a Universității a fost dată și de alți universitari, precum Eugeniu Sperantia, profesor de sociologie și filosofia dreptului, cu rezultate importante în logica interogațiilor, de D. Popovici, ale cărui cercetări asupra epocii Luminilor sunt susținute de o armătură filosofică, de David Prodan, ale cărui cercetări despre secolul al VIII-lea transilvănean sunt structurate de o vizuire filosofică, de clasicistul Ștefan Bezdechi, cu traduceri și comentarii de filosofie antică etc.

Fundamente ale școlii filosofice de la Universitatea din Cluj

Școala clujeană de filosofie, prin activitatea sa, face vizibile câteva principii directoare:

(1) *Angajarea intelectuală în construcția identitară*. În timpul Primului Război Mondial, Blaga și D.D. Roșca, studenți la Viena, întrevăzând faptul că, la sfârșitul războiului, Transilvania se va uni cu România, au gândit un proiect de viitor valabil pentru generația lor, pe care l-au urmat și înainte de a ajunge profesori, și ca universitari: a crea o cultură românească originală, de valoare

universală, care să ne legitimeze în fața Europei pentru formarea statului român unitar și, totodată, să ne impună ca valoare culturală originală în Europa. S-au considerat explicit o *generație românească europeană* și au lucrat în acest sens pentru cultura lor natală.

(2) *Generarea și transmiterea de cunoaștere*. Ca profesori la Cluj, cei trei filosofi au asigurat un învățământ de cea mai înaltă calitate, care îmbina transmiterea de cunoștințe, sincronizarea cu învățământul filosofic occidental, dezvoltarea spiritului critic și originalitatea.

(3) *Diseminarea cunoașterii*. O dimensiune importantă a învățământului filosofic clujean a fost deschiderea spre societate, prin „Extensiunea Universitară”, organizată începând cu anul 1924, care organiza cicluri de conferințe la adresa întregii comunități.

Școala clujeană de filosofie astăzi

După 1948, în contextul Universității Victor Babeș, și mai ales după 1959, în Universitatea Babeș-Bolyai, studiul profesionist al filosofiei și al istoriei ei a fost reluat, dar în contextul predării filosofiei de inspirație marxistă. Continuarea activității profesorului D.D. Roșca în acești ani a fost determinantă pentru această evoluție. Au continuat dezvoltările în direcția logicii, a teoriei argumentării, a epistemologiei, a istoriei filosofiei clasice. După anii 1990, filosofia la Cluj era organizată în două catedre (Catedra de istoria filosofiei și logică și Catedra de filosofie sistematică), însă ea a demonstrat o remarcabilă forță generativă de noi domenii, care s-au desprins sau au redevenit autonome în acești ani: sociologia, psihologia, pedagogia, asistența socială, științele politice și ale comunicării. Astăzi, școala de filosofie clujeană continuă propriile tradiții și le îmbogățește, în contextul actual al practicilor internaționale ale producerii și transmiterii cunoașterii. Ea este reprezentată de două departamente cu predare în limba română și o școală doctorală:

- Departamentul de Filosofie, cu un accent în predare și cercetare pe disciplinele sistematice ale filosofiei, pe studiul istoriei filosofiei moderne și contemporane, pe logică și pe filosofie aplicată (<http://hiphi.ubbcluj.ro/>)

departamente/filosofie.html). Departamentului îi este asociat, în colaborare cu Departamentul de Filosofie în limba maghiară, Centrul de Filosofie Aplicată (<http://hiphi.ubbcluj.ro/CFA/>):

Activitatea centrului continuă cercetări precedente – granturi de cercetare, manifestări științifice, publicații etc. –, desfășurate în cadrul Centrului de Cercetări Aplicate în Fenomenologie, a Grupului de Cercetare a Practicilor și Politicilor Culturale și a Grupului de Dezbateri „Etică și Societate”. Centrul beneficiază de infrastructura de cercetare oferită de *Laboratorul de Analiză a Comunicării și Practicilor Culturale* și de *Seminarul Pro Etica – Etica în profesii* (Departamentul de Filosofie), precum și de facilitățile de documentare oferite de *Biblioteca de Artă și Filosofia Artei, Biblioteca de Filosofie „Szegő Katalin”* (Fundăția Pro Philosophia). Centrul are în vedere parteneriate cu alte centre de cercetare sau instituții/fundații cu misiuni similare (*Fundăția Colegiul European; Seminarul de Cercetare Interdisciplinară a Religiilor și Ideologiilor (SCIRI), Fundația Pro Philosophia*).

- Departamentul de Filosofie Premodernă și Românească, cu un accent în predare și cercetare pe filosofie românească, filosofie antică și medievală, filosofie premodernă, istoria științei (http://hiphi.ubbcluj.ro/departamente/filosofie_premoderna.html).

Departamentului îi este asociat Centrul de Filosofie Antică și Medievală (<http://hiphi.ubbcluj.ro/fam/>): rezultatul a 18 ani de activitate a centrului (9 granturi de cercetare cu finanțare națională și internațională, peste 10 coloanii internaționale, peste 50 de volume editate de autori greci și latini, din care unele în premieră mondială, 2 colecții de profil dirijate la cele mai importante edituri din România, publicarea unei prestigioase reviste internaționale de filosofie antică și

- medievală – *Chora, revue des études anciennes et médiévales*, în colaborare cu Centrul Léon Robin, Paris IV, Sorbonne) conturează domeniile principale de activitate ale Centrului. Baza de studiu a Centrului este asigurată preponderent de o largă colecție de ediții relevante în cercetarea internațională (<http://hiphi.ubbcluj.ro/fam/biblioteca/>)
- Școala doctorală de filosofie (<http://hiphi.ubbcluj.ro/doctorat/Filosofie.html>), care reunește conducătorii de doctorat ai școlii de filosofie a UBB și ale cărei direcții de studii sunt date de temele de cercetare ale fiecărui membru.

Școala clujeană de sociologie

Coordonator: Paul Teodor Hărăguș

Autor: Norbert Petrovici

Scurt istoric

Începuturile școlii. În tradiția austro-ungară, din punct de vedere instituțional, învățământul universitar și cercetarea sociologică se desfășurau în facultățile de drept. Începând cu 1899, figuri centrale ale sociologiei austriece și maghiare au predat la Universitatea din Cluj cursuri de științe sociale în cadrul disciplinelor legale. Formarea asociației profesionale a sociologilor, vorbitori de limba maghiară, numită *Societatea pentru Științe Sociale* (Társadalomtudományi Társaság) și apariția revistei de sociologie *Secolul 20* (Huszadik Század) este legată de mediul universitar clujean. Personalități precum Bódog Somló și Oszkár Jászi ajung să fie magneți pentru noile generații de studenți eminenți din științele sociale. Viitoare voci influente pe parcursul secolului XX, precum György Lukacs și Karl Polanyi, își dau lucrările de doctorat în 1906 și respectiv în 1909 la Cluj.

Perioada interbelică. Învățământul sociologic este reluat în Cluj în 1921 o dată cu redeschiderea în limba română a Universității din Cluj. Figurile centrale ale *generației interbelice* (Virgil Bărbat, Constantin Sudeșeanu, Eugeniu Sperantia, George Em. Marica) s-au format cu precădere în universitățile germane și franceze și și-au orientat interesele de cercetare către domeniul sociologiei culturii, care, în această tradiție, se afla în dialog cu cercetările de sociografie ale satelor, dar și ale mediilor muncitorești. Școlile de sociografie, influențate de școala antebelică, cartografiază viața socială din

Transilvania atât în limba română (în reviste precum „Societatea de mâine” și „Gând românesc” coordonate de Ion Clopoțel), cât și în reviste de limbă maghiară („Hitel” [Credit] și „Erdélyi Fiatalok” [Tinerii Ardeleni], coordonate de către József Venczel și Dezső László și „Korunk” [Epoca noastră], avându-l ca redactor șef pe Hillel Kohn).

După 1948, generația interbelică este treptat marginalizată și exclusă, însă cercetarea sociologică nu dispără, ci apare o nouă *generație postbelică* de sociologi, care se grupează în jurul catedrelor de economie politică (József Venczel, Dezső László, Hillel Kohn), în *Universitatea Bolyai*, de limbă maghiară, și *Universitatea Babeș*, de limbă română (Tudor Bugnariu, Ioan Aluaș, Achim Mihu). În 1959, cele două departamente fuzionează întărind tradiția studiilor legate de procesele de muncă, monografii urbane și sociologie rurală (Andrei Roth, Nikolai Kallos și Ernö Gall). În urma recunoașterii sociologiei ca disciplină, în 1967 se deschide la *Universitatea Babeș-Bolyai* un *Laborator de sociologie*, coagulat în jurul lui Ioan Aluaș, în care cercetarea și învățământul sunt reorganizate în jurul unor personalități care se specializează în această disciplină (Traian Rotariu și Petru Iluț). Ca parte a deschiderii economice a României, cercetătorii și cadrele acestui laborator participă la stagii în universități occidentale, ceea ce le permite accesul la fluxul global de idei și metodologii din cadrul disciplinei.

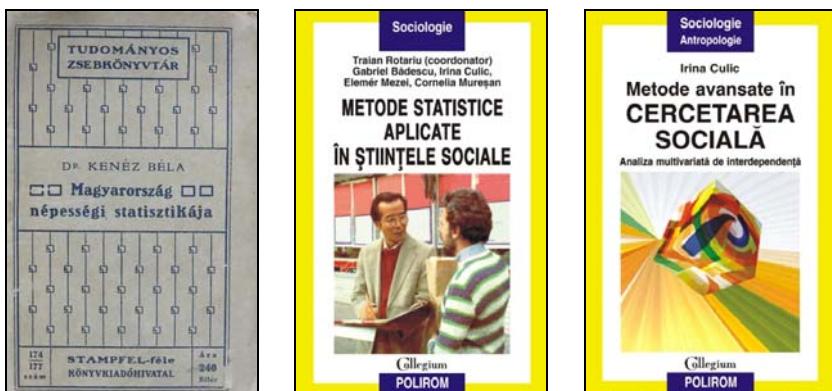
După 1990, se reînființează *Catedra de Sociologie* în cadrul Facultății de Filosofie și Istorie, însă de data aceasta prin crearea unei noi linii de studiu cu o programă completă de pregătire sociologică, nu doar o specializare. În 1990, se formează un Colegiu și ulterior, în 1991, o linie de specializare în Asistență Socială în cadrul Catedrei de Sociologie sub conducerea Liviei Popescu și Mariei Roth. În 1994, linia de specializare devine o catedră autonomă sub conducerea lui Traian Rotariu. Cele două catedre vor forma, în 2001, o facultate distinctă de *Sociologie și Asistență socială*. De asemenea, se formează două linii distințe de studii: de limbă română și de limbă maghiară.

După 2008, facultatea trece prin câteva reorganizări importante și angajează noi cadre de cercetare și predare, reorientând agendele de cercetare. Din 2011, Departamentul de Sociologie oferă o specializare de Resurse Umane, alături de cele deja consacrate de Sociologie și Antropologie. Linia maghiară devine un departament separat, alături de sociologie și asistență socială, iar specializarea de Resurse Umane devine disponibilă și în limba maghiară.

Fundamente

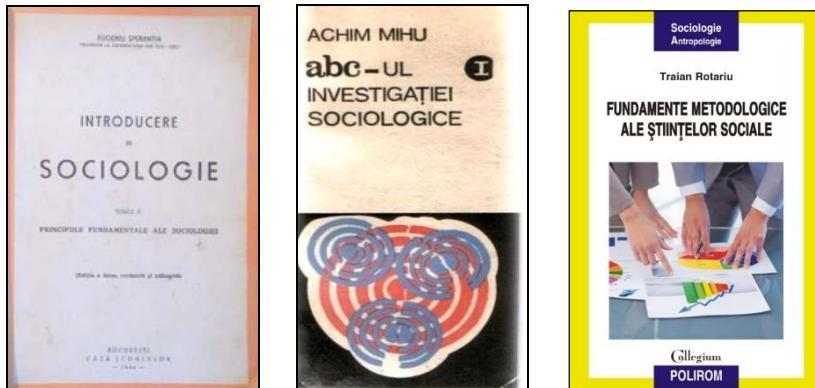
Școala Clujeană de Sociologie cuprinde patru arii tematice a căror interogare continuă a constituit un teren fertil pentru generarea cercetare și contribuții teoretice.

1. **Metodologie.** Interviul, observația și analiza documentelor sunt cele trei mari metode de studiu sociologic. Modalitățile în care acestea sunt utilizate și interpretate, atât împreună, cât și separat, a reprezentat de-a lungul istoriei școlii una din zonele importante de reflectie și dezbatere. Rigoarea producerii cunoașterii științifice a fost tematizată prin interogarea modalităților adecvate de cuantificare și de interpretare a rezultatelor cercetării.

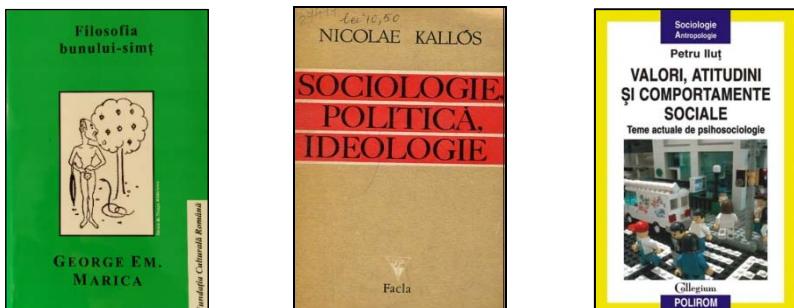

2. **Epistemologie.** O altă arie centrală de cercetare a fost cea legată de cum este cu putință generarea cunoașterii sociale. De vreme ce subiecții investigației sociologice, persoanele propriu-zise, sunt producătoare de cunoaștere, întrebarea majoră este cea legată de statutul cunoașterii produse de către cercetător. Mai mult, multitudinea

de acțiuni individuale produce efecte neașteptate, efecte perverse, care depășesc dorințele și voința unei singure persoane.

3. Implicarea în comunitate. Subiecții cercetați sunt persoane purtătoare de opinii și valori, iar cercetătorii însuși sunt purtători de valori. Una din temele care i-au preocupat pe cercetătorii Școlii Clujene de Sociologie a fost modul în care se poate interveni în comunitate, pentru a produce schimbare socială, având în vedere orientările valorice ale celor cercetați și ale cercetătorilor. Valorile persoanelor sunt ele însese reprezentări și norme, descrieri mai precise sau mai imprecise, așteptări realiste sau mai degrabă nerealiste, ce reclamă explicații de tip sociologic.

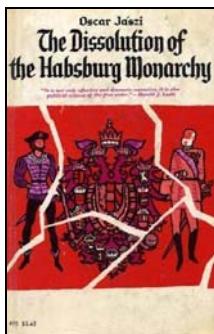

*George Em. Marica, 1998
[1937-1946], Filosofia
bunului simț, Cluj: Centrul
de studii Transilvane și Fun-
dația Culturală Română*

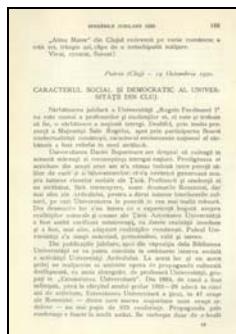
*Nicolae Kallos, 1975.
Sociologie, Politică,
Ideologie.
Tîrgu Mureș:
Editura Facla*

*Petru Iluț, 2004.
Valori, atitudini
și comportamente
sociale,
Iași: Polirom*

4. Relevanța socială. De la începutul Școlii Sociologice Clujene problema relevanței sociale a cunoașterii a fost centrală pentru toate tipurile de analize. Relevanța socială a fost tematizată în mai multe feluri: ca intervenție în dezbatările contemporane politice prin analize pertinente științific, ca misiune de pedagogie socială, ca servicii de cercetare oferite către instituții publice sau în regim de piață și mai ales prin *curricula* de învățare care să faciliteze absolvenților cariere adaptate transformărilor sociale ale epocii. Prin școala de asistență socială din cadrul facultății problematica relevanței sociale este dusă la nivel de intervenție punctuală, prin tematici majore precum drepturile copilului, îmbătrânire activă, probațiune sau violență domestică.

Oscar Jászi, 1961 [1921],
*Dissolution of the
Habsburg Monarchy,*
Chicago: University of
Chicago Press

Virgil Bărbat, 1925.
Extensiunea Universitară,
Cluj: Universitatea
din Cluj

Ion Aluaș, 1972,
Raportul Rosia-Poeieni
către Institutul de Cercetare
și Proiectare Cluj

Școala Clujeană de Sociologie astăzi

Astăzi, Școala Clujeană de Sociologie continuă tradiția analizei transformărilor sociale majore prin organizarea cercetării în jurul unor tematici de cercetare comune: modernizare și urbanizare, problematica muncii, demografie și dinamica populației, migrație, etnicitate și naționalism. Facultatea este organizată în trei departamente:

- Departamentul de Sociologie care oferă trei specializări: sociologie, antropologie și resurse umane.

- Departamentul de Asistență socială care oferă o specializare complexă, recunoscută la nivel european, pentru asistenți sociali.
- Departamentul în Limba maghiară oferă patru tipuri de specializări: antropologie, sociologie, resurse umane și asistență socială.

La nivel masteral, facultatea oferă paisprezece specializări în Asistență Socială, Sociologie, Antropologie, Resurse Umane, Comunicare și Știința datelor.

Școala clujeană de psihologie

Coordonatori și autori: Daniel David, Adrian Opre

Scurt istoric

Bazele Școlii clujene de psihologie au fost puse în 1919 de Florian Ștefănescu-Goangă (1881-1958), psiholog/profesor de psihologie

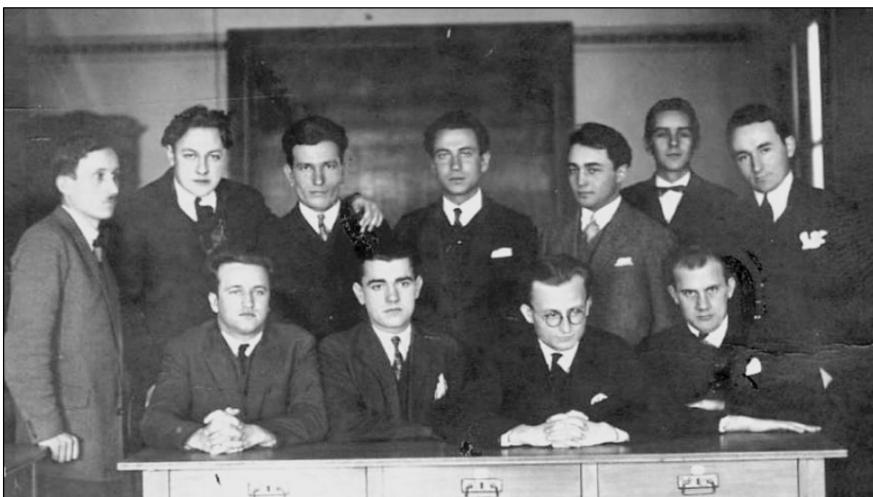

Florian Ștefănescu-Goangă

(1881-1958)

(1919-1948) și rector (1932-1940) al Universității din Cluj/Universității Regele Ferdinand I. Dar temele de psihologie erau deja abordate în Universitatea Clujopolitana (1581-1786) (ex. lucrarea *De Anima* a lui Aristotel se predă în cadrul Facultății de filosofie), iar universitatea maghiară (1872-1919) le acoperea în cadrul catedrelor de psihiatrie și pedagogie.

Florian Ștefănescu-Goangă și-a obținut doctoratul la Universitatea din Leipzig (1911), sub conducerea lui Wilhelm Wundt, considerat fondatorul psihologiei experimentale la nivel internațional (1879). A fost numit profesor de psihologie la Universitatea din Cluj în 1919, iar între 1932-1940 a fost rectorul universității. Între 1950-1955, regimul comunist l-a închis la Sighet, reproșându-i-se funcțiile de conducere din perioada anterioară (rector/senator/subsecretar de stat).

Prima generație de psihologi formati sub îndrumarea profesorului Florian Ștefănescu-Goangă (generația fondatoare) a fost reprezentată de (în picioare, de la stânga la dreapta) de L. Bologa, S. Cupcea, I. Creangă, L. Rusu, persoană neidentificată, T. Bugnariu, N. Mărgineanu (așezați, de la stânga la dreapta) A. Floca, D. Todoran, Al. Roșca și I. Pitariu

După Florian Ștefănescu-Goangă, catedra de psihologie va fi condusă din 1948 de Alexandru Roșca, până aproape de desființarea acesteia de către regimul communist în 1977 (psihologia a fost văzută ca o știință care putea interfera cu implementarea ideologiei comuniste); în ultimul an, 1976/1977, catedra a fost condusă de Ioan Radu. Un profil academic marcant l-a avut Nicolae Mărgineanu (1905-1980), bursier Rockefeller (între 1932-1934, și apoi între 1979/1980) și cercetător la Universitățile Columbia, Duke, Harvard, Yale, și Chicago din SUA. Nicolae Mărgineanu este închis pentru activitatea sa în Asociația Româno-Americană în 1948 (până în 1964). După Revoluția din 1989, catedra reînființată în 1990 va fi condusă de profesorul Ioan Radu, urmând apoi a se dezvolta exponențial, în acord cu cele mai avansate practici internaționale.

Istoria psihopedagogiei speciale la Cluj a fost strâns legată de istoria psihologiei clujene. Psihopedagogia specială (defectologia) va fi introdusă la Cluj prin cursurile lui Florian Ștefănescu-Goangă și se va organiza complex sub conducerea profesorului Mariana

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

Roșca, începând cu anul 1960, la inițiativa profesorului Alexandru Roșca. Desființată în 1975, specializarea va fi reluată după Revoluția din 1989 în cadrul Catedrei de Psihologie, iar apoi independent în cadrul Catedrei de Psihopedagogie Specială.

Mulți membri ai școlii clujene de psihologie din universitate erau implicați ca cercetători în structurile Academiei Române din Cluj.

Fundamente

Școala clujeană de psihologie a fost mereu gândită, de la înființarea acesteia, pe patru piloni fundamentali, paradigmă care o grevează și astăzi:

(1) Generarea de cunoaștere – prin Institutul de Psihologie Experimentală, Comparată/Teoretică și Aplicată, înființat în 1921, primul institut de psihologie din România.

Clădirea din str. Republicii nr. 37, sediul Institutului după 1937

(2) Transmiterea de cunoaștere – prin cursuri/seminarii/laboratoare de psihologie din cadrul catedrei (înțial, 1921-1923, catedra de psihologie experimentală, iar apoi catedra de psihologie). Regula

de bază era ca absolvenții să fie trimiși în străinătate pentru specializare, înainte de a fi angajați, și ca parte a formării/ dezvoltării lor profesionale.

(3) Utilizarea cunoașterii – prin unități de servicii psihologie. Florian Ștefănescu-Goangă a înființat primele institute psihotehnice din România (la București și la Cluj-1935), oficile de orientare profesională asociate acestora și a introdus obligatoriu fișele de observație psihologică în toate școlile din România.

*Clădirea din str. Republicii nr. 13,
unde a funcționat Institutul Psihotehnic din Cluj (și Institutul de Psihologie
Experimentală, Comparată/Teoretică și Aplicată, până în 1937)*

(4) Diseminarea cunoașterii – prin publicații vizibile/edituri/organizații profesionale. Florian Ștefănescu-Goangă a înființat Revista de Psihologie (1938-1949), Editura Institutului de Psihologie (unde au apărut 32 de volume în seria Studii și Cercetări de Psihologie), iar în 1931 Societatea de Psihologie, prima organizație a psihologilor din România, precursorarea organizației de astăzi, Asociația Psihologilor din România (<http://www.apsi.ro>).

Școala clujeană de psihologie astăzi

Astăzi, Școala clujeană de psihologie continuă tradiția experimentală și pilonii originali, într-o paradigmă experimentală dominată de științele neurogenetice cognitive (cu implicații clinice/educaționale/judiciare/organizaționale-resurse umane), și este reprezentată de trei departamente de profil (cu institute/unități de servicii/organizații profesionale asociate) și două școli doctorale.

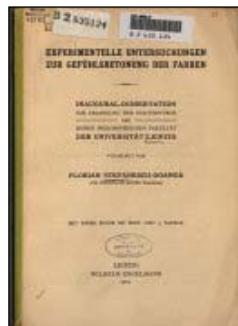
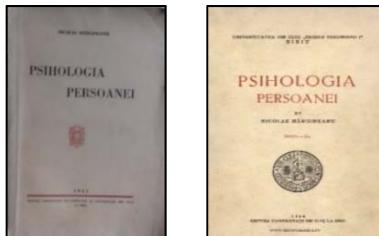
- Departamentul de Psihologie/Institutul de Psihologie/Centrul Expert/Asociația de Științe Cognitive din România (în clădirea vechiului Institut) (<http://www.psychology.ro>)
- Departamentul de Psihologie Clinică și Psihoterapie/Institutul de Psihoterapie (de referință europeană – rețeaua MERIL)/Clinica de Psihologie/Asociația de Psihoterapii Cognitive și Comportamentale din România (în clădirea vechiului Institut și în noua clădire AVALON) (<http://www.clinicalpsychology.ro>)

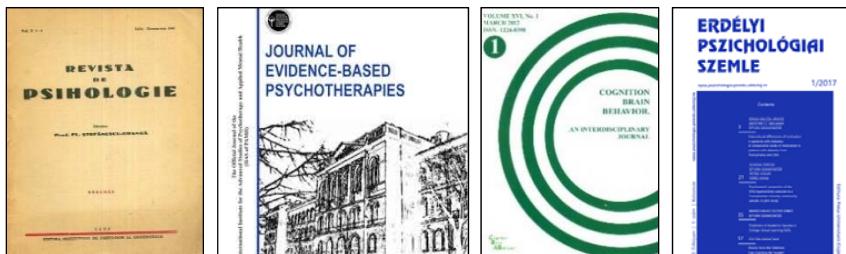
- Departamentul de Psihologie Aplicată/Institutul Feuerstein (integrat în rețeaua internațională de profil) – linia maghiară (în clădirea aparținând/deservind vechiului Institut) (<http://pszichologia.psiedu.ubbcluj.ro/hu/>)
- Școala doctorală de Științe cognitive aplicate (asociată cu Departamentul de Psihologie)
- Școala doctorală de Psihodiagnostic și intervenții psihologice validate științific (asociată cu Departamentul de Psihologie Clinică și Psihoterapie și Departamentul de Psihologie Aplicată).

Departamentul de Psihopedagogie Specială (<http://psihoped.psiedu.ubbcluj.ro/>) este astăzi continuatorul domeniului de defecologie introdus de Florian Ștefănescu-Goangă.

Realizări majore cu vizibilitate/impact internațional (selecție)

- Urmând modelul generației fondatoare, membrii Școlii clujene de psihologie publică astăzi curent în reviste din Top-10 al specializațiilor de psihologie și/sau în edituri internaționale de profil) (vezi Web of Science/WorldCat).
- Teza de doctorat a lui Florian Ștefănescu-Goangă - „Cercetări experimentale cu privire la tonalitatea afectivă a culorilor” (*Experimentelle Untersuchungen zur Gefühlsbetonung der Farben*) – a fost o inovație importantă în domeniu, fiind publicată în 1911 la Leipzig, în Studii de Psihologie (*Psychologische Studien*), și republicată în Franța (1932), Germania (1964), SUA (1972) și URSS (1940).
- Nicolae Mărgineanu a avut contribuții majore în psihologia internațională, fiind probabil cel mai reprezentativ psiholog român al perioadei lui de activitate la nivel internațional. Spre exemplu, lucrarea sa *Psihologia Persoanei* (ediția I/1941 și ediția II/1944) a fost inclusă ca o lucrare de referință în biblioteci din SUA și Franța.

Revista de Psihologie înființată de Florian Ștefănescu-Goangă (1938-1949) a intra în numeroase schimburi internaționale. Astăzi Școala clujeană de psihologie are o revistă indexată Web of Science/Scopus (Journal of Evidence-Based Psychotherapies – <http://jebp.psychotherapy.ro/>) și una indexată Scopus (Cognition, Brain, and Behavior – <http://www.cbbjournal.ro/index.php/en/>). De asemenea, linia maghiară editează revista *Transilvanian Journal of Psychology* (indexată PsycINFO).

- Școala clujeană de psihologie a propus un nou sistem de clasificare al psihoterapiilor, asumat de o echipă de 50 de oameni de știință de la universități de top din străinătate într-o lucrare apărută la Wiley-Blackwell, iar ghidurile clinice internaționale – ex. ale Asociației Americane de Psihologie - conțin protocoale terapeutice elaborare în cadrul Școlii clujene de psihologie.
- Fondatorul psihologiei cognitive (Ulrich Neisser) și al psihoterapiei cognitive (Aaron T. Beck) sunt Doctori Honoris Causa ai UBB.
- În anul 2019, Școala clujeană de psihologie (psihologia de la UBB) a fost inclusă pe pozițiile 201-300 în clasamentul internațional QS.

Referințe pentru imaginile preluate de pe internet și utilizate în capitolul Școala Clujeană de Psihologie

1. Material scientist în Wikipedia. *Florian Ștefănescu Goangă* [Imagine]. Preluat din: https://en.wikipedia.org/wiki/Florian_%C8%98tef%C4%83nescu-Goang%C4%83#/media/File:Florian_%C8%98tef%C4%83nescu-Goang%C4%83.jpg
2. Țetcu M. R., în Wikipedia sub CC BY-SA 3.0 ro. *Republii nr. 37* [Imagine]. Preluat din: https://en.wikipedia.org/wiki/Florian_%C8%98tef%C4%83nescu-Goang%C4%83#/media/File:RepubliiNr37.jpg
3. Dahn în Wikipedia: *Bologa, Bugnariu, Creangă, Cupcea, Floca, Mărgineanu, Pitariu, Roșca, Rusu, Todoran (Facultatea de Litere și Filosofie a Universității Daciei Superioare)* [Imagine]. Preluat din: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bologa,_Bugnariu,_Creang%C4%83,%_Cupcea,_Floca,_M%C4%83rgineanu,_Pitariu,_Ro%C5%9Fca,_Rusu,_Todoran_\(Facultatea_de_Litere_%C5%9Fi_Filosofie_a_Universit%C4%83%C5%A3ii_Daciei_Superioare\).JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bologa,_Bugnariu,_Creang%C4%83,%_Cupcea,_Floca,_M%C4%83rgineanu,_Pitariu,_Ro%C5%9Fca,_Rusu,_Todoran_(Facultatea_de_Litere_%C5%9Fi_Filosofie_a_Universit%C4%83%C5%A3ii_Daciei_Superioare).JPG)

Școala clujeană de științe ale educației

Coordonator: Adrian Opre

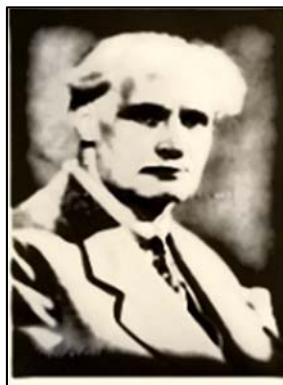
Autor: Adina Glava

Scurt istoric

Școala clujeană de științe ale educației s-a născut odată cu înființarea Universității Daciei Superioare/ Universității din Cluj, în 1919. Încă din primul an, prin implicarea responsabilă și consistentă a două dintre personalitățile marcante ale pedagogiei clujene și naționale, Onisifor Ghibu și Vladimir Ghidionescu, la Universitatea din Cluj au funcționat două catedre de pedagogie (*ordinară și extraordinară*). Totodată în această perioadă s-au configurat clar primele direcții fundamentale de orientare a cunoașterii în științele educației la Cluj: vizuirea unei pedagogii naționale și militante (Onisifor Ghibu) și orientarea spre o pedagogie experimentală (Vladimir Ghidionescu). În același an, 1919, a fost creat Seminarul Pedagogic Universitar, precursorul Departamentului pentru Pregătirea Personalului Didactic (DPPD) de astăzi. Înființarea acestei structuri pedagogice responsabile de formarea didactică a fost sincronă cu preocupările similare ale țărilor europene din acea perioadă.

Onisifor Ghibu
(1883-1972)

Vladimir Ghidionescu
(1878-1948)

Onisifor Ghibu și Vladimir Ghidionescu – personalități marcante ale pedagogiei și culturii românești – au avut o contribuție substanțială deopotrivă pentru promovarea unei pedagogii științifice în țara noastră, ca și pentru afirmarea noii universități în contextul social și cultural postbelic. Formați prin studiile doctorale la Universitatea din Jena, profesorii Ghibu și Ghidionescu și-au asumat responsabilități de conducere a nou înființatelor catedre de pedagogie (Pedagogie I – Onisifor Ghibu între anii 1919-1945 și Pedagogie II – Vladimir Ghidionescu, între anii 1919-1944) și a Seminarului Pedagogic Universitar. Prin activitatea la catedră și în comunitatea academică, precum și prin scrieri și conexiunea cu comunitatea culturală și școlară clujeană, cei doi au militat pentru afirmarea și dezvoltarea pedagogiei clujene în spirit național și modern.

În anii cruciali ai constituirii României Mari, profesorul Onisifor Ghibu a promovat principiile unei gândiri și acțiuni pedagogice „militante”, întemeiate pe cunoașterea vieții și a necesităților poporului român, insistând pentru un sistem de educație compatibil cu aceste valori, aspirații și nevoi. Conceptul de „pedagogie românească” va fi unul central în opera și activitatea profesorului Onisifor Ghibu, care își intitula semnificativ comunicarea de deschidere a cursului universitar din 1921-1922 *Prolegomena la o pedagogie românească*.

Vladimir Ghidionescu este primul pedagog român care face o prezentare sistematică și, în același timp, o susținută propagandă noului curent pedagogic ce lua amploare la începutul secolului al XX-lea în Europa și Statele Unite ale Americii: *Pedagogia experimentală*. Sub influența ideilor promovate de acest curent, îndeosebi ale lui Alfred Binet, Vladimir Ghidionescu pledează, încă din primele sale scrisori, pentru o pedagogie modernă în principii, în metodele de cercetare și în conținut, o pedagogie creată „pe baze empirice și sistematice de cercetări științifice”. Contribuțiile profesorului Ghidionescu se concretizează și în susținerea abordării prin cercetare a problematicii educaționale în cadrul Laboratorului de Pedologie și Pedagogie Experimentală, înființat la Universitatea clujeană în 1925. De numele profesorului Ghidionescu se leagă contribuții relevante la definirea câmpului științelor educației (modelul arborescent al științelor care articulează domeniul pedagogic), precum și o preocupare constantă pentru promovarea și edificarea educației timpurii.

Opera remarcabilă a fondatorilor școlii de pedagogie clujeană și orientarea experimentală a pedagogiei la Cluj au fost continuate de profesorii Dimitrie Todoran (șef de catedră în perioada 1945-1959), Dumitru Salade (șef de catedră în perioada 1972-1980), Miron Ionescu (titular al universității clujene în perioada 1960-2003 la Catedra de Pedagogie, catedră care în anul 1994 a primit denumirea de Catedra de Științe ale Educației, șef de catedră, director al Seminarului Pedagogic Universitar și al DPPD și decan al Facultății de Psihologie și Științe ale Educației). Dedicații universității clujene și adevărăți oameni ai școlii, aceștia au continuat dezvoltarea structurilor pedagogice cu impact în planul formării inițiale și continue a profesorilor, dar și în planul sistemului educațional în ansamblu. Rezumându-ne la menționarea câtorva dintre inițiativile cele mai importante, remarcăm faptul că Profesorul Dimitrie Todoran a tradus și comentat în limba română lucrări ale unor figuri importante ale domeniului pedagogic precum Jean-Jacques Rousseau, Ernst Meumann, Alfred Binet, Denis Diderot și a

justificat pertinența termenului știință/ științe a/ale educației, fiind preocupat de edificarea pedagogiei ca știință normativă și aplicată, profesorul Dumitru Salade a dezvoltat rețeaua de Orientare școlară și profesională, iar Profesorul Miron Ionescu a înființat Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic (DPPD) și Școala Doctorală de Pedagogie, numită azi Școala doctorală Educație, Reflectie, Dezvoltare.

Un reper istoric important în edificarea Școlii clujene de științe ale educației este constituirea în 1960-1961 a Catedrei de Metodică a UBB, o structură care a facilitat structurarea grupului de metodicieni de nivel universitar și coagularea expertizei în planul didacticilor disciplinelor școlare. Istoria și evoluția domeniului didacticilor speciale la Cluj este strâns împlicită cu istoria școlii de științele educației.

În anul 1977, anul desființării din rațiuni politice a specializațiilor universitare de psihologie și psihopedagogie specială, Catedrele de Pedagogie și Metodică au fost unificate. Statutul defavorizat al disciplinelor psihopedagogice în contextul regimului comunist și numărul mic de studenți au condus în anul 1987 la constituirea unei singure catedre responsabile de pregătirea psihopedagogică în universitatea clujeană: Catedra de Pedagogie, Psihologie și Metodică.

După schimbarea regimului politic în Decembrie 1989, din anul universitar 1990-1991 Catedrele de Pedagogie și Psihologie s-au constituit ca structuri academice independente, iar începând cu anul 1994, la universitatea clujeană s-au înființat structuri academice relevante pentru formarea psihopedagogică: Seminarul Pedagogic Universitar (1994) și DPPD (1996), sub conducerea profesorului Miron Ionescu.

La înființarea în 1997 a Facultății de Psihologie și Științe ale Educației (FPSE) ca structură academică și administrativă distinctă a UBB, s-a creat un cadru de colaborare și dezvoltare academică articulată a domeniilor psihologiei, psihopedagogiei speciale și psihologiei, care reflectă tradiția deja creată de înaintași a abordării

integrate a problematicii psihopedagogice. Sunt de remarcat contribuțile semnificative ale Catedrei de Științe ale Educației la dezvoltarea noii structuri academice, prin cei trei decani proveniți din domeniul științelor educației.

Dezvoltarea și diversificarea unor preocupări distințe în cîmpul științelor educației

Pe parcursul unui secol de existență, Școala clujeană de științe ale educației a evoluat în strânsă relație cu dinamica acumulărilor în cunoașterea pedagogică la nivel național și internațional, dar și cu evoluția priorităților, problematicii și nevoilor care s-au configurat la nivelul sistemului educațional și al societății românești și europene.

Definită încă de timpuriu drept o prioritate, preocuparea pentru *formarea profesorilor* s-a concretizat în diversificarea programelor de formare inițială și continuă. După o perioadă de constrângeri politice și administrative, în 1990 a fost reînființată specializarea Pedagogie, profil care în perioada 1992-2003 a funcționat în regim de dublă specializare, cu Limba și literatura română, revenind mai apoi la specializarea unică. În 1997, au debutat programele de formare inițială de nivel colegiu universitar în specializarea Institutori, pentru ca, începând cu 2005, formarea în dubla specializare: profesori pentru învățământul primar și preșcolar, să fie asigurată în cadrul programelor de nivel licență, în limba română, maghiară și germană. Venind în întâmpinarea unor nevoi particulare ale sistemului educațional, de-a lungul timpului școala clujeană de științele educației s-a implicat în derularea unor programe de formare inițială cu statut special, precum Programul pentru Învățământul Rural (destinat specializării universitare a cadrelor didactice care activează în mediul rural) și programele de formare a profesorilor pentru învățământul primar și preșcolar de etnie rromă.

Școala clujeană de științe ale educației a promovat constant principiul extinderii procesului de formare a identității profesionale a cadrului didactic prin acțiuni de formare profesională continuă.

Programele de formare continuă a cadrelor didactice din învățământul preuniversitar derulate prin Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic și prin Departamentul de Științe ale Educației au contribuit la conturarea unei comunități colaborative a cadrelor didactice, la asigurarea parteneriatului activ și cu certe beneficii reciproce între învățământul preuniversitar și cel universitar, precum și la sporirea prestigiului și pragmatismului școlii clujene de științe ale educației.

În spiritul definit și promovat de exponenții generației fondatoare, școala clujeană de științele educației a înțeles să cultive și să valorifice relația cu comunitatea educațională pentru construcția colaborativă a cunoașterii (școala este recunoscută drept principalul laborator/ centru de cercetare în științele educației), pentru diseminarea cunoașterii acumulate și pentru generarea unor soluții educaționale ca răspuns la problemele acute ale sistemului și proceselor educaționale. Menționăm o serie de teme de cercetare și reflecție de-a lungul timpului: precizarea și dezvoltarea domeniului didacticii moderne și a problematicii instruirii și evaluării didactice, edificarea educației integrate/ incluzive, studiul reformelor majore ale învățământului românesc, asigurarea accesului la educație a grupurilor dezavantajate, abordarea educațională centrată pe formarea competențelor, promovarea strategiilor didactice activizante, dezvoltarea cunoașterii teoretice și aplicative a educației timpurii, integrarea tehnologiilor informației și comunicării în procesul didactic.

Școala clujeană de științe ale educației astăzi

Astăzi școala clujeană de Științe ale Educației continuă tradiția experimentală și preocuparea, definită de fondatori, a corelării preocupărilor de cercetare și cunoaștere cu problematica și evoluția comunității naționale și europene, cu transformările cadrului legislativ și cu reformele sistemului educațional.

Domeniul științelor educației este azi reprezentat de următoarele departamente:

Departamentul de Științe ale Educației, care gestionează programe de formare inițială și continuă a cadrelor didactice de nivel licență și master, învățământ cu frecvență și cu frecvență redusă, în locația centrală de la Cluj-Napoca și în extensiile universității (7 locații, în limbile de studiu română, maghiară și germană). Specialiștii în științe educației își extind preocupările dincolo de mediul academic prin participarea la evenimente educaționale variate, inițiate de diferiți parteneri din comunitatea clujeană și transilvăneană (inspectoare școlare, asociații ale cadrelor didactice, instituții școlare, structuri ale Ministerului Educației), se implică activ în asigurarea calității programelor universitare și în asigurarea expertizei (cunoaștere validată științific) în procesele de reformă educațională și de dezvoltare curriculară. (<http://dse.psiedu.ubbcluj.ro/>)

Departamentul de Psihopedagogie specială de azi s-a constituit în timp sub cordonarea profesorului Ioan Radu și apoi a profesorului Vasile-Liviu Preda. Departamentul oferă programe de formare inițială și postuniversitară în problematica abordării educaționale și terapeutice a persoanelor cu diferite dizabilități și abordează prin programe masterale problematici acute ale managementului instituțiilor incluzive și ale abordării terapeutice și prin consiliere psihopedagogică a deficienței. Membrii departamentului se remarcă prin activismul în asigurarea accesului la educație (inclusiv de nivel universitar) a tinerilor cu deficiențe în cadrul Biroului pentru Studenți cu Dizabilități al UBB și prin centrul C.A.T.A. (Centrul de asistență în domeniul tehnologiilor de acces pentru persoanele cu deficiențe de vedere), precum și prin implicarea în conturarea profilului profesional specific domeniului psihopedagogiei speciale. (<http://psihoped.psiedu.ubbcluj.ro/>)

Departamentul de Pedagogie și Didactică Aplicată (linia maghiară), care gestionează programe de formare inițială și continuă a profesorilor la Cluj Napoca și în patru extensii universitare ale UBB. (<http://padi.psiedu.ubbcluj.ro/>)

Departamentul de Pedagogie și Didactică în Limba Germană, care valorifică în mod constant oportunitățile de realizare a mobilităților internaționale, pentru a le asigura studenților experiența studiului în universități partenere de limbă germană. (<https://psiedu.ubbcluj.ro>)

Departamentul de Didactica Științelor Exacte, activ în promovarea educației pentru Științe, prin inițiativele de dezvoltare curriculară și prin asigurarea expertizei în didactica specialităților în cadrul Modulului de formare psihopedagogică a profesorilor. (<http://ddse.psiedu.ubbcluj.ro/>)

Departamentul de Didactica disciplinelor socio-umane, o structură amplă, care se impune prin contribuții semnificative la conturarea didacticei unor domenii specializate. (<http://ddssu.psiedu.ubbcluj.ro/>)

Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic, o structură distinctă la nivelul UBB, situată în Facultatea de Psihologie și Științele Educației, care gestionează programul de formare psihopedagogică a viitorilor profesori, studenți ai UBB, la nivelele de formare I și II, precum și activitatea de formare continuă prin gradele didactice I și II. (<http://dppd.ubbcluj.ro/>)

Realizări majore cu vizibilitate / impact național și internațional

- Paradigma pedagogiei experimentale promovată de școala clujeană de științe ale educației este azi cristalizată prin preocuparea experților în științele educației (vizibilă prin publicații științifice și didactice și prin proiectele de cercetare – dezvoltare inițiate) de a genera și disemina cunoaștere bazată pe date de cercetare (validată științific). Participarea în cadrul Consorțiului universitar la Înființarea Asociației Române de Cercetare în Educație (ARCE) (2018), membră a European Education Research Association (EERA: <https://eera-ecer.de/about-eera/membership/>) consolidează această orientare.

- Contribuțiile semnificative ale lui Onisifor Ghibu ca profesor de pedagogie, ca membru al comunității academice și culturale și ca politician distins al vremii sale au fost recunoscute și în plan internațional, prin sărbătorirea sa de către UNESCO în 1983, cu ocazia centenarului nașterii.
- Constituirea Seminarului Pedagogic Universitar ca structură distinctă de formare universitară a cadrelor didactice a reprezentat un model pentru structurarea formării personalului didactic pentru alte instituții universitare din țară.
- Școala doctorală Educație, Reflecție, Dezvoltare (asociată Departamentului de Științe ale Educației) are azi peste 70 de studenți români și străini, aflați în diferite etape ale studiilor doctorale și organizează anual, în colaborare cu Departamentul de Științe ale Educației, Conferința internațională *Educație, Reflecție, Dezvoltare*, ale cărei lucrări sunt publicate în volume indexate **Web of Science WOS Clarivate ISI Conference Proceedings Citation Index (ISI CPCD)**.
- Diseminarea cunoașterii pedagogice și didactice se realizează la Universitatea Babeș-Bolyai prin nu mai puțin de cinci reviste de specialitate cu un sistem editorial de tip peer-review și disponibile *open access*, indexate în mai multe baze de date internaționale.

Preocupată de dezvoltarea cunoașterii validate științific și exersând permanent abordarea problemelor educaționale în manieră interdisciplinară și cooperantă (în cadrul specializărilor FPSE și la nivelul Consorțiului universitar), Școala clujeană de științe ale educației înțelege să valorifice contribuțiile valoroase ale înaintașilor și, în același timp, să dezvolte explicitări teoretice și soluții practice pentru problematica actuală a școlii, diversificând-și și aprofundând astfel constant tematica educațională care îi intră în atenție.

Școala clujeană de științe economice

Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale (1920 - 1948)

Institutul de Științe Economice și Planificare (1948 - 1950)

Universitatea Victor Babeș (1948 - 1959)

Universitatea Bolyai (1945 - 1959)

Universitatea Babeș-Bolyai (1959 - prezent)

Coordonator și autor: Răzvan V. Mustață

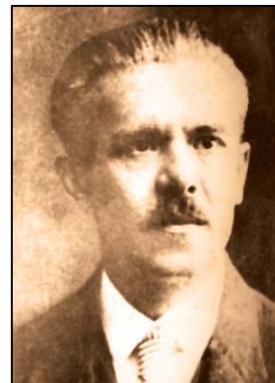
Istorie și identitate

Anul 1920 reprezintă anul de grație al întemeierii studiilor economice superioare în limba română la Cluj, ca urmare a realizării Marii Uniri de la 1918. Contextul complex în care se afla România după Marea Unire se reflectă în procesul de formare și fundamentare a ceea ce este astăzi Școala Clujeană de Științe Economice.

Analizând acțiunile efective întreprinse la acel moment, am putea cu siguranță menționa că studiile economice în limba română la Cluj au doi părinți fondatori:

- profesorul **Aurel Ciortea (1872-1929)**, matematician/profesor de Matematică financiară și comercială (1920-1929), care a fost și primul Rector (1920-1929) al Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale din Cluj (AISCI Cluj), respectiv
- profesorul **Octavian Prie (1875-1939)** doctor în litere și filosofie/profesor de Limba și literatura română, respectiv Corespondență comercială, și Rector (1937-1938) al AISCI Cluj.

Aurel Ciortea a fost la originile sale profesor de matematică și fizică, dedicându-se cu precădere matematicii, a pus bazele matematicii financiare și comerciale (*Aurel Ciortea, Matematică financiară*, Brașov, 1906), predând aceste discipline în cadrul Academiei Comerciale din Cluj. Dincolo de contribuția adusă la constituirea și formarea studiilor economice superioare în limba română la Cluj, în octombrie 1919, Aurel Ciortea este numit comandantul gărzilor române din Țara Bârsei, drept urmare a participării la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, iar în martie 1920 este desemnat de către Consiliul Dirigent director al învățământului mediu și profesional din Transilvania.

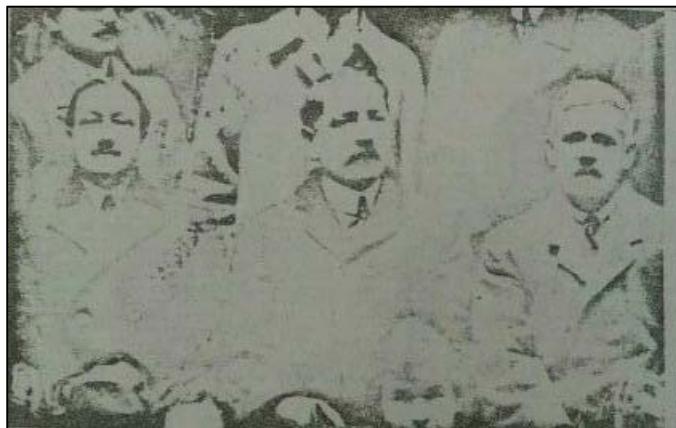
*Aurel Ciortea,
Rector AISCI (1920-1928)*

În calitatea sa de secretar general al Resortului Instrucțiunii Publice și Culte al Consiliului Dirigent din Transilvania, profesorul Octavian Prie și-a asumat inițiativa de constituire a unei academii comerciale în limba română la Cluj. Fundamentarea necesității și oportunității existenței unei asemenea instituții a avut la bază referatele întocmite de către profesorul Aurel Ciortea. Este cunoscută și profund recunoscută contribuția profesorului Octavian Prie la realizarea idealului generației sale, pentru ridicarea culturală, socială și economică a Transilvaniei.

La crearea și fundamentarea *Școlii clujene de științe economice* de astăzi și-au adus contribuția toți cei care au fost cadre didactice ai AISCI Cluj, dintre care se remarcă cu precădere:

Gheorghe Moroianu (1870-1945), Rector (1929-1934) al AISCI Cluj, este absolvent al Institutului Superior de Comerț din Anvers, Belgia (1895), respectiv al Școlii Superioare de Științe Politice din Paris (1895) și doctor în științe economice și financiare la Universitatea Tübingen, Germania. După Marea Unire de la 1918 a fost secretar general pentru afaceri externe în Consiliul Dirigent și consilier tehnic delegat la Conferința de Pace de la Paris din 1919.

Este fondatorul publicației *Observatorul Social-Economic*, devenită în perioada 1931-1947 cea mai importantă revistă economică a Transilvaniei.

Rectori (de la stânga la dreapta): Prof. dr. George Moroianu (1928-1936), Prof. dr. Octavian Prie (1937-1939), Prof. Aurel Ciortea (1920-1928)

Constantin Lacea (1875-1950), Rector (1935-1937) al AISCI Cluj, și-a definitivat studiile la München și Leipzig, obținând titlul de doctor în filosofie, consacrându-se drept lingvist și filolog. Profesorul Constantin Lacea este fondator și custode al Muzeului Limbii Române, iar colecțiile cu care a înzestrat muzeul au devenit mai apoi parte a Bibliotecii Institutului de Lingvistică din Cluj. Își aduce o contribuție valoroasă la elaborarea *Dicționarului limbii române*, editat de Academia Română. În anul 1939 devine membru de onoare al Academiei Române. În domeniul activității didactice, în calitatea sa de profesor al AISCI Cluj a introdus metoda directă de predare a limbii germane prin jocuri, cântece și poezii.

Ion Mateiu (1884-1946), Rector (1938-1940) al AISCI Cluj, este doctor în științe juridice al Facultății de Drept din Cluj, iar din ianuarie 1919 este desemnat de către Consiliul Dirigent director al învățământului secundar și primar din Transilvania, având un rol deosebit în instituirea învățământului în limba română. Din anul 1922 primește responsabilitatea conducerii întregii Instrucțiuni Publice din Transilvania și Banat, contribuind în calitatea sa de

parlamentar la unificarea legislativă privind învățământul primar și normal. Este fondatorul revistei *Conferințele Extensiunii Academice*, publicație a Academiei comerciale clujene. Pentru lucrarea *Dreptul bisericesc de stat în România întregită* a fost distins cu Premiul Gheorghe Asachi al Academiei Române.

Victor Jinga (1901-1990), Rector (1942-1944) al AISCI Cluj, este doctor în științe economice al Institutului Superior de Științe Economice și Comerciale Ca' Foscari din Venetia. A organizat seminarul de economie națională, prin amenajarea unei arhive documentare a presei economice a perioadei în care a activat drept profesor al Academiei comerciale clujene. În calitate de rector, a înființat două institute de cercetare și a sprijinit semnificativ asociația studenților AISCI Cluj. A avut o contribuție determinantă la dezvoltarea unor domenii de cercetare precum istoria gândirii economice românești și universale, metodologia cercetării științifice în domeniul științelor economice, creditul, moneda și probleme monetare, economia agrară și cooperația.

Situată politică a Transilvaniei a determinat ca în perioada 1920-1950, Academia Comercială din Cluj să activeze cu denumiri diverse, astfel:

- 1920–1922: noua instituție de învățământ superior economic în limba română de la Cluj a purtat numele de *Academia Comercială din Cluj*, păstrând astfel denumirea academiei similare maghiare;
- 1922–1930: instituția a dobândit denumirea de *Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale*;
- 1931–1940: AISCI Cluj a preluat în denumirea ei și numele Regelui Carol al II-lea, folosind titulatura completă de *Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale Regele Carol al II-lea din Cluj*;
- 1940–1948: academia a continuat tradiția începută în 1930 și a dobândit o nouă denumire, și anume *Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale Regele Mihai I din Cluj, cu sediul la Brașov*;

- 1948–1950: ca urmare a schimbării regimului politic, instituția își pierde prestigiul și poziția în sistemul educațional românesc, transformându-se în *Institutul de Științe Economice și Planificare*, fiind transferat de la Brașov la Iași.

Un aspect important care merită menționat este faptul că *Academia Comercială din Cluj* a preluat în anul 1920 patrimoniul cultural și material al Academiei Comerciale Maghiare de la Cluj fondată în 1878, iar studenții instituției maghiare au continuat și finalizat studiile în cadrul instituției nou formate în 1920, fiind studenți în același timp cu prima promoție de studenți ai AISCI Cluj.

*Clădirile Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale Cluj
în perioada 1920-1940, de pe str. Gherescu,
astăzi str. Constantin Daicoviciu nr. 15*

(sursă imagine: prof. univ. dr. Gheorghe Popescu)

În 1940, ca urmare a revizuirii teritoriale a Transilvaniei, impuse prin Arbitrajul-dictat de la Viena, instituțiile de învățământ din Cluj se mută forțat în alte orașe ale Transilvaniei. Astfel, Universitatea din Cluj se mută la Sibiu și Timișoara, iar AISCI Cluj se mută la Brașov, fără a mai reveni sub această structură la Cluj.

Cu toate acestea, învățământul economic superior s-a desfășurat și la Cluj, în perioada 1945-1959, la nivelul Facultății de Științe Juridice și Economice din cadrul Universității Bolyai. Dupa anul 1950, a existat o Catedră de Economie Politică în cadrul Universității Victor Babeș, subordonată administrativ direct Rectoratului Universității, fiind mai apoi inclusă în cadrul Facultății de Istorie-Filosofie.

Studiile economice superioare în limba română la Cluj au fost reactivate într-o formă și cu un statut mult mai aproape de ce au

însemnat acestea în perioada 1920–1950 prin înființarea, în 1961, a Facultății de Științe Economice în cadrul Universității Babeș-Bolyai, dar fără a avea o administrație proprie, ci fiind *de jure* în jurisdicția Facultății de Drept. Facultatea nou creată a primit drept sediu clădirea *Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale*, care se refugiase la Brașov, și care, la rândul său, moștenise imobilul de la Academia Comercială din Cluj (maghiară), fondată în 1878. Astfel, anul 1961 rămâne drept mărturie a faptului că studiile economice superioare la Cluj se vor desfășura în cadrul unei singure facultăți, în Universitatea Babeș-Bolyai.

Aurel Negucioiu (1930-2012) este primul Decan (1962-1968) al Facultății de Științe Economice, de la asumarea integrală a administrației (începând cu 1962) și a fost prorector (1968-1973), respectiv Rector (1984-1990) al Universității Babeș-Bolyai. Profesorul Aurel Negucioiu a contribuit în mod determinant la dezvoltarea științelor economice din România și a contribuit la formarea a zeci de generații de economisti, profesori, cercetători și doctori în economie. Printre personalitățile clujene ale domeniului științelor economice care au obținut titlul de doctor sub îndrumarea profesorului Negucioiu se regăsesc: Alexandru Farkaș (1971), Gheorghe Dițu (1972), Gheorghe Postelnicu (1973), Constantin Tulai (1975).

Pentru lucrarea *Progresul economic al României 1877–1977*, profesorul Aurel Negucioiu (coautor al lucrării) a fost distins cu *Premiul P.S. Aurelian* al Academiei Române, instituție care i-a mai acordat încă odată această distincție pentru contribuția adusă la dezvoltarea mecanismelor economico-financiare.

Perioada 1961–1989 reprezintă pentru comunitatea academică a Facultății de Științe Economice o perioadă în care studiile economice superioare serveau în mare măsură doctrinei politice a României din acele vremuri, însă influența școlilor economice din vestul Europei și-a făcut simțită prezența în continuare. Calitatea superioară a activității de educație și de cercetare se va reflecta cu precădere în formarea și dezvoltarea noilor generații de cadre

didactice, respectiv de economisti. În primele trei decenii de existență a noii facultăți, administrarea acesteia a fost asigurată de către profesorii Virgil Câmpeanu (1961-1962, perioadă în care facultatea se afla în structura administrativă a Facultății de Drept), Constantin Olah (1968-1976), Roman Crișan (1976-1984) și Gheorghe Postelnicu (1984-1989).

Fundamente, misiune și valori

Încă de la constituirea academiilor comerciale în România s-a stabilit rolul și statutul acestora, dar care nu a fost de la bun început aşa cum se dorea: statut de instituție de învățământ superior, similar universităților. Însă, prin reglementări succesive, acest deziderat a fost realizat. Astfel, prin Legea învățământului universitar actualizată în anul 1937 se recunoaște statutul academiilor comerciale drept școli superioare de grad universitar, alături de celelalte instituții de învățământ superior din țara noastră. Iar în anul 1942, prin Legea nr. 386 - Decret-lege referitor la organizarea învățământului superior, Academiiile de Înalte Studii Comerciale și Industriale reprezintă o categorie distinctă de instituții de învățământ superior (alături de universități, politehnici și școlile superioare speciale).

Un alt element important în dimensionarea și poziționarea AISCI Cluj este reprezentat de conturarea misiunii asumate de propria comunitate academică. În discursurile inaugurale din 14 noiembrie 1920, Rectorul Aurel Ciortea menționa că „*menirea tinerei Academii este ca absolvenții acesteia să ofere orientarea și consolidarea vieții economice a Transilvaniei*”, iar viitorul Rector, Octavian Prie, preciza că „*datoria noastră este să răspundem așteptărilor puse în noi*”. Mai mult de atât, în cadrul ceremoniei de primire a patronajului Regelui Carol al II-lea pentru AISCI Cluj (1931), Mihail Manoilescu, Ministrul industriei și comerțului de la acea vreme, spunea că menirea AISCI este „*de a pregăti elementele conducețoare ale vieții economice și financiare [...]*”, considerând că absolvenții Academiei „*vor avea rolul de propaganisti, îndrumători și de conducători ai vieții economice moderne, în formele ei superioare, făcând educația națiunii*”.

Având în vedere toate acestea, se poate constata că misiunea Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale din Cluj era aceea de a contribui în mod determinant la definirea, gestionarea și dezvoltarea vieții economice a Transilvaniei, pe de o parte, iar de pe altă parte, de a fi formator de educație economică la nivel național.

Din perspectiva procesului educațional, încă de la începuturile Academiei comerciale clujene, studiile economice superioare au fost definite de două aspecte primordiale:

- (1) orientarea atât spre dimensiunea fundamentală a economiei (probleme teoretice și de doctrină pură; ceea ce numim astăzi *științe economice*; en. *economics*), cât și spre latura practică și socială a diverselor probleme de natură economică (investigare economică aplicativă; ceea ce numim astăzi *gestiunea afacerilor*; en. *business*);
- (2) structurarea curriculum-ului în două categorii distincte de discipline - *cursuri comune* și *cursuri speciale*, pentru a permite o pregătire specializată aprofundată în diversele domenii ale vieții economice.

Cu toate că au existat de-a lungul timpului forme de realizare propriu-zisă diferite, abordările fundamentale privind desfășurarea studiilor superioare economice s-au păstrat până în prezent.

Școala Clujeană de Științe Economice astăzi

Anul 1989 aduce noi provocări pentru comunitatea Facultății de Științe Economice, fiind necesară asumarea unui rol complex în redefinirea studiilor economice din România, ca urmare a schimbării de regim politic. În acest context, a fost necesară o redefinire a structurii facultății, prin reorganizarea catedrelor și înființarea unora noi, crearea de programe noi de studii atât la nivel licență, cât și de studii aprofundate (post universitar, denumite în prezent studii de masterat), respectiv reorganizarea și dezvoltarea studiilor doctorale. Întreaga abordare a studiilor economice din perioada 1989–2005 se poate caracteriza printr-o reposiționare și restructurare profundă, urmată de o nouă perspectivă în contextul implementării unui nou sistem al studiilor superioare în spațiul european, denumit generic *Procesul Bologna*.

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

După schimbarea regimului politic al României în anul 1989, administrarea facultății a fost asumată de către profesorii Constantin Tulai (1990-1994), Nicolae Paina (1994-1996), Dan Racovițan (1996-2003) și Dumitru Matis (2003-2016). Ca urmare a eforturilor depuse de aceștia, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor beneficiază în prezent de cel mai modern campus al unei școli de științe economice din România.

În prezent, studiile economice superioare la Cluj se desfășoară astăzi într-o vastă majoritate (peste 85% din dimensiunile lor) în cadrul Facultății de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor din Universitatea Babeș-Bolyai. O parte a acestor studii se realizează în cadrul Facultății de Business și a Facultății de Studii Europene din Universitatea Babeș-Bolyai, respectiv în alte facultăți de profil ale universităților clujene, private sau de stat.

Facultatea de Business a fost înființată sub această formă în anul 1994, având drept precursor o școală superioară de pregătire în domeniul administrației afacerilor, structură în cadrul Facultății de Științe Economice a Universității Babeș-Bolyai. În perioada 1992-1994, ca urmare a derulării unui program TEMPUS cu finanțare Europeană, Facultatea de Business a purtat denumirea *Transylvania Business School*. În prezent, Facultatea de Business își desfășoară activitatea în același cadru instituțional, contribuind la formarea economiștilor din spațiul geografic al Transilvaniei.

În prezent, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor din Universitatea Babeș-Bolyai duce mai departe și cu profundă legitimitate fundamentele, misiunea și valorile Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale de la Cluj, înființată în 1920.

Viziunea comunității academice a Facultății de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor este *de a-și asuma rolul de exponent al leadership-ului inovator atât în sfera educației, cât și a cercetării, specifice studiilor economice universitare, precum și recunoașterea internațională, prin rezultatele obținute și prin prezența în sistemele de evaluare a performanței și excelenței în cercetare și educație.*

Mai mult de atât, misiunea facultății este definită prin *crearea unei perspective unice asupra modului în care o comunitate academică poate să funcționeze, să acționeze și să se manifeste, să se poziționeze pe o direcție caracterizată prin performanță și excelență, în cadrul căreia să se lucreze asiduu, să se lucreze împreună, să se lucreze intelligent.*

După o evoluție complexă înregistrată din 1989 până în prezent, structura organizațională a facultății este definită de cele 11 departamente existente (Departamentul de contabilitate și audit, Departamentul de economie politică, Departamentul de finanțe, Departamentul de informatică economică, Departamentul de limbi moderne și comunicare în afaceri, Departamentul de management, Departamentul de marketing, Departamentul de statistică, previziuni, matematică, Departamentul de științe economice și gestiunea afacerilor în limba maghiară, Departamentul de științe economice și gestiunea afacerilor în limba germană, Departamentul de administrarea afacerilor de la Sfântu Gheorghe) și de către Școala Doctorală de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, în cadrul căreia se desfășoară studiile doctorale. De asemenea, facultatea are două extensii universitare în Transilvania, la Sighetu Marmației, respectiv la Sfântu Gheorghe.

De remarcat este faptul că, respectând tradiția Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale de la Cluj, influența culturii germane și maghiare este prezentă în cadrul Facultății de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor în mod determinant și cu o poziționare specială. Astfel, studiile economice atât la nivel licență, cât și la masterat pot fi urmate integral și în limba maghiară, respectiv germană, întreaga activitate de educație și cercetare fiind gestionată la nivelul a două departamente distincte, anterior

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

menționate. La acestea se adaugă activitatea Departamentului de administrarea afacerilor de la Sfântu Gheorghe, care excelează prin activitatea de cercetare în domeniul matematicii fundamentale.

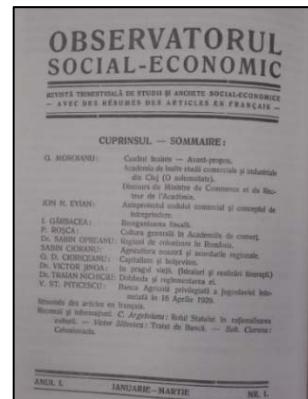
În esență lor, studiile economice superioare la Cluj se pot realiza în prezent prin intermediul programelor de studii oferite la nivel licență, masterat și doctorat, în limba română și în patru limbi de circulație internațională (germană, maghiară, engleză și franceză).

Două acreditări internaționale – CIMA și ACCA, un *Memorandum of Understanding* cu University of North Carolina at Chapel Hill, universitate de top americană, și numeroase acorduri bilaterale cu universități din Ungaria, Germania și Austria stau mărturie asupra recunoașterii internaționale a studiilor oferite de către Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor de la Cluj.

Realizări majore cu vizibilitate / impact internațional

Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale de la Cluj a avut de-a lungul existenței sale o serie de publicații proprii, precum: *Observatorul Social-Economic*, publicație în limba română și franceză, care a fost în perioada 1931-1947 cea mai importantă revistă economică a Transilvaniei; *Analele Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale*, având trei volume distințe; *Conferințele*

Extensiunii Academice, publicație care a apărut în volume anuale și cuprindea expunerile publice făcute de către corpul profesoral propriu. În prezent, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor din cadrul Universității Babeș-Bolyai are două publicații distincte dedicate cercetărilor în domeniul științelor economice și gestiunii afacerilor: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Oeconomica* și *Revista de studii și cercetări economice Virgil Madgearu*, care sunt incluse în rețelele internaționale de schimburi de publicații științifice.

Ducând mai departe modelul generației fondatoare a studiilor economice superioare în limba română la Cluj, membrii Școlii clujene de științe economice publică astăzi pe o bază consecventă în reviste de top 50 al specializărilor de științe economice și gestiunea afacerilor, respectiv în edituri internaționale de profil.

În cadrul AISCI Cluj a fost înființat în anul 1943 un forum de comunicare și dezbatere privind problemele majore ale teoriei și practicii economice, denumit *Institutul de Cercetări Economice și Sociale*. În prezent, la nivelul Școlii clujene de științe economice funcționează un seminar științific denumit generic *Cluj Economics and Business Seminar Series (CEBSS)*, care reprezintă forumul de dezbatere a cercetărilor științifice din domeniul economic și al gestiunii afacerilor, dedicat atât cercetătorilor din afara universității, cât și proprietelor cadre didactice și cercetători.

Mai mult de atât, la nivelul Școlii clujene de Științe Economice s-a format în anul 2013 comunitatea cercetătorilor români din mediul academic din afara României, denumită generic comunitatea *ERMAS*. Această comunitate reunește cei mai prestigioși economisti români care activează în instituții academice sau instituții financiare din afara României, dar și din țară, și se întâlnește anual în cadrul Conferinței *ERMAS*, organizată prin rotație, din doi în doi ani, la Cluj, respectiv într-unul din celelalte centre universitare din țară.

La propunerea Școlii clujene de științe economice, laureatul Premiului Nobel pentru Economie (2007), profesorul Erik Maskin, Harvard University (*pentru contribuția sa remarcabilă la dezvoltarea teoriei jocurilor și a designului mecanismelor*) și profesorul Xavier Sala-i-Martin,

Columbia University (*pentru contribuția remarcabilă în domeniul creșterii economice și convergenție, sărăciei și inegalității veniturilor*) au calitatea de Doctor Honoris Causa al Universității Babeș-Bolyai.

Începând cu anul 2015, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor beneficiază de acreditarea internațională CIMA – Chartered Institute of Management Accountants, iar începând din anul 2018, de acreditarea internațională ACCA – Association of Chartered Certified Accountants.

Anul 2016 reprezintă anul încheierii primului Memorandum de colaborare al facultății cu o universitate americană de prestigiu, University of North Carolina at Chapel Hill (UNC KFBS).

Conform clasamentelor internaționale publicate în 2019 (QS), Universitatea Babeș-Bolyai accede în premieră în clasamentul celor mai bune 500 de universități din lume în domeniile fundamentale ale științelor economice, fiind totodată singura universitate din România prezentă în acest clasament (*top 500*).

Din perspectiva indicatorilor considerați în ultimele clasamente date publicitate la finalul anului 2019 (*THE-Subjects*), Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor domină, la nivelul universităților românești, în ceea ce privește *impactul cercetărilor științifice publicate (Citations)* și *anvergura internațională a instituției (International outlook)*. În plus, UBB FSEGA se regăsește poziționată similar celorlalte trei universități românești în privința *calității predării* și,

respectiv, inovării și a transferului de cunoștere către mediul de business (Industry income).

Mai mult decât atât, în cadrul a două dintre cele trei sub-domeni corespunzătoare (Accounting & Finance, respectiv Economics & Econometrics), Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor surclasază celelalte universități românești, inclusiv din perspectiva *volumului cercetărilor realizate (Research)*, nu doar din punctul de vedere al *impactului acestora (Citations)* (vezi THE 2019-Subjects).

Aceste clasificări, recunoașteri și acreditări internaționale, complexitatea studiilor oferite, dimensiunile dobândite și respectiv, numărul de studenți înmatriculați confirmă poziția de *leader* în spațiul românesc a Școlii clujene de științe economice, școală definită aproape în totalitate de Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor din Universitatea Babeș-Bolyai.

Informații suplimentare:

Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor (www.econ.ubbcluj.ro)

- Departamentul de științe economice și gestiunea afacerilor în limba maghiară (<https://econ.ubbcluj.ro/departamente/departament.php?c=12>)
- Departamentul de științe economice și gestiunea afacerilor în limba germană (<https://econ.ubbcluj.ro/departamente/departament.php?c=11>)

Ultimele clasificări internaționale ale facultății, date publicitate la finalul anului 2019 : <https://econ.ubbcluj.ro/stire.php?id=477>

Școala clujeană de business

Coordonator și autor: Ioan Alin Nistor

Facultatea de Business

Facultatea de Business (www.tbs.ubbcluj.ro) oferă o educație orientată spre student, într-un context multicultural. Crearea cunoștințelor, atitudinilor și abilităților necesare succesului în afaceri, dar și cooperarea cu partenerii din sectorul business în procesul educațional și de cercetare stau în centrul misiunii sale.

Facultatea își asumă implicarea în problemele academice și de afaceri, dar și responsabilitatea față de societate și mediu. Facultatea de Business promovează profesionalismul și spiritul antreprenorial, dinamismul și inovarea.

Istoric / Evoluție

Facultatea de Business a fost creată în anul 1994, ca urmare a reorganizării radicale a unei Școli de Business înființată la Cluj-Napoca prin intermediul unui Program TEMPUS, finanțat de către Comunitatea Europeană sub egida Universității Babeș-Bolyai. Inițial, Școala de Business era axată pe Studiile Academice Postuniversitare cu o durată de doi ani, care se adresau, în principal, absolvenților de studii superioare, altele decât cele economice. Această Școală de Business și-a desfășurat activitatea sub denumirea de „Transilvania Business School”. Ca urmare a nevoii de adaptare la cerințele pieței muncii, în anul 1994 Școala de Business s-a transformat în Facultatea de Business.

Facultatea a început cu o singură specializare, „Asistență Managerială”, la nivel licență, învățământ de zi, o specializare inovativă la acel moment în domeniul economic. Pe un trend de dezvoltare și ca urmare a cerințelor pieței, în anul 1997 a fost înființată cea de-a doua specializare „Managementul Afacerilor în Industria Hotelieră”, iar această specializare a fost cea dintâi în țară în cadrul unei facultăți cu profil economic.

Chiar dacă Facultatea de Business este relativ Tânără, pe parcursul celor 25 de ani de la înființare și-a consolidat și și-a crescut prestigiul prin activitatea didactică, de cercetare științifică și prin recunoașterea sa atât la nivel național, cât și la nivel internațional.

Facultatea și-a menținut strategia de inițiator pe tot parcursul celor 25 de ani astfel că, în anul 2008, a reușit introducerea în nomenclatorul specializărilor din domeniul economic și, astfel, înființarea unui nou program de licență „Administrarea Afacerilor în Servicii de Ospitalitate”. Totodată, ca urmare a dezvoltării relațiilor internaționale, a apărut și necesitatea înființării specializărilor în limba engleză atât la nivel licență, cât și la nivel master.

În prezent, Facultatea de Business oferă cursuri în domeniul licență „Administrarea Afacerilor”, specializările „Administrarea Afacerilor” și „Administrarea Afacerilor în Servicii de Ospitalitate” în limbile română și engleză, respectiv specializarea „Administrarea Afacerilor” în limba română la Extensia Bistrița, iar în domeniul master, specializările sunt „Administrarea Afacerilor” și „Management Hotelier”, în limba română, precum și „Administrarea Afacerilor Internaționale” și „Administrarea Afacerilor în Ospitalitate și Turism Internațional” în limba engleză. Toate programele sunt concepute cu o abordare unică și inovatoare de învățare, care s-a dovedit că poate pregăti oameni de afaceri cu spirit antreprenorial dezvoltat și cu abilitatea de a concura la un nivel înalt de performanță într-un mediu de business aflat sub presiunea schimbărilor rapide, a digitalizării și a tehnologizării. În prezent, facultatea se poate mândri cu un număr de 1350 studenți înmatriculați la nivel licență și masterat la cele 8 specializări în limbile română și engleză.

Realizări majore cu vizibilitate și impact internațional

Misiunea facultății prezentată mai sus a fost fundamentul tuturor deciziilor strategice luate în dezvoltarea facultății. Încă de la înființare, un pilon important a fost internaționalizarea. Astfel, Facultatea de Business și-a dezvoltat relațiile cu partenerii din mediul academic international, devenind prima facultate din România acreditată internațional de către NIBS (*Network of International Business Schools*). Statutul de lider în internaționalizarea studiilor a fost certificat și de statutul de membru în AACSB (*Association to Advance Collegiate Schools of Business*), cea mai prestigioasă instituție internațională de acreditare pe domeniul economic.

Cu peste 100 de parteneri internaționali, Facultatea de Business se mândrește cu faptul că, anual, peste 15% dintre studenții săi participă în programe internaționale de schimburi de experiență. În fiecare an, aproximativ 12 studenți aleg să urmeze programele de dublă diplomă pe care facultatea le are cu universitățile École de Management de Normandie din Franța, University of Hull din Marea Britanie sau Aachen University of Applied Sciences din Germania. Oferind cele mai bune programe în administrarea afacerilor din România, Facultatea de Business reușește să atragă anual peste 140 de studenți străini în programe de tip *exchange*. Toți acești studenți se adaugă unui mediu multicultural, care însumează peste 17 naționalități.

Școala clujeană de europenistică

Coordonator: Nicolae Păun

**Autori: Georgiana Ciceo, Adrian Corpădean, Laura Herța,
Sergiu Mișcoiu, Paula Mureșan, Nicoleta Racolța-Paina**

Scurt istoric

Facultatea de Studii Europene (FSE) și-a început activitatea sub numele de Școala de Înalte Studii Europene Comparative, în anul universitar 1993-1994, iar în mai 1995, a adoptat denumirea actuală. Singura facultate de profil din Europa central-răsăriteană, FSE a fost creată prin intermediul unui proiect Tempus, susținut de Comisia Europeană, în cadrul unui consorțiu universitar european, cu participanți precum Université Libre de Bruxelles, Westfälische Wilhelms-Universität Münster, Università Cattolica del Sacro Cuore Milano, Università degli Studi di Milano, Universiteit Utrecht, University of Bradford, Universitatea din Atena, Università degli Studi di Pisa și Sussex European Institute.

În cei 25 de ani de europenistică în România, Școala de la Cluj s-a validat internațional, în consorțiiile din care face parte, atât prin predare (spre exemplu, datorită programelor de dublă diplomă cu Universitățile Nottingham Trent, Padova, Münster, Magdeburg, Paris Marne-la-Vallée, Paris Est-Créteil, Essex, Saint-Étienne, Tomar sau Napoli), cât și în cercetare avansată în domeniul Relației Internaționale și Studiilor de Arie / Studiilor Europene.

Perspectiva transdisciplinară oferită a plasat Școala de cercetare de la Facultatea de Studii Europene în finala competiției pentru premiul Hannah Arendt, în 1998, și a validat-o prin numeroasele granturi obținute, cu finanțare națională și internațională.

Menționăm că, în noiembrie 2000, Consiliul Europei a organizat la Facultatea de Studii Europene, în contextul Pactului de Stabilitate și cu sprijinul Conferinței Rectorilor Germani, o conferință dedicată studiilor europene, care a inițiat instituționalizarea acestui domeniu nou al vieții academice și de cercetare în spațiul Europei Centrale și de Est prin organizarea, în primă fază, a unei rețele de studii europene și dezvoltarea unei baze de date pentru învățământul superior și structurile instituționale naționale și regionale.

Tot în 2000 a luat ființă, în cadrul Facultății de Studii Europene, Centrul de Consultanță pentru Integrarea Europeană a României. De asemenea, a fost înființat Centrul Național de Excelență în Studii Europene, dedicat Justiției și Afacerilor Interne (programul European Affairs).

În anul 2001, România a devenit eligibilă pentru finanțare în Programul Jean Monnet, iar Comisia Europeană a selectat Facultatea de Studii Europene pentru o Catedră Jean Monnet dedicată extinderii UE, implementată în perioada 2001-2004, urmată de un Modul Jean Monnet pentru studiul mediului de afaceri european între anii 2003-2006. Totodată, Facultatea de Studii Europene a acreditat primul Centru de Performanță Jean Monnet din România (2004-2009), în domeniul construcției europene, iar începând din anul 2008, aceasta găzduiește Centrul de Documentare Europeană al Universității Babeș-Bolyai.

Proiectele de cercetare ale Facultății s-au concretizat în conferințe internaționale de prestigiu – de exemplu, „Disintegration and Integration in East-Central Europe” (din 2013), care, în toate

edițiile, a avut ca parteneri centre de știință redutabile din Occident, precum Institutul Robert Schuman al Universității din Strasbourg sau Universitățile din Padova, Roma Tre și Debrecen, și s-a bucurat de sprijinul Acțiunii Jean Monnet a Comisiei Europene și de participarea Grupului Istoriciilor Integrării Europene, cea mai prestigioasă associație de profil din Uniunea Europeană. În anul 2015, Facultatea de Studii Europene a găzduit congresul internațional „Cultura Europaea”, cea mai mare reunioane științifică din domeniu organizată vreodată în România.

Fundamente, principii, valori

Misiunea FSE (euro.ubbcluj.ro) este de a cultiva excelență în cercetare și predarea euroopenisticii, pentru a genera expertiza necesară gestionării procesului de integrare europeană. Prin deschiderea către comunitate și participarea la proiecte și rețele menite să îmbunătățească mecanismele decizionale comunitare, gestiunea politicilor și a resurselor Uniunii Europene și internalizarea valorilor pe care se sprijină procesul de integrare, cadrele didactice ale FSE joacă un rol important în consolidarea proiectului european și în implementarea programelor europene în România și în regiune. Prin formarea solidă pe plan teoretic și practic-aplicativ, absolvenții FSE sunt capabili să asume o implicare eficientă în procesele comunitare, de la elemente de tip tehnocratic până la mecanismele decizionale la cel mai înalt nivel, după cum rezultă din analizele efectuate asupra carierelor comunității de alumni.

Obiectivele cele mai importante ale comunității academice ale Facultății de Studii Europene sunt:

- realizarea cercetărilor de excelență în domeniul euroopenisticii și diseminarea acestora în comunitatea de cercetare internațională, prin conferințe, publicații și evenimente publice cu vizibilitate, dar și prin integrarea în proiecte implementate alături de partenerii internaționali;
- internaționalizarea programelor de studiu, a școlii doctorale, a cercetărilor întreprinse de colectivele FSE (Institutul

- de Cercetări Europene) și a carierelor personalului FSE, prin integrarea în rețelele academice, prin creșterea numărului și proeminenței colaborărilor FSE cu universități de referință și prin accesarea programelor cu finanțare nerambursabilă disponibile mediului universitar;
- implementarea unui curriculum compatibil cu exigențele pieței muncii și cu standardele impuse de universități de referință din domeniu, bazat pe competențe practice, abilități analitice și de sinteză și metode de predare interactive;
 - oferirea, de către colectivul academic al FSE, a expertizei către comunitate, în vederea consolidării relației cu mediul public, privat și non-guvernamental și stabilirii unei rețele de parteneri instituționali meniți să susțină programele de practică ale Facultății și angajabilitatea studenților.

Facultatea de Studii Europene cultivă **excelența, inovarea și deschiderea**, ca valori esențiale ce au marcat evoluția acestui proiect unic în regiune. Excelența reprezintă scopul proiectelor de cercetare

derulate de colectivele FSE, în vederea integrării în rețelele academice importante la nivel european, dar și al procesului de predare, atât sub aspect metodologic, cât și al calității și utilității con-

ținutului. Inovarea reprezintă principiul care a determinat actualizarea permanentă a curriculum-ului FSE, în conformitate cu tendințele universităților de referință și cu exigențele carierelor absolvenților. Aceasta s-a reflectat și în evoluția temelor mari de cercetare ale FSE, care au vizat, printre altele, îmbunătățirea implementării politicilor și programelor comunitare în regiune, gestiunea diversității în procesul de integrare, susținerea reformei instituționale a Uniunii Europene etc. Deschiderea FSE către consorții universitare la nivel european și nu numai, parteneriate

inovative cu mediile public și privat, evenimente majore cu implicarea decidenților, precum și proiecte vizând dezvoltarea curriculară (POSDRU/POCU), internaționalizarea, cercetarea de nișă și educarea grupurilor vulnerabile (ROSE), a transformat Facultatea într-un actor academic important în cadrul unei rețele de peste 100 de parteneri instituționali.

Școala clujeană de europenistică astăzi

- Facultatea de Studii Europene este o comunitate care include 47 de cadre didactice titulare, împărțite în două departamente: *Departamentul de Studii Europene și Guvernanță* (euro.ubbcluj.ro/staff_category/seg/) cuprinde specialiști aparținând unei arii tematice multidisciplinare – europeniști, istorici, economiști, juriști, experți în comunicare, management de proiect, antropologie, politici publice etc.
Departamentul de Relații Internaționale și Studii Germane (euro.ubbcluj.ro/staff_category/risg/) se coagulează în jurul unor teme precum științe politice, relații internaționale, sociologie, germanistică, globalizare și tehnologia informației. Cele două departamente gestionează trei programe de licență (Relații Internaționale și Studii Europene, cu predare în limbile română – zi și ID –, engleză și germană, Management și Administrație Europeană) și zece programe masterale, în domeniile Relații Internaționale și Studii Europene, și respectiv Management, cu predare în limbile română, engleză și franceză.
- *Școala Doctorală „Paradigma Europeană”* (euro.ubbcluj.ro/scoala-doctorala/) include șapte coordonatori de doctorat, în domeniile Relații Internaționale și Studii Europene, și Științe Politice, precum și 61 de doctoranzi în stagiu. Internaționalizarea Școlii Doctorale se face simțită în numărul mare de doctoranzi străini (inclusiv din spațiul non-UE, datorită parteneriatului cu AD Atid Lekidum, din Israel) și de teze realizate în cotutelă internațională (programe de dublă

diplomă) cu universități de prestigiu. Programul doctoral implică un sistem de mentorat asigurat de membrii și colaboratorii internaționali ai școlii doctorale, bazat pe principii de inovare metodologică, aplicativitate practică a rezultatelor cercetării și valorificarea rezultatelor prin publicații și conferințe de renume.

- *Institutul de Cercetări Europene* (sites.euro.ubbcluj.ro/ice/) reprezintă principala structură de cercetare a Facultății de Studii Europene. În cadrul acestuia, echipele de cercetare alcătuite din cadre didactice ale FSE și profesori de la universitățile internaționale partenere elaborează proiecte de cercetare avansată, disseminate prin intermediul conferințelor și publicațiilor periodice ale FSE. Finanțarea activităților de cercetare se realizează atât prin fonduri proprii, cât și prin accesarea unor programe cu finanțare nerambursabilă, oferite de UEFISCDI sau Comisia Europeană.
- Deoarece internaționalizarea reprezintă o prioritate a FSE, în cadrul acesteia funcționează un *Birou de relații internaționale*, menit să implementeze programul Erasmus Plus și să gestioneze acordurile bilaterale, proiectele europene și mobilitățile internaționale ale cadrelor didactice și studenților. Biroul gestionează o rețea de 86 de universități partenere Erasmus, din spațiul UE și non-UE, precum și peste 15 acorduri bilaterale preferențiale, mobilități de tip internship, două proiecte Erasmus Mundus și numeroase evenimente cu partenerii internaționali. 15% dintre studenții actuali ai FSE sunt străini.
- *Arhiva REGIO* a fost donată Facultății de Studii Europene de către DG Regio a Comisiei Europene, în martie 2011, cu scopul de a încuraja cercetarea avansată pe tema evoluției și rezultatelor politicii regionale. Colecția impresionantă de microfișe include documente desecretizate odată cu predarea arhivei către FSE. Arhiva este utilizată cu precădere de către doctoranzi, cercetători, dar și de studenții care elaborează lucrări de licență sau disertație pe teme legate de dezvoltarea regională.

Institutul de
Cercetări Europene

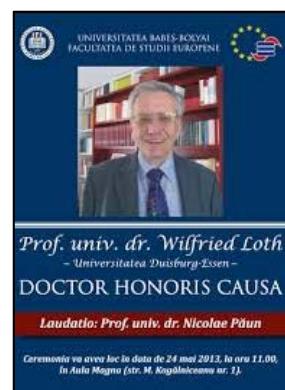
- *Biblioteca FSE* asigură un fond de carte de europenistică foarte bogat (peste 13.000 de titluri), precum și accesul la baze de

date internaționale pentru studenți, cercetătorii și cadrele didactice FSE. În consonanță cu diversitatea liniilor de studiu ale FSE și limbilor de predare, materialele bibliotecilor sunt disponibile în limba română și în limbi de circulație internațională. Biblioteca de Studii Germane, donată în anul 2000 de Conferința Rectorilor Germani, și Biblioteca Americană „J.F.Kennedy”, dezvoltată cu sprijinul Ambasadei SUA la București, Centrului Cultural American, Comisiei Fulbright și Arizona State University, ambele găzduite de FSE, oferă colecții de publicații și un fond de carte impresionant. În cadrul Bibliotecii FSE funcționează Centrul de Documentare Europeană al UBB, parte a rețelei Europe Direct.

Realizări majore cu vizibilitate/impact internațional (selecție)

- Prin eforturile comunității academice a Facultății de Studii Europene, profesori cu reputație la nivel internațional, colaboratori și membri ai colectivelor de cercetare ale Facultății, au devenit Doctori sau Profesori *Honoris Causa* ai UBB. Profesori precum Wilfried Loth, Antonio Varsori, Gérard Bossuat, Reinhart Meyers și Michael O'Neill au contribuit la creșterea prestigiului Facultății de Studii Europene în consorțiile universitare proeminente ale lumii, prin acorduri de dublă diplomă, proiecte de cercetare de excelență și evenimente științifice care au făcut cinstă universității clujene.

- Calitatea staff-ului academic și de cercetare al FSE reprezintă o garanție a excelenței în procesele de predare, cercetare și internaționalizare. Faptul că printre cadrele didactice ale FSE se numără un fost ministru al integrării europene și negociațor-șef al României cu UE, prof. univ. dr. Vasile Pușcaș, și doi titulari ai Catedrei Jean Monnet ad Personam, acreditați de Comisia Europeană, prof. univ. dr. Nicolae Păun și prof. univ. dr. Vasile Pușcaș, reprezintă un argument important în acest sens.
- La FSE predau: singurul membru din Europa central-răsăriteană în Grupul Istoriciilor Integrării Europene de pe lângă Comisia Europeană (cea mai prestigioasă asociație a cercetătorilor și profesorilor de europenistică din Europa), prof. univ. dr. Nicolae Păun, economisti cu experiență internațională (conf. univ. dr. Mircea Maniu), membri ai Consiliul științific al Fundației Jean Monnet, experți ai Comisiei Europene (conf. univ. dr. Adrian Corpădean, expert DG Comunicare), ai Reprezentanței Comisiei Europene la București (cinci membri Club Europa) și ai altor instituții UE, ai Francofoniei (prof. univ. dr. Sergiu Mișcoiu), diplomați (conf. univ. dr. Valentin Naumescu), titulari ai unor distincții naționale și europene de prestigiu (Premiul A.D. Xenopol al Academiei Române, respectiv Premiul LISBOAN acordat de Universitatea din Köln, premiul internațional Paul Beza, distincția Ofițer al Ordinului Palmelor Academice în grad de Cavaler, premiul Grupului Ambasadelor și Misiunilor Diplomatice ale Țărilor Francofone etc.) și experți proveniți din mediile de afaceri și non-guvernamentale. Acest lucru a permis elaborarea unui curriculum bazat pe competențe practice, conforme cu exigențele mediului profesional, dar și proiecte de cercetare avansată, finanțate de

Comisia Europeană și Guvernul României. Cel mai recent volum comprehensiv privind integrarea europeană publicat de colectivul FSE, „Uniunea Europeană în contextul unei lumi în schimbare”, editor Prof. univ. dr. Nicolae Păun (Editura Academiei Române, București, 2017), a fost comandat (200 ex.) de Reprezentanța Comisiei Europene în România, pentru a fi distribuit cu prilejul evenimentelor legate de summit-ul de la Sibiu (9 mai 2019) în comunitatea academică și în rândul decidenților, ceea ce atestă, încă o dată, poziția de întâietate a Școlii de euopenistică de la Cluj. Recunoașterea cadrelor didactice ale Facultății de Studii Europene se confirmă și prin calitatea de profesori invitați la universități de prestigiu din Europa, precum Aix-Marseille, Nottingham Trent, Paris-Est-Créteil, Debrecen, Krems an der Donau etc.

- Școala de euopenistică de la Cluj găzduiește frecvent evenimente despre și de pe agenda europeană, datorită

reputației acesteia și expertizei oferite în cadrul colaborărilor permanente cu organismele comunitare, reprezentanțele diplomatice și administrația publică. Organizația consultărilor cetățenești ale Comisiei și Parlamentului European la FSE, participarea la dezbateri academice a Președintelui României, a unor comisari europeni, europarlamentari, ambasadori și alți demnitari europeni, alături de personalități proeminente ale vieții academice europene, la evenimentele FSE, vin ca o recunoaștere a profesionalismului cu care aceasta acordă expertiză și formează specialiști în gestiunea afacerilor europene, de mai bine de două decenii și jumătate. Prin contractele încheiate cu mediul public/privat, Facultatea oferă servicii de formare profesională în domeniul

vast al studiilor de arie – spre exemplu, modulul de trei săptămâni predat de 15 cadre didactice de la FSE unui grup de funcționari ai Departamentului de Stat al SUA (octombrie 2017).

- Adăugăm la profilarea Școlii de europenistică de la Cluj activitatea Institutului de Cercetări Europene, centru de excelență cu parteneriate de cercetare avansată asumate internațional (cu Universități precum Strasbourg sau Aix-en-Provence, dar și din zona central-răsăriteană, din țări precum Polonia și Ungaria), pe lângă care funcționează Centrul de Studii Africane și alte structuri de profil. Colectivele de cercetare ale FSE gestionează trei reviste internaționale, toate în domeniul relațiilor internaționale-studiilor europene:

Studia Europaea (revista cu cea mai lungă tradiție a FSE, cu indexări multiple, inclusiv în Erih Plus, care acceptă contribuții în limbile engleză, franceză și germană), *Modelling the New Europe* (revistă creată în cadrul programului Jean Monnet ad Personam, cu indexări multiple, prezentă în Scopus) și *Synergies Roumanie* (parte a Gerflint, cu indexări multiple, Erih Plus, cea mai importantă revistă francofonă de profil din țară). Actele conferințelor FSE se publică la edituri europene de prestigiu, precum Nomos și L'Harmattan, pentru a se asigura vizibilitatea contribuților cercetătorilor, cadrelor didactice și partenerilor internaționali.

- Ca beneficiar de finanțări internaționale și centru de implementare a proiectelor europene, FSE a accesat proiecte în domenii precum dezvoltarea curriculară, convergența dintre

universitate și viața activă, programe de studiu internaționale și cercetare avansată. FSE a derulat un număr important de proiecte de cercetare cu finanțare europeană, precum HISTCOM3, unul dintre cele mai importante demersuri de cercetare în domeniul istoriei contemporane la nivel mondial, coordonat de Universitatea din Louvain, care, după cei patru ani de implementare, s-a finalizat printr-o lucrare monumentală, în curs de apariție sub egida Uniunii Europene, al cărei capitol VII a fost asumat de cercetători din Facultatea de Studii Europene (coord. Prof. univ. dr. Nicolae Păun), ceea ce a mărit vizibilitatea școlii de europenistică și a validat-o în contextul european. Mai amintim:

- Proiectul internațional „La réforme du système institutionnel roumain et le rôle de la France. Les implications des conférences participatives pour le déroulement du processus”, cu sprijinul Ambasadei Franței la București (2007-2009);
- Proiectul internațional de cercetare „Transitions démocratiques et socialisation politique au Bénin, en Roumanie et au Burkina Faso”, finanțat de Agenția Universitară a Francofoniei (2010-2012);
- Proiectul internațional de cercetare „Mythes politiques dans la Roumanie postcommuniste”, finanțat de CNCS (Romania) (2010-2013);
- Proiectul internațional „Consorțiul Francofon Regional de Științe Politice – Observatorul Politic al Balcanilor”, realizat de Universitatea Babeș-Bolyai în parteneriat cu Universitatea București, Universitatea din Szeged și Noua Universitate Bulgară (2012-2014);
- Proiectul internațional de cercetare „Liberal Parties in Central and Eastern Europe”, finanțat de ELDR și Universitatea Liberă din Bruxelles (2011-2013);
- Proiectul internațional de cercetare „La réparation du dommage écologique dans l'espace francophones – les cas

- du Sénégal, de la Roumanie, du Togo et du Bénin”, finanțat de Agenția Universitară a Francofoniei (2013-2014);
- Cordonarea națională a Grantului Internațional de Cer-cetare „État et cultures juridiques autochtones : un droit en quête de légitimité”, în parteneriat cu Universitatea din Ottawa, finanțat de Consiliul pentru Cercetare în Științe Socio-Umane (CRSH, Canada) (2016-2019);
 - Cordonarea națională a Grantului „Governance, Pluralism and Transnationalisation in Europe”, în parteneriat cu Universitatea Egee și Universitatea din Luxemburg, finanțat de Comisia Europeană (2016-2019);
 - Cordonarea internațională a Grantului COST Action CA17135 „Constitution-making and deliberative democracy” (2018-2022).
 - În privința internaționalizării programelor de studiu, Facultatea derulează două proiecte Erasmus Mundus: *DYCLAM+*, program de quadruplă diplomă în cadrul masteratului Cultural Diplomacy and International Relations, alături de Universitățile din Saint-Étienne, Tomar și Napoli; și *MITRA*, program de dublă diplomă pentru masteratul francofon Studii Politice Europene Comparate, organizat în parteneriat cu universitățile din Lille, Bruxelles, Wroclaw, Szeged, Dakar și Rio de Janeiro.

Școlile clujene ale Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării

Coordonatori: Călin Hințea, Levente Salat
Autor: Colectiv format din membri ai școlii

Scurt istoric

Științele politice apar pentru prima dată ca domeniu academic la Cluj în anul 1872, odată cu înființarea universității „Ferenc József”. Învățământul în științe politice continuă și se dezvoltă în prima jumătate a secolului trecut, însă este întrerupt pe durata regimului comunist. În 1992, este reînființat, având parte de o susținere consistentă din partea guvernului Statelor Unite printr-un grant administrativ de către IREX. Datorită acestui sprijin, echipa de profesori de științe politice se dezvoltă rapid, fiind compusă din specialiști pregătiți în universități din Statele Unite și din Europa.

Școala clujeană de științe politice astăzi

Specializarea de la Babeș-Bolyai s-a distins încă de la început față de cele din alte universități din România prin accentul pus asupra cercetării empirice și prin internaționalizare. Astfel, a organizat începând cu 1997 *Școala de vară de metode aplicate de cercetare socială*, având un caracter aplicat pronunțat. De asemenea, a contribuit la realizarea unor studii comparate internaționale, de referință în științele politice, în cadrul cărora a coordonat culegerea datelor pentru România: Comparative Study of Electoral Systems, Citizenship, Involvement and Democracy, South-East European

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

Youth in 2018 etc. În plus, în ultimii ani echipa a crescut accentul asupra vizibilității și impactului practic al cercetării, contribuind în mod frecvent la elaborarea de politici publice, în special politici educaționale, energetice și de combatere a sărăciei.

Departamentul de Științe Politice al Universității Babeș-Bolyai reunește un set integrat de obiective și metodologii de cercetare. Astfel, echipa departamentului cercetează probleme ale democratizării, consolidării democratice, tranzitiei spre economia de piață, politicilor identității, drepturilor omului, culturii politice și partidelor politice. Profesorii de la științe politice sunt specializați într-o largă gamă de metode de cercetare, de la analize empirice canticative și calitative, la teoria critică și strategiile postmoderne.

În plus față de studiile de licență, desfășurate în limba română, maghiară și engleză, departamentul de științe politice organizează trei masterate și o școală doctorală. Astfel, masteratul în *Proiectarea Cercetării și Analiza Datelor Sociale* este conceput astfel încât să răspundă nevoii de expertiză în domeniul cercetării aplicate din partea firmelor, organizațiilor nonguvernamentale, instituțiilor de stat, precum și în cercetarea academică. Masteratul a fost lansat în 2006, fiind construit pe experiența organizării unei Școli naționale de cercetare socială între 1997 și 2005 de către Departamentul de Științe Politice și cel de Sociologie din Universitatea Babeș-Bolyai, cu sprijinul Fundației Soros, având ca model programul post-universitar ICPSR, al University of Michigan. O parte dintre

absolvenții masteratului care sunt reprezentați în grafic în categoriile firme sau ONG-uri sunt în același timp doctoranzi sau au absolvit între timp doctorate. Universitățile la care absolvenții noștri sunt sau au fost doctoranzi includ Oxford University, New School, Utrecht University, Catania University. Dintre firmele angajatoare amintim Mercury Research, Genepact, Hewlett-Packard, Seonid Studio France, Strategic Communication Laboratories – London, Evalueserve.

Activitatea de cercetare a departamentului este complementară cu cea a *Centrului pentru Studiul Democrației* (CSD). CSD este un think-tank înființat în anul 2006 și este acreditat de către UBB. CSD a dezvoltat, de-a lungul timpului, proiecte de cercetare și analize cu precădere din perspectivă comparată, cu o importantă componentă aplicată, pe teme ca: democratizare, migrație, etnicitate, educație civică, design instituțional sau comportament electoral. Colaborările centrului acoperă instituții precum Parlamentul României, Administrația Prezidențială, instituții ale administrației locale sau organizații ale societății civile.

Realizări majore cu vizibilitate/impact internațional (selecție)

Atât în cadrul evaluării realizate de către guvernul României, cât și a celor realizate de către cercetători români și internaționali, științele politice de la Babeș-Bolyai sunt plasate pe primul loc în țară.

În anul 2019, domeniul Științe sociale și management de la Babeș-Bolyai, care include și științele politice, a fost inclus pe pozițiile 450-500 în clasamentul internațional QS, singura plasare în top 500 din rândul universităților românești.

În plus față de activitățile de predare și cercetare din UBB, profesorii departamentului au avut în ultimii ani colaborări importante cu alte instituții din țară și din străinătate. Astfel, echipa a inclus de-a lungul timpului un prim-ministru al României și primar al orașului Cluj-Napoca, doi miniștri, un deputat, doi secretari de stat, un consul, și un membru extern al Academiei Maghiare de Științe a Ungariei.

De asemenea, printre absolvenții departamentului se numără profesori la universități de vîrf din lume, specialiști și lideri în cadrul unor organizații guvernamentale – incluzând un fost ministru, secretari și consilieri de stat, un ambasador, un director al Serviciului Român de Informații, parlamentari și euro-parlamentari – precum și în organizații non-guvernamentale și în firme importante.

Școala clujeană de administrație publică (1959-prezent)

Scurt istoric

Științele administrative apar pentru prima dată ca domeniu academic distinct la Cluj abia după căderea regimului comunist, la mijlocul anilor 1990. Lipsa unei specializări universitare în administrație publică este specifică în bună măsură tuturor țărilor din centrul și estul Europei care s-au aflat după cel de al doilea război mondial sub regimuri comuniste. Specializarea de administrație publică este înființată la UBB în 1995, având parte de o susținere consistentă din partea guvernului Statelor Unite printr-un grant administrat de către IREX. Ca urmare, colectivul de profesori de științe administrative se constituie și evoluează rapid, fiind format din specialiști pregătiți în universități din Statele Unite și din Europa. Prima decadă de existență a specializării la UBB este marcată de un proces de câștigare a independenței față de alte domenii științifice, în special față de drept.

Școala clujeană de administrație publică astăzi

Specializarea de la Babeș-Bolyai s-a distins încă de la început față de cele din alte universități din România prin trei aspecte:

- caracterul interdisciplinar al curriculei și abandonarea abordării preponderent legale/juridice a domeniului;
- accentul pus asupra cercetării empirice;
- internaționalizare, manifestată la început prin parteneriate extrem de puternice cu universități din SUA și abia mai târziu cu cele din Europa și alte zone. La UBB se introduc în cadrul curriculei de științe administrative, pentru prima dată la nivel național, discipline precum politici publice, evaluarea programelor, dezvoltare organizațională etc. Tot aici, se realizează primele studii vizând reforma administrativă din România și se elaborează documente menite să fundamenteze politici publice vizând reforma sectorului public (de ex. organizarea administrativ-teritorială, sănătate, educație etc).

Programele de licență și master din domeniul științe administrative au fost construite încă de la început astfel încât să urmeze tendințele din acest domeniu de la universitățile americane partenere (în special Michigan State University, University of Delaware, Florida International University, State University of New York at Albany etc) și au primit feedback în mod constant de-a lungul anilor de la bordul internațional al departamentului, creat pentru a susține dezvoltarea instituțională a Departamentului de Administrație și Management Public.

Mai recent, Departamentul de Administrație și Management Public (DAMP) de la UBB a impus în cadrul domeniului de științe administrative la nivel național necesitatea integrării unei dimensiuni de implicare în comunitate. Această implicare se realizează sub diferite forme: cursuri care includ activități aplicative în comunități locale, expertiză furnizată gratuit comunităților locale, parteneriate cu diferite autorități în vederea soluționării unor probleme și nevoi de la nivelul comunității etc. De asemenea, școala clujeană de administrație publică este printre puținele de la nivel național care desfășoară cercetări la nivelul mediului rural, activități în care implică și studenții.

Domeniul științe administrative de la UBB include programe de licență, master și doctorat. La nivel licență, programele se desfășoară în limbile română, maghiară și engleză. DAMP desfășoară programe de licență nu doar la Cluj, ci și la trei extensii universitare din țară – Bistrița, Satu Mare și Sfântu-Gheorghe. La nivel master, programele sunt oferite în limbile română, maghiară și engleză. Programele în limba engleză au fost concepute pe baza unor programe similare de la universitățile partenere din Statele Unite ale Americii. Aceste programe sunt acreditate internațional (EAPAA – *European Association for Public Administration Accreditation*) și atrag atât studenți români, cât și internaționali. Implicarea semnificativă a universităților partenere din Europa și SUA este dovedită prin existența unor programe de diplomă dublă (cu Universitatea Corvinus, Budapesta) și respectiv certificare dublă (cu University of Georgia și Michigan State University). Școala doctorală de Administrație și Politici Publice, deși Tânără, include 9 coordonatori și peste 40 de studenți doctoranți, români și străini. În plus față de programele academice tradiționale, DAMP oferă programe de *training* pentru cei care activează în cadrul administrației publice din România. Încă de la început, DAMP a avut ca și obiectiv strategic să contribuie la profesionalizarea corpului de funcționari publici din România prin programe de *training* de scurtă și lungă durată, precum și prin alte forme de asistență.

Absolvenții programelor din domeniul științe administrative lucrează după absolvire atât în sectorul public, cât și în sectorul privat și non-profit. Activitatea lor în afara sectorului public este facilitată de faptul că programele de administrație publică dezvoltă numeroase competențe transferabile și către celelalte sectoare, în special în domenii precum management, marketing, resurse umane, management de proiect etc.

Încă de la început, DAMP a încercat să plaseze cercetarea desfășurată de cadrele didactice și cercetătorii săi într-un context internațional, cu accent pe dimensiunea comparată și aplicată. DAMP este membru instituțional în cadrul NISPAcee (Network of

Institutes and Schools in Public Administration from CEE region) și EGPA (European Group of Public Administration). Aceste entități organizează conferințe anuale internaționale de prestigiu și implementează diferite proiecte de cercetare și dezvoltare instituțională. Cadre didactice ale DAMP se află în poziții de leadership importante în cadrul acestor organizații. Studenți, cadre didactice și cercetători ai DAMP participă în fiecare an cu rezultate foarte bune la aceste conferințe. Temele preponderente cu impact internațional la nivelul departamentului includ: reforma sectorului public, planificare strategică și leadership, achiziții publice, bună guvernare, dezvoltare economică locală etc.

Realizări majore cu vizibilitate/impact internațional (selecție)

În cadrul evaluării realizate de către guvernul României științele administrative de la Babeș-Bolyai se plasează pe primul loc în țară. Calitatea deosebită a programelor de administrație publică este susținută și de plasarea foarte onorabilă în topurile internaționale – în 2018, programele de administrație publică s-au plasat în intervalul 150-200 (153) în topul Shanghai pe discipline/ specializări.

DAMP editează una din puținele reviste indexate Web of Science din domeniul științelor administrative din Europa centrală și de est și singura din România, cu un factor de impact în 2018 de peste 0,757. Revista este menținută de DAMP în regim *open access* din dorința de a permite tuturor celor interesați un acces facil, lucru puțin obișnuit pentru o revistă la acest nivel. Tot în sfera diseminării rezultatelor cercetării, DAMP organizează anual o conferință internațională de administrație publică, care reunește la Cluj experți și cercetători importanți de la nivel internațional.

În plus față de activitățile de predare și cercetare din UBB, profesorii departamentului au avut în ultimii ani implicări importante în practică la nivelul unor instituții ale administrației publice centrale și locale. Astfel, echipa a inclus de-a lungul timpului secretari de stat, un șef de cancelarie al primului ministru, membri ai Parlamentului României și ai Parlamentului European, consilieri locali și județeni etc.

Școala clujeană de jurnalism și media digitală

Spiritul lucid al câtorva profesori și studenți a condus, în 1993, la înființarea studiilor de Jurnalism la Universitatea „Babeș-Bolyai”. Amintim că Ioan Bocșan, Vasile Sebastian Dâncu, Vasile Pușcaș, Dan Pavel, Tudor Vlad, Emil Boc, Călin Emilian Hințea au organizat și au acreditat în anul universitar 1992-1993 primul program de Jurnalism la universitatea noastră, cu intenția de a pune bazele formării unor tineri cercetători ai noii realități instituite după 1989 și a unui corp substanțial de profesioniști media. Printre cei care au contribuit la acest efort constitutiv se numără decanul Facultății de Istorie și Filozofie de atunci, dar și decanii Facultății, nou înființate, de Științe Politice Administrative și ale Comunicării, Vasile Boari, Cseke Péter, Cătălin Baba și responsabilitii succesiivi ai noii specializări : Tudor Vlad, Doru Pop și Ilie Rad. Trebuie să amintim că, pentru o perioadă, specializarea jurnalism a avut program comun cu studiile de comunicare și relații publice (trunchi comun și module specializate), dar începând cu 2001 studiile de jurnalism au devenit o specializare de sine stătătoare. Pe lângă studiile de jurnalism în limba română și maghiară, din anul 1998, la propunerea lui Flaviu Călin Rus, s-a înființat linia de studiu Jurnalism germană, având ca responsabili pe Flaviu Călin Rus și Delia Balaban. După 2006, la conducerea Facultății și specializării au urmat în ordine cronologică Cătălin Baba, Dacian Dragoș (decan interimar) și Călin Emilian Hințea, în calitate de decani, iar din 2007 Elena Abrudan ca director al Departamentului de Jurnalism.

În perioada 2007-2018 în contextul dezvoltării fără precedent a noilor media, s-a accentuat caracterul practic al studiilor și migrarea practicilor jurnalistice spre mediul online. În această perioadă, prin direcțiile proiect de management, activitatea Departamentului a dobândit un stil mai dinamic, o orientare spre producția multimedia și dezvoltarea ofertei academice, prin înființarea unor noi specializări și programe de masterat: Această perspectivă pretindea atragerea de cadre didactice care, prin pregătire specifică și pasiune, să ajute la diversificarea de conținut și orientarea

studiielor de jurnalism spre mediul *online*. Alături de colegii mai experimentați, ei au reușit să contribuie la creșterea calității și vizibilității specializării, tocmai prin introducerea cu succes în programele didactice și de cercetare a facilităților oferite de noile tehnologii.

Noile realități sociale, culturale, economice, politice, educaționale, profesionale au impus modificări semnificative atât la nivelul conținuturilor studiate, cât și la nivelul metodelor de predare/învățare folosite în cadrul disciplinelor teoretice și practice specifice învățământului jurnalistic. În era noilor media, studiile de jurnalism de la Universitatea „Babeș-Bolyai” s-au adaptat, în mod ingenios și eficient, prin modernizarea curriculum-ului și prin organizarea redacțiilor și studiourilor, necesare specializării studenților de la jurnalism. Ca urmare a acestor evoluții, structura și dinamica studiilor de jurnalism s-au modificat și au fost completate în 2008 cu programe de masterat: Producție media, Media Communication, Management media, în 2010, cu linia de studiu Jurnalism engleză, în 2016 cu specializarea Media digitală, iar în 2019 cu programul de masterat Digital Media and Game Studies.

Tehnicile de evaluare și autoevaluare s-au modernizat prin crearea unor platforme multimedia, care găzduiesc producții media realizate de studenți, în cadrul activităților didactice și ale proiectelor extracurriculare. Această procedură oferă posibilitatea evaluării activității studenților, atât de către cadrele didactice, cât și de către colegi, datorită interactivității permise de mediul digital. Prin efortul membrilor întregului colectiv, la nivelul Departamentului au fost dezvoltate unele dintre cele mai performante programe de studii de profil din țară. Pe baza cunoștințelor și competențelor generale și de specialitate dobândite, absolvenții pot deveni profesioniști media acoperind canalele de transmitere a mesajelor contemporane.

Oferta academică a Departamentului de Jurnalism este unică în Europa la ora actuală, oferind specializarea la nivel licență în Jurnalism în patru limbi, română, maghiară, germană și engleză și

fiind singura instituție de profil din România care acordă diplomă de studii universitare în domeniu la toate liniile de studiu și specializările amintite. Pe lângă cursurile obligatorii, care vizează disciplinele teoretice și practice referitoare la presa scrisă (print și online), media audiovizuală și media digitală, studenții au posibilitatea să efectueze stagii de practică în instituții media și companii IT&C, pe plan local și național. În plus, studenții pot beneficia de mobilități în cadrul programelor ERASMUS. Departamentul oferă studenților săi posibilitatea de a se implica în proiecte extracurriculare și oportunități de dezvoltare profesională și personală, prin participarea la activitățile derulate în cadrul studiourilor UBB TV, Media Project, UBB Radio, Fotoclub50mm, redacția de presă scrisă StudentPress, prin organizarea de expoziții și concursuri, la nivel local și național în cadrul evenimentului internațional *Zilele culturii media*, organizat anual, începând cu anul universitar 2015-2016.

Prin programele masterale și noua Școala doctorală de Științe Politice și ale Comunicării (2009-2010), înființate și acreditate în această perioadă, s-a oferit absolvenților de nivel licență, master și doctorat oportunitatea dobândirii de cunoștințe și competențe de nivel internațional, datorită unui curriculum compatibil cu programele de învățământ jurnalistic din sistemul Bologna, din spațiul anglo-american, și prin atragerea unor specialiști din aceste centre universitare, care predau sau susțin conferințe și workshop-uri pentru studenții Departamentului de Jurnalism și Media Digitală.

Calitatea învățământului jurnalistic de la Departamentul de Jurnalism din cadrul Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj a fost recunoscută în 2010 prin acordarea Premiului de Excelență programului Jurnalism – linia română. În cadrul competiției de excelență, organizată în universitatea noastră, au fost analizate și evaluate: structura programului, obiectivele pe termen lung, mediu și scurt; programele de cercetare desfășurate/în curs de desfășurare/care se

vor desfășura; modalitatea de abordare și soluționare a problemelor studenților; gestionarea resurselor umane și a resurselor financiare; metode și tehnici de evaluare/autoevaluare și de monitorizare a programului de studiu; calitatea activității absolvenților acestui program în momentul inserării în societatea comunicațională locală, națională sau internațională. A urmat o altă recunoaștere, de această dată la nivel național. În perioada 2010-2011, prof. univ. dr. Andrei Mărcuș a condus un proiect de cercetare, care urmărea stabilirea valorii programelor de studiu existente în învățământul universitar românesc, specializarea Jurnalism de la UBB Cluj obținând primul loc în ierarhia stabilită pe domeniul Științelor Comunicării. Menționăm că Departamentul de Jurnalism păstrează și astăzi această poziție de top în România.

Școala clujeană de comunicare, relații publice și publicitate

Scurt istoric

Științele comunicării sunt un domeniu de studiu și de cercetare relativ recent în istoria Universității Babeș-Bolyai, programul de Relații Publice și Publicitate fiind parte integrantă a acestui domeniu, răspunzând nevoilor de democratizare și comunicare eficientă în societate. Primul program de licență în limba română în domeniul Comunicare și Relații Publice este înființat în anul 2000, iar programul de licență în Publicitate apare în anul 2009. În anul 2005 este înființat masteratul de Publicitate în limba română și în 2006 masteratul de Relații Publice în limba română. În spiritul multiculturalității caracteristic universității noastre, programe de licență în Comunicare și Relații Publice sunt înființate în anul 2003 în limba germană și în anul 2004 în limba maghiară. Ulterior, au fost înființate programe de master în limbile maghiară, germană și engleză, contribuind la dimensiunea de internaționalizare ce caracterizează activitatea didactică și de cercetare în domeniul nostru (<https://fspacubbcluj.ro/dcrpp/programe-de-studii/>).

Școala clujeană de comunicare, relații publice și publicitate astăzi

În momentul înființării primului program de licență în domeniu, piața de profil din România se afla în formare. Programele noastre au răspuns nevoii de specialiști în relații publice și publicitate, nevoie resimțită pe piață, atât de instituțiile publice, cât și de cele private. Monitorizarea atentă a industriei de profil din România și din străinătate, colaborarea constantă cu principalii actori din piață, au rămas elemente constante care au contribuit la dezvoltarea instituțională a departamentului. Adaptarea specializării la ritmul alert al societății, al tehnologiilor și al informațiilor, reprezintă un principiu esențial, regăsit în implicarea membrilor în proiecte extracurriculare, respectiv colaborarea cu firmele de specialitate (agenții de publicitate și PR, companii multinaționale din domeniu).

Internaționalizarea constituie un obiectiv important al școlii noastre de comunicare, care se traduce prin realizarea unor evenimente științifice internaționale (PR Trend, HumaNum 2018 – <http://humanum.fspac.online>, International Students' Conference on Communication – <http://iscc.ro/> etc.). Membrii departamentului fac parte din echipe de cercetare internaționale. Această puternică dimensiune internațională se regăsește în colaborări cu universități din SUA, Germania, Franța, Spania, Israel, Ungaria etc.

De asemenea, conducătorii de doctorat din departamentul nostru sunt membrii Școlii Doctorale de Comunicare, Relații Publice și Publicitate (<http://www.sdcrpp.ro/>). În acest cadru instituțional, își desfășoară activitatea de cercetare doctoranzi din România și din străinătate (Germania, Ungaria, Japonia etc.); performanța academică a doctoranzilor noștri a atras premii și distincții (de ex., Fulbright Junior Award).

Realizări majore cu vizibilitate/impact internațional (selecție)

- Journal of Media Research (<http://www.mrjournal.ro/>), lansat în 2008, publicație indexată BDI.
- Conferința PR Trend (<http://prtrend.fspac.online/>), un cadru de interacțiune instituțională optim pentru specialiștii în domeniu, din mediul academic și din industria de profil, întrunește, încă din anul 2004, participanți din România și din străinătate.

- Centrul de Cercetare în Comunicare și Inovare Socială (CoRe, <https://fspac.ubbcluj.ro/core/index.html>), înființat în 2018. Dintre colaborările vizibile din cadrul centrului, le menționăm pe cele cu Institutul Kieskompas din Olanda și Vrije Universiteit Amsterdam, în vederea realizării de studii privind cele mai recente evoluții politice din Europa.

Școala clujeană de Sănătate Publică

Înființarea în 2005 a Centrului pentru Sănătate Publică și Politici de Sănătate marchează inițierea activității de cercetare în sănătate publică cu focus pe științele sociale. În 2014 se înființează Departamentul de Sănătate Publică, având program de licență în Servicii și Politici de Sănătate Publică (Public Health) în limba engleză, Master of Public Health în limba engleză și Ph. D. în Sănătate Publică, parte a Școlii doctorale de Administrație și Politici Publice.

Focusul Școlii clujene de Sănătate Publică este cercetarea științifică și internaționalizarea. Având parteneri de cercetare din peste 52 de țări de pe aproape toate continentele, Școala de Sănătate

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

Publică are o activitate intensă de construire de capacitate, în special în Asia vest-centrală și nordul Africii. Școala de Sănătate Publică derulează un număr impresionant de proiecte de cercetare, în cadrul unor parteneriate prestigioase, cu finanțări consistente.

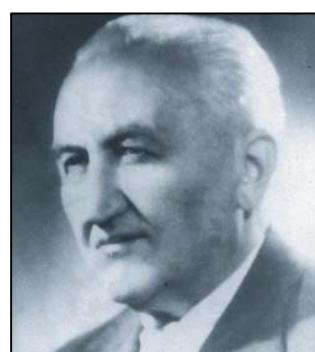
Școala clujeană de educație fizică și sport

Coordonator și autor: Leon Gombos

Scurt istoric

Când vorbim despre Școala Clujeană de Educație Fizică, suntem obligați să aducem omagiu celui care a fost marele om de știință, medicul, profesorul, academicianul Iuliu Hațieganu.

La începutul anilor 20 ai secolului trecut, pe fondul creșterii preocupărilor din mediul universitar în ceea ce privește sănătatea publică, educația prin mișcare, importanța igienei corporale, ilustrul profesor a devenit unul dintre cei mai activi promotori și susținători ai educației fizice și sportului, militând pentru necesitatea introducerii educației fizice în programele de studii universitare. Acest deziderat s-a realizat în anul 1931, când două

*Iuliu Hațieganu
(1885-1959)*

facultăți clujene, mai exact cea de Medicină și cea de Științe, au introdus această materie ca disciplină obligatorie, urmând ca în anul 1936 toate facultățile din Cluj să admită educația fizică în programele lor de studii, dorința profesorului fiind astfel, finalmente, materializată cu succes, ca încununare și răsplată bine-meritată a eforturilor sale.

Pentru ca mișcarea sportivă să aibă sorti de izbândă, Iuliu Hațieganu a dotat Universitatea clujeană cu un parc sportiv, „un adevărat monument al muncii și gândirii românești”, acesta fiind cel mai frumos și armonios parc sportiv din sud-estul Europei. În concepția sa, parcul sportiv nu servește numai divertismentului, ci este o adevărată școală de educație fizică.

Fiind conștient de necesitatea promovării Educației fizice a tineretului, pe care o considera o problemă națională, și convins că prin educația fizică se ajunge la un înalt nivel de sănătate morală, intelectuală și fizică, ceea ce facea din sport/educație fizică un factor de mare valoare în realizarea unei educații integrale, marele om de știință a luptat mereu pentru acest deziderat, iar parcul sportiv ce astăzi îi poartă numele este o încununare a muncii sale. În opinia sa, „educația fizică era cea mai potrivită metodă pentru formarea caracterului și cea mai bună cale pentru realizarea armoniei dintre trup și suflet”. Menirea patriotică și educativă a parcului este înscrisă pe frontispiciul acestuia: „*Pro patria est ludere dum videmur*” (*Pare că ne jucăm [când facem sport], dar de fapt este pentru patrie*).

De asemenea, Iuliu Hațieganu a pus bazele sportului de performanță clujean prin înființarea Clubului Sportiv Universitatea Cluj în toamna anului 1919, același an în care prin Decretul nr. 4.090 al Ministerului de Instrucție s-a recunoscut transformarea, cu data de 1 octombrie a Universității din Cluj în universitate românească.

În anul 1960 ia ființă Facultatea de Educație Fizică și Sport, în cadrul Institutului Pedagogic de 3 ani din Cluj, condus la aceea vreme de Prof. univ. dr. Doc. Ioan Ciobanu, în calitate de rector.

Primul decan al facultății a fost prof. Gheorghe Comănar, considerat pe drept cuvânt părintele învățământului superior de educație fizică din Transilvania.

Adept al concepției ce decurge din „gimnastica suedează”, prof. Gheorghe Comănar a insuflat nu numai cadrele didactice, ci și studenților respectul față de profesie, disciplina în muncă și simțul răspunderii.

În evoluția facultății se delimită câteva etape.

Astfel, din 1960 până în 1972, facultatea cu durată studiilor de 3 ani îl are ca decan pe profesorul Gheorghe Comănar. Trecând sub egida Universității Babeș-Bolyai colectivul de cadre didactice se unește cu cel de la universitate și împreună devin Catedra de educație fizică, ce va funcționa în cadrul Facultății de Istorie-Filosofie, avându-l ca șef de catedră pe prof. Ioan Uțiu, decan al facultății fiind profesorul George Tomuța, iar apoi prof. dr. Doc. Camil Mureșan.

Din 1983, până în 1990, facultatea își începează activitatea, cadrele didactice având normă didactică doar la alte facultăți.

Ultima etapă este cea care începe în 1990, studiile de educație fizică având o durată de 4 ani, primul decan fiind prof. Gheorghe Neța. Urmează la conducerea facultății prof. dr. Mircea Alexei, apoi prof. dr. Gheorghe Roman, prof. dr. Flavia Rusu, prof. dr. Vasile Bogdan, iar în prezent prof. dr. Leon Gombos.

Facultatea își diversifică activitatea, astfel în anul 1996 se înființează linia cu predare în limba maghiară, condusă de conf. Laurențiu Szatmari și în prezent de prof. dr. Iosif Șandor.

În anul 1998, în cadrul facultății și-a început activitatea o nouă specializare, cea de „Kinetoterapie”, cursuri de zi cu durata studiilor de patru ani. După implementarea prevederilor de la Bologna, această nouă specializare a fost redenumită în anul 2008 „Kinetoterapie și motricitate specială” cu o durată de școlarizare de trei ani, urmată de studii de masterat de doi ani. În cadrul acestei specializări activitatea didactică este susținută de cadrele didactice proprii ale facultății, iar la o serie de discipline specifice, de cadre medicale asociate de la Spitalul de Recuperare, cel de Neurologie și de la Clinica Polaris Medical.

În anul 1999 activitatea FEFS s-a largit prin înființarea în orașul Bistrița a unui Colegiu de Măiestrie Sportivă pentru formare de antrenori la diferite discipline sportive, cu o durată a studiilor de trei ani. Începând cu anul 2005 Colegiul de Măiestrie Sportivă a devenit o extensie a Facultății de Educație Fizică și Sport a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Fundamente

Facultatea de Educație Fizică și Sport din cadrul Universității Babeș-Bolyai este una dintre cele mai bune facultăți de profil din România, beneficiind în parcul sportiv Iuliu Hațieganu de o bază sportivă de excepție, unică în țară, un corp profesoral de foarte bună calitate și de programe de studiu foarte atractive pentru cei ce doresc să studieze la nivel licență, masterat și doctorat în domeniile educației fizice și sportului și kinetoterapiei.

Procesul de predare-învățare este principala activitate ce se desfășoară în Facultatea de Educație Fizică și Sport, fără a neglija partea de cercetare științifică sau componenta servicii către populație. Menirea facultății noastre este în primul rând de a pregăti personal calificat în domeniile educației fizice, sportului de performanță și kinetoterapiei, de a pregăti cetățeni activi, responsabili, cu potențial

ridicat de implicare în dezvoltarea societății românești respectiv în reprezentarea ei la nivel european și mondial.

Pe întreg parcursul evoluției sale, școala clujeană de educație fizică s-a dezvoltat pe baza unor valori și principii care au generat ca scop următoarele:

1. Formarea de specialiști în domeniul educației fizice, sportului și kinetoterapiei prin transmiterea de cunoștințe teoretice în cadrul cursurilor și dobândirea de abilități la seminarii și lucrări practice.

2. Generarea de cunoștere prin Centrul de cercetări interdisciplinare în educație fizică și sport; verificarea veridicității și aplicabilității practice a acesteia în special prin cadrele didactice care erau/sunt și antrenori în diverse ramuri sportive la Clubul sportiv Universitatea Cluj-Napoca.

3. Diseminarea cunoașterii prin revista de specialitate *Studia – Educatio Artis Gymnasticae*, indexată în baze de date internaționale, precum și prin organizarea de cursuri interne și internaționale de perfecționare a antrenorilor în diverse ramuri sportive.

Școala clujeană de Educație fizică și sport astăzi

Activitatea didactică și de cercetare științifică în Facultatea de Educație fizică și Sport se desfășoară în cadrul celor trei departamente:

1. Departamentul de kinetoterapie și discipline teoretice
2. Departamentul de sporturi individuale
3. Departamentul de jocuri sportive.

Începând cu anul academic 2005-2006, Facultatea de Educație Fizică și Sport s-a aliniat la prevederile procesului de la Bologna care viza edificarea unui spațiu european al învățământului superior prin compatibilizarea studiilor la nivelul Comunității Europene. În acest context al abordării graduale a studiilor din învățământul superior facultatea și-a restructurat oferta de studii la trei ani.

În prezent, structura graduală a studiilor în domeniul Educație fizică și sport, după aderarea la prevederile Procesului de la Bologna este următoarea:

1. Nivel licență (3 ani) cu trei specializări și două linii de studiu: română și maghiară

- *Educație fizică și sportivă.* În cadrul acestui program studenții au posibilitatea să studieze o gamă variată de discipline: teoretice, fundamentale, specifice domeniului; discipline sportive; discipline medicale. În urma parcurgerii acestui program, absolvenții obțin multiple competențe, cea mai importantă fiind cea de profesor de educație fizică în învățământul preuniversitar.
- *Sport și performanță motrică.* Disciplinele studiate în cadrul acestui program au un pronunțat caracter interdisciplinar, iar principala competență dobândită este cea de antrenor într-o ramură sportivă.
- *Kinetoterapie și motricitate specială.* Programul oferă posibilitatea studierii unei game variate de discipline: teoretice, fundamentale, specifice domeniului; discipline sportive; discipline medicale. În urma parcurgerii acestui program, absolvenții obțin multiple competențe, dintre care cele mai importante sunt cea de kinetoterapeut și de profesor de cultură fizică medicală.

2. Nivel master (2 ani, 4 semestre) cu patru specializări:

- Antrenament și performanță sportivă
- Educație fizică și agrement în turism
- Managementul organizațiilor și activităților sportive
- Kinetoterapie în afecțiunile aparatului locomotor.

Cele patru programe de masterat mai sus amintite, vin într-un mod armonios să adauge noi competențe absolvenților noștri, care în urma parcurgerii cursurilor de la nivel licență și masterat au posibilități multiple de inserție pe piața muncii din România și din spațiul european.

3. Nivel doctoral (3 ani) - curs de zi în Știința sportului și educației fizice

Școala doctorală a FEFS Cluj-Napoca este cea mai Tânără școală doctorală din domeniu, dar este într-un plin proces de consolidare a statutului său, absolvenții ei fiind apreciați și răsplătiți cu titlul de Doctor în Științele motricității umane.

Realizări majore cu vizibilitate/impact internațional

Renumele câștigat în timp a făcut ca Facultatea de Educație Fizică și Sport să devină atractivă pentru tot mai mulți tineri și din alte țări precum: Grecia, Algeria, Libia, Venezuela, Maroc, Egipt, Portugalia, Nigeria, Ungaria, Spania, Bulgaria, Republica Moldova, Ucraina, Suedia. Mare parte din acești absolvenți au devenit miniștri, consilieri prezidențiali pe probleme de sport și, nu în ultimul rând antrenori cu rezultate deosebite în sportul de performanță.

De-a lungul timpului au urmat cursurile Facultății de Educație Fizică și Sport un număr însemnat de personalități marcante în lumea sportului, fie campioni sau medaliați olimpici, mondiali sau europeni, fie antrenori de renume mondial în diverse ramuri sportive.

Printre absolvenții FEFS din promoțiile mai vechi sau mai recente, se numără personalități de mare valoare din domeniul sportului, dintre care ii enumerăm pe: Bella Karoly (fost antrenor al echipei olimpice de gimnastică), Simion Schobel (antrenor al selecționatei de handbal a Germaniei, fost campion mondial), Ioanis Tikos și Costas Saganis (antrenori ai echipelor reprezentative de baschet a Greciei), Adelinho Jorge Suares (antrenor al reprezentativei de baschet a Portugaliei), Gabriela Szabo (campioană olimpică și mondială la atletism), Ionela Tărlea (campioană mondială la atletism), Maria Cioncan (medaliată la J.O la atletism), Simona Richter, Ioana Dinea, Laura Moise (medaliate la J.O și campionate europene la judo), atletele Nicoleta Grasu, Iloc Cristina, Mihaela Botezan, handbalistele Valeria Beșe (portdrapelul României la Jocurile Olimpice de la Beijing 2008), Tereza Tamaș Pâslaru, Talida Tolnai, Mihaela Ani Senocico, Florina Bârsan Chintoan și nu în ultimul rând multiplele campioane la gimnastică Oana Ban, Simona Păucă și Sandra Izbașa.

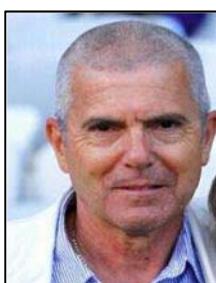
Cadre didactice ale Facultății de Educație Fizică ce au obținut rezultate deosebite în calitate de sportivi, dar mai ales de antrenori:

Constantin Bengeanu, Prof. univ. dr., a practicat voleiul de performanță la echipe de club și a fost component al lotului național de tineret. Antrenor emerit, a pregătit lotul național de seniori cu care a obținut un titlu balcanic și medalia de argint la Campionatele Europene din anul 1977 și a coordonat naționala de seniori a Chinei. Acesta a fost vicepreședinte și președinte al Clubului „U” Cluj-Napoca, membru în Biroul Federației Române de Volei.

Serban Doboși, Prof. univ. dr., antrenor emerit și maestru al sportului, fost practicant al tenisului de masă (30 de titluri de campion național, 6 titluri de campion balcanic la seniori, campion european la dublu juniori, locul 1 Cupa Campionilor Europei pe echipe 1967, participant la 4 Campionate mondiale de seniori, precum și alte numeroase participări internaționale). Performanțe sportive ca antrenor: 8 medalii de aur la seniori și juniori la campionate naționale, medalii de aur la Campionatele Europene la juniori 1987-Atena, medalie de aur la Campionatele Europene de seniori 2000-Bremen. Printre cele mai importante rezultate se numără și clasarea pe locul 5 la Jocurile Olimpice de la Sydney, la simplu fete și la dublu fete din 2000, precum și medalia de bronz la Campionatele Mondiale de seniori pe echipe, 2000 Malaezia.

Vasile Bogdan, Prof. univ. dr., fost decan al Facultății de Educație Fizică și Sport, antrenor emerit al sportului la atletism și maestru al sportului. A obținut următoarele performanțe sportive personale: 10 titluri de campion național, 7 titluri de campion balcanic, 30 de medalii la diferite competiții naționale și internaționale. Cu peste 160 de medalii la competiții naționale și internaționale ca

antrenor și sportiv a fost declarat Maestru al Sportului și este în continuare deținătorul celui mai vechi record național în atletismul românesc, stabilit în anul 1978 la Paris, 7971 de puncte, în proba decatlon.

Gheorghe Roman, Prof. univ. dr., antrenor emerit și maestru al sportului, a practicat baschetul și apoi a fost antrenor al echipei naționale de baschet a României și al echipei masculine „U” Cluj-Napoca, cu care a câștigat 3 ediții a Campionatelor Naționale – Divizia A. Președinte al Clubului Sportiv Universitatea Cluj și fost decan al Facultății de Educație Fizică și Sport din cadrul Universității Babeș-Bolyai.

Gheorghe Monea, Prof. univ. dr., maestru al Sportului, fost campion național la proba de 400 metri-garduri, antrenor al loturilor naționale de juniori. Sportivii antrenați de el au ocupat locuri fruntașe la Campionatele Europene de juniori, la Campionatele Mondiale Universitare și la Campionatele Balcanice.

Gheorghe Zamfir – Conferențiar universitar, antrenor emerit, a practicat handbalul de performanță la echipa Știința Cluj, cu care a câștigat „Cupa României” și medalia de bronz în campionatul național. A fost antrenor al loturilor naționale de juniori, tineret și universitar, cu care a cucerit titlul de campion balcanic și vicecampion mondial universitar.

Școala clujeană de teologie ortodoxă

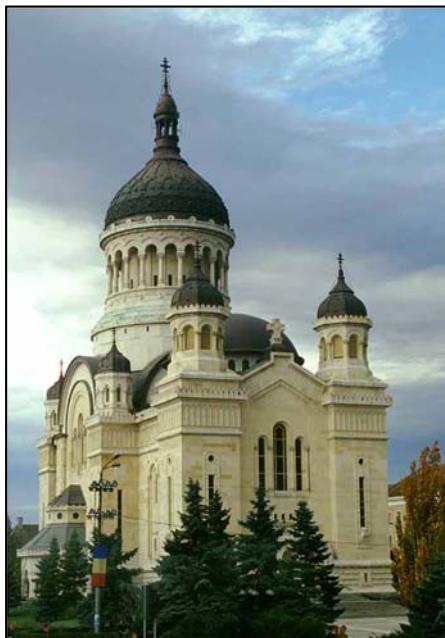
Coordonator: Vasile Stanciu

Autori: Ștefan Iloaie, Cristian Sonea

Scurt istoric

Temelia învățământului teologic universitar ortodox din Cluj a fost pusă de către clericul Nicolae Ivan (episcop între 1921 și 1936), cursurile fiind inaugurate la 25 octombrie 1924.

Instituția a fost înființată ca institut teologic cu trei ani de pregătire, a fost transformată în Academie Teologică (1925-1948) cu patru ani de studii, iar mai târziu în Institut Teologic de grad Universitar (1948-1952).

Cadrele didactice aveau pregătire de specialitate, astfel că școala de teologie ortodoxă din Cluj a devenit foarte repede cunoscută în țară și în străinătate. Dintre profesori îi amintim pe: Pr. Andrei Buzdug (1891-1939; doctor în Teologie la Cernăuți), Pr. Ioan Pașca (1892-1950; doctor în Teologie la Innsbruck), Diacon Orest Bucevshi, Pr. Liviu Galaction Munteanu (închis sub regimul comunist, decedat în detenție, la Aiud), Vasile Petrașcu (1889-1973; Conservatorul de Muzică din București și Cluj, doctor în Drept), Pr. Isidor Todoran, Diacon Nicolae Balca, Pr. Alexandru Filipașcu, Diacon Ioan Zăgrean, Pr. Petru Deheleanu (1909-1979; doctor în Teologie la Cernăuți; specializare la Strasbourg). Printre suplinitori s-a numărat și Prof. Ioan Lupaș (1880-1961; doctor în Litere și Filosofie la Budapesta; cu specializare la Berlin).

Profesorii Academiei Teologice aveau o pregătire solidă și, cu toate că instituția nu a devenit Facultate a Universității Daciei Superioare, activitatea desfășurată era de nivelul academic universitar clujean. Printre proiectele urmărite de profesorii Institutului se numărau și: elaborarea de manuale /cursuri, alcătuirea unei enciclopedii teologice, comentarii și monografii.

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

Vechiul Institut Teologic Universitar Ortodox din Cluj a dat, pe parcursul existenței sale, un însemnat număr de absolvenți, majoritatea dintre ei ajungând preoți la parohii în diferite eparhii din țară, secretari, consilieri sau vicari eparhiali, dascăli de religie în învățământul primar sau secundar, profesori de teologie sau episcopi.

În anul 1952, regimul comunist a desființat școala teologică superioară de la Cluj, aici funcționând mai departe seminarul teologic de 5 ani.

După aproape patru decenii de la desființare, cursurile noului Institut Teologic Ortodox din Cluj-Napoca s-au redeschis la 1 octombrie 1990, iar de la 1 octombrie 1992 până astăzi funcționează ca Facultate de Teologie Ortodoxă în cadrul Universității Babeș-Bolyai.

În anul 1995 au luat ființă cursurile de doctorat în Teologie ortodoxă.

La 6 decembrie 2013, s-a inaugurat noul sediu al Facultății, ridicat prin grija specială a Arhiepiscopului și Mitropolitului Andrei Andreicuț.

Facultatea de Teologie Ortodoxă propune astăzi 4 specializări la nivel licență – teologie pastorală, teologie didactică, teologie asistență socială și artă sacră –, 6 specializări la nivel master și 10 la nivel doctoral.

Misiune

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca are încredințarea că ei îi revine rolul și responsabilitatea de a forma conștiințe creștine și prezențe duhovnicești în lumea de azi și de mâine, cu scopul de a da un răspuns realist și pertinent procesului de secularizare a societății românești contemporane și de a avertiza asupra sensului transcendent al existenței terestre.

De aceea, pe de o parte, ea formează „specialiști” care vor acționa în domeniul studiat, adică vor fi preoți, profesori de religie, asistenți sociali teologi, pictori. Pe de altă parte, Facultatea dorește să formeze conștiințe creștine vii și active în societatea viitorului, oameni cu o adâncă experiență a cunoașterii lui Dumnezeu, care – indiferent de locul de muncă pe care îl vor avea, în domeniul ecclacial sau extraecclacial – vor fi promotorii unei viziuni duhovnicești despre lume și viață.

Prin instrumentele pe care le are la îndemână: caracterul duhovnicesc-formativ al cursurilor, programul de rugăciune, cercurile studențești existente (peste 25), interacțiunea cu oamenii duhovnicești, implicarea în viața societății pentru dezvoltarea culturii autentice și a valorilor spirituale neperisabile, Facultatea de Teologie clujeană încearcă să formeze conștiințe duhovnicești care să acționeze misionar prin simpla lor prezență și acțiune în lumea actuală.

În Facultate, pregătirea teologică este completată de slujirea liturgică. De aceea, Liturghia – în înțelesul său larg – este centrul vieții studențești.

Misiunea asumată a Facultății de Teologie Ortodoxă rezidă și în aceasta: să-i lumineze pe tineri pentru a fi cât mai bine pregătiți pentru vestirea Evangheliei în lume.

Realizări majore cu vizibilitate/impact internațional (selecție)

- La propunerea Facultății, Universitatea Babeș-Bolyai a decernat titlul de *Doctor Honoris Causa* unor personalități academice de vârf din Teologia ortodoxă, catolică și protestantă: patriarhul ecumenic Bartolomeu I, episcopul Kallistos Ware, cardinalul Tomáš Špidlík, prof. Boris Bobrinskoy, prof. Adolf Martin Ritter, mitropolitul Bartolomeu Anania, pr. prof. John Breck, mitropolitul Ioannis Zizioulas, prof. Ulrich Luz, prof. Jean-Paul Durand și alții.

- Facultatea organizează anual un simpozion internațional și mai multe conferințe, derulează câteva granturi de cercetare și coordonează, prin Centrul de excelență „Ioan Lupaș”, sau în mod distinct, activitățile altor centre de cercetare, cu impact național și internațional. Centrul de studii biblice, Centrul de bioetică, Centrul de studii nomocanonice, Centrul de studii ecumenice și interreligioase, Centrul de cercetare, formare și strategie misionară au în mod constant invitați din SUA, Canada, Australia, India, Elveția, Germania, Austria, Franța, Ungaria, Olanda, Belgia etc.
- Revista *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Theologia Orthodoxa* este indexată ERIH PLUS, CEEOL, EBSCO, ProQuest și.a.; *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Bioethica*, este indexată CEEOL, EBSCO, ProQuest; Revista *Diakrisis Yearbook of Theology and Philosophy* este indexată CEEOL și DOAJ; Revista *Sacra Scripta* a Centrului de Studii Biblice a Universității Babeș-Bolyai este indexată CEEOL și EBSCO.

- Există un amplu proces de colaborare internațională, cu instituții de renume: Diakonie Neuendettelsau/Germania, Pädagogisch-Theologisches Zentrum der Evangelischen Landeskirche in Würtemberg Stuttgart, Institut Catholique și Institut Saint-Serge de Paris, Ludwig-Maximilians-Universität München, Aristotle University of Thessaloniki, Universität Regensburg, Academia Duhovnicească din Kiev și.a.
- Corul de cameră „Psalmodia Transylvanica” al Facultății a efectuat zeci de turnee în străinătate (Olanda, Germania, Anglia, Italia, Vatican, Portugalia, Spania, Elveția, Rusia,

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

Suedia, Austria etc.), pentru a păstra și a întări sentimentul național și ortodox al românilor plecați de acasă și pentru a face cunoscut în lume – prin muzică – mesajul Ortodoxiei românești. De asemenea, corul este un colaborator permanent al Universității Babeș-Bolyai, participând în mod constant la momentele festive prilejuite de acordarea titlului de *Doctor Honoris Causa*, ca și la alte evenimente.

Școala clujeană de teologie greco-catolică

Academia Teologică din Blaj (1932-1948)/

Academia Teologică din Oradea (1932-1948)/

Academia Teologică din Cluj (1931-1948)/

Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (1992-prezent)

Coordonator: Cristian Barta

Autor: Colectiv format din membri ai școlii

Scurt istoric

Preocuparea pentru educarea poporului, pentru formarea învățătorilor și profesorilor de toate gradele și pentru edificarea învățământului teologic superior, în mod deosebit cel pastoral, are o lungă tradiție în Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică. Primele instituții de învățământ teologic au fost întemeiate de ierarhii greco-catolici încă de la jumătatea secolului al XVIII-lea. Timp de două secole, învățământul teologic greco-catolic din Blaj, Beiuș și Oradea și-a câștigat prestigiul prin contribuția pe care profesorii și studenții săi și-au adus-o la formarea culturii românești moderne. Corifeii Școlii Ardelene (Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior), generația de la 1848 (Simion Bărnuțiu, George Barițiu și Timotei Cipariu), generația celor care s-au apropiat de anul 1918 (Augustin Bunea, Alexandru Grama, Ioan Micu Moldovan, Vasile Suciu și mulți alții) au scris pagini de aur din istoria și devenirea spirituală, națională și culturală a neamului nostru.

Școala de teologie greco-catolică s-a cristalizat în mediul seminariilor teologice eparhiale, la Blaj din anul 1754, la Oradea din

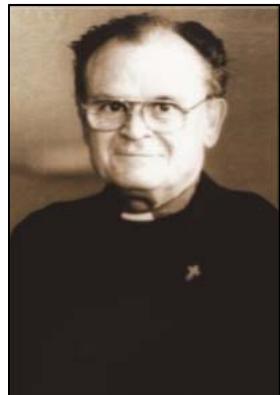
anul 1788, care, de-a lungul secolelor de funcționare, au preluat din Apus și au adaptat specificului românesc modelul formării academice supuse rigorilor științifice, disciplinei și seriozității. În perioada interbelică, Seminarul Teologic din Blaj devine Academie Teologică, primind la 12 august 1932 din partea Ministerului Instrucțiunii dreptul de a acorda licență în teologie, adică o diplomă universitară recunoscută de Statul Român. Tot în 1932, continuând o tradiție începută după încheierea Primului Război Mondial, Seminarul Teologic din Oradea primește statutul de Academie Teologică, o recunoaștere a valorii învățământului greco-catolic românesc. Eparhia de Cluj-Gherla, cu o bogată experiență în domeniul învățământului (de peste 150 de ani), a format profesorii de religie și de morală civică în cadrul Institutului de Teologie Român Unit (1918-1931), respectiv al Academiei de Teologie Greco-Catolică din Cluj (1931-1948).

*Cardinalul dr. Iuliu Hossu
(1885-1970)*

În anul 1948, după ce Biserica Română Unită a fost desființată în mod abuziv și scoasă în afara legii, învățământul greco-catolic a avut parte de aceeași soartă, fiind interzis. Începând cu anul 1950, a fost organizat un învățământ teologic greco-catolic în „catacombe”, atât pentru pregătirea preoților, cât și pentru cateheză. Candidații la preoție urmău astfel o perioadă serioasă de studii, fiind îndrumați de episcopii eliberați din închisoare și de foștii profesori ai academiei teologice. Acest sistem clandestin a funcționat, cu întreruperi, până în anul 1990.

După Revoluția din 1989, în cadrul Institutului Teologic Român Unit de pe lângă Episcopia Română Unită de Cluj-Gherla, alături de specializarea teologie pastorală, a luat naștere o secție de teologie didactică, având scopul de a pregăti profesori de religie pentru credincioșii greco-catolici. Conducerea acestei facultăți a revenit atunci monseñorului Tertulian Langa. Facultatea și-a alcătuit un corp profesoral propriu format mai ales din preoți (Ioan Pop, Vasile Fernea, Matei Boilă, dr. Ioan Bota, dr. Anton Goția), dar și laici (Viorica Lascu, Maria Goția, A.-M. Băltaru OSBM, Virgil Medan, dr. Nicolae Gudea). În anul universitar 1991-1992, secția de teologie didactică s-a încadrat în Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, devenind Facultatea de Teologie Greco-Catolică (decan pr. prof. dr. Anton Goția) și având o dublă subordonare: din punct de vedere administrativ și academic față de Ministerul Învățământului, iar din punct de vedere spiritual față de Episcopia Română Unită de Cluj-Gherla. În 1998, Institutul Teologic Greco-Catolic din Oradea, cu o secție de teologie pastorală și cu o dublă specializare (teologie didactică-istorie), se integrează în cadrul Universității Babeș-Bolyai, ca departament al Facultății de Teologie Greco-Catolică. Anul 1999 marchează integrarea Institutului Teologic de Grad Universitar din Blaj în aceeași universitate, transformându-se în Departamentul Blaj al Facultății de Teologie Greco-Catolică, oferind specializarea teologie pastorală.

*Monseniorul Tertulian Langa
(1922-2013)*

*Pr. prof. dr. Anton Goția
(1946-2012)*

Fundamente

Școala de teologie greco-catolică a avut în vedere, încă de la jumătatea secolului al XVIII-lea, câteva finalități care au prins și mai mult contur în perioada interbelică, oferind astăzi profilul specific facultății noastre:

- (1). Cultivarea și oferirea unei profunde și solide cunoașteri a adevărului cu privire la Dumnezeu, la om și la lume, în lumina Revelației creștine și a rațiunii, printr-o cercetare științifică realizată conform metodei specifice fiecărei discipline.
- (2). Formarea filosofico-teologică și profesională a studenților, conform specializării pentru care au optat. În acest sens, posibilitatea oferită absolvenților merituoși de a-și continua studiile la universități de prestigiu din Europa (Roma, Paris, Louvain, Viena, Budapesta etc.) a devenit un element important al strategiei didactice pe termen lung.
- (3). Formarea teologică permanentă a clerului greco-catolic și a altor persoane, consacrate sau laice, implicate în activitatea Bisericii și în societate. Astfel, în perioada 1918-1948, academiile teologice aflate sub îndrumarea episcopilor greco-catolici au sprijinit apariția cărților, revistelor și publicațiilor cu profil religios (*Unirea, Cultura Creștină* la Blaj; *Curierul Creștin, AGRU, Viața Creștină* la Cluj; *Vestitorul* la Oradea etc.). Acest demers continuă și acum.

Catedrala greco-catolică din Blaj

- (4). Formarea teologică și spirituală a laicilor care vor să-și trăiască în mod responsabil adeziunea la credință, indiferent de domeniul de activitate.
- (5). Susținerea activității pastorale și de evanghelizare a Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolică, prin mijloacele specifice procesului educativ și de cercetare.

Școala de teologie greco-catolică astăzi

Astăzi, Școala de teologie greco-catolică îmbină identitatea catolică pe care o declară manifest, conectată la valorile civilizației europene, cu tradiția ecclaziastică bizantină ca expresie a spiritualității românești. Studiul teologiei se desfășoară într-un cadru academic de înaltă științifică și într-un climat multicultural și pluriconfesional, care este cel al Universității clujene. Profilul instituției noastre, dar și dinamica temelor abordate în cadrul cursurilor de la specialitatea teologică suscită mai mult decât o reflecție intelectuală. Perspectivele teologice și catehetice abordate invită la o viață spirituală ce poate da naștere unui adevărat dialog și progres spiritual și teologic.

Facultatea de Teologie Greco-Catolică oferă un număr important de specializări la nivel licență și master, la cele trei departamente (Blaj, Cluj și Oradea) (<http://gct.ubbcluj.ro/>):

- Departamentul Cluj

Nivel licență: Teologie greco-catolică pastorală

Nivel licență: Teologie greco-catolică didactică

Nivel licență: Teologie greco-catolică asistență socială

Nivel master: Teologie biblică

*Sediul Facultății de Teologie Greco-Catolică,
Departamentul Cluj*

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

- Departamentul Blaj

Nivel licență: Teologie greco-catolică pastorală (la Blaj)

Nivel master: Teologie pastorală în comunitățile ecleziale

Departamentul Blaj

- Departamentul Oradea

Nivel licență: Teologie greco-catolică pastorală (la Oradea)

Nivel master: Fundamente creștine ale identității europene

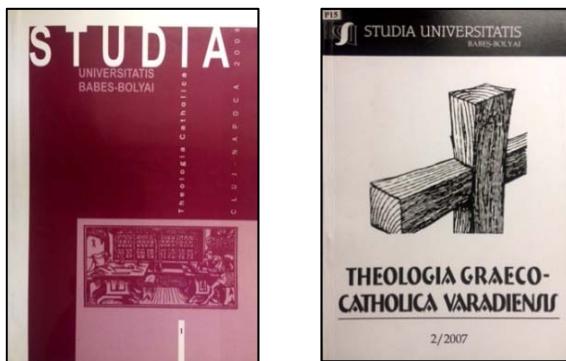
Departamentul Oradea

Realizări majore cu vizibilitate/impact internațional (selecție)

- Prin implicarea profesorilor de la Academia de Teologie din Blaj, a apărut în două serii (1911-1926; 1936-1944) revista *Cultura Creștină*, publicație de înaltă ținută academică, având o tematică riguroasă organizată și articole semnate de intelectuali de marcă ai vremii. După 1990, revista a reapărut într-o serie nouă și într-un format actualizat.

- Școala de teologie greco-catolică a beneficiat de ajutorul logistic al Universității Babeș-Bolyai, astfel încât, începând cu anul universitar 1995-1996, publicația științifică *Studia Universitatis* a lansat o nouă serie, *Studia Theologia Catholica* (http://studia.ubbcluj.ro/serii/th_cat/). Concepță ca o colecție de studii, recenzii, dezbatere, revista a apărut la început anual, iar din 1998 semestrial. Odată cu anul 2000, revista prezintă și o ediție a Departamentului Oradea, intitulată *Theologia Catholica Varadiensis*. Cele două reviste științifice ale facultății cuprind lucrări ale cadrelor didactice precum și ale colaboratorilor catedrelor.

- Ducând mai departe tradiția înaintașilor, membrii Școlii de teologie greco-catolică sunt în proporție de 90 % beneficiari ai unor burse de studii în străinătate. De altfel, Școala de teologie greco-catolică a încurajat de la început colaborările academice internaționale, având sprijinul unor instituții prestigioase de învățământ din Europa: Institutul Catolic din Paris, Universitatea Catolică Louvain, Universitatea Pontificală Gregoriana, Universitatea din Lugano, Universitatea Pontificală Urbaniana, Institutul Pontifical Oriental, Institutul Patristic Augustinianum.

- Activitatea de cercetare a Școlii de teologie greco-catolică se orientează spre studii experimentale și teoretice. În acest program de cercetare sunt antrenați, alături de cadrele didactice, atât foștii absolenți, cât și actualii studenți. O realizare majoră o reprezintă înființarea în anul 2003 a Centrului de Studii Biblice din cadrul UBB

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

(<http://cbs.ot.ubbcluj.ro/>), rezultat al implicării bibliștilor de la facultatea noastră, alături de colegii din celelalte facultăți de teologie. Acreditat în 2018, Centrul de Studii Patristice și Literatură Creștină Antică (<https://www.csplca.com/>) a apărut ca o nouă structură de cercetare tot din inițiativa membrilor Școlii de teologie greco-catolică, fondarea lui fiind prefigurată de o serie de conferințe pe teme patristice (2011-2016), manifestări care au evidențiat interesul lumii universitare clujene cu privire la bogata gândire creștină a primelor veacuri.

Școala de teologie greco-catolică are în prezent următorii coordonatori:

Decan: Prof. Dr. Cristian Barta

Responsabil pentru cercetarea filosofică și patristică:

Conf. Dr. Alin Tat

Responsabili pentru teologia dogmatică, morală și drept canonic:

Conf. Dr. Alexandru Buzalic,

Conf. Dr. Călin Săplăcan,

Conf. Dr. William Bleiziffer

Responsabil pentru cercetarea biblică:

Conf. Dr. Sorin Marțian

Responsabili pentru cercetarea istoriei Bisericii:

Conf. Dr. Ovidiu Horea Pop,

Conf. Dr. Dan Ruscu.

Școala clujeană de teologie reformată

Collegium Academicum din Alba-Iulia (1622-1658)

Colegiul Reformat „Bethlen Gábor” din Aiud (1662-1894)

Facultatea Teologică Reformată din Cluj (1895-1949)

Teologia Protestantă de Grad Universitar din Cluj (1949-1993)

*Facultatea de Teologie Reformată a Universității Babeș-Bolyai
din Cluj-Napoca (1993 – în prezent)*

Coordonator și autor: Lukács Olga

Scurtă istorie

În urma Reformei, în Ardeal, cauza învățământului teologic a fost îmbrățișată în special de principalele Bethlen Gábor, el ridicând la nivel de academie colegiul deja existent în 1622. El a câștigat în favoarea *Collegium Academicum* colaborarea unor profesori renumiți din Germania, ca: Martin Opitz, Johann Heinrich Alstedius, Philip Ludovic Piscator, Johann Heinrich Bisterfeld. Deși făcea o pregătire la nivelul unor titluri academice superioare (ex. *baccalaureus*), Colegiul academic nu are statut universitar (nu conferă titlul de *doctor*).

Scăzând numărul profesorilor datorită invaziei turco-tătare, Colegiul din Alba Iulia a încercat să funcționeze în continuare în 1659 la Cluj, iar pe urmă în 1661 din nou la Alba Iulia. La Cluj a funcționat independent de la mijlocul secolului XVII un alt colegiu academic reformat de învățământ secundar/semiuniversitar, pe lângă biserică reformată de pe „Ulița Lupilor”, care este astăzi Liceul Teologic Reformat din Cluj-Napoca (https://ro.wikipedia.org/wiki/Colegiul_Reformat_din_Cluj-Napoca).

Collegium Academicum de la Alba-Iulia

Din 1662, pe baza hotărârii principelui Apafi Mihály, *Collegium Academicum* de la Alba Iulia s-a mutat la Aiud, unde a continuat să funcționeze până la Revoluția din 1848-49.

Colegiul Reformat „Bethlen Gábor” de la Aiud

În 1849, mulțimea care s-a năpustit asupra Aiudului a ars și a distrus clădirea colegiului. În 1854, în baza deciziei sinodului din Zalău învățământul teologic a fost mutat la Cluj, apoi în 1862 a revenit la Aiud. În 1872, odată cu inițierea învățământului universitar de stat clujean a fost formulată posibilitatea mutării învățământului pastoral de la Aiud la Cluj. Punerea în aplicare a planului a demarat în 1888, când episcopul Szász Domokos a făcut primii pași în acest sens, după care în 1895 și-a început funcționarea la Cluj, de data aceasta în clădire nouă, învățământul teologic reformat, sub forma unei facultăți.

Primul corp didactic clujean a fost alcătuit din profesori teologi renumiți: Kenessey Béla (Studiul Vechiului și Noului Testament), Nagy Károly (teologie sistematică), Kecskeméthy István (exegeza Vechiului Testament), Pokoly József (istoria bisericii), Molnár Albert (teologie practică). Primul director al teologiei a fost Kenessey Béla.

În 1895 s-a instituit un acord între Facultatea Teologică Clujeană și Universitatea „Ferencz József” din Cluj, conform căruia studenții teologi să studieze filozofia, pedagogia și literatura la universitatea de stat. Această relație instituțională a dat un nou impuls învățământului teologic, deoarece astfel preoții au avut parte de formare dublă: pe lângă diploma de teolog puteau obține și diploma de profesor.

Institutul Teologic Protestant, Cluj-Napoca, P-ța Avram Iancu, nr. 13

Între cele două războaie mondiale au fost angajați noi profesori renumiți, care în literatura de specialitate sunt cotați ca a doua generație: Bartók György, Ravasz László, Révész Imre, Varga Zsigmond, Imre Lajos, Makkai Sándor, Tavaszy Sándor.

În iunie 1919, guvernul român a ocupat camerele de locuit de la etajul I, în vederea formării personalului didactic, acestea eliberându-se definitiv abia în 1928.

Din septembrie 1920, teologii reformați au studiat împreună cu studenții evanghelici, la început ca studenți speciali, apoi ca studenți obișnuiți. După al doilea arbitraj de la Viena, ca să nu existe întrerupere în suplinirea preoților reformați din Transilvania de Sud, din anul universitar 1941-1942 s-a deschis din nou Colegiul Teologic de la Aiud.

După cel de-al doilea război mondial, conform noii legi a învățământului de stat din 1948, academiile de teologie reformate, evanghelice și unitariene, multiselculare, trebuiau să se unească într-o instituție protestantă comună. În caz contrar, ar fi fost degradate la nivel de liceu. Astfel, din 1949 instituția a primit numele de Institutul Teologic Protestant de Nivel Universitar. Numărul studenților înscriși a fost următorul: 135 reformați, 25 unitarieni și 11 evanghelici.

Începând din anul universitar 1956-1957 secția evanghelică germană s-a mutat la Sibiu, iar din septembrie 1959 instituția a primit un nou nume: Institutul Teologic Protestant Unitar de Nivel Universitar. Această infrastructură și această denumire a rămas în vigoare pe toată durata comunismului.

Episcopia Evanghelică, Sibiu, Str. Gen. Magheru, nr. 4

Material didactic, infrastructură

Pe baza planului de învățământ din 1630 studenții au studiat: exegeză, dogmatică, disputație și predicare practică, toate acestea în spiritul ortodox al teologiei reformate. În 1769, Consistoriul Principal Reformat a hotărât organizarea unei *Litteraria Commissio*, ce reglementa învățământul teologic, iar în 1770, pe baza reglementării împăratesei Maria Tereza, sub președinția contelui Bethlen Pál, o comisie formată din episcop, cinci profesori și patru curatori de colegiu au stabilit planul de învățământ unitar al colegiilor transilvăneni.

Mai târziu, planurile de învățământ au suferit modificări minime. În 1835, secțiile de filozofie, drept și teologie s-au separat. Învățământul în limba maternă a fost introdus în 1833.

În 1842, la Aiud, alături de filozofie a fost introdusă și predarea pedagogiei, iar peste tot la cursurile de drept au fost introduse materiile de teologie. Un pas semnificativ a fost faptul că, începând din 1846, în fiecare colegiu a fost inițiată instituția de practică a predicăției, în cadrul căreia teologii au putut realiza practică omiletică și liturgică.

În 1847, profesorii Salamon József, Török János, Kiss Ferenc și Bartha Sámuel au realizat un proiect teologic: în urma învățământului primar de doi ani și a unui învățământ real de doi ani, sau al unui liceu de trei ani, au dorit să înființeze o instituție superioară de profil real de doi ani, sau de profil uman de trei ani. După acestea ar fi urmat învățământul academic. Fiecare instituție a fost planificată pe doi ani. Clujul a fost desemnat ca reședință, deoarece acest oraș a reprezentat centrul culturii maghiare. Planul însă nu s-a realizat.

În 1875 durata învățământului teologic a fost stabilită la 4 ani.

Din 1927, candidații la admitere trebuiau să prezinte recomandare de la pastorul concreciei. După terminarea anului I studenții erau supuși la un examen calificativ, și doar cei care erau impecabili din punctul de vedere al aspectului educațional și moral își puteau continua studiile.

În 1939, a fost modificat planul de învățământ, respectiv a fost introdus anul V de studiu.

În 1952, a fost inițiat *magister training*, iar instituția a primit dreptul de a organiza studii doctorale.

Educația teologică reformată la Universitatea Babeș-Bolyai din 1993 până în prezent

Privire istorică de ansamblu asupra Facultății de Teologie Reformată

În urma schimbării din 1989, în 1990, în cadrul Institutului Teologic Protestant (PTI) din Cluj-Napoca a demarat învățământul de formare al profesorilor de religie, sub forma de mono-specializare. La început institutul a avut două secții, la Cluj-Napoca și la Târgu Mureș. Decanul provizoriu a fost rectorul de atunci al Institutului Teologic Protestant, profesorul Péntek Árpád. Legea a creat pentru bisericile istorice posibilitatea formării profesorilor de religie și a pastorilor la universitate, posibilitate de care au profitat mai multe biserici, încadrându-și structural instituția de formare a profesorilor și pastorilor în învățământul universitar de stat.

*Dr. Gálfy Zoltán
(1924-2013)*

În 1992, Eparhia Reformată din Ardeal a numit ca nou decan pe profesorul de teologie Dr. Gálfy Zoltán, preot – istoriograf bisericesc, cunoscut ca având capacitate organizațioare bune și simț diplomatic. El însuși a făcut parte din generația care absolvise cu rezultate excelente

licență în limba și literatura maghiară la Universitatea din Cluj. Ca urmare a acestui fapt, au început tratativele cu conducerea Universității Babeș-Bolyai.

În 1993, s-a ajuns la un consens între Eparhia Reformată din Ardeal, Ministerul Învățământului și Institutul Teologic Protestant, conform căruia, începând din anul universitar 1993-1994, în cadrul Universității Babeș-Bolyai, doar formarea profesorilor de religie se va desfășura ca specializare dublă. Astfel, în 1993, în cadrul Universității Babeș-Bolyai s-a înființat Facultatea de Teologie Reformată, cu profil didactic. În acel an a fost lansată prima

admitere universitară, la secțiile profesor de religie – maghiară, profesor de religie – asistență socială, profesor de religie – limbi străine, profesor de religie – istorie. Prima generație de profesori cu specializare dublă și-a susținut licență în 1998.

*Facultatea de Teologie Reformată,
Cluj-Napoca, Str. Horea, nr. 7*

Din 1998, Eparhia Reformată din Ardeal a încredințat decanatul facultății profesorului Molnár János. Din 1999, a început acreditarea definitivă a secțiilor, facultatea funcționând în deplină legalitate. De la înființare, lipsa unei clădiri proprii a facultății a constituit o problemă deosebită, astfel încât până în anul 2002 instituția a fost găzduită în clădirea Institutului Teologic Protestant. Profesorul Andrei Marga, atunci rectorul Universității Babeș-Bolyai, a mijlocit în 2002 ca facultatea să primească o parte a clădirii din strada Horea nr. 7, locul unde instituția funcționează și în prezent.

Eparhia Reformată din Ardeal sprijină funcționarea facultății, prin plata taxelor de acreditare, prin posibilitatea utilizării ocazionale a unor camere de oaspeți, prin sprijinul financiar al manifestărilor facultății, prin procurarea de cărți pentru bibliotecă, prin punerea la dispoziție a unor săli de dimensiuni mai mari, prin câteva locuințe de serviciu pentru profesori, precum și prin rambursarea cheltuielilor de călătorie ale profesorilor invitați, și

acordarea de burse private studenților. Conform convenției, pentru cererea de angajare a profesorilor se solicită aprobarea Eparhiei Reformate din Ardeal, iar candidații la admitere prezintă recomandare pastorală. Anual, facultatea trimite Eparhiei raportul de activitate.

În 2003 a demarat și specializarea de Pedagogie Muzicală, cu scopul de a forma profesori de muzică și organiști.

Facultatea asigură la toate nivelele de studiu, licență, master și doctorat, formare acreditată.

Studenții sunt specializați: la nivel de licență, în domeniile pedagogia religiei și muzică, iar la nivel de master la: teologie aplicată, pedagogia religiei – istoria bisericii, mediație interculturală și interconfesională, respectiv muzică bisericească. La Școala Doctorală Ecumenică sunt îndrumători doi profesori reformați: dr. Molnár János – acesta fiind și directorul școlii doctorale – și dr. Buzogány Dezső.

Introducerea în 2009 a sistemului de învățământ bolognez a însemnat o schimbare importantă în viața facultății, căci nu mai este posibilă mixarea diverselor domenii în cadrul unei specializări, astfel că din acest moment a putut să funcționeze doar secția de pedagogie a religiei. Acest fapt a atras după sine reducerea drastică a numărului de studenți.

În zilele noastre, în România, Facultatea de Teologie Reformată este singura care formează profesori de religie reformată, asigurând astfel suplinirea viitoarelor generații de profesori, precum posibilitatea obținerii gradului didactic II și I în cazul profesorilor de religie.

Din 2016, decanul facultății este Lukács Olga, sub a cărei îndrumare s-a întărit relația dintre Eparhia Reformată din Ardeal și Facultatea de Teologie Reformată. A crescut grija Excelenței sale episcop Kató Béla și a Consiliului Directorial al Eparhiei Reformate din Ardeal față de facultate, lucru mult apreciat.

Realizări științifice

Dintre profesorii facultății noastre opt sunt totodată și pastori: Molnár János, Buzogány Dezső, Lészai Lehel, Lukács Olga, Péter István, Püsök Sarolta, Nagy Alpár-Csaba, Rád András László, și Gorbai Gabriella. Mai mulți teologi renumiți din străinătate contribuie la educarea studenților, în calitate de profesori asociați, sau colaboratori plati cu ora: Hézser Gábor, Fazakas Sándor, Kun Mária, Bodó Sára, Kocsev Miklós, Bakk-Miklósi Kinga, Kovács Szabolcs, respectiv Mészáros Ádám. Profesorii Institutului Protestant clujean, Adorjáni Zoltán și Visky Béla, îi îndrumă de asemenea pe studenții noștri.

Facultatea noastră editează revista științifică de teologie de nivel ERIH+, *Studia Theologia Reformata Transylvanica*, https://rt.ubbcluj.ro/studia-reformata-transylvanica/_conf.univ.dr. Püsök Sarolta este redactor șef al revistei *Református Család (Familia Reformată)* a Eparhiei Reformate din Ardeal, iar prof.dr. Buzogány Dezső îndrumă editarea revistei *Református Szemle*. Profesorii susțin prelegeri la sesiuni științifice de comunicări profesionale, la cursuri postuniversitare pastorale, la formări profesionale ale prezbiterilor, respectiv la întruniri ale Uniunii Femeilor Reformate. Au numeroase publicații de specialitate. <https://rt.ubbcluj.ro/kat/publikaciok/> Atelierul profesional Karácsony Sándor a fost înființat în 2017, cu scopul de a asigura fundal instituțional cercetării științifice a profesorilor care predau la facultate și studenților, de a coordona formarea continuă profesională de pedagogie a religiei și de psihologie pastorală, și de a oferi consultanță de specialitate în domeniul teologic. Centrul de cercetare este un cerc științific de sine stătător, cu scop profesional, științific și didactic.

În anumite duminici și cu ocazia diverselor sărbători bisericești, profesorii celebrează liturghia și îi suplinesc în caz de nevoie pe colegii pastori. Doi dintre colegi păstoresc și comunități independente.

Dintre studenți, mai mulți țin ore de religie congregaționale, slujesc ca și cantori în biserici și în școli.

Școala clujeană de teologie romano-catolică

Coordonator: Vik Ioan

Autori: Vik Ioan, Holló László

O perspectivă istorică

Școala teologică romano-catolică din Cluj-Napoca își are rădăcinile în 1579, epoca lui Báthory István, principale Transilvaniei/regele Poloniei. El a înființat Colegiul iezuit în Cluj-Mănăștur în 1579 (învățământ primar/secundar), instituție care în 1581 a fost ridicată la rangul de academie (învățământ superior universitar, având dreptul să confere titlurile universitare: *ad gradus et Baccalaureatus, et Magisterii, et Doctoratus*). Din 1583, Academia Claudiopolitană are asociat un seminar pontifical (învățământ secundar), organizat de Antonio Possevino. Instituțiile se desființează în 1606.

Deși în 1606 iezuiții au fost expulzați din Transilvania, cu permisiunea principelui Bethlen Gábor, li s-a permis să revină din nou la Alba Iulia și la Cluj în ținută de preoți diecezani. Încă din 1618, ei au înființat câte o instituție de învățământ de șase clase (nivel primar/secundar), întreținerea instituțiilor de învățământ superior de către catolici fiind interzisă la acea vreme în Transilvania. În 1653,

Papa Grigore al XIII-lea
(1502-1585)

iezuiții au primit o nouă interdicție din partea Dietei Transilvaniei. După o pauză forțată de peste 90 de ani, Academia Claudiopolitană s-a redeschis în 1698, devenind, împreună cu seminarul (1701), redeschis la rândul său, baza educației catolice din Transilvania (facultatea de teologie a devenit operațională din 1712 și a fost reorganizată în 1767).

În cursul secolului al XVIII-lea iezuiții au dezvoltat în mod continuu infrastructura și procesul educațional al Academiei Claudiopolitane transformând-o, cu sprijinul eficient al Statusului Catolic din Transilvania, până la dizolvarea forțată a Ordinului Iezuit în 1773, în universitate imperială (ex. Colegiul Academic Universitar din 1753). Din 1776, educația teologică superioară din Cluj a fost preluată de către Ordinul Piarist în cadrul Universității Claudiopolitane (fără seminar, care s-a desființat). Între timp, în anul 1753, Zsigmond Antal Sztoyka, episcopul romano-catolic de Transilvania, a înființat în Alba Iulia – sub numele *Seminarium Incarnatae Sapientiae* – un seminar de formare teologică și spirituală pentru tinerii care doreau să devină preoți; între 1783 și 1786 acesta se mută la Cluj, iar din 1786, odată cu desființarea Universității Claudiopolitane, se mută înapoi la Alba Iulia. În 1786 Universitatea Claudiopolitană – care avea facultățile de filosofie/teologie/drept/medicină – este transformată în liceu piarist, cu catedrele/facultățile de filosofie, drept și medicină (fără teologie, ulterior, din 1791, funcționând din nou o perioadă seminarul catolic).

Seminarul de la Alba Iulia devine instituție de învățământ superior în perioada interbelică, este desființat între 1948-1956, reînființat ca institut în 1956, cu grad universitar din 1965. Din 2007 intră în structura Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Bazele

Deși între 1940-1944 învățământul teologic romano-catolic a fost mutat temporar de la Alba Iulia la Cluj-Napoca, înrădăcinarea acestui domeniu științific în viața academică clujeană s-a produs doar în anul 1996, în cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, care a asigurat un cadru instituțional propice pentru formarea academică și profesională a viitorilor preoți romano-

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

catolici, precum și a teologilor laici, absolvenți care au devenit profesori de religie, asistenți pastorali sau teologi-asistenți sociali.

Înființarea Facultății de Teologie Romano-Catolice în 1996 a devenit posibilă în urma schimbării regimului. Împreună cu Dr. Ferenc Tankó, primul decan al facultății, s-a manifestat la Cluj de la bun început impactul școlii teologice moderne de la Roma, ca urmare a studiilor universitare de doctorat pe care Părintele Profesor Tankó le-a absolvit în Italia. În pofida tinereții sale, el a avut o reputație bună, probabil și datorită faptului că, pe parcursul studiilor sale de licență, a avut dascăli, care în anii 80 și la începutul anilor 90 ai secolului trecut au revenit în țară după mai mulți ani de studii petrecute în străinătate. Influența școlilor teologice din Budapesta, Innsbruck, Roma, Würzburg, Freiburg, München și Ottawa, apoi din Leuven, Regensburg, și Viena este palpabilă și astăzi în școala de teologie romano-catolică din Cluj prin cadrele didactice titulare, care și-au absolvit studiile doctorale sau cele postdoctorale în aceste centre academice de anvergură din străinătate.

Prezentul

La Departamentul de Teologie Romano-Catolică Didactică din Cluj studiază preponderent creștini laici care sunt devotați misiunii educației moral-religioase centrată pe valori în societatea de astăzi, sau doresc să colaboreze cu preoții din biserică locală în calitate de asistenți pastorali calificați. Totuși, majoritatea covârșitoare a studenților teologi romano-catolici din Cluj-Napoca studiază și la o

altă facultate din UBB, îmbunătățindu-și astfel şansele pe piața muncii după finalizarea studiilor. Astfel, studenții noștri, care pe lângă teologie studiază psihologie, psihopedagogie sau pedagogie muzicală, jurnalism, limbi străine sau istorie, drept, științe economice sau științe ale comunicării, vor deveni intelectuali catolici de valoare în societatea noastră.

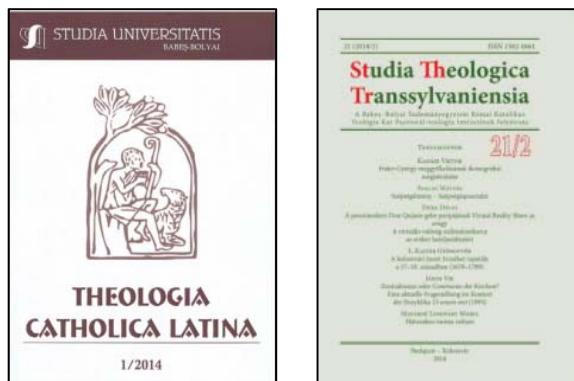

Institutul Teologic de Grad Universitar din Alba Iulia – responsabil pentru formarea viitorilor preoți – a devenit în anul 2007 parte integrantă a Facultății de Teologie Romano-Catolică din cadrul Universității Babeș-Bolyai prin Departamentul de Teologie Romano-Catolică Pastorală. Astfel facultatea funcționează acum în două locații, Cluj-Napoca și Alba Iulia, fiind o structură universitară aflată în dublă subordonare, cea universitară și cea ecclaziastică. Arhiepiscopul romano-catolic de Alba Iulia și rectorul Universității Babeș-Bolyai au stabilit prin contract instituțional condițiile acestei duble subordonări respectând legile în vigoare.

Rezultate

În ciuda istoriei sale scurte, este important de menționat, că aproape 10% dintre absolvenții Facultății de Teologie Romano-Catolică și-au terminat între timp și studiile universitare de doctorat, sau sunt înscriși la un asemenea program de studii. Totodată este demn de observat că 50% dintre acești absolvenți UBB au susținut teza de doctorat în străinătate, sau au beneficiat de stagii de studii în străinătate. Facultatea noastră editează în prezent două reviste de specialitate în domeniul teologiei, care sunt indexate în bazele de date internaționale: *Studia Theologia Catholica Latina* și *Studia Theologica Transsylvaniae*.

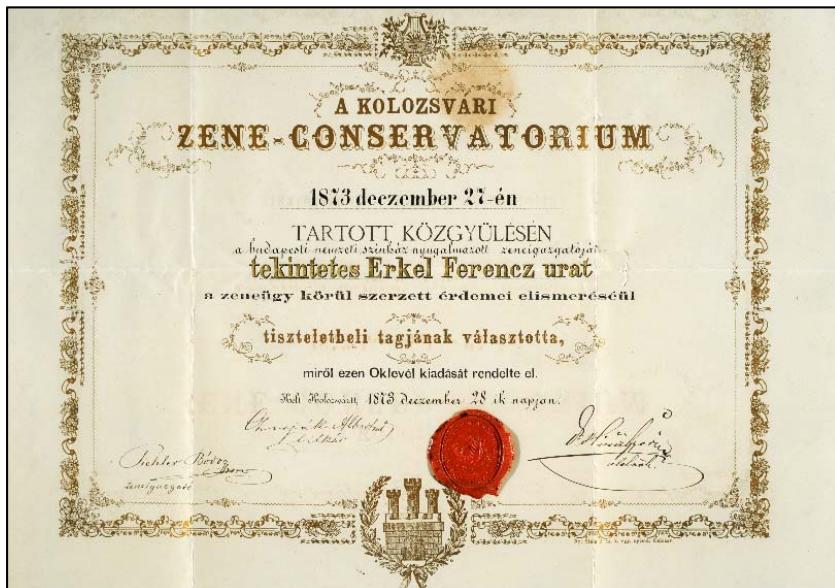
În urma înființării Școlii Doctorale „Religie, cultură, societate” în cadrul UBB, la Facultatea de Teologie Romano-Catolică avem toate şansele de a crea pe termen mediu și lung un grup puternic de cercetători, respectiv o școală teologică axată pe proiecte de cercetare interdisciplinară în Cluj-Napoca.

Școala clujeană de muzică din Facultatea de Teologie Reformată a UBB

Coordonator și autor: Emese Sófalvi

Antecedente (1819–1916)

Prima școală de muzică deschisă publicului larg din regiunea Transilvaniei a fost înființată la Cluj. Conform statutului instituției, studiul muzicii a fost accesibil tuturor, fără restricții în privința sexului, rangului, a apartenenței etnice sau a religiei. Întemeiat în vara anului 1819 din inițiativă civilă, cu sprijinul guvernatorului Transilvaniei, școala Societății Muzicale a urmărit modelul instituției din Paris și din 1836 s-a numit Conservator, oferind până în anul 1880 cursuri muzicale de nivel intermediar. Un director proeminent a fost compozitorul de origine vieneză Georg Ruzitska. În decursul perioadei sale lungi în fruntea instituției (1836–1869) s-au conturat și stabilizat obiectivele artistice și pedagogice, iar Conservatorul a primit subvenție din partea orașului și a fost recunoscut la nivel național. Printre membrii de onoare ai instituției s-au numărat compozitorii Franz Erkel, Franz Liszt și Johannes Brahms.

Diploma lui Franz Erkel, membru onorific al Conservatorului din Cluj (1873)

Perfecționarea cadrelor didactice ale Conservatorului din Transilvania a adus cu sine și ridicarea nivelului de predare. Din 1879, sub îndrumarea directorului Ödön Farkas, s-a introdus treptat curriculum-ul instituțiilor muzicale superioare ale Monarhiei austro-ungare. Astfel, aria studiilor practice (instrument, canto, muzică de cameră, ansamblu coral, orchestră) a fost lărgită cu discipline teoretice (armonie, teorie și istoria muzicii). Profesor exceptional de canto, Ödön Farkas a îndrumat studenți care ulterior au devenit artiști renumiți în țară și străinătate (Erzsi Sándor, Nicolae Bretan, Ferenc Székelyhidy). În perioada tranzitiei secolului 19–20 printre foștii studenți ai instituției se numără Emil Vajda, dirijor, János Seprődi, folclorist sau Pongrác Kacsoh, compozitor. Școala de muzică din Cluj a funcționat practic drept instituție pregătitoare prin colaborările cu Academia de Muzică din Budapesta. Conservatorul a primit rangul de instituție de studii superioare în perioada direcționii compozitorului Rudolf Lavotta, în anul 1916.

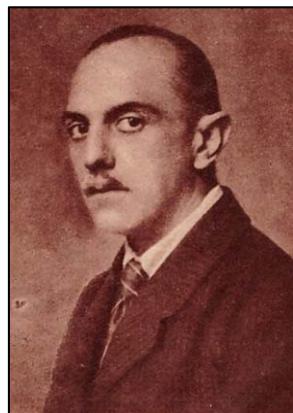
Învățământul superior muzical la Cluj

1. Nivelul academic al Conservatorului din Cluj (1916-1919)

*Cluj, Palatul Toldalagi-Korda,
sediul primei instituții superioare de muzică din Cluj*

Rudolf Lavotta a fost discipolul lui Hans Koessler la Academia de muzică din Budapesta, și a trăit opt ani la Paris, unde a urmat cursurile componistice ale lui Gabriel Fauré, Vincent d’Indy și Charles Maria Widor. Sub conducerea lui, pe lângă disciplinele deja predate cu succes (canto și pian) s-a dezvoltat și studiul instrumentelor cu coarde și arcuș. Profesoarei experimentate Zsófia Raczek, fosta studentă a Conservatorului din Viena, studenta violoniștilor Joseph Spohr, Johann Hellmesberger, Ferdinand David și Joseph Joachim i s-au alăturat violoncelistul Károly Rezik, licențiatul Academiei de muzică din Budapesta și a Conservatorului regal din Leipzig, precum și violonistul Károly Kollár, discipolul lui Otakar Sevcik de la Conservatorul din Praga.

*Rudolf Lavotta (1876–1962)
dirijor, compozitor,
directorul Conservatorului
din Cluj între 1913–1919*

2. Instituții paralele 1. (1919–1941). *Conservatorul de muzică și artă dramatică din Cluj*, *Conservatorul privat maghiar*, *Școala de muzică romano-catolică*

Preluând în întregime bunurile mobile și imobile ale fostei instituții de învățământ superior muzical, în octombrie 1919 s-a înființat *Conservatorul de muzică și artă dramatică din Cluj*, cu limba de predare română. Paralel și-a început activitatea *Școala de muzică romano-catolică* în incinta clădirii Marianum-ului, sub îndrumarea profesoarei de muzică Ilona Csipkés. Școala a existat între 1919–1932, printre cadrele sale didactice s-au numărat mulți foști angajați ai Conservatorului, dar și artiști români ca Martjan Negrea. Károly Rezik a încercat reînființarea conservatorului maghiar, începând din 1920 cursuri în propria reședință. După desființarea *Școlii de muzică romano-catolice*, *Conservatorul privat maghiar* și-a continuat activitatea în casa Beldi de pe actuala stradă Iuliu Maniu. Profesorii instituției erau totodată și artiști proeminenți în viața muzicală a orașului: Irma Keppichné Molnár (pian), Elvira B. Zsembery (pian), Irén Mihályffy (canto), Aranka Pollermann (vioară), Rezső Zsizsmann (teoria muzicii, orgă). Zsizsmann a fost și directorul Conservatorului. Sub mandatul lui (1937-1941) s-a introdus tradiția concertelor tematice Bartók și Kodály. Fostul student al Academiei de muzică din Budapesta a urmat cursuri de orgă, pian, dirijat și compoziție cu profesori ca Dezső Antalffy-Zsiros, Zoltán Kodály, Géza Molnár sau Albert Siklós. După anii petrecuți la *Școala de muzică romano-catolică*, paralel cu activitatea pedagogică în incinta Conservatorului maghiar, Zsizsmann și-a continuat cariera artistică și a îndeplinit funcția de cantor la biserică romano-catolică Sfântul Mihail.

*Rezső Zsizsmann (1885–1941) dirijor, organist,
directorul Conservatorului privat maghiar din Cluj între 1937–1941*

3. Conservatorul de muzică din Cluj (1941–1944)

După declanșarea celui de-al doilea război mondial, *Conservatorul de muzică și artă dramatică din Cluj* s-a refugiat la Timișoara iar noul regim a reinstalat *Conservatorul maghiar* în funcția de instituție de stat de învățământ superior. Director a devenit compozitorul și violonistul clujean János Viski, asupra căruia a avut un impact decisiv Zoltán Kodály. Misiunea directorială a lui Viski a fost una concret conturată: reintegrarea învățământului muzical din Cluj în circuitul european prin adaptarea și dezvoltarea ariilor curriculare.

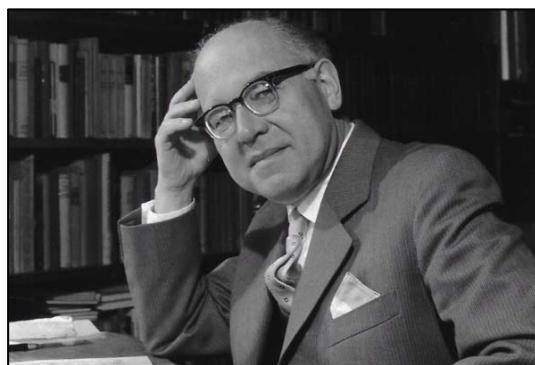

*János Viski (1906–1961)
directorul Conservatorului
de muzică din Cluj
între 1941–1943*

Din 1943, compozitorul Ferenc Farkas, fostul student al lui Leo Weiner și Ottorino Respighi, a ocupat funcția de director al conservatorului. Pe lângă obligațiile directoriale a predat compoziție și a activat ca dirijor al corului Teatrului Național. Mulți dintre artiștii secției muzicale a teatrului au lucrat în corpul profesoral al Conservatorului. Dirijorii Antal Jakobi, Viktor Vaszy sau Oszkár Szita au fost adeptați și interpretați excepționali ai muzicii

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

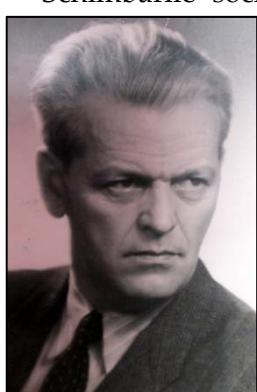
contemporane. În perioada 1941–1945, Conservatorul s-a dezvoltat atât prin lărgirea activității didactice (introducerea specializărilor de compozițe, teoria formelor muzicale) prin concerte tematice și relații și colaborări instituționale. Compozitorul György Ligeti și-a început aici studiile componistice, sub îndrumarea directorului Farkas.

*Ferenc Farkas (1905–2000),
directorul Conservatorului de muzică din Cluj
între 1943–1945*

4. Instituții paralele 2. (1945–1950) Conservatorul Privat Maghiar, Institutul de Artă Maghiar, Institutul de Artă Român

Schimbările sociale și politice au influențat și funcționarea instituției denumite *Conservatorul Maghiar Privat* și din 1946 *Școala de artă muzicală și dramatică*. Rezultatul reformei învățământului a fost înființarea în toamna anului 1848 a instituțiilor de arte cu limbile de predare maghiară și română. Perioada de studii prelungită la patru ani a facilitat dezvoltarea activității didactice a facultăților de muzică, artă dramatică și plastică. Pe lângă specializările de instrumente, canto clasic, compozitie și muzicologie-folclor, pentru prima dată a apărut în structura de studiu și pedagogia muzicală. Corpul profesoral preluat din

*Albert Márkos, decanul
Facultății de muzică
din cadrul Institutului
de Artă Maghiară
între 1948–1950*

fostul *Conservator Maghiar* a fost completat cu noi membri (Ferenc Balogh, András Benkő, Vilmos Fischer-Demián, Max Eisikovits, György Halmos, János Jagamas, Gábor Jodál, István Lakatos, Albert Márkos, István Nagy, Antal Rónai, Géza Szabó, Júlia Szegő, Péter Zsurka).

Nivelul învățământului superior se poate deduce și din faptul că mulți dintre studenții institutului de artă maghiar au devenit artiști de renume național și mondial (câteva exemple: Lajos Bács, József Birtalan, Piroska Demény, Béla Hary, Hubbes Walter, Ervin Junger, Ágnes Kriza, Imre Kostyák, Ferenc László, István Ruha, Klára S. Dobó, János Selmeczi, Miklós Szalay, Ilona Szenik). În toamna anului 1950, cele două instituții de artă au fost reorganizate. Facultățile maghiare și române s-au desprins din instituțiile lor anterioare, rezultând o singură facultate.

5. Academia de muzică Gheorghe Dima

Prin contopirea instituțiilor de artă maghiare și române s-a înființat *Academia de muzică Gheorghe Dima*. Reorganizat cu două limbi de predare, ultimul an universitar în care s-au mai ținut cursuri în limba maghiară în cadrul academiei a fost 1984/85.

Membrii corpului didactic al Academiei de muzică Gheorghe Dima, începutul anilor 1960 (printre cei prezenți: János Jagamas, Marcella Selmeczi, István Lakatos, Gábor Jodál, István Nagy, Ilona Szenik, Piroska Demény)

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

Învățământul superior muzical în cadrul *Universității Babeș-Bolyai*

*Catedra de pedagogie muzicală se află în prezent în clădirea UBB
de pe str. Horea, nr. 7, etajele II-III*

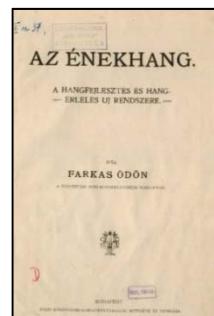
Înființat în 1993 în cadrul Facultății de Teologie Reformată, *Catedra de pedagogie muzicală* oferă studii de lungă durată, specializarea licențiat în muzică și masterat în muzică bisericească ecumenică. <https://rt.ubbcluj.ro/> Publicațiile de specialitate (cursuri universitare, revista *Studia UBB Musica* http://studia.ubbcluj.ro/serii/musica/index_en.html, conferințe) sunt prezente pregnant pe orizontul domeniului muzicologiei din România. *Centrul de cercetare muzicală* a fost organizat în 2013 cu scopul de a oferi suport instituțional cercetărilor și profesorilor catedrei, precum și pentru a coordona perfecționarea profesională a cadrelor didactice și a cantorilor. <http://muzica.centre.ubbcluj.ro>

Principalele realizări ale învățământului muzical clujean (selectie)

- Prima metodă de muzică publicată în limba maghiară (Georg Ruzitska: *Metoda de canto*, Cluj, 1841) a devenit nu doar materialul oficial al cursurilor Conservatorului, ci a servit drept model pentru instituțiile muzicale înființate în regiune.

- Metoda de dezvoltare a vocalității a lui Ödön Farkas a îmbinat teoria modernă a sunetului primar cu experiența sa pedagogică în domeniul de trei decenii (Ödön Farkas: *Metoda de canto*. Budapest, 1907).

- În cadrul Facultății de Teologie Reformată se desfășoară activități pedagogice, proiecte artistice și de cercetare în domeniul muzicologiei. Enumerăm pe câțiva dintre foștii sau actualii profesori ai *Catedrei de pedagogie muzicală*: Ilona Szenik, István Angi, István Almási, Júlia Kirkósa, Erzsébet Windhager-Geréd, Noémi Maczelka, Emese Guttman, Zoltán Majó, László Balla, Csilla Kemenes Balla, Éva Péter, Gabriela Coca, Adél Fekete, Noémi Miklós, Miklós Fekete, Emese Sófalvi, Dalma Lidia Toadere, Éva Jordán, Áron Török-Gyurkó, Krisztián Kálló și alții.
- Profesorii *Catedrei de pedagogie muzicală* își publică rezultatele cercetărilor în reviste de specialitate, se afirmă prin propriile monografii sau colecții de studii și sunt prezenți în viața concertistică națională și internațională.

<https://rtubbcluj.ro/kat/publikaciok/>

<https://rtubbcluj.ro/kat/rendezvenyek/>

Bibliografie selectivă:

Benkő András: A romániai magyar felsőfokú zenei oktatás történetének vázlata, *Erdélyi Múzeum*, 1996, 59, no. 1–2.. p. 220–231.

Sófalvi Emese, *Album aniversar – 200 de ani de învățământ muzical la Cluj* în: Sófalvi Emese (coord.): *A kolozsvári Konzervatórium képeskönyve*. Kolozsvári Operabarátok Kiadása, Kolozsvár, 2019, p. 96–100.

Aspecte ale istoriei muzicii în Cluj până la 1948. Instituții muzicale antecesoare Liceului de Muzică „Sigismund Toduță” Cluj. în: Udrea, Cornel (coord.): Anotimpurile unei mari iubiri. Memoria inimii. Liceul de Muzică „Sigismund Toduță” (1949 –2009). Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2010. 27–38.

Școala clujeană de teatru și film

Coordonator: Liviu Maliță

**Autori: Anca Hațiegan, Delia Marchiș, Rodica Mocan,
Laura Pavel, Doru Pop, Miruna Runcan,
Ligia Smarandache, Szilágyi-Palkó Csaba, Visky András**

Scurt istoric

Inițiativa înființării Școlii de Teatru din Cluj i-a aparținut renumitului filolog comparatist, eseist și om de teatru Ion Vartic. Rădăcinile istorice se regăsesc însă în Universitatea Claudiopolitană (1581-1786), când reprezentările teatrale în cetate erau puncte culturale de referință pentru oamenii acelor vremuri.

Ioan Vartic

După trei decenii de existență, aceasta are astăzi propria tradiție și un profil distinct în peisajul învățământului vocațional din România. Ea valorifică rezultate ale învățământului universitar de artă dramatică din Cluj, în limba română și maghiară. Învățământul teatral românesc există, la Cluj, din toamna anului 1919, primii profesori de specialitate fiind faimoșii

actori ai Naționalului clujean: Zaharia Bârsan și I. Stănescu-Papa. Întrerupt în 1940, acest gen de învățământ a fost reluat în perioada postbelică, până în 1954, când a fost desființat, printr-o decizie arbitrară a forurilor politice comuniste. În această perioadă, mari profesori de actorie era Ștefan Braborescu. Începuturile școlii teatrale instituționale în limba maghiară din Cluj datează din secolul al XIX-lea. Conservatorul de

Muzică din Cluj, înființat în 1819, a asigurat în parte și formarea actorilor profesioniști. În perioada interbelică, a funcționat o școală privată de teatru, un Studio al Teatrului Maghiar din Cluj, iar între 1941 și 1944 a existat o școală de teatru. În anul 1946, prin decretul-lege emis de regele Mihai I, a fost înființat Conservatorul Maghiar de Muzică și Teatru din Cluj. Institutul de Teatru „Szentgyörgyi István” a funcționat timp de patru ani la Cluj (1950-1954), cu două secții: o secție de artă dramatică, cu limba de predare română și o secție de artă dramatică și regie, cu limba de predare maghiară. Printre profesori îi regăsim pe dramaturgul Méliusz József, regizorul Tompa Miklós, istoricul de teatru Szentimrei Jenő, actorii: Tessitori Nóra, Kovács György.

Urmând un principiu al auto-amplificării, învățământul vocațional din UBB s-a dezvoltat, prin înființarea, în 2004, a unei Școli de Film. Studiile de nivel academic în domeniul Cinematografiei continuă o tradiție clujeană consolidată între anii 1912-1920, prin producția a 70 de filme. Aici și-au făcut ucenia regizori și producători de film de talie mondială, precum Michael Curtiz și Sir Alexander Korda.

Școala clujeană de Teatru și Film a cunoscut o dinamică remarcabilă: a dezvoltat, pe toate cele trei nivele (licență, masterat, doctorat), programe de studii în limbile română, maghiară și engleză.

Fundamente

Școala de Teatru și Film își desfășoară activitatea într-o universitate humboldtiană, de tip *worldclass*. Deși reprezenta un model curent în universitățile occidentale și americane, la (re)înființare, în 1991, aceasta a constituit o nouitate academică în România. S-a intenționat o integrare a învățământului filmic și teatral în sistemul învățământului filologic și filozofic, pentru a putea oferi studenților o pregătire intelectuală substanțială, adecvată standardelor europene actuale.

Principiul major al acestui model curricular și de cercetare constă în împletirea armonioasă a *praxis*-ului cu *theoria*. O echipă de cadre didactice performantă, dinamică și deschisă colaborării

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

asigură pregătirea, stimulând performanța artistică și capacitatea de gândire critică a studentului. Corpul profesoral este unul interdisciplinar, reunind: teatrologi, filmologi, filologi, sociologi, antropologi, dar și artiști (actori, regizori de teatru și de film, dramaturgi, scenariști, directori de imagine, scenografi, editori, ingineri de sunet).

Prin programe extracurriculare, colaborări cu instituții de cultură sau cu alte medii sociale, se urmărește legătura dintre școală și viața teatrală și cinematografică, vizând integrarea eficientă a absovenților. Flexibilitatea și disponibilitatea se conjugă cu exigența pentru a forma artiști ai prezentului, care să aibă abilități pentru teatrul de mâine și pentru cinematografia viitorului. Exercițiul existențial se convertește cu timpul în exercițiu estetic.

Școala clujeană de Teatru și Film astăzi

Concepem școala ca pe un loc de întâlnire a tradiției cu noutatea și chiar cu experimentul.

Spectacol studențesc: Pompei, 2018.

Tradiția conține atât persistentul, cât și perisabilul, aşadar este obligatoriu ca ea să treacă printr-o reinventare. Școala dezvoltă o etică, o tehnică și o estetică, construind, în student, identitatea profesională. Școala noastră este reprezentată de trei departamente de profil (Teatru, Maghiar de Teatru, Cinematografie și Media).

Școala doctorală de Teatru și Film funcționează din 2009 și include programe de studii doctorale în două domenii profesional-artistice și de cercetare, care sunt conjugate într-un dialog interdisciplinar: domeniul *Teatru și artele spectacolului* și domeniul *Cinematografie și Media*. Conducătorii de doctorat sunt atât practicieni, cât și teoreticieni recunoscuți. Programul de studii doctorale are drept scop formarea unor specialiști în sfera cercetării teatrale și a studiilor axate asupra artelor performative, propunându-și să îmbine componenta cercetării teoretice și a discursului criticii teatrale avizate cu versantul cercetării bazate pe creație artistică, de tip *practice as research*. Domeniul **Cinematografie și media** oferă posibilitatea elaborării unor proiecte de cercetare care să studieze o gamă diversă de producții audio-vizuale, incluzând studiile de cinema, de televiziune, artă video, dar și cele despre noile tehnologii sau *new media*.

Astăzi, Școala clujeană de Teatru și Film are două reviste academice: *Studia UBB Dramatica*, respectiv *Ekphrasis. Images, Cinema, Theory, Media* (înființată și coordonată de către prof. univ. dr. Doru Pop), ambele bi-anuale, prima fiind indexată EBSCO, iar cea de-a doua ERIH+ și E.S.C.I. Clarivate Analytics.

Realizări majore cu vizibilitate/impact internațional (selecție)

În cele aproape trei decenii de existență de studii teatrale universitare la Cluj și 15 ani de studii de film, Școala a avut realizări remarcabile, pentru care a primit numeroase premii naționale și internaționale.

Actrița Cristina Flutur

Foto Barna Nemethi

Actorul Levente Molnár

Foto Adi Bulboacă

În domeniul Teatru, cea mai vizibilă dintre toate este premiera, în 2012, la Festivalul de film de la Cannes, a actriței Cristina Flutur, absolventă UBB, pentru *Cea mai bună actriță în rol principal*, pentru rolul Alina din filmul lui Cristian Mungiu *După dealuri*. Molnár Levente joacă unul dintre rolurile principale din filmul premiat cu Oscar, *Fiul lui Saul* (2015). Se adaugă câteva zeci de nominalizări la premiile de debut ale Galei UNITER și premii obținute de absolvenți (regizorii Radu Afrim, Radu Nica, Gelu Badea, Răzvan Mureșan, actorii Ofelia Popii, Ionuț Caras, Cristian Grosu, Richard Balint), dar și de către cadre didactice ale facultății, precum regizorul Mihai Măniuțiu, actorul Bács Miklós, Hatházi András, teatrologii Anca Măniuțiu, Tompa Andrea, Visky András și Liviu Malița.

Facultatea de Teatru și Film a fost distinsă, la Gala UNITER 2019, cu *Premiul de excelență* pentru educație teatrală.

În domeniul Cinematografie și Media, filmul lui Radu Jude (regizor), *Îmi este indiferent dacă în istorie vom intra ca barbari* (2018) a obținut Globul de Cristal la Festivalul Internațional de Film de la Karlovy Vary. Absolventa Cristina Haneș a câștigat, în 2007, cu filmul

Antonio and Catarina, premiul Pardino d’Oro la Festivalul internațional de Film de la Locarno, iar studentul Adrian Împărațel a fost selectat, în cadrul același festival, cu filmul *Patul lui Procust* (2018), proiect preiat și în cadrul festivalului de scurt metraje Next. Scurtmetrajele studenților Bednarszky Hedda și Serestély Szilárd – *Bună ziua la pisici* (Bednarszky Hedda) și *Săracul Arpi* (Serestély Szilárd) – au fost incluse în cadrul programului **Romanian Short Waves 10**, alături de alte 9 scurtmetraje românești produse în 2016. Acestea au fost proiectate la Short Film Corner din cadrul Festivalului de Film de la Cannes 2017. De asemenea, filmul independent regizat de Ion Indolean, *Discordia* (2016), a obținut premiul pentru Debut în cadrul festivalului TIFF 2016.

Ioana Turcan, Vlad Cantoreanu și Mihai Dragolea, absolvenți ai specializării CFM, au fost nominalizații celei de-a zecea ediții a premiilor Gopo, distincții ce recompensează cele mai importante realizări cinematografice naționale. Seria fotografică New Energy, realizată de Mircea Albuțiu, fotograf și, în prezent, student al programului de master **Documentary Filmmaking**, a debutat pe scena culturală internațională în cadrul unei expoziții organizate în Leiria, Portugalia.

Facultatea de Teatru și Film a desfășurat o asiduă și complexă activitate de cercetare, la nivel național și internațional, probată prin marele număr de articole și volume publicate, ca și prin programele și proiectele/granturile de cercetare derulate în cadrul **Centrului de Cercetări și Creăție teatrală „Vlad Mugur”**, instituție menită să găzduiască și să coordoneze coherent ansamblul programelor, proiectelor și temelor de cercetare defășurate în facultate, în regim individual, dar și, mai ales, în grupuri de cercetare special constituite.

Pe lângă revista semestrială *Studia Dramatica*, centrul de cercetare coordonează, prin prof. univ. dr. Anca Măniuțiu, colecția *Teatru* a Editurii Casa Cărții de Știință, cu seriile *Dramaturgie extrem contemporană*, *Scrisori ale practicienilor*, *Eseuri* și, prin prof. univ. dr. Miruna Runcan, seria *Studii de teatru și film* a editurii

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

Presă Universitară Clujeană. Cercetarea și profesurile internaționale ale cadrelor didactice din cadrul Școlii de Teatru și Film ar ocupa un spațiu prea întins în această prezentare. Cărțile și articolele profesorilor publicate de edituri prestigioase precum Oxford University Press, Palgrave Macmillan, Lexington Books, Indiana University Press, Routledge, Duke University Press, Peter Lang, Edinburg University Press, Polirom dovedesc faptul că Școala de Teatru și Film de la Cluj reprezintă cea mai importantă instituție de cercetare în domeniul Artelor Spectacolului din România, fiind, de asemenea, influentă în fluxul cercetării regionale din Europa Centrală și de Est.

Școala de Teatru și Film de la Cluj a decernat, în cadrul Universității Babeș-Bolyai, două titluri de Doctor Honoris Causa, ambele unor personalități de talie și valoare mondiale: regizorul Andrei Șerban, respectiv teoreticianul teatral și, totodată, regizorul Eugenio Barba.

Postfață.

Tradiție și excelență. De ce este UBB altfel?

Daniel David

Sunt tot mai des întrebat de colegii și conducerea altor universități din România, alături de unii politicieni din țară, de ce este UBB altfel. De ce avem o atitudine critică explicită, atât față de practicile academice din țară, cât și față de factorul politic.

În primul rând, nu avem o atitudine critică de dragul criticii sau partizană. Noi avem o atitudine critică atunci când practicile academice din țară și/sau acțiunile politice ne periclitează funcționarea în aria academică europeană/internațională. Și asta nu doar pentru a proteja UBB, ci protejând UBB protejăm competitivitatea țării și bunăstarea oamenilor. Iată de ce avem această mentalitate/cultură organizațională.

În Principatele Române/Regatul României universitățile din București și Iași s-au născut din nevoia de a satisface resursa umană atât de necesară Tânărului stat românesc. Cine citește cu atenție *Legea nr. 1150/1864 asupra instrucțiunii a Principatelor-Unite-Române*, observă imediat acest lucru evident. Sigur, aceste universități nu au apărut din nimic, având o tradiție academică mai veche, dar această tradiție era adesea la nivelul unor școli secundare/semiuniversitare (ex. *Școli de Gramatică/Școli Latine/Academii-Colegiii Academice*), nu la nivelul universităților (spre exemplu, nu acordau titluri superioare de *doctor*).

Când s-a pus problema înființării unei universități românești la Cluj (1919), după Marea Unire, au existat trei vizioni:

- (1) Unii au văzut universitatea din Cluj ca o anticameră sau o pepinieră pentru cele din vechiul Regat, deci o universitate de gradul II în raport cu acestea.
- (2) Alții au avut dorința să construiască o universitate după modelul celor din Regatul României (de la București/ Iași), altfel spus să extindă practicile de acolo la Cluj.
- (3) În fine, unii au dorit să organizeze o universitate la cele mai înalte standarde ale vremurilor, învățând din unele erori făcute la București/Iași.

În final, a învins a treia perspectivă, Vasile Pârvan declarând că organizarea universității din Dacia Superioară după modelul celor din Dacia Inferioară ar fi o greșală – acestea trebuind la rândul lor dezvoltate – și că modelele trebuie să fie cele mai bune universități americane și europene. Într-adevăr, alături de cei mai buni profesori din București/Iași, cei care au înclinat balanța și au determinat profilul final al Universității din Cluj au fost profesorii aduși din străinătate (ex. Racoviță și Goangă), care au determinat apariția unei universități direct ancorate în practicile internaționale de atunci, și anume modelul *humboldtian*, care va deveni în timp ceea ce numim astăzi *world-class*. Într-o astfel de universitate cunoașterea trebuie abordată comprehensiv. În primul rând, aceasta trebuie generată și prin cercetarea proprie în laboratoare/unități de cercetare. Apoi, aceasta trebuie diseminată prin predare/învățare, pentru a forma resursa umană de calitate pentru societate. Dar predare și învățarea trebuie făcute pe bază de cercetare, astfel încât studenții să nu dobândească doar cunoștințe (care se pot perera rapid), ci și modalitatea de generare a cunoștințelor (ceea ce le va permite apoi să asimileze și să producă cunoștințe noi). În fine, cunoașterea trebuie utilizată în beneficiul societății. Dar, pentru a avea calitate și pentru a fi inovative, aceste activități trebuie să se bazeze pe cercetare, altfel diferența dintre o universitate și orice firmă/companie obișnuită dispăre. Așa s-a născut universitatea

clujeană! Nu ca o școală superioară, ci ca o universitate humboldtiană, orientată astăzi *world-class*. Sigur că tradiția academică clujeană a fost un teren fertil pentru acest profil. Așa cum am arătat în introducere, Ștefan Báthory a stipulat în actul fondator din 1581 că instituția trebuie să aibă aceeași *demnitate, excelență și strălucire ca cele din Franța, Germania, Italia și Spania*. Într-adevăr, Universitatea Claudiopolitană (1581-1786), Universitatea „Franz Josef” (1872-1945) și Universitatea „Regele Ferdinand I” (1919-1948) au fost universități în sensul european al vremii, putând acorda diplome de licență (*baccalaureus*)/master (*magister*)/doctorat (*doctor*).

Iată ce spune, în 1932, rectorul care a marcat administrativ cel mai mult universitatea clujeană, psihologul Florian Ștefănescu-Goangă (vezi Popa și Sâncrăian, 2002, pg., 114, 116, 117, 123):

....*Misiunea fundamentală a universității este activitatea și creația științifică ... Universitatea e ceva mai mult decât o școală superioară, chemată să pregătească profesioniști destoinici – spunea el în discursul inaugural din 1932. Ea este o instituție de înaltă cultură care are nobila misiune de a limpezi, printr-o elaborare proprie, curentele de gândire și numeroasele probleme pe care viața socială și culturală a poporului îi dezvoltarea lui firească le pune pentru a fi rezolvate. Ea are înalța datorie de a provoca curente de idei și luptă de idei, de a lăua atitudine critică față de problemele științifice, sociale și culturale aruncate în circulație, de a pune ea însăși probleme referitoare la știința în general și la viața națională în special, sub toate aspectele ei, de a le cerceta și discuta; iar lumina elaborată între zidurile ei nu trebuie să rămână ascunsă marelui public, ci, dimpotrivă, trebuie purtată până în cele mai îndepărtate colțuri ale țării, pentru a lumina drumurile greu de patrunc ale progresului național. Această operă de extensiune universitară pe care Universitatea noastră se mândrește că a inițiat-o în țara noastră, va trebui întărită și dezvoltată... Metoda de seminar și laborator care inițiază și învață pe student cum trebuie să lucreze singur, trebuie extensă la toate disciplinele. Trebuie să dezvoltăm în ei deprinderea de a căuta ei însăși adevărul, de a cerceta singuri izvoarele și a face investigațiile necesare pentru lămurirea unei probleme. Metoda aceasta, care se practică într-o bună parte din universitatea noastră, trebuie intensificată, fiindcă va deprinde studentul să verifice adevărul prin propria lui judecată. Iată al doilea motiv pentru care universitatea noastră trebuie să-și îndrepte sforțările în direcția dezvoltării, pe cât mai mult posibil, a seminarilor, laboratoarelor,*

institutelor, stațiilor de cercetări și a oricărui fel de instituție în care studentul învață și practică zilnic metoda de a studia prin sine însuși... Pentru a putea îndeplini această grea și nobilă misiune, universitatea noastră va trebui înzestrată cu laboratoarele de cercetări de care are nevoie, iar acestea trebuie organizate și înzestate cu utilajul tehnic impus de cerințele actuale ale științei. Toate sforțările mele și ale senatului universitar se vor îndrepta deci în direcția satisfacerii acestei superioare cerințe.... Îndatoririle legale ale unui profesor universitar nu se reduc numai la pregătirea și ținerea în mod regulat și conștiincios a cursurilor. Toate aceste lucrări reclamă prezența sa continuă în localitatea unde își are catedra. Ele nu se pot îndeplini în nici un caz în câteva ore grămădite în aceeași zi...”.

În legătură cu relația dintre universitate și societate, Florian Ștefănescu-Goangă îi adresa ministrului Cultelor și Artelor în 1924 următoarea scrisoare (pentru detalii vezi Popa și Sâncrăian, 2002, pg. 65):

„...Domnule Ministru, Concepția feudalismului universitar, aristocratic, izolat de „vulgul profane” în turnul de fildeș al „cetății academice”, a devenit de mult – în țările de adevărată cultură din Occident – piesă de muzeu. Universitatea – uzină de idei abstracte, pe care o mâna de inițiați le îmbălsămează în graiul cifrat al specialiștilor sau le aruncă distrat peste zid în capul mulțimii nepregătite, e un anacronism. Spiritul epocii de adânci prefaceri democratice în care trăim, cere supremei instituții de învățământ, să fie altceva decât un templu transcendent al Cugetării eterne, fără contact cu contingentele și actualitățile vieții, și ceva mai mult decât o fabrică de profesioniști; lumina elaborată și concentrată acolo nu trebuie „ascunsă supt obroc”, ci trebuie să se reverse generoasă, asupra vieții neamului, luminând drumurile grele și întotociate ale progresului național. Profesorii Universității din Cluj au înființat o asociație cu numele de „Extensiune Universitară” cu scopul de a răspândi și populariza cunoștințele științifice referitoare la problemele culturale, sociale și economice din timpul nostru în strânsă legătură cu viața poporului român. Profesorii acestei universități cred că este de datoria lor să intre în contact viu cu intelectualitatea română din întreg cuprinsul Transilvaniei și Banatului, să cerceteze la fața locului nevoile culturale și să răspândească, prin conferințe publice și publicații de popularizare, o serie de cunoștințe științifice, pe care le cred necesare pentru luminarea drumurilor grele și întortocheate ale progresului național...”

În fine, în relația cu politicul deviza rectorului Florian Ștefănescu-Goangă a fost că „*Politica se face până la poarta universității*”. A încurajat implicarea comunității academice în spațiul social și chiar politic, dar ca mijloc de exprimare a propriei expertize academice, nu ca mijloc de a obține beneficii academice fără acoperire în expertiză, în logica „*Întâi valoarea academic/profesională și apoi implicarea civică/politică*”.

Universitățile (re)organizate/create în perioada comunistă (vezi Decretul din 1948/Legea din 1968) s-au format în aceeași logică a învățământului central pe formarea de resursa umană; cercetarea era auxiliară în universități și centralizată (ex. pe bază de programe anuale prestabilite), cercetarea ca nucleu fiind practic mutată din universități în institute de cercetare (unde putea fi mai bine controlată, în cazul unor descoperiri de anvergură). În aceeași logică și cu aceeași misiune s-au înființat și universitățile create imediat după Revoluția din 1989. Sigur că și UBB a fost afectată de perioada comunistă, care a încercat să ne transforme în școli superioare, mutând, aşa cum am arătat, cercetarea și inovația în institute, nouă definindu-ne rolul de învățământ în scopul de formare de resursă umană. Dar cultura organizațională ancorată în tradiție moare greu, astfel încât, după Revoluția din 1989, noi ne-am ancorat rapid la aria academică internațională, iar în 2018 UBB a fost recunoscută ca o universitate internațională cu excelență în predare/cercetare (QS STAR****). Sigur că și la UBB mai există astăzi pe alocuri unele mentalități încă ancorate în perioada comunistă, dar acestea pălesc treptat în UBB și/sau încearcă sincer să se reformeze. Așadar, UBB nu este o universitate cu granița la Cluj, Transilvania sau România, ci un actor global în aria academică internațională. Dacă nu se înțelege acest lucru pot să apară tensiuni cu universitățile locale/regionale din țară (delimitate adesea județean sau regional), în condițiile în care UBB, ca universitate globală, după modelul universităților internaționale de prestigiu din aceeași ligă, tinde să fie un actor prezent și acolo; de aceea este fundamental ca

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

interacțiunile în aceste zone să fie complementare, fiecare tip de universitate având acolo un rol important!

Pe de altă parte UBB este altfel deoarece și orașul Cluj-Napoca este altfel! Într-adevăr, dintre orașele de rangul 1 din România (în sensul legilor administrative din România), doar Cluj-Napoca a avut cel mai înalt grad de urbanizare în Imperiul Roman, devenind colonie (*Colonia Aurelia Napocensis*), iar locuitorii săi au beneficiat de legislația *ius italicum*, asemenea celor din Roma! Apoi în perioada medievală și modernă Cluj a fost un oraș regal și/sau imperial. Astăzi Cluj-Napoca este un oraș de rangul 1, dezvoltarea sa și a UBB potențându-se reciproc.

Referințe selective:

- Popa, M. și Sâncrăian, V. (2002). *Florian Ștefănescu-Goangă. Cetatea Universitară – Texte și evocări/Teza de doctorat*. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Popa, M. și Sâncrăian, V. (2002). *Florian Ștefănescu-Goangă. Cetatea Universitară – Corespondență*. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.

Anexe

Anexa 1. Actul regal de înființare, în 1581, a Academiei Claudiopolitane (preluat cu acord din Rus, 2007).

- Sursa: Rus, V. (2007). *Operarii in Vinea Domini. Misionarii iezuiti in Transilvania, Banat si Partium (1579-1715). Volumul I – Tablouri istorice si spirituale*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca (pp. 298-303).

**ȘTEFAN BÁTHORY REGELE POLONIEI
SCRISOAREA FUNDAȚIEI COLEGIULUI
CLAUDIOPOLITAN AL SOCIETĂȚII LUI ISUS
Vilnius, 12 mai 1581**

Noi Ștefan, prin îndrumarea lui Dumnezeu rege al Poloniei, mare duce al Lituaniei, domn al Rusiei, Prusiei, Masoviei, Samogîtiei, Kioviei, Voliniei, Podlachiei și Livoniei etc., precum și principe al Transilvaniei, spre veșnica pomenire a lucrurilor și a vremurilor, tuturor celor pentru care prezintă interes și va prezenta în viitor, care vor avea cunoștință de scrisoarea de față, dăm de știre următoarele:

1. Două sunt lucrurile pe care se întemeiază cu precădere datoria principelui: unul dintre acestea constă în a păstra între ai săi un cult divin adevărat și curat, cult care este statornicit drept țel principal al omului; celălalt constă în acordarea dreptului cuvenit fiecărui, lucru care este socotit temelia vieții sociale. În ambele privințe ne-am străduit să realizăm ceva încă de la începutul domniei noastre; însă în primul rând în îndepărtarea rătăcirilor credinței de care este înțesată acea provincie dată nouă ca har divin. Pentru acestea nici un mijloc nu ni s-a arătat mai strălucit decât să aducem în Transilvania, după pilda altor principi, niște bărbăti învățați, remarcabili prin evlavie și ținuta vieții, prin a căror știință de carte și cucernice acțiuni să fie repusă vechea stăpânire adevărată evlavie, iar tinerii instruiți cu litere sfinte și cu studiile umaniste să devină mai potriviti fie pentru îndeletnicirile sacre, fie pentru treburile sociale. Pentru dobândirea acestor lucruri, oamenii din neamul nostru au fost

siliții să intreprindă, cu mare cheltuială, călătorii îndepărtate de vreme ce nici în Transilvania, nici în Ungaria nu există colegii sau academii. Ba chiar adesea multor talente strălucite nu le era îngăduit să plece în altă parte datorită resurselor materiale, deoarece treburile Ungariei erau cumplit perturbate datorită creșterii puterii turcești. De aceea, fiind neglijate cinstitele litere, între oamenii consacrați științei militare s-a răcit râvna evlaviei și toată eleganța vieții a pierit.

2. Din care cauză, ca să apărem că am trăit și pentru Dumnezeu și pentru oameni și că ne-am câștigat cinstea în fața posterității, după ce ne-am împărtășit intenția cu Preafericitul în Christos Părinte și Domn Papa Grigore al XIII-lea, Suveranul Pontif, și cu Preastrălucitul Domn Christophor Báthory de Șimleu, Voievedul Țării Transilvaniei și Comite al Secuilor, etc., fratele nostru preaiubit, și după ce, încă, am scris niște scrisori adresate Venerabilului Părinte Lorenzo Maggio, doctor în sacra teologie, Provincialul Societății lui Isus pentru Boemia și Austria, am găsit cale să intemeiem un colegiu al Societății lui Isus la Cluj, sau Kolozsvár, urbe a Transilvaniei așezată la frunțările provinciei, întă frecventă pentru oamenii care vin din Ungaria, din Polonia și din alte locuri. La această familie a Societății lui Isus ne-a dus gândul mai ales pentru aceea că făcut deja la aproape neamurile creștine dovada acțiunii și rolului sale strălucite și folositoare pentru biserică și pentru stat, prin care, în conformitate cu prescripția ordinului lor, sunt ținuți să-i înzestreze și să-i cultive pe tineri atât cu bunele litere umaniste și cu toate științele umaniste, cât și cu moravuri bune, și atât în biserică, cât și la școli să depună râvnă pentru cultivarea talentelor și mântuirea sufletului prin ministeriile cucernice și prin activitățile cu care părinții acestei Societăți sunt datori în mod statonic. Dar, pentru a nu lipsi prea multă vreme rodul acestei intenții a noastre supușilor noștri transilvăneni și celorlalte ținuturi vecine, nu am chibzuit nimic altceva, înainte de a purcede la acest război în care eram angajați deja de doi ani și să plecăm cu oastea noastră spre Polock, părăsind deja cetatea noastră Vilnius, decât să-l chemăm în tabăra noastră pe Venerabilul Părinte, Răposatul Francisc Sunyer, pe atunci provincial al Societății lui Isus în Țara noastră a Poloniei și să tratăm cu el trimiterea, pe cheltuiala noastră, în Transilvania cătorva bărbați învățați din Societatea lui Isus. Nu numai că acesta a luat asupra lui realizarea acestui lucru, pe măsura râvnei sale față de republica creștină, dar și primit să conducă el însuși pe câțiva din Societatea lui Isus în Transilvania. El chiar a împlinit această dorință a noastră conducând nu mult după aceea (în timp ce noi ne străduiam să recucerim cetatea asediată a Polockului de la dușmanul moscovit al nostru și al marelui nostru ducat al Lituaniei) doisprezece sau chiar mai mulți bărbați pentru edificarea învățăturii lăuntrice și a

cucerniciei, care să trudească cu rod în via Domnului, și prea puțin s-a speriat de lungimea drumului și cu atât mai puțin de feluritele greutăți la care se expun de multe ori oamenii care călătoresc.

3. De aceea noi, cu privire și din cauza acestui rol al pomenitei Societății a lui Isus, care trebuie împlinit de aceasta în temeiul legilor și hotărârilor ordinului lor atât prin predarea literelor și a științelor umaniste, cât și prin propovăduirea evlaviei, credinței și a bunurilor moravuri, în măsura <iubirii> noastre pentru credință, literele umaniste și pentru însăși provincia noastră a Transilvaniei, a cărei mântuire, folos,umanitate și podoabe vrem să le sprijinim prin acest lucru, <și, pe deasupra>, în temeiul unei cunoașteri sigure a noastre, a sufletului nostru bun chibzuit și a unei hotărâri mature, în sacrosanctul nume a lui Isus Christos, Domnul nostru, întemeiem, facem, instituim, orânduim și înălțăm în cetatea noastră Cluj, altfel numită Kolozsvár, un colegiu al Societății lui Isus și îl înzestrăm cu bunurile și veniturile scrise mai jos. Vrem ca această fundație să dăinuiească în vremuri veșnice și întru tot veacul, atribuind antezisei Societății a lui Isus, cu sprijinul autoritatii apostolice, o mănăstire părăsită, cândva a fraților din ordinul franciscanilor, construită din generozitatea regilor Ungariei, aflată în Ulița Lupilor, lipită de zidul cetății, împreună cu biserică, grădinile, curțile, turnurile și cu toate locurile înconjurate de lângă zidurile cetății pe care le-au folosit în vechime sus-zisii frați franciscani; pe deasupra, o casă în care locuiau între niște călugărițe fecioare, cu toate lucrurile care într-un fel sau altul aparțin acesteia, pentru a se construi în ea școala, eliberând aceleași locuri și însăși Societatea lui Isus de orice jurisdicție, corvoadă și servitute obștească și rezervând instruirea tuturor pricinașilor seculare și a celor care nu vor fi ale forului bisericesc doar pomenitului preastrălucit frate al nostru atotiusbit și celorlalți urmași ai noștri.

Însă, pentru ca acestui colegiu instituit, cum s-a spus mai sus, de noi, să nu-i lipsească nimic în ce privește drepturile, podoabele și excelențele, după obiceiurile celorlalte academii din lumea creștină, hotărâm și decidem prin puterea prezentei scrisori, în temiu deosebitei noastre săracnicii regești, ca cel care s-a instruit cu vrednicie în literale umaniste, ebraice, grecești și latinești, și apoi va fi vrut să ajungă, prin judecata colegiului, la culmea uneia dintre cele două facultăți, fie de teologie, fie de filosofie, dacă va fi făcut dovada științei sale de carte, să poată să fie promovat la gradele de bacalaureat, magistru și doctor. Iar această promovare să aibă același drept, demnitate, excelență și strălucire pe care obișnuiesc și pot să le dețină de drept și din obișnuință astfel de promovări în academiile din Italia, Franța, Spania și Germania. Insistăm pe lângă

Scaunul Apostolic ca acest lucru să fie consfințit de autoritatea Suveranului Pontif, iar colegiul să obțină în întregime privilegiile unei universități îndreptățite.

4. Iar pentru întreținerea Societății am dat, am dăruit și am hărăzit amintitului colegiu al Societății lui Isus abația Preafericitei Fecioare Maria din Cluj-Mănăstur cu vechiul sat, care mai că este legat de suburbia sus-numitei cetăți Kolozsvár, și cu alte proprietăți totale și întregi, Baci, Leghia, Tiburt, Căian și Băgara aflătoare și avute în comitatul Cluj (toate aceste proprietăți ale pomenitei abații au fost alipite și date pentru folosința obștească a fiscului, laolaltă cu proprietățile altor biserici transilvănene, după ultima reîntoarcere în Țara Transilvaniei a serenisimiei răposate doamne Isabella, regina Ungariei, și a fiului său, serenisimul principе răposat, domnul Ioan al II-lea, rege ales al Ungariei, de fericită pomenire, în comițiile generale, ținute în cetatea Clujului, în sărbătoarea Fericitei Fecioare Catherina, în anul Domnului 1556, prin consimțământul tuturor stărilor și ordinelor acestei țări a Transilvaniei, iar de aici au fost puse la dispoziția și libera folosință a zisei serenisime regine Isabella și a fiului acesteia, domnul Ioan al II-lea, sus-zisul rege ales al Ungariei, apoi în vremea următoare, din generozitate și dărdnicie, au ajuns, de la același rege Ioan, cu drept de proprietate veșnică, în mâinile magnificului răposat Francisc Forgacz de Gymes, însă, deoarece acesta a murit în Italia, fără a lăsa vreun urmaș, după ce reveniseră fiscului, după aceea, dintre pomenitele moșii, trei proprietăți totale și întregi, adică Tiburt, Căian și Băgara au fost dăruite cu drept de stăpânire veșnică excelențului domn Georgio Biandrata, medicul nostru pentru slujbele sale credincioase făcute față de noi, în continuare, aceleași trei moșii antezise au fost vândute de Georgio Biandrata, cu consimțământul nostru, pentru suma de cinci mii de florini, credincioșilor noștri, magnificii domni Alexandru Kendy de Lona și Wolfgang Banfy Lossonczy, și în cele din urmă au fost recuperate prin propria noastră cheltuială, după ce am numărat și am plătit aceeași sumă de cinci mii de florini pomenișilor Alexandru Kendy și Wolfgang Banfy Lossonczy, și au fost restituite aceleași mănăstiri din Cluj-Mănăstur), laolaltă cu toate folosințele și dependențele lor de tot felul, adică pământurile de arătură cultivate și de pârlog, ogoarele, livezile, păsunile, fânețele, pădurile, crângurile, dealurile, văile, munții, viile, grădinile și colinele viticole, apele, pâraiele, iazurile, heleșteele, cursurile de apă, morile și bătăturile lor, și, în general toate părțile integre ale folosințelor și dependențelor lor, de asemenea, cu dijmele atât din vinuri cât și din grâne: grâu, ovăz, făină albă, din in, cânepă și din alte roade și legume crescute din pământ și cu toate lucrurile numite în orice fel care trebuie să aparțină de drept și din vechime aceleiași sus-zise abații și

pomenitelor moșii, care există între hotarele și limitele lor adevărate și vechi, după cum, prin puterea scrisorii de față, le dăm, dăruim și hăzărим împreună cu întregul drept de stăpânire și proprietate în veci, de nestrămutat și întru tot veacul, iar stăpânirea lor adevărată și aievea o dăm și i-o acordăm prin scrisoarea de față, atribuindu-le acestora deplina putință de a le administra și de a percepe întregile lor foloase și de a le întoarce în folosița lor, cum vor găsi de cuviință, după norma și cutuma codului lor. În sfârșit, hotărâm ca atât colegiul cât și supușii care țin de aceasta să fie imuni și scutiți de toate contribuțiile și corvezile atât ordinare cât și extraordinare, cu excepția celor care sunt stabilite prin încuviațire sau calitate obștească în comițiile generale, în interesul comun al patriei. Pe lângă acestea, ca să poată avea cât mai mult timp pentru îndeletnicirile divine și litere, hotărâm ca toate pricinaile acestui colegiu, pe care, misionarii le vor putea avea cu nobilimea sau cu oricare alții pentru bunurile lor, să fie apărate în procese de directorul nostru de procese sau al urmașilor noștri.

5. În sfârșit, făgăduim prin cuvântul nostru regesc că toate aceste lucruri stabilite și fiecare în parte trebuie să fie ținute și respectate ca valabile, întărîte și de neclintit. Cerem, totodată preastrălucitului domn, sus-zisului frate al nostru preaiubit și celorlați urmași ai noștri să țină în mâna și să respecte cu credință și cu strășnicie această fundație a noastră împreună cu întreaga danie și să se dăruiască cu totul acestui lucru pentru slava lui Christos și pentru folosul oilor acestuia, pentru ca aceasta să se împlinească sănătos și cu privințele în vremea totală, fără să se opună acestora toate nici o lege, constituție, decret, hotărâre, cutumă și altele care să acționeze împotrivă. Noi derogăm colegiul de acestea toate și vrem să fie derogat prin scrisoarea noastră de față, în măsura în care se opun sau ar putea să se opună în viitor prezentei noastre fundații, hotărâri și înălțări. Întru credința tuturor acestora am semnat această diplomă cu mâna noastră și am poruncit să fie întărîtată cu pecetea noastră, pe care o folosim în treburile noastre transilvănene.

Dată de mâna generosului, credinciosului, iubitului de noi cu sinceritate Martin Berzeviczy, cavaler, cancelarul nostru pentru Transilvania și căpitan de Stargard, în cetatea noastră regală Vilnius, în a douăsprezecea zi a lunii mai, anul Domnului 1581, iar al domniei noastre al cincelea.

Regele Ștefan

Martin Berzeviczy

Cancelar pentru Transilvania

Anexa 2. Actul papal de înființare, în 1583, a seminarului asociat Academiei Claudiopolitane (cu traducerea lui Alexander Baumgarten pentru volumul de față)

- Sursa: Lukács, L. (1976). *Monumenta antiquae Hungariae II* (1580-1586), S.I., Roma, pp. 384-385 (203-207), doc. nr. 155 și 156.

Papa Grigore al XIII-lea, Diploma pentru ridicarea seminarului de la Cluj, Roma, 5 februarie 1583

Spre viitoarea amintire a faptului.

Ne străduim în orice vreme să asumăm diverse munci în cultivarea ogorului Domnului, în fruntea căruia ne-a așezat celestul agricultor, chiar dacă cu puteri ce nu ne sunt pe potrivă, astfel încât noi semințe să fie sădite, cele pe care <deja> le-am sădit, fiind încă fragede, să fie înzestrate și ele cu fortificații puternice, precum și să fie instituite noi locuri pentru plantare, de pe care, deși produceau roade generoase, să fie înlăturat și extirpat ca din rădăcină tot ce produce o pagubă. Dintre acestea, ne-am străduit deja să le împlinim pe unele, cu voia Domnului. Am decretat însă, în cele din urmă, ca într-o nobilă provincie a Ungariei, odinioară plină de bărbați consacrați, care se dedicau cu cea mai mare devoțiune Scaunului Apostolic, dar acum oprimată în mare parte de preacrudul tiran al turcilor și sufocată de numeroasele erori ale ereziilor ca de niște mărăcini, să facem <aceste lucruri> și să reînviem, pe cât ne stă în putere, urmele pietății față de pioșii strămoși; iar din același motiv, îndreptându-ne cugetul nostru spre provincia Transilvaniei, așezată în mijlocul regatului ungar, pentru că nu suntem neștiitori, alături de alte neajunsuri, mai cu seamă de sărăcia aproape totală a slujitorilor religiei creștine, de cât de mari sunt roadele produse în via Domnului datorită muncilor neobosite, împreună cu efortul iubiților fii, preoți și călugări ai Societății lui Iisus, am decis ca, în provincia însăși a Transilvaniei să se alcătuiască drept hrană a învățăturii creștine un colegiu unic, pentru deprinderile pioase și mântuitoare ale tineretului acelei <provincii>, sub conducerea numitei Societăți, precum și, până când el va deveni stabil datorită unor venituri sigure, să îl ajutăm între timp, la încheierea anului următor. Prin urmare, din inițiativă proprie și datorită unei cunoașteri certe, prin autoritatea apostolică care are un curs perpetuu în prezenta <scrisoare>, ridicăm și instituim în cetatea clujeană, care iese drept un cap între alte cetăți ale aceleiași Transilvanii, un colegiu unic, care

urmează să fie numit „seminar”, asemenea altor colegii, seminarii pe care noi ne-am îngrijit deja să fie instituite în regiunile Boemiei, Poloniei și Germaniei, în care tinerii școlari ungari ai acestei provincii să absoarbă credința catolică, învățatura creștină și bunele <științe> literare, precum și să fie instruiți în cele mai bune moravuri și discipline, iar pe acesta, ridicat și instituit astfel, îl supunem pentru totdeauna grijii, conducerii și administrării rectorului colegiului, din aceeași Societate, care este pus în funcție temporar, sau aceluia din aceeași societate pe care același rector și-l va fi pus în locul lui, pentru ca ei să se achite atât de o asemenea conducere și administrare cât și, prin prezenta <scrisoare>, de îndreptarea școlarilor colegiului pe care l-am ridicat, precum și de administrarea bunurilor lui și de admiterea și eliberarea alumnilor care urmează să fie primiți la vremea <cuvenită>, precum și de respectarea statutelor, iar aceluiași colegiu, ridicat prin prezenta <scrisoare>, precum și rectorului și alumnilor lui le îngăduim să aibă în putere pe viitor întru totul să se folosească, să stăpânească și să se bucure în mod liber și permis de toate și de fiecare dintre privilegiile, scuturile, prerogativele, puterile, favorurile și alte permisiuni care le-au fost îngăduite altor colegii de acest fel ridicate de noi, și de care ele se folosesc, pe care le stăpânesc și de care se bucură și pe care au putut să le folosească, să le stăpânească și să se bucure de ele, ca și cum le-ar fi fost îngăduite lor în mod special. Pe deasupra, aceluiași colegiu, ridicat prin prezenta <scrisoare, îi conferim> o finanțare anuală liberă, imună și scutită, <pe care o luăm> din toată și fiecare sarcină <a noastră>, ordinată și extraordinară, chiar din <cea rezervată> pentru sfânta cruciadă și expediție, până și defensivă, contra necredincioșilor, ereticilor și a altor dușmani, sau chiar pentru întărirea Orașului și a stării temporale a sfintei Biserici romane, precum și din orice alt scop, chiar mai grav și foarte apăsatior, și din cele impuse dintr-o inițiativă asemănătoare și în mod consistorial pentru un timp, de o mie două sute de scuzi de aur <plătiți> în aur, pe deasupra tuturor și a fiecaror sume de bani și drepturi provenite și care vor proveni de peste tot în oficiul nostru datarial și la pontifical roman care asumă această funcție pentru un timp. Pe lângă aceștia, noi <am oferit> cu ceva timp în urmă diferite alte finanțări anuale, în mărime de șapte mii două sute <de scuzi>, pentru diferite alte colegii sau seminarii și funcții, iar astăzi am rezervat dintr-o inițiativă similară o altă <finanțare>, de alți o mie două sute de scuzi asemănători, pentru un alt colegiu de felul acesta, care a fost ridicat tot de noi în Lituania, pentru rutenii și moscovitii din Vilnius: chiar dacă, în plus față de acestea, au fost acordate alte finanțări anuale chiar cardinalilor sfintei Biserici romane, sau altor funcții, sau colegii sau locuri pioase, de orice mărime sau sumă vor fi fost ele, totuși noi rezervăm, constituim și desemnăm <aceeași finanțare>, prin

aceeași autoritate și curs, pentru acest colegiu ridicat prin prezenta <scrisoare> și pentru rectorul lui sau înlocuitorul acestuia care are un mandat special de la el în acest scop, prin iubitul nostru fiu și numit temporar în funcția de datariat și prin depozitarul lui, care trebuie să fie plătită întreagă în fiecare lună, și aceeași la începutul fiecărei luni și mai înainte de orice alte finanțări rezervate și care vor fi rezervate, pentru cincisprezece ani întregi care trebuie numărăți de la calendele lui aprilie care urmează să vină cel mai curând, chiar și în vremurile pontifilor romani care vor fi succesorii noștri. Cei care împlinesc prezenta <scrisoare> precum și viitorii noștri datariați și depozitarii acestora vor fi constrânși să rezolve aceasta în favoarea acestui colegiu, ridicat prin prezenta <scrisoare> și în favoarea rectorului lui și a administratorilor sau înlocuitorului <său> pe durata celor cincisprezece ani integrali pomeniți, iar pe de altă parte, după caz, fără să aștepte nici o altă poruncă de la noi sau de la succesorii noștri numiți mai sus, îndepărând orice și fiecare excepție, întârziere sau scuză; și nici să nu poată vreodată să reducă la o sumă mai mică finanțarea rezervată acestui colegiu și rectorului lui și administratorilor sau înlocuitorului <său>, după caz, din motivele menționate sau din altele, oricât de grave, apăsătoare și necesare, nici să nu poată anula sau invalida această rezervare, nici să o revoce pe ea și prezenta scrisoare, nici să nu poată să o atace sau să o facă cunoscută pentru un viciu al înșelătoriei, al răstălmăcirii sau al nulității, sau de lipsă intenției noastre sau de vreo altă lipsă; ci trebuie să vină în sprijinul acestui colegiu, al alumnilor lui și a celor în funcție în mod egal, ca și cum această finanțare, rezervată prin prezenta <scrisoare> ar fi fost rezervată în mod consistorial cardinalilor care sfătuiesc și se roagă pentru această Biserică română; și nici să nu susțină vreodată ceva editat mai sus sau altele pentru a prezenta, strecura sau determina integrarea în Camera Apostolică a acestei scrisori potrivit constituțiilor papei Pius al IV-lea, de fericită amintire; și nici <să nu susțină că scrisoarea>, din acest motiv, ar fi fără efect, ci că este întru totul validă, ca și cum constituția pomenită și altele contrare <acestei scrisori> nu ar fi fost niciodată promulgat, precum și că astfel ea ar trebui pretutindeni judecată și definită de către orice judecători ordinari și delegați, ba chiar auditori ai proceselor palatului apostolic și pomeniți cardinali, în orice fel de instanță le-ar fi stabilită orice autoritate și putere a lor și a oricărui dintre ei; nici să nu fie atacat ceva <din ea> ca și cum ar fi fără efect și inutil, prin orice autoritate s-ar petrece aceasta, cu sau fără știință, fără să le stea în cale pomenitele, dar și alte constituții apostolice, precum și a noastră, referitoare la acordul care trebuie dat în privința finanțărilor, precum și statutele, obiceiurile, privilegiile, permisiunile și scrisorile apostolice întărite prin jurământ de confirmarea

apostolică sau de orice altă putere a oficiului datarial și a pomenitei Camere, care au fost concedate, aprobate și reînnoite în favoarea conducerilor acelora și a funcțiilor aflate sub orice forme și cursuri, cu orice fel de mici clauze și decrete asemănătoare datorate unei inițiative și în mod conștient, în urma plenitudinii puterii apostolice și chiar în mod consistorial și în orice alt fel. Chiar dacă se va mai face vreo mențiune specială, specifică, individuală, expresă sau literală, dar nu prin mici clauze care implică același lucru, sau orice altă expresie care ar urma să fie însușită pentru dezicerea suficientă de acestea și de toate cursurile lor, sau vreo altă formă cerută pentru a servi la acest lucru, sau chiar dacă vor fi inserate asemenea cursuri, ca și cum ele ar fi literale, fără a omite nimic și păstrând forma transmisă în ele, pentru că noi considerăm că cele prezente au fost exprimate în mod suficient, noi ne dezicem în mod special și expres de toate acestea și de oricare alte contrarii față de această <scrisoare> care urmează să rămână, în schimb, nu mai mult decât în propria vigoare.

Nimănui etc. <nu îi este îngăduită> înfrângerea stabilirii, instituirii, supunerii, concesiei, rezervării, constituției, desemnării, decretului și permisiunii noatre. Dacă cineva etc.

Dată la Roma, în <biserica> „Sfântul Petru”, în anul încarnării Domnului 1583, la 9 februarie, în anul al 11-lea al pontificatului nostru.

Magistru datariat, A. de Alexiis

**Anexa 3. Actul imperial al împăratului Leopold I din 1701,
de reconfirmare a actului regelui Ștefan Báthory din 1581
(de înființare a Academiei Claudiopolitane)
și a actului papal din 1583 (de înființare a seminarului
asociat Academiei Claudiopolitane) (preluat în latină
din Jakab, 1888, cu traducerea lui Claudiu Tuțu
și Vasile Rus pentru volumul de față)**

- Sursa: Jakab, E. (1888). *Oklevéltár Kolozsvár története második és harmadik kötetéhez* [Culegere de documente la volumele II și III ale *Istoriei Clujului*], Budapest, 1888, p. 449-450.
- Notă: Înainte de acest act, iezuiții funcționau și aveau școli primare/secundare în oraș din 1659 (în clădiri de pe strada Universității de astăzi). În baza Diplomei Leopoldine din 1691, iezuiții dobândesc proprietăți în Cluj (ex. biserică/mănăstirea dominicană, astăzi biserică franciscană din Piața Muzeului), care le permit ca în 1698 să re-inaugureze oficial Academia Claudiopolitană („Universitatea Catolică”, cum o numesc aceștia). Academia Claudiopolitană funcționează în baza diplomei regelui Ștefan Báthory din 1581, de aceea iezuiții considerau evenimentul o continuare/re-inaugurare.

Leopold, din îndurarea lui Dumnezeu Împărat Ales al Romanilor mereu August:

Respectabile și Magnifice, Credincios iubit al Nostru

S-a arătat Maiestății noastre cu cea mai mare umilință faptul că încă din anul una mie cinci sute optzeci și trei, prealuminatul răposat Rege al Poloniei de cuvioasă pomenire și Principe al Transilvaniei Ștefan Bathori s-a ostenit cu cucernicie pentru promovarea adevărătei Religii Catolice și pentru acest țel, s-a străduit mai întâi de toate să obțină cea mai bogată creștere și cea mai statornică mai ales în cinstita și dreapta educație a tineretului; astfel, pentru că nu se putea spera mai bine în acest sens decât ca, după ce, datorită râvnei credinței lor, li s-a acordat iertarea Părintilor din Societatea lui ISUS și după ce, sub îndrumarea lor s-a ridicat

Seminarul, tot astfel, pentru că acesta a fost construit și desăvârșit cu mari cheltuieli odată cu Colegiul Claudiopolitan, a găsit cu cale că trebuia să fie gândit să se asigure și perpetuarea acestuia prin adăugarea unei pre-cuvioase fundații din Censul catedratic plătit anual în mod obișnuit de Pastorii Sași din Transilvania și că această prea-cuvioasă intenție trebuia consfințită. Prin urmare, noi am considerat că, după ce a fost eliberată de prea-crudul dușman al numelui de creștin, scumpa noastră Transilvanie trebuia despovărată nu mai puțin și de cheștiunea religioasă și, ca atare, am găsit cu cale nu doar să întărim din puterea crăiască, prin rândurile scrisorii de față, pomenita fundație de 1000 de galbeni făcută în Censul catedratic, dar și să o sporim, prin munificența noastră crăiască, în aşa fel ca des-pomenitul Cens catedratic să primească, peste cei o mie de galbeni stabiliți înainte sau cei o mie de florini renani de acum, încă şapte sute şaptezeci de florini, după cum ni s-a adus la cunoștință prin relatarea făcută nouă; toată această sporire, constând fie în această sumă, fie într-o sumă mai mare sau mai mică să fie cedată, sub forma fundației actuale, zisului Seminar Claudiopolitan, doar cu excepția a 166 de florini care reprezintă prețul pe care îl aduc cei 2000 de bulgări de sare stabiliți printr-o nouă donație de către Principii anteriori ai Transilvaniei, sumă pe care vrem să o suplimentăm în acest scop și cu condiția exprimată ca aşa cum, în temeiul primei fundații făcută acestui Spital trebuia să deschidă accesul celor patru Religii tolerate ale Transilvaniei, tot astfel să nu fie interzisă (aşa cum s-a făcut în modul cel mai rău cu puțință până acum) propovăduitorilor Religiei Catolice, ci, dacă din pricina de curând făcutei fundații sporite pentru ei, nu sunt primiți acolo într-un număr mai mare decât al celorlalte Religii, mai mult decât sigur acest lucru trebuie să se facă într-un număr egal.

Prin urmare, vrem și poruncim ca oricât rămâne din Censul catedratic după ce a fost plătită această fundație de 166 de florini pentru Spital să deservească, sub direcțunea Părinților din Societatea lui Isus pentru Seminarul Clujean, precum și pentru Școlile mai Înalte fondate tot acolo, care de altfel au nevoie de cheltuieli mai mari, și să fie folosit în scopurile atât de pioase ale Tineretului erudite/educat. Drept pentru care poruncind cu strășnicie și urmașilor tăi în această slujbă, prin vigoarea scrisorii de față, să se străduiască să păstreze mereu neșirbită această înaintepomenită fundație a noastră și să o protejeze împotriva oricărora tulburători și să depuneti în fiecare an toate veniturile care rezultă din des-numitul Cens al plebanilor (cu excepția doar a celor 166 de florini desemnați pentru Spital) pentru Procuratorii și Directorii Seminarului Claudiopolitan numiți

Tradiție și excelență. Școlile academice/de știință la Universitatea Babeș-Bolyai...

dintre Părinții Societății lui Isus sau chiar lui însuși înainte-numitului Seminar Claudiopolitan, sau să porunciți să fie numărați anual pentru aceștia în orice mod ar părea mai bun, ca să puneteți în faptă gândul binevoitor și voința noastră.

Dată în Cetatea noastră Viena în ziua a 22-a a lunii August din anul una mie șapte sute și unu, adică în anul al 44-lea al domniei noastre ca Împărat al Romanilor, al 47-lea al domniei Ungariei, iar al domniei Boemiei al 45-lea.

Leopold

Gothard Henric

Conte de Salzburg

La porunca însăși a Domnului Împărat Ales

Carol Teofil Liber Baron de Aichpähl.

Ioan David Palm

Anexa 4. Actul din 1732 prin care Împăratul Carol VI întărește actul regelui Ștefan Báthory din 1581 (preluat în latină din Jakab, 1888, cu traducerea lui Lukács József pentru volumul de față).

- **Sursa:** Jakab, E. (1888). *Oklevéltár Kolozsvár története második és harmadik kötetéhez* [Culegere de documente la volumele II și III ale *Istoriei Clujului*], Budapest, 1888, pp. 449-450.

Noi, Carol al VI-lea etc., facem cunoscut etc., că iubiții noștri supuși credicioși, onorabilii părinți întru Christos din Societatea lui Iisus, Francisc Csernovics și Ignățiu Stocker, primul rector al Colegiului Academic [*Collegij Academicij*] aflat în principatul nostru ereditar, Transilvania, în orașul liber regal numit Claudiopolis sau Cluj [*Kolosvár*], al doilea adjuncțul acestuia, și alți părinți de la același Colegiu și Societate, înfățișându-se cu umilință în fața noastră, în numele amintitului Colegiu și în numele lor, cum a chemat prealuminatul rege al Poloniei și principe al Transilvaniei, regretatul Ștefan Báthory, în anul unamie cincisute optzeci și unu, părinții din Societatea lui Iisus în amintitul principat, în pomenitul oraș Claudiopolis, pentru înrădăcinarea cât mai adâncă a credinței în Dumnezeu și din imboldul său lăuntric puternic față de dreapta credință catolică, precum și pentru promovarea eruditiei, a științelor și în interesul studiilor, și cum a dat, a donat și a conferit cu drept etern și irevocabil aceluiași Colegiu drept temelie a asigurării existenței materiale și înzestrare cu cele necesare Abația Preafericitei Virgine Maria din Cluj-Mănăștur, și străvechiul sat care se află în imediata vecinătate a suburbiei orașului amintit, și alte proprietăți complete și întregi aflate în comitatul Cluj, și anume Baciu, Leghia, Tiburț, Chinteni și Băgara; și cum, mai târziu, în vremuri de restrîște, în timpul principilor care nu au fost catolici [*Acatholicon Principum*] dreptul de posesiune al amintitelor proprietăți a fost pierdut, ele fiind deținute în zilele noastre de către anumite persoane particulare în temei juridic și cu titlu de donație. Amintitul rector Francisc Csernovics, locțiitorul lui, Ignățiu Stocker, și ceilalți părinți aparținând Societății mai sus amintite, în numele Colegiului din Cluj [*Collegij Claudiopolitani*] au adresat foarte umil o rugămintă potrivită Majestății Noastre, pentru ca, în scopul realizării obiectivelor pioase ale instituției fondate, posesiunile numite mai înainte să fie răscumpărate de la noii lor proprietari cu îngăduința noastră împărătească și regească binevoitoare, și după ce au fost răscumpărate, dreptul lor de

proprietate să fie aşezat și reîncorporat alături de celealte vechi drepturi ale Colegiului lor, în temeiul donației lui Báthory. În consecință, Noi, cântărind rugămîntea numițiilor părinți ai Societății lui Iisus și a Colegiului Claudiopolitan, în acest caz singular și specific, în mod deosebit pentru promovarea dreptei credințe și religii [*Orthodoxae Fidei et Religionis*], precum și a binelui comun, dar și mai mult pentru sprijinirea studiilor, acordăm foarte binevoitor dreptul de răscumpărare, pe proprie cheltuială, a celor cinci posesiuni menționate mai înainte ale pomenitului Colegiu Claudiopolitan; mai departe, toate drepturile noastre regale de pe aceste cinci proprietăți – în cazul în care există sau deținem asemenea drepturi indiferent cu ce pretext, mod și din ce rațiune, și care se află sub incidentă dreptului de a dona al Majestății Noastre – în întregime, cu toate beneficiile și toate componente: pământuri arabile cultivate și necultivate, câmpuri, pajiști, pășuni, păduri, lunci, munți, pășuni de munte, dealuri, locuri de vânătoare, vili, podgorii, ape, râuri, pescării, drepturi de pescuit, mori, locuri de moară, cursuri de apă, în general, orice s-ar putea găsi, cu toate utilitățile și accesoriile care aparțin și trebuie să aparțină de drept și din vechime acelor proprietăți, în hotarele lor reale și din vechime, prin decizia noastră regală binevoitoare, pe care am emis-o, în orașul nostru Viena din Austria, în data de 15 mai 1732, prin Camera Noastră Aulică, și pe care am transmis-o Cancelariei Noastre Regale Aulice Transilvănene, am dat, donat și conferit în repetate ori numițului Colegiu Claudiopolitan. Dar stabilim, în mod binevoitor, condiția ca zisul Colegiu să se oblige că acolo, la Cluj, va începe cât mai repede – dacă nu a început până acum – predarea studiilor elementare, și va cultiva studiile de filosofie și de teologie, în conformitate cu intențiile pioase ale primului fondator; respectiv că răscumpărarea posesiunilor mai înainte amintite – în cazul în care vor fi oferite compensații – să fie făcută pe cheltuiala proprie a Colegiului, fără împovărarea în vreun fel a trezoreriei, în conformitate cu legile amintitului nostru principat, Transilvania. Scrisoarea noastră de față, întărită prin sigiliu nostru aulic atârnat, în virtutea și puterea căreia am dat, donat și conferit cu drept perpetuu și irevocabil ca să aibă, să posede, să dețină și să fie a lor fără să aducă atingere drepturilor altora, când va fi prezentată în față Noastră cu detalii, o vom emite în formă solemnă. Dat în orașul nostru Viena din Austria, în ziua de 15 octombrie a anului 1732, în anul nostru de domnie ... etc.

Anexa 5. Actul de înființare în 1774 a facultății de drept în Universitatea Claudiopolitană (preluat în maghiară din Szögi și Varga, 2011, cu traducerea lui Lukács József pentru volumul de față)

- Sursa: Szögi, L. și Varga, I. (2011). *A Szegedi tudományegyetem és elődei története*. Szeged.

Decretul Mariei Tereza de numire
a primilor profesori de drept la Universitatea din Cluj,
19 octombrie 1774.

Întrucât onorabila Majestate, după ce a analizat, în mod egal, prin concurs, abilitățile individuale ale lui Johanes Farkas, Carolus Fortini și Georgius Bánóczi, excelența și priceperea lor în științele la predarea căror s-au dedicat, a dispus cu bunăvoieță angajarea lor în instituție. Pe primii doi, adică pe Johanes Farkas și Carolus Fortini în vederea predării dreptului, iar pe Georgius Bánóczi pentru predarea logicii, metafizicii și eticii la Universitatea din Cluj, numindu-i în vederea predării operei lui Claude Fleury, intitulat *Institutiones*, pentru dreptul canonic, a operei lui Mauritius, intitulată *Positiones*, pentru dreptul universal și internațional, a operei lui Heiniccius, intitulată *Elementa*, pentru instituții și, în final, pentru predarea operelor lui Baumeister pentru logică și metafizică.

Prin urmare, pe calea acestei scrisori informăm numitul Guberniu Regal despre cele menționate mai sus; între timp, să fie anunțat domnul director al Universității din Cluj – căruia la următoarea cursă poștală o să îi fie trimise cărțile necesare începerii cursurilor științelor mai înainte amintite, și anume 20 de exemplare pentru științele juridice și 45 de exemplare pentru logică –, să ia măsurile necesare pentru ca cei care doresc să investească trudă în însușirea științelor mai sus amintite, să se prezinte cel târziu până la mijlocul lunii noiembrie, pentru ca profesorii să poată începe predarea.

Înalta sa Majestate continuă să rămână față de Guberniul Regal cu recunoaștință și bunele sale intenții de împărat, rege și principe.

Viena, 19 octombrie 1774

**Anexa 6. Actul de înființare în 1776 a facultății
de medicină în Universitatea Claudiopolitană
(preluat în latină, din imaginea inclusă în Szögi și Varga,
2011, cu traducerea lui Alexander Baumgarten
pentru volumul de față)**

- Sursa: Szögi, L. și Varga, I. (2011). *A Szegedi tudományegyetem es elodel tortenete*. Szeged.
- Notă: Deja din 26 ianuarie 1775, împărăteasa Maria Tereza a emis decretul prin care l-a numit pe Josef Laffer profesor de chirurgie și obstetrică la Academia din Cluj.

Maria Theresia divina favente clementia romanorum imperatrix vidua regina Hungariae, Bohemiae, archidux Austriae Dux Lotharingiae et Barri, magna dux Hettruriae, dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae et Carnioliae magna princeps Transylvaniae, comes Flandriae, Tyrolis, Garitie et Siculorum,	Maria Tereza, prin îndurare divină împărăteasă văduvă a romanilor, regină a Ungariei, a Boemiei, arhiducesă a Austriei, ducesă a Lotharingiei și de Barri, mare ducesă a Etruriei, ducesă a Burgundiei, Styriei, Carinthiei și a Crainei, mare principesă a Transilvaniei, contesa de Flandra, Tyrol, Gariția și a secuilor,
5781	5781
Illustres, reverendae, spectabiles, magnifici, generosi, egregii, audentes item ac circumspecti, fideles nostri, sincere nobis dilecti! Maternam nostram, qua in incrementum studiorum ferimur sollicitudinem erga magnum nostrum principatum ultro benigne confirmare volentes in Universitate Claudiopolitana successione saltem facultatem medicam introducere, atque ad scopum hunc assequendum subsequenti anno scholastico duos professores, et quidem unum pro	Iluștrilor, venerabililor, respectabiliilor, magnificilor, de viață nobilă, aleșilor, îndrăzneților dar și prudentilor credincioși ai noștri, iubiți de noi cu sinceritate! Pentru că dorim să întărim cu bunăvoieță grijă noastră maternă de care suntem purtați în vederea creșterii studiilor față de marele nostru principat <transilvan>, am decis cu bunăvoieță introducerea cel puțin în ordine succesivă în universitatea claudiopolitană a unei facultăți de medicină, iar în vederea urmării acestui scop, în

<p>chimia et botania, alium pro anatomia, dein anno 1778/9 pro physiologia, anno denique 1779/80 pro pathologia, cum annuo mille florenorum salarye e cassa nostra provinciali pendendo, nullo habito ad religionem aut universitatem in quem gradum obtinuerunt respectu e numero Transilvanorum si tales apti adinveniri poterint constituere atque concursum eatenus cum fine mensis maii anni 1777 pro duobus prioribus cathedris primo anno suffecturis, ordinare benigne decrevimus. Vestrum proinde regii nostri gubernii erit, benignam hanc nostram mentem medio circularium indilate spargendarum illis qui ad duas has cathedras chimiam nempe cum botania et anatomiam seorsumve tradendam concurrere vellent notam reddere cum adnexo quod subiecta termino superius praefixo semet in archiducali civitate nostra Vienna sistere atque tentamini non quidem circa ipsam scientiam medicam verum super eo num collegiorum etiam ex tempore superproposita sibi e studio quod tradere quivis intenderet per Facultatem huiatem Medicam materia celebrandorum pares futuri sint sese subiicere debeant. Quibus in reliquo gratia nostra caesarei regia ac principali benigne propensa manemus. Datum in civitate nostra Vienna Austriae, die septima mensis</p>	<p>anul școlar următor, să fie desemnați doi profesori, și anume unul pentru chimie și botanică, altul pentru anatomie, iar din anul 1778/9 unul pentru fiziologie, precum și din anul 1779/80 altul pentru patologie, cu un salariu anual de o mie de florini care să depindă de casieria noastră provincială, fără a ține cont deloc de confesiune sau de universitatea în care își obținuseră gradul, din numărul transilvănenilor, dacă să ar putea să fie găsiți vreunii apti, iar concursul pentru primele două catedre de mai înainte care urmează să fie înzestrare să aibă loc până la finele lunii mai a anului 1777. Vă va reveni, prin urmare, vouă, guvernului nostru regal, să faceți cunoscută această binevoitoare intenție a noastră prin intermediul unor circulare care să fie difuzate în mod neîntârziat celor care ar dori să concureze pentru cele două catedre care le vor fi încredințate, și anume chimia cu botanica și, separat, anatomia, împreună cu adăugirea că ei trebuie să se afle în cetatea noastră arhiducală Viena în termenul prevăzut mai înainte și să se supună unui examen nu doar în privința științei înseși a medicinei, ci și întrebării dacă cele care le-au fost propuse lor din vremea colegilor în urma studiului pe care fiecare dintre ei ar vrea să îl dea mai departe în facultatea de medicină existentă acolo vor fi adecvate materiei celor ce</p>
--	---

novembribus anno Domini millessimo septingessimam septuagesimo sexto, regnorum vero nostrorum trigesimo septimo. Ad mandatum sacrae caesaree regiae maiestatis proprium (SS. indescifr.)	urmează să fie onorate. În privința acestora, rămâne în rest în harul nostru cezaro-crăiesc și înclinații principial cu bună intenție. Data în cetatea noastră, Viena Austriei, în ziua a şaptea a lunii noiembrie a anului Domnului o mie şapte sute şapte zeci și şase, precum și al treizeci și şaptelea an al domniei noastre. În sarcina proprie a maiestății sale cezaro-crăiești (SS indescifr.)
--	--

**Anexa 7. Actul de înființare
al universității maghiare din Cluj, 1872,
partea de început (tradus de Kiss Clara în 2010
și disponibil în text complet la
https://www.bcucluj.ro/sites/default/files/public/images/doc/02-actul_constitutiv_legea_xix_din_1872._bcucluj.pdf)**

 **Képviselőházi Irományok / Documentele Camerei Deputaților
1872. vol. I. doc. nr. 95.**

Legea XIX. din 1872

privind înființarea și funcționarea provizorie
a universității regale maghiare de științe

(Promulgată la data de 12 octombrie 1872; ratificată de Camera Deputaților la 12 octombrie 1872, la Senat la 14 octombrie 1872)

Noi, Franz Joseph I, prin grația Domnului Împăratul Austriei, Regele Cehiei etc. și Regele Apostolic al Ungariei
Deputații și senatorii Ungariei și ținuturilor conexe au înaintat de comun acord
în fața noastră următoarea lege pentru promulgare:

I. § La Cluj se înființează în spiritul libertății educației o universitate regală maghiară de științe.

95. szám.

1872-ik évi XIX. törvényezik.

A kolozsvári magyar királyi tudományegyetem felállításáról és ideiglenes szervezéséről.

(Személyzetet nyert 1872-ik évi október hó 12-én: kihirdetett a képviselőhában 1872-ik évi október hó 12-én: a förendekházban 1872-ik évi október hó 14-én.)

1871. M. E. 1872.

Mi Első Ferencz József,
Isten kegyelméből Austriai Császár, Csehország Királya stb. és Magyarország Apostoli Királya

Kedvelt Magyarországnak és társországai hű Förendeit és Képviselői közös egyetér-téssel a következő törvényeziket terjesztették szentesítés végett Felségünk elő:

I. §

Kolozsvárott a tiszteletben álló magyar királyi tudományegyetem általatik fel.
A Kolozsvári királyi jogakadémia és az orvos-sebészeti tanintézet megszüntetetnék.

Anexa 8. Actul de înființare a universității românești din Cluj, 1919

- 1919, septembrie 12, București. Decretul prin care universitatea maghiară din Cluj se transformă în universitate românească (din Monitorul Oficial, nr. 126 din 23 septembrie 1919, p. 7202).

FERDINAND I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României:
La toți cei de față și viitori, sănătate:

Asupra raportului ministrului Nostru secretar de Stat la departamentul cultelor și instrucțiunii sub Nr. 105.963 din 1919,

Având în vedere jurnalul Consiliului de miniștri Nr. 2.171, încheiat în ședința de la 12 Septembrie 1919,

Am decretat și decretăm:

Se aprobă de Noi, sub rezerva ratificării ulterioare a Corpurilor legiuitoroare cele ce urmează:

Art. I. Universitatea maghiară din Cluj se transformă pe ziua de 1 Octombrie 1919 în Universitate românească.

Art. II. Salariile, gradațiile și indemnizațiile profesorilor și funcționarilor de la această Universitate vor fi aceleași ca ale profesorilor și funcționarilor de la Universitățile din București și Iași.

Art. III. Miniștrii noștri secretari de Stat la departamentele cultelor și instrucțiunii, justiției și cel al finanțelor sunt însărcinați cu aducerea la îndeplinire a dispozițiunilor prezentului decret.

Dat în București la 12 Septembrie 1919.

FERDINAND

Ministrul cultelor și instrucțiunii,
Dr. C. Angelescu

Ministrul finanțelor,
Oscar Kiriacescu,

Ministrul justiției,
D. Buzdugan

Anexa 9. Alte acte relevante

- Prin decretul Regal 407/1945 se înființează la Cluj Universitatea Bolyai, ca universitate românească de stat, cu predare în limba maghiară, unii profesori/studenți maghiari provenind de la Universitatea „Franz Josef”.
- La reforma învățământului din 1948, în Cluj se formează două universități (Monitorul Oficial nr. 249 din 26 octombrie 1948): Universitatea „Victor Babeș” din Cluj și Universitatea cu limbă de predare maghiară „Bolyai” din Cluj. Universitatea „Victor Babeș” este continuatoarea Universității „Regele Ferdinand I”.
- Cele două universități sunt unificate în 1959 în „Universitatea de stat Babeș-Bolyai” Cluj, printr-o hotărâre (no. 339/1959) a Biroului Politic al CC al PMR din 20-21-23 aprilie 1959:
 - „*I. Cu privire la unificarea universităților „V.Babeș” și „I. Bolyai” din Cluj.*
 - *Se aprobă propunerile privind unificarea universităților „V. Babeș” și „I. Bolyai” din Cluj într-o singură instituție de învățământ, cu denumirea „Universitatea de stat Babeș-Bolyai” Cluj.”*
- Imediat după Revoluția din 1989 numele universității devine UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” DIN CLUJ-NAPOCA, iar în 2002 aceasta este recunoscută ca fiind continuatoarea în drepturi a Universității „Regele Ferdinand I” (prin Sentința Civilă nr. 9226/2002).

Referințe pentru imaginile preluate de pe internet și utilizate în Prefață și în Introducere

1. Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj. *Strada Mihail Kogălniceanu* [Imagine]. Preluat din: http://greenstone.bjc.ro/greenstone/collect/clujulin/index/assoc/J053.dir/bjc_cv_cs_foto_053.jpg
2. Autor necunoscut în Wikipedia sub CC-PD-Mark. (2008). *Cluj Bastionul Croitorilor* [Imagine]. Preluat din: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Fi%C8%99ier:ClujBastionulCroitorilor.jpg#/media/Fi%C8%99ier:ClujBastionulCroitorilor.jpg>
3. Vargalanna în Wikipedia sub CC0 1.0. (2013). *Ratio Studiorum Societatis Iesu, 1598* [Imagine]. Preluat din: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1d/Ratiostudiorum.jpg>
4. Neag T., în Wikipedia sub CC BY-SA 3.0 RO. (2010). *Biserica Franciscana Cluj-Napoca* [Imagine]. Preluat din: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6c/Biserica_Franciscana_Cluj.JPG
5. Roamata în Wikipedia sub CC-PD-Mark. (2006). *Biserica Piariștilor si Statuia Fecioarei Maria la 1859* [Imagine]. Preluat din: https://ro.wikipedia.org/wiki/Fi%C8%99ier:Biserica_Piaristilor_si_Statuia_Fecioarei_Maria_la_1859.jpg
6. István în Wikipedia sub CC BY-SA 3.0. (2019). *Kolozsvár Bathroy Apor szeminárium.* [Imagine]. Preluat din: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ac/Kolozsvár_Bathroy_Apor_szeminárium.jpg
7. Roamata în Wikipedia sub CC-PD-Mark. (2006). *Biserica Piariștilor si Statuia Fecioarei Maria la 1859* [Imagine]. Preluat din: https://ro.wikipedia.org/wiki/Fi%C8%99ier:Biserica_Piaristilor_si_Statuia_Fecioarei_Maria_la_1859.jpg
8. Autor necunoscut. *Universitatea Regală Maghiară.* Preluat de pe <https://www.ubbcluj.ro/en/despre/prezentare/istoric>
9. Biblioteca Județeană "Octavian Goga" Cluj. *Strada Universității* [Imagine]. Preluat din: http://greenstone.bjc.ro/greenstone/collect/clujulin/index/assoc/J469.dir/bjc_cv_cs_foto_469.jpg
10. Terbócs A., în Wikipedia sub CC BY-SA 3.0. (2019). *Kvár Egyetem Kémia* [Imagine]. Preluat din: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/91/Kv%C3%A1r_Egyetem_K%C3%A9mia.jpg
11. Artist necunoscut, în Wikipedia (2006). *Biserica Iezuită Cluj-Napoca.* Preluat din: [https://ftpmirror.your.org/pub/wikimedia/images/wikipedia/ro/4/45/Roamata_in_Wikipedia_\(2019\)_Universitatea_Babeş-Bolyai_din_Cluj-Napoca.jpg](https://ftpmirror.your.org/pub/wikimedia/images/wikipedia/ro/4/45/Roamata_in_Wikipedia_(2019)_Universitatea_Babeş-Bolyai_din_Cluj-Napoca.jpg)

Diploma de fondare a Universității Claudiopolitane de către Regele Ștefan Báthory în 1581

ISBN: 978-606-37-0641-7

 5 948422 019154

